Digitized by Google

6
21-d
36

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
21 F
18

Пашкин б 30—

6-21d36

R.II.47.*

6. — 21. D. 36

MARCI

HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS, ALBAE EPISCOPI, OPERA.

Quorum catalogum ſequens pagella continet.

VIRTVTE DVCE, COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIVM LVGDVNI,
1548.

Ex dono P. Joseph de Rubeis

Laudat Hieronymum Vidam à P. Ludou. Granat. in Ecclesiast. Rhetoricæ lib. 1. cap. 2. ut poetam, sed ut pium.

EORVM, QVAE IN
hoc opere habentur
Catalogus.

M. HIERONYMI
VIDAE

Chriſtiados,	lib. VI.
De arte poëtica,	lib. III.
De Bombyce,	lib. II.
De ludo Scacchorum,	lib. I.
Hymni cum nonnullis aliis.	
Bucolica.	
Epiſtola ad Io. Matthæum Gybertum.	

MAR. HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS CHRISTIADOS LIBER PRIMVS.

BIBLIOTEC. ROMA

QVI mare, qui terras, qui cœlum numine comples
Spiritus alme, tuo liceat mihi munere regem
Bis genitum canere, è ſuperi qui ſede parentis
Virginis intactæ grauidam deſcendit in aluum,
Mortalesq; auras hauſit puer, ut genus ultus
Humanum eriperet tenebris, & carcere iniquo
Morte ſua, manesq; pios inferret Olympo.
Illum ſponte hominum morietem ob crimina tellus
Aegra tulit, puduitq; poli de uertice Solem
Aſpicere, & tenebris inſuetis terruit orbem.
Fas mihi te duce mortali immortalia digno
Ore loqui, interdumq; oculos attollere cœlo,
Et lucem accipere æthercam, ſummiq; parentis
Conſilia, atq; necis tam diræ euoluere cauſas.
Iam propè mortis erant metæ, finisq; laborum
Chriſto aderat, Solymūq; ideo haud ignar⁹ ad urbē
Phœnicum extremis remeans de finibus ibat.
Illum ingens comitum numerus iuuenesq;, ſenesq;

Sponte ſequebantur, rerum quos fama trahebat
Vndiq; collectos. nam magnas ſiue per urbes
Ferret iter, ſeu deſertis in montibus iret,
Olli ſe innumeri iungebant uſque, parati
Iuſſa ſequi, uellet quaſcunq; abducere in oras:
Atq; nouos erat hic ſemper fas cernere cœtus.
Pinifero ueluti Veſuli de uertice primùm
It Padus exiguo ſulcans ſata pinguia riuo,
Hinc magis, atq; magis labendo uiribus auctus
Surgit, latifluoq; ſonans ſe gurgite pandit
Victor. opes amnes uarij auxiliaribus undis
Hinc addunt, atq; inde, ſuo nec ſe capit alueo
Turbidus, haud uno dum rumpat in æquora cornu.
Tum uerò numero ſocios ſe iunxit ab omni
Biſſenos, ſibi quos olim delegit, ut eſſent
Tantorum memores operum, teſtesq; laborum.
Atq; ubi ſecretos nemora in ſecluſa uocauit,
Procera innitens cedro mœſtiſſimus ore,
Eq; imo rumpens ſuſpiria pectore fatur:
Ventum ad ſupremum ſocij: data tempora uitæ
Exegi in terris: lux nunc infanda propinquat,
Meq; pij manes expectant. illius ergô
En ultro infenſam Solymorum aſcendimus urbem.
Illic informis leti mihi dira parantur
Supplicia. immeritum me nunc coniurat in unum
Sæua ſacerdotum manus: ut non inſcius ipſe
Prædixi toties, ac uobis cuncta retexi.
Ibo: morte mea ueterum ſcelus omne piabo.
His me prime malis oneras pater: ipſe tuliſti

Dulcia

Dulcia poma: mihi ſed nunc tua furta luendum.
Cùm tamen expulerit tenebras lux tertia rebus,
Aëreas cæde abluta reuocabor in auras.
Vos etiam, quos non pertæſum deniq; noſtri,
Funera acerba manent: audete, & lucis amori
Iſtius æternum uitæ immortalis honorem
Mecum omnes præferte. domus nõ hæc data, nõ hæ
Sunt uobis propriæ ſedes. uos ætheris alti
Lucida templa uocant, ſtellis florentia regna,
Pax ubi ſecura, ac requies optata laborum.
Hic domus, hîc patria: huc omnes contendite læti
Anguſtum per iter: ueſtras hîc figite ſedes.
Dixerat. at ſocij defixi lumina mœſtis
Hærebant animis, ac triſtia multa putabant.
Tum ſenior Petrus haud linguæ, uoci'ue pepercit,
Et tali Diuum affatus ſermone precatur:
Nate Deo, quæ tanta Deum te deniq; cœli
Vis agit, ut libeat letum crudele paciſci
Pro quoquam, aut certis ultro te offerre periclis?
Quin age te incolumi potius (potes omnia quando,
Nec tibi nequicquam pater eſt, qui ſidera torquet)
Perficias, quodcunq; tibi nunc inſtat agendum,
Non adeò exoſus lucem, ingratusq; ſalutis.
Hos animos, hanc confeſtim precor exue mentem.
Ipſe tui miſerere, tuûm miſerere: nec ultro
Proijce nos, qui te, tendis quocunq;, ſequemur.
Sic ille; increpuit dictis quem talibus heros:
Non pudet ò nunquàm ſapiens mortalia ſemper
Voluere nube oculos preſſum, cœleſtium inanem?

Nec potis es uanis unquam deſueſcere curis?
Hæc'ne tibi conſulta mei ſuaſere labores?
Non hoc conſilijs, non hoc autoribus iſtis
Tempus eget: genitor iuſsis haud mollibus urget.
At uos, ò rebus ſpretis mortalibus omnes,
Ferte uiri, & duros animo tolerate labores,
Oblitiq; hominem cœlo altas tollite mentes.
Et cùm mortales linguas in iurgia ſoluent
Vos contra, falſis onerantes nomina ueſtra
Criminibus, gaudete, ac firmo pectore ferte,
Indignamq; ignominiam contemnite læti.
Hinc fortunatos uos dicite, præmia quando
Certa manent, oriturq; ingens hinc gloria ueſtra.
Hæc fatus, montes aditum fert triſtis in altos.
Incedunt unà ſocij, cum rege parati
Cuncta pati, & iuuenis ſortē indignantur iniquam.
Et iam palmoſæ ſubit Hierichuntis ad urbem:
Zacchæi excipitur tecto, menſisq; paratis,
Cui quondam componere opes per faſq;, nefaſq;
Immenſaſq; amor acer erat: ſed luce recepta
Hoſpitis aduentu, cœpit malè parta luendo
Reddere cuiq; ſuum, partiri cætera egenis,
Tot facti, infectiq; auri congeſta talenta.
Hic ſubitò non læta ferens grauis impulit aures
Nuntius, atq; animum rumore momordit amaro.
Lazarus haud procul hinc Bethanes regna tenebat
Diues opum, clarus genus alto à ſanguine regum:
Nam pater ingentes Syriæ frænauerat oras,
Viq; ſibi captas quondám ſubiecerat urbeis.

Nemo illo hoſpitibus facilis magis: omnibus illa
Noctes atq; dies domus ultro oblata patebat.
Huc etiam perſæpe ipſum ſuccedere CHRISTVM
Haud piguit, creberq; domus indulſit amicæ
Hoſpitio, atq; Deum poſita ſe nube retexit.
Hunc igitur poſtquàm morientem accepit, & acri
Vix, morbo correptum, auras haurire ſupremas,
Et quaſi iam leti portas luctarier ante,
Demiſit lacrymas, ſociiſq; hæc edidit ore:
Cedamus: leto actutum reuocandus amicus
In lucem, modò me ſummus pater audiat ipſe,
Atq; ſuas uelit hìc, ut ſæpe, oſtendere uires.
Hæc ait, & greſſum Bethanæ tendit ad urbem.
Proſequitur comitum manus ingens, atq; uidendi
Innumeri ſtudio ſocios ſe protinus addunt.
Intereà longè mundi regnator opaci,
Infelix monſtrum, penitus non inſcius illam
Iam propè adeſſe diem, ſuperi qua maximus ultor
Imperio patris infernis ſuccederet oris
Manibus auxilio, ac ſedes uaſtaret opertas,
Sollicitus parteis animum uerſabat in omnes,
Siquà fortè potis regno hanc auertere cladem,
Moliriq; Deo letum meditatur. ea una
Deniq; cura animo ſedet, hæc ſæpe una reſurgit.
Demens, qui id propter tantùm non uiderat ipſum
Demiſſum cœlo iuuenem, quo ſponte piaret
Morte obita ueterū culpā, & ſcelus omne parentū.
Protinus acciri diros ad regia fratres
Limina, conciliū horrendū, & genus omne ſuorum

Imperat. ecce igitur dedit ingens buccina ſignum.
Quo ſubitò intonuit cæcis domus alta cauernis
Vndiq; opaca,ingens antra intonuere profunda,
Atq; procul grauido tremefacta eſt corpore tellus.
Continuò ruit ad portas gens omnis:& adſunt
Lucifugi cœtus,uaria,atq; bicorpora monſtra,
Pube tenus hominũ facies,uerùm hiſpida in anguẽ
Deſinit ingenti ſinuata uolumine cauda.
Gorgonas hi,Sphyngasq́; obſcœno corpore reddũt,
Cẽtaurosq́;,Hydrasq́; illi,igniuomasq́; Chimæras.
Centum alij Scyllas,ac fœdificas Harpyias,
Et quæ multa homines ſimulacra horrẽtia fingũt.
At centumgeminus flammanti uertice ſuprà eſt
Arbiter ipſe Erebi,centenaq́; brachia iactat
Centimanus,totidemq́; eructat faucibus æſtus.
Omnes luctificum fumumq́;,atrosq́; procaci
Ore,oculisq́; ignes,& uaſtis naribus efflant.
Omnibus intorti pendent pro crinibus angues
Nexantes nodis ſeſe,ac per colla plicantes:
In manibus rutilæq́; faces,unciq́; tridentes,
Queis ſontes animas ſubigunt,atq; ignibus urgent.
Nec minus illi etiam diuerſis partibus orbis
Conueniunt properi,qui terris omnibus errant
Hortantes ſcelera,ac uarijs mortalia ludunt
Pectora imaginibus,rectiq́; obliuia ſuadent:
Necnon uentorum,tempeſtatumq́; potentes,
Nubiuagum genus,haud certa regione locati,
Nimborum in media conſueti nocte uagari.
Ergo animis prompti,atq; opibus coiere parati

Vnà

Vnà omnes. fremitu uario ſonat intus opaca
Regia, rex donec nigram igne tricuſpide dextram
Armatus cœtu in medio ſic farier orſus:
Tartarei proceres, cælo gens orta ſereno,
Quos olim huc ſuperi mecum inclementia regis
Aethere deiectos flagranti fulmine adegit,
Dum regno cauet, ac ſceptris multa inuidus ille
Permetuit refugitq́; parem. quæ prælia toto
Egerimus cœlo, quibus olim deniq; utrinq;
Sit certatum odijs, notum, & meminiſſe neceſſe eſt,
Ille aſtris potitur, parte & plus occupat æqua
Aetheris, ac pœnas inimica è gente recepit
Crudeles. pro ſideribus, pro luce ſerena
Nobis ſenta ſitu loca, ſole carentia tecta
Reddidit, ac tenebris iuſsit torquere ſub imis
Immites animas hominum: illætabile regnum.
Haud ſuperæ aſpirare poli datur amplius aulæ.
Ingens ingenti claudit nos obice tellus,
In partemq́; homini noſtri data regia cœli eſt.
Nec ſatis: arma iterum molitur, & altera nobis
Bella ciet, regniſq́; etiam nos pellit ab imis.
Id propter iuuenem ætherea demiſit ab arce
Seu natum, ſiue alitibus de fratribus unum.
Iamq́; aderit, fretusq́; armis cœleſtibus ille
Sedibus exitium uehet his, & regna recludet
Infera, conceſſaſq́; animas noſtro eximet orbe.
Fors quoq; nos, niſi non ſegnes occurrimus, ipſos
Arcta in uincla dabit: uinctoſq́; inducet Olympo
Victor, ouans. ſuperi illudent toto æthere captis.

Iſte autem quamuis mortalia membra caducus
Induerit, tamen eſt noſtris imperditus armis.
Nempe ego ſæpe adij, coramq; interritus urgens
Tentaui inſidijs nequicquam (non ea me res
Falſum habuit, neq; enim nūc primùm talia cerno)
Quas non in facies, quæ non mutatus in ora
Acceßi incaſſum? ſemper me reppulit ipſe
Non armis ullis fretus, non uiribus uſus:
Sed tantùm ueterum repetito carmine uatum
Irrita tentamenta, dolos, & uim exijt omnem.
Ergo quæ mihi nunc ſurgit ſententia pandam.
Ille iter antiquas Solymorum inſtaurat ad arces,
Sit licet inuiſus magnæ primoribus urbis:
Quippe ſacerdotes odijs ingentibus illi
Infenſi inſidias, ut cuiq; eſt copia, tendunt,
Sollicìti ueterum pro relligione parentum,
Vt ferro incautum ſuperent, & funere mulctent,
Quandoquidē ille nouos ritus, noua ſacra per urbes
Inſtituit, priſcasq; audet reſcindere leges.
Hîc opibus ueſtris opus: en nunc conſieri rem
Tempus adeſt: in eum cuncti maioribus illos
Inflammate odijs, & uera, & praua canentes,
Peſtiferumq; animis furtim inſpirate uenenum,
Ne uicti, oblitiq; iras corda aſpera ponant:
Sed ſæui magis, atq; magis, ſtimulisq; ſubacti
Acribus abſiſtant nunquàm, niſi cæde peracta.
Si uerò, ſiquis ſocijs ex ipſius unum
Bis ſenis capere, atq; dolis peruertere poßit,
Res confecta, metus penitus ſublatus & omnis,

Præcipitate moras: fluxis ſuccurrite rebus:
Nunc tectis opus inſidijs, nunc uiribus uſus.
Vix ea fatus: ubiq; ruentes iuſſa faceſſunt
Autores ſcelerum, portisq; ex omnibus aliè
Diuerſi rumpunt: tremit abdita murmure tellus.
Incubuere auris: crinitas anguibus alas
Obſcurum per inane mouent, terrasq; capeſſunt.
Non tam olim denſa ſublimes nube per auras
Florilegæ glomerantur apes æſtate ſerena
Nubifugo Borea, & madidis ceſſantibus Auſtris,
Siquando exorta eſt inter diſcordia reges,
Sæuaq; collatis inuadunt prælia ſignis.
Veh quibus inſtiterint terris, quibus orbis in oris
Dira cohors: quantas populis feret illa ruinas?
Iamq; emenſus iter multis comitantibus heros
Vera dei ſoboles Bethanes mœnibus inſtat.
Cernit ibi mœſtas crinem laniare ſorores
Munera fraterno tumulo ſuprema ferentes
Expertem thalami Marthan, atq; urbis auitæ
Magdali dictam de nomine Magdalenam.
Progreditur, buſtumq; petit: mœſtiſſima Martha
Hunc ſimul ac uidit, comites, fratrisq; ſepulchrum
Deſerit, ac multo uenienti occurrit honore.
Inſequitur ſoror inde, oculos ambæ imbre madentes,
Fœmineis ambæ plangoribus indulgentes.
Vt te poſt chari germani funera tandem
Accipimus uenientem? ut te ſæpe ille uocabat
Magne hoſpes gelidi perfuſus frigore leti?
Atq; equidem credo, tunc ſors te ſiqua dediſſet

Nobis

Nobis, nunc etiam uitales duceret auras.
Nunc quoq;(nil quando clari tibi rector Olympi
Abnuit) haud penitus nobis ſpes omnis adēpta eſt.
Talibus orabant:comites ſimul omnia luctu
Miſcebant:mœſtis reſonabant cuncta querelis.
Aſt heros triſtes dictis ſolatus amicis
Spondet opem, ſuperas rediturum ad luminis auras
Actutum fratrē incolumē, quem faucibus hauſtum
Telluris quarto iam Sol non uiderat ortu.
Diditur hæc totam confeſtim fama per urbem,
Quæ cunctis incredibilisq́;, & mira uideri.
Vicinis populi paßim de montibus omnes
Concurrunt ſtudio uiſendi, atq; omnia complent.
Ventum erat ad tumulum: ſtat circunfuſa iuuentus,
Ipſe autem in medio duplices ad ſidera palmas
Iandudum tendens, oculosq́; immobilis heros
Orabat, tacitusq́; parentem in uota uocabat.
Orantem obſeruant taciti, intentiq́; tuentur,
Quid iubeat, quæ ſigna ferat, quò deinde cadat res.
Bis toto color ore abijt: bis pectore anhelo
Infremuit, nutuq́; caput concußit honeſtum.
Ecce autem tumuli tremere oſtia uiſa repente.
Omnibus extemplò ſubita formidine ſanguis
Diriguit, penitusq́; inuaſit pectora frigus:
Cùm tandem deus has effudit ad æthera uoces:
Summe parens quamuis precibus nil abnuis unquā
Ipſe meis, quæcunq; petam, tamen hoc tibi grates
Munere ſemper agam: tua quanta potentia, uidit
Circunfuſa manus, populi uidere frequentes.

Vos

Vos autem famuli properate, recludite marmor,
Saxum ingens auferte, uiroq; exoluite uittas.
Nec mora præceptis, patuerunt clauſtra ſepulcri.
Concurſu accedunt magno, attonitiq; pauore
Inſpectantq;, uidentq; intus deforme cadauer,
Vixq; ſibi credunt, nullo cogente moueri.
Nec mora, clamantis ter uoce uocatus amici
Erigitur, loquiturq;, & cœli ueſcitur auris.
Obſtupuere omnes: nec ſat uidiſſe loquentem,
Aut audiſſe ſemel, dum cuncta ex ordine narrat
Conuentu in medio, quæ funere paſſus in ipſo eſt,
Quanto anima inſtantis ui leti excluſa dolore,
Terrenosq; diu eluctata reliquerit artus,
Quas facies moriens, quàm obſcœna aſpexerit ora
Terrentum iuxtà furiarum, irasq;, minasq;,
Vt uix ſiderea uolucres miſſi arce miniſtri
Auxilio poſſent auidas inhibere rapinas.
His addit ſcelerum pœnas, ac læta piorum
Præmia, quæue animas miſeras ſubijſſe neceſſe eſt
Arbitria, æternosq; nigris fornacibus ignes.
His actis, deus orantis uicina Simonis
Tecta ſubit, quē tota olim lacerū hulcere membra
Eripuit morbo, atq; in priſtina reddidit ipſe.
Dum uero menſas grati dignatus amici
Accubat in medio procerum urbis, protinus ecce
Ingreditur forma inſignis, cultuq; puella
Picta peregrinas tunicasq;, ſinusq; crepantis
Argenti ſaturos, atq; auro intertexto,
Cui caput implicitum gemmis: it flexile collo

Aurum

Aurum ingens mixtis onerosa monilia baccis,
Propexiq; nitent electro molle capilli,
Nexilibus quos in nodos collegerat hamis,
Aureaq; ex humero demiſſam fibula ueſtem
Eois opibus grauidam, & Gangetide gaza
Subnectit: media micat ardens fronte pyropus,
Crebraq; conſertis pendent redimicula gemmis:
Qualis læta ſinus cùm tellus ueris honorem
Pandit, opesq; ſuas gremio explicat alma uirenti.
Hæc olim amiſsis utriq; parentibus orba
Reſtitit, & proles in opes ſucceſsit auitas
Vnica, quas pater immenſas prædiues habebat.
Dumq; ætas rudis, una illi ſuper omnia cordi
Relligio fuit, & ſeruandi cura pudoris.
Mox autem paulatim annis feruente iuuenta
Senſibus illapſa eſt Veneris maleſuada cupido,
Quæ mentem immutans furijs ſubiecit iniquis
Ah miſeram. abiecto non obſtat cura pudori,
Non ſpecies, non fama mouet: ceſsit timor omnis,
Relligioq; oblita: domo iam nubilis exit:
Iam conuiuia, iam ſpectacula læta frequentat,
Vinclaq; contemptis rectoribus omnia rumpit:
Ac ueluti ratis Aegæo ſine remige in alto,
Sublatos ſimul ac fluctus inflauerit aura,
Nunc huc incerto, deinde illuc fluctuat æſtu,
Quò uentiq;, undæq; urgent ſpoliata magiſtro.
Et iam freta opibus prædulces ambit amores
Florentum iuuenum, ſiquis ſpectabilis ore
Egregio, formaq; alios ſupereminet omnes.

Ergo læta uirum præſtanti corpore poſtquàm
Accepit ueniſſe, deum quem fama ferebat,
Nullam paſſa moram ſtudio correpta uidendi
Venerat. aſt ubi conſpicuos deperdita uultus
Hauſit, & egregiæ diuinum frontis honorem,
Diuinosq́; oculos ardentis pabula amoris,
Diriguit, penitusq́; animo ſententia uerſa eſt,
Atq; alias longè concepit pectore flammas.
Ecce autem ſubitò uiſæ ſpirantis ab ore
Septem adeò circùm offuſa caligine, & atra
Nube exire faces: ueluti cùm torris obuſti
Vltima ſurſum flamma fugit, fumumq́; relinquit.
Hæc deus, hæc, inquit, capitum fœdiſsima ſeptem
Correptam miſeræ mentem uexabat Erinnys.
Tum Maria (hoc illi nomen) mutata, nec illa,
Argento quæ illuſa ſinus modò uenerat aureos,
Iam capiti crinale aurum, colloq́; monile
Detrahit, & tunicas ſqualentes exuit auro:
Iamq́; ſui piget, & curis mordetur honeſtis:
Inde deum orabat ueniam, genibusq́; uolutans,
Vt canis ad menſam procumbere ſuetus herilem,
Lambebatq́; pedes nudos, lacrymisq́; rigabat
Veſte fouens, alios tulerat quam nuper in uſus.
Tum de marmoreis uarios deprompſit odores
Theſauris: Caſias, & Nardi mollis ariſtas,
Aut turis lacrymã, atq; aurã fragrantis amomi,
Pronaq́; permulſit nudas liquido unguine plantas.
Suauis in aëreas diffugit ſpiritus auras,
Cuncta deus placida quæ mente accepit, & illam

Dignatus uenia monitis impleuit amicis.
Intereà circumpoſitis ex urbibus agrum
Cernere uulgus erat conuentu accedere magno.
Multi ibant oculis clauſis, multi auribus orti
Indociles: fandi ignari, quiq; ægra trahebant
Membra, ferebantur quos'ue exagitabat Erinnys
Captos mente, ſui immemores, deus ipſe iuuabat
Auxilio, ualidiq; omnes, lætiq; redibant.
Tandem hinc digrediens Solymorū tendit ad arces.
Hanc fundaſſe Semes ſoboles tua dicitur urbem
Vitiſator pater, exactis ſimul imbribus ingens
Ceſſauit uaſtis ſtagnare paludibus orbis,
Plurimaq; immenſi compreſſa licentia ponti.
Tum uenêre, ſuo bellis qui gente ſubacta
Vrbem appellarunt de nomine Iebuſæi.
Protinus hinc reges, à priſco ſanguis Iuda,
Finitimis latè dominam coluere ſubactis.
Hîc templum Solomon per terras omnibus aris
Euerſis ope barbarica rex condidit olim,
Templū opulentū, ingens, eductā ad ſidera molem.
Huc menſas, arasq; ſacras, & ahenea labra
Tranſtulit, & ueteris ueſtes, ac munera templi,
Oſtro perfuſas ueſtes, auroq; rigentes:
Tum lychnos, lancesq;, cauasq; inuexit acerras,
Cymbiaq;, & tripodas, fuluoq; ex ære lebetas,
Incluſasq; ſacro leges, ac fœdera ligno,
Quæ gemina in ſilice omnipotēs pater ipſe notarat.
Hîc gentis rex, atq; omni cum gente ſacerdos
Sacra ferens pecudum fundebat rite cruorem.

Victima non alias maculabat ſanguine ſedes:
Vndiq; mos erat huc populos ter adire quotannis,
Et proprios genus Iſacidum inſtaurabat honores.
Ipſe etiam huc heros crebrò ſe ferre ſolebat:
Iamq́; uijs plenis multis cum millibus ibat,
Vnde urbis poterant turres,atq; alta uideri
Culmina:læti omnes ramos uiridantis oliuæ,
Quasq́; manu geſtent,palmas à ſtirpe refringunt.
Præcedit peditum latè manus omnis:it ingens
Ponè equitum globus:in medio pulcherrimus heros
Haud acri prouectus equo,phalerisq́; ſuperbo
Eminet:at ſibi pauperiem ut placuiſſe beatam
Admoneat ſocios:rex quadrupedantis Aſelli
Terga premit,uates quondam ut cecinere futurum.
Nudus erat uertex:humeris demiſſa fluebat
Ad talos ueſtis,quam feſtinauerat olim
Ipſa parens,pueroq́; dedit geſtare:nec illa eſt
Vllo attrita uſu,nulla conſumpta ſenecta.
Taurea nudatis circundat tegmina plantis,
Talis iter tendit,recipitq́; ad mœnia greſſum,
Ante urbem pueri occurrunt,mixtæq́; puellæ
Floribus,ac uarijs ornatæ tempora ſertis:
Omnibus in manibus palmæ,omnes carmina læti
Læta canunt,tonſis & inumbrant ora coronis,
Certatimq́; dei gaudent placida ora tueri.
Tum demum portis urbem ingrediuntur apertis,
Et propius regem,ſeruatoremq́; ſalutant,
Prætenduntq́; manu thyrſos,oleasq́; coruſcant
Frondentis:ſuperas ingens it clamor ad auras.

Spargitur hic rumor ſubitò, ac tota urbe uagatur.
Conſurgunt gentis primi: procul ecce per auras
Puluercam cernunt tolli ſuper athera nubem,
Ignari penitus rerum, cauſasq́; requirunt
Tam ſubiti motus: quemnam tam multa ſequantur.
Millia ductorem: quis tantus clamor ouantum.
Aſt illi, quibus eſt Diui haud incognita fama,
Occurrunt alacres regi, plauſumq́; ſequentes
Ingeminant: quaq́; ingreditur, paßim ecce rubenti
Inſternunt oſtro ſola, barbaricisq́; tapetis,
Intenduntq́; uias ſertis, & floribus augent.
Vix ingreſſus erat, cùm denſam reſpicit ecce
In biuio turbam, clamoremq́; auribus haurit
Ingentem, & ſecum admirans ueſtigia preßit.
Vallis erat circùm frondoſis undiq; ſepta
Collibus: in medio riuis, atq; imbribus humor
Collectus ſemper ſtabat, laticesq́; perennes,
Quò ſolitæ innuptæ prædiuitis urbis aquari,
Et potum pariter pecudes compellere priſci
Paſtores, lymphaq́; gregem curare ſalubri,
Vnde lacum fama eſt olim dixiſſe minores.
Huc concurſus erat certis de more diebus,
Turbaq́; adibat inops uariјs exercita morbis.
Nanq; uidebatur magno quandoq; moueri
Cum ſonitu, medio unda lacu, & perculſa repente
Sublato ad cœlum ſpumabant cærula fluctu.
Sed uulgò ſubiti quæ motus cauſa latebat.
Impubes pueri tantum, innuptæq́; puellæ
Signa prius manifeſta dabant, ſeſeq́; canebant

Cern

Cernere pennatum puerum fulgere per auras
Vndanti chlamyde, atq; auro radiantibus alis,
Delapſumq́; polo tranquilla impellere utraq;
Stagna manu, lateq́; uiam ſignare cadentem.
Qualis ſtella, pater ſuperûm quam miſit Olympo
Aut nautis ſignum, aut populis in caſtra coactis,
Præcipitat flammis longè, lateq́; coruſcis
Scintillans: corda ignaris mortalibus horrent.
Ergo expectabant denſo miſeri agmine circùm
E cœlo ſignum intenti, laticesq́; quietos
Seruabant oculis, atq; omnes auribus auras,
Auditum ad ſignum ſubitò ut ſe primus in undas
Quiſq; daret, ſtagnoq́; ſonanti immergeret artus.
Quippe erat inde ſalus ſemper, non pluribus, uni,
Qui ſubitò impulſum prior exiliſſet in æquor.
Sicut ubi uacui tendunt medio æquore campi
Viribus, & rapido iuuenes decernere curſu,
Arrexere animos cuncti, ſignumq́; parati
Expectant: pulſat pauor intus pectora anhelus
Omnibus, atq; locum ſpondet ſibi quiſq; priorem.
Hos inter longo detentus brachia morbo,
Brachiaq́;, & plantas, omnes & inutilis artus
Ietrus erat, cui quondam & opes, & auita fuere
Prædia opima, ſed, ut iuuenili è corpore morbum
Pelleret, heu nimium mendaci credidit arti,
Dumq́; uias omnis, medicaq́; explorat opis uim,
Pauperiem morbo adiecit miſerandus iniquam,
Oßibus ad uiuum qui iam perſederat imis.
Iamq́; ferè denum in luctu quater egerat annum

Innumeris circumuentus morbisq́; fameq́;:
Quem poſtquàm aſpexit propius ſtellantis Olympi
Rege ſatus, ſic eſt ultro placido ore locutus,
Infelix, quæ te ſegnis mora detinet unum
Seruantem has fruſtra ripas, & triſtibus undam
Præſentem morbis, alij cùm ſcilicet omnes
Protinus hinc abeant læti, oblitiq́; laborum
Accipiant ſolitas reparato in corpore uires?
Ille ſub hæc, largoq́; genas ſimul imbre rigabat:
Non hoc crimē aquæ: non uis mihi fontis iniqua eſt:
Verùm ego dum motum opperior ſalientis aquai,
Præcipites dant ſaltu alij ſe in ſtagna priores
Ad ſonitum: inualidis nequeo ipſe inſiſtere plantis.
Nec me tunc opis externæ dignatur egentem
In ſtagno quiſquam ante alios merſare ſalubri.
Talia narrantem placido deus ore tuetur,
Atq; ait: ipſe tuis pedibus ſubſiſte, ualensq́;
Carpe uiam, nec cuncta undis debere neceſſe eſt.
Vix ea: cùm ſubitò cernentibus omnibus ecce
Erigitur, ſtratumq́; humeris, mirabile uiſu,
Ipſe ſuis referens pedes omnes paßibus æquat,
Atq; ſuo ſolidæ reſpondent robore uires.
Sicut ubi in ſyluis dum ramos colligit, anguem
Frigore ſopitum paſtor, brumaq́; rigentem
Frondibus implicuit, admouitq́; inſcius igni:
Nulla mora eſt propius flāmas uix pertulit & iam,
Attollitq́; caput, iamq́; ignea lumina torquet,
Perq́; domum ſerpens micat arduus ore trilingui.
Parte alia ante fores templi, mediaq́; miniſtri

Ing

Ingenti ſtrepitu teſtudine dona ſedentes
Vendebant, quæ plebs arata imponeret aræ,
Lanigeras pecudes, taurosq́; paresq́; columbas,
Voti ut quiſq; reus, rerumq́; ut copia cuiq;.
Quos ſimul atq; heros ingreſſus uidit, & omnem
Diſcurſu, & clamore locum reſonare profano,
Haud tulit, & uerbis grauiter commotus acerbis
Reppulit, intortum uibrans per terga flagellum,
Verberaq́; inſonuit, ſacroq; à limine abegit.
Qualis ubi Arctois Boreas erupit ab antris,
Aëreos rapido peruerrens turbine campos,
It cœlo ferus, & piceas toto æthare nubes
Inſequitur: dant uicta locum, & caua nubila cedũt.
Sacra deo domus hæc, inquit, hæc numinis ædes:
Vos autem uerſam indignos ſceleraſtis in uſus.
Sanguine reſperſum eſt aras, animaq́; litatum
Hactenus antiquis conceſſo more ſacrorum:
Indultum ſatis, atq; ouium iam cædis abundè eſt:
Nunc pater omnipotens pecudum, uolucrũq́; cruori
Parcere uos poſthac iubet, ac fumantibus extis:
Vos diuerſa manent mutatis orgia ſacris:
Diſcite iuſtitiam tantum, puraq́; litate
Mente, deumq́; pijs precibus placate uolentem:
Hi ueſtri ritus, ea deinde piacula ſunto.
Sic ait, & ſupplex demiſſo poplite ad aram
Cernuus arcana prece patris numen adorat.
Iamq́; ſacerdotum primis exarſerat ingens
Triſti in corde dolor, flammaq́;, iræq́; coquebant:
Nec nouus hic primũ furor, hæc odia aſpera ſurgũt:

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Antiquæ irarum cauſæ, antiquiq; dolores
Haudquaquam exciderāt animis, fixiq; manebant.
Non tamen hîc auſi ſunt illum ſurgere contra,
Sed ueriti ultricem plebem, turbamq; ſequentum,
Exceſſere adytis nequicquam indigna minati:
Quales nocte lupi ſtabulis cùm fortè recluſis
Appetiere gregem: uerùm cuſtodia pernox
Obſtitit, & canibus uocalibus inde reuulſit:
Olli (dira fames ſtimulis agit intus) abacti
Cedunt, & montes nequicquam ululatibus implent.
Dum uerò affatur genitorem Diuus ad aram,
Mirantes ſocij templum per ſingula luſtrant,
Suſpectu molem uaſto, artificumq; laborem,
Cautibus exciſas centum, centum ære columnas
Omnes è ſolido, omnes altis montibus æquas,
Tignaq;, & æterna ex cedro laquearia, ahenoq;
Æratas porrò ſtridentes cardine portas,
Sectilibusq; minutatim ſola leuia ſaxis:
Tum puro ex auro poſtes, menſasq; metallo
E ſimili: & fixos alta ad donaria currus
Diſtinctos hebeno, & cadenti elephanto.
Quæ dum cuncta legunt, perfectis ordine uotis
Improuiſus adeſt: tacitusq; ſuperuenit heros,
Atq; ait: Hæc moles adeò hæc immania templa,
Protinus ut uento radicitus eruta pinus,
Verſa repentè dabunt labem, ingentemq; ruinam,
Et tibi digna tuis Solyma inſtant præmia factis.
Quæ uates ad te miſſos diuinitus auſa es
Tot ferro petere, aut duris detrudere ſaxis.

Ipſe tuos quoties,præſens ut uera monerem,
Tentaui ciues incaſſum cogere in unum,
Seu criſtata ſuos diſperſa examina fœtus
Singulis uolucris uocat,& plaudentibus alis?
Ferro exciſa cades,iam iam labentia regna
Protinus arma ruent tua,uindexq́; hauriet ignis,
Et paßim hæc largo ſudabit ſanguine tellus.
Non'ne uides,iam ut nunc res procubet inclinata?
Et tibi iam uotis non proſit nectere uota?
Longè alias pater omnipotens ſacra trãſtulit oras,
Longa alia uult ipſe coli,& placarier urbe.
Atq; adeò hic altè depactus terminus eſto.
Sic fatus monſtrat miras in marmore formas,
Argumentum ingens,ſenum monimenta dierum,
Magna quibus magni cõpacta eſt machina mundi,
Et ueterum euentus,& priſca ex ordine auorum
Facta,haud humanis opus enarrabile uerbis.
Non illic hominum effigies,ſimulacra'ue Diuûm
Arcanis ſed cuncta notis,ſignisq́; notauit
Obſcuris manus artificis,non hactenus ulli
Cognita,non potuere ipſi deprendere uates.
Hic ſuperûm ſator informem ſpeculatus aceruum,
Aeternam noctemq́;,indigeſtumq́; profundum
Prima uidebatur moliri exordia rerum
Ipſe micans radijs,ac multa luce coruſcus.
Iamq́; uidebatur fulua de nube creare
Stelligeri conuexa poli,terrasq́;,fretumq́;,
Et lucem ſimul undiuagam,mox unde micantes
Et ſolis radios,& cœli accenderet ignes.

Ipſi iam denſo crepitare examine circum
Autoremq́;,ducemq́;ſuum,plauſuq́; ſonare
Aligeri fratres ſupera arce uolatile uulgus,
Lucis opus primæ.necdum tamen æthera ab imis
Flammiferum terris,terras diſcreuerat undis,
Sed tantum confuſa iacebant ſemina rerum.
Nec mora:uix cœli extuderat ſeptemplicis orbem,
Ordine cui uario rutilos affigeret ignes,
Et iam cuncta nouam incipiebant ſumere formam
Paulatim,cœlumq́; ſua compage teneri.
Cernere erat ſicca in medio iam mole relicta
Littoribus curuis circum maria humida fundi,
Illiſosq́; uadis ſpumare ad ſidera fluctus.
Nondum pontiuagæ curuabant ampla carinæ
Carbaſa,nec liquido lentari in marmore remi,
Lata ſed innocui uerrebant æquora Cauri.
Ecce autem iam fagiferi capita ardua montes
Attollunt,infraq́; iacent humiles conualles.
Continuò tellus ſummittens Dædala germen
Flore renideſcit,& frondis explicat arbos.
Iam uideas uiridi ueſtiri gramine campos,
Iam colles denſis frondere cacumina ſyluis,
Ilicibusq́;,oleisq́;,& coniferis cypariſsis.
Nec mora:cæruleo flammis duo lumina cœlo
Incipiunt teneris primùm luceſcere rebus,
Et ſibi,ceu mundi uigiles ſtatione uiciſsim
Succedunt,certoq́; ſuum dant fœdere lumen.
Nam lucis fons dimenſum Sol ambit Olympum
Ipſe die,terrasq́; nouo ſplendore colorat.

Nocte

Nocte ſuas uultu pallenti ſeruat in umbris
Luna uices fundens auratis cornibus ignem,
Lucidaq́; exornant nocturnis æthera gemmis
Sidera, perpetuo circumlabentia motu.
Tum bifidis paßim uerrebant marmora caudis
Squamigerum mutæ pecudes, pelagoq́; natabant.
At pictæ uolucres librare per aëra pennis
Corpora, & inter ſe curuis decernere roſtris.
Nec procul hinc errant latos armenta per agros,
Lanigeriq́; greges perſultant pabula læta,
Iam latebras uideas meditari dira ferarum
Semina, iam longos per humum raptare chelydros.
Deſuper hortari clara de nube putares
Cœlicolûm Regem, lætasq́; expromere uoces:
Creſcite, propagate genus mea ſemina ueſtrum,
Seclaq́; perpetuis generatim iungite ſeclis.
Tandem nudus homo emicuit tellure creatus,
Quem ſuperûm ſator affariq́;, & edicere leges
Ore uidebatur coràm, ac præponere regnis,
Qui terras immortalis ditione teneret:
Manſiſſet dictis, ſeruaſſet fœdera pacta.
At campũ arboribus iuxtà, ac uiridantibus herbis
Lucentem aſpicias, ſtellantia floribus arua,
Poma ubi cæruleo multum uigilata dracone:
In medio fons perſpicuis argenteus undis
Quattuor aduerſis uoluens regionibus amnes,
Qui terræ gremio infuſi latè arua rigarent.
Atq; hîc cernere erat maleſuadi fraude draconis
Deceptum iuuenem uetitos ex arbore fœtus

Guſtare edicti immemorem, legisq́; ſeueræ.
Et iam (uix pomum infelix admouerat ori)
Pœnituiſſe putes ſe frondibus inuoluentem,
Nec iam cœlituum regis grauia ora ferentem.
Nanq; uidebatur fuluæ inter uellera nubis
Horribili ſuper impendens mortalibus ore
Dura redarguere, & ſæuas indicere pœnas
Pro meritis, quas ille olim, quas omnis ab illo
Progenies lueret lucis uentura ſub auras.
Interea coniux, quæ capta libidine dira
Iura prior, legesq́; datas, ac fœdera ſoluit,
Infelix fruticum fruſtra per denſa latebat.
At uictor, factusq́; potens iam fraudis, ahena
Effulget ſquama, teretiq́; uolumine ſerpens
Ter ſuperans ſtirpem, ſpirisq́; ingentibus ambit
Tortilis, & motis inſultat deſuper alis
Virgineo irridens deceptos improbus ore.
Nec procul hinc ideo uideas latè infera circùm
Regna ſubobſcuras ſedes, lucemq́; malignam
Solis, ubi caſti manes, animæq́; piorum
Sedibus excluſæ quondam debentis Olympi
Vnius ob ſcelus expectabant ordine longo.
Stabant hìc cani proceres, uittataq́; uatum
Agmina, tendebantq́; manus ad ſidera paſſas,
Quos omnes humeris pater altè extantibus Abras
Amplificam pandens chlamydem, portentaq́; latè
Brachia ſubnixus, dextra, læuaq́; tegebat.
Orantes illos credas, ſuperûmq́; parentem
Supplicibus dictis affari, parceret iræ,

Parc

Parceret unius noxa omnes perdere gentes.
Subſtitit hîc imo ſuſpirans pectore Diuus,
Atq; ait, En noſtrum depoſcunt iſta laborem:
In me nulla mora eſt: ego tantæ debitus iræ
Morte mea eripiã hos tenebris, et clauſtra refringã.
Quin ea, quæ ſubitò paucis depreņſa ſequuntur,
Sublegite infandum mihi portendentia letum.
Omnibus hîc pauci extinctis mortalibus ibant
Incluſi ligno ſummas impunè per undas.
Ingens latiuago fluitabat machina ponto,
Et uix extabant immani corpore montes,
Quos procul abruptus colliſis nubibus ignis
Ingeminans creber cœlo rutilante petebat.
Hic natum ſenior nudo Iſacon enſe petebat
Infelix pater, exequitur dum triſtia iuſſa.
Aſpiceres illum toto iam corpore niti
Dextram attollentem. nondum reſpexerat, et iam
Nuntius ecce aderat, cœli demiſſus ab arce,
Iuſſa ferens primis contraria. uictima iuxtà
Paſcebat pueri ignari pro cæde parata,
Candidus, & uillis aries argenteus albis.
Hinc fratrem inuiſum narrata ob ſomnia fratres
Vendebant, miſero mentiti dira parenti
Funera, diſcerptumq; feris: pater ipſe cruentam
Verſabat gnati tunicam, lacrymisq; rigabat.
Hîc etiam, Pharijs dum ciues ducit ab oris,
Poſt longa exilia in patria, promiſſaq; regna
Legifer auxilijs fretus cœleſtibus heros,
Orta lues populum errantem miſeranda repentè

Serp

Serpentum afflatu leto dabat, atq; iacebant
Corpora tabifico paßim morientia morſu.
Dux uerò in medio campi ſuſpendit ahenum
Ingenti è malo colubrum, ſtratosq; iubebat
Dirigere huc aciem intentos, lignumq; tueri,
Quæ miſeris erat haud dubiè uia ſola ſalutis.
Parte alia roſtro terebrans ſibi uiſcera acuto
Fœta auis implumes paſcebat uulnere natos.
Stant olli circum materno ſanguine læti,
Et pectus certatim omnes rimantur apertum.
His animaduerſis portis bipatentibus ibat
Multa putans, necdum gradibus deſcenderat heros
Omnibus; & magno iam longè urgente tumultu
Ecce trahebatur paßis per terga capillis
Pallida longaui coniux Suſanna Manaſſei,
Quoi pater egregiam forma, & florentibus annis
Haud placitis tædis inuitam, agramq; iugarat.
Nanq; fidē ob thalami fœdatam ad iuſta uocabāt
Supplicia, ingenti iuuenum ſpectante caterua.
Et iam ſaxa manu pueri, uulgusq; tenebant.
Ipſe ſed anteuolans prohibebat tela ſacerdos,
Donec porticibus CHRISTVM *conſpexit in amplis,*
Ad quē ubi conceßit, miſeramq; ad limina traxit,
Ingreſſus uerſare dolos: Hæc prodidit (inquit)
Coniugium, thalamiq; fidem deprenſa feſellit.
Sontem iura neci tali pro crimine dedi
Noſtra iubent duris (ſed quæ inclementia?) ſaxis.
Teq; ideo uatum interpres mitißime adimus,
Et tua quanam ſit ſententia quærimus omnes.

Dixer

Dixerat, atq; animo iam ſpes paſcebat inanes
His captum, implicitumq́; putans ſermonibus hoſtē,
Præcluſos habitus, non effugia ulla relicta:
Illam quippe neci ſi ſolueret interceptam
Miti animo miſeratus, eum turba omnis in ipſum
Saxaq́;, & ultrices raptim conuerteret iras,
Quòd ſanctas gentis leges euerteret illex.
Si uerò ad pœnam iuſſet pro crimine duci,
Seſe odijs uulgi obijceret crudelis acerbis.
Hæc agitans iam uictorem ſe mente ferebat,
Pectora lætitia multum tumefactus inani.
Ac ueluti in ſomnis olim ſibi uiſus arator,
Dum terræ attrito ſuſpendit uomere terga,
Auri ingens pondus campo effodiſſe ſubacto,
Gaudia uana fouet: cernet ſomno ille relictus
Pauperiem, duros & adhuc ſibi adeſſe labores
Somnia, fortunamq́; animo execratus inanem.
Ipſe uiam Deus inuenit (fallacia numen
Nulla humana ualet contra) qua legibus illi
Parceret, illæſis. nempe, ut defixa tenebat
Ora ſolo, tandem attollens, turbamq́; paratam
Aſpectans ait, Haud dubium, quin crimine letum
Sit merita: id priſci quondam ſanxere parentes.
Ergo agite ò ueſtrum quicunq; eſt criminis expers,
Saxa manu primus rapiat, feriatq́; merentem.
Ecquis erit tanto è numero, qui uulnera prima
Dirigat, & ſceleris purum ſe proferat ultro?
Sic memorans omnes ſeruabat lumine pronus
Obliquo, horrendumq́; tuens, illumq́; paratus

Inſer

Inſcripſiſſe ſolo,cui mens interrita nullum
Eſſet ob admiſſum fœdè,ſecuraq; culpæ.
Stabat conſpectu in medio tremebunda puella,
Iam ſuffuſa oculos mortis nigrore propinquæ,
Et poſitis terram genibus ſubmiſſa petebat,
Non minus exanimata metu,quàm in retia cerua
Acta canum latratu,& longo exercita curſu,
Cùm iam conſumptæ uires,cùm ſe undiq; cinctam
Hoſte uidet,mortemq́; inſtantem certa moratur.
His autem auditis reſponſis,omnibus ingens
Confeſtim cecidit furor,& uis fracta quieuit.
Quiſq; ſuam tacito uerſant in pectore uitam,
Inq́; uicem ſpectant ſeſe,atq; aduerſa tuentur,
Nec quiſquam turba in tanta ſe prodidit ultro.
Saxa cadunt manibus furtim labentia,& omnes,
Quiſq; ſui,memores abeunt,templumq́; relinquunt.
Vt uerò Deus aſpexit uacua atria circùm
Linea detraxit pauitanti uincla puellæ,
Atq; illam uerbis monitam dimittit amicis:
I,melior,ueterum famam iam extingue malorum.
Talia dein ſocios fatur conuerſus ad ipſos:
Heu durum genus:haud poſſunt deſiſtere uicti:
Nil linquunt intentatum,nil prorſus inauſum:
Nempe ego nunc feſtis fas contra,& iura diebus
Affero opem inualidis,ægrosq́; in priſtina reddo,
Nunc ſontes,& ſponte ſua commiſſa fatentes
Accipio,noxaq́; animos,& crimine ſoluo.
Nunc ſocij fruges tractant & uina prius,quàm
Dent manibus lymphas,cum uictu corpora curant.

Nec dapibus parcũt, et quæ in uos plurima iactant.
Quinetiam me fraude petunt furta irrita adorti.
Vel cum Romanis aſtu me opponere tentant
Incautum, quærunt́q; dolo, an fas pendere regi
Per capita argentum, edicto quod quiſq; iubetur.
Nec cæcos mea facta mouent ingentia, quæ non
Humanis fierent opibus, non artibus ullis.
Nec qua ui hæc agitem ſpoliati lumine cernunt,
Conſilijsq́; audent ſupremi obſtare parentis.
Nec priſcos tollo ritus, leges'ue refigo.
Quippe alia arcanis longè ſententia dictis
Indeprenſa latet, longè altera ſacra teguntur
Nube ſub obſcura uerborum. ut cætera mittam,
Quid ſuis horretis uetitis imponere menſis
Viſcera? non animis labem ſublimibus affert
Aut his, aut illis ieiunia ſoluere rebus:
Vobis intus obeſt mens ipſa, & dira cupido.
Sed quoniam gaudet cœno, immundaq́; palude
Setigerum genus, & pecori huic innata libido eſt,
In ſue adumbrantur Veneris mala gaudia fœda.
Quinetiam, ut iuſsis animos cœleſtibus autor
Paulatim aſſueſcens poſſet molire colendo,
Nec nullæ inciperet ſub relligione tenere,
Indociles primùm populos, obtuſaq́; gentis
Pectora, iuſsit oues iugulare, & ſanguine terram
Imbuere, immeritosq́; aris mactare iuuencos:
Quæ tamen omnia erant, ſi cui mens alta uigebat,
Venturæ ſpeculum mox relligionis, & umbra.
His actis, iam deuexum cùm ueſper Olympum

Clauderet, egrediens maleſida ceſſit ab urbe.
Tum genitorem obitus affarier ante propinquos
Exoptans, coramq́; arcanas promere uoces,
Ignaros ſocios Taburi imà in ualle reliquit.
Ipſe autem aſcenſu ſuperans capita ardua montis
Conſtitit, aëreæ feriunt ubi ſidera cedri.
Addiderant comites ſe tantum ex omnibus illi
Fidus Ioannes cum fratre, Petrusq́; uocati.
Stabant orantes taciti, pariterq́; ſupinas
Tendebant ſine uoce manus, ac lumina cœlo.
Ipſe autem his magno genitorem affatur amore:
O pater, en inſons nunc dira ad funera pergo
Progenies tua, nec tot ferre indigna recuſo,
Quando certa tibi mens, atq; hæc fixa uoluntas,
Et tanti mortale genus: nil demoror, adſum.
Hos ſaltem, qui me patriaq́; ,ſuisq́; relictis,
Per uarios caſus lectiſſima corda ſequuntur,
Aſpice, & immeritos cæcis auerte periclis.
Haud uereor, quòd ſe his homines, gēs impia paſſim
Opponūnt: nil facta hominum mortalia terrent.
Ipſi etiam (nihil hoc moueor) moriantur ad unum,
Aut potius ſæuo (ſi uis) tu fulmine perde
Correptos igni, & penitus res attere fractas
Tu genitor: tanto finemq́; impone labori,
Si tantæ eſt genus humanum cœlo addere molis,
Seclaq́; mutatis in priſtina reddere rebus.
Tantum oro (ſcelus) inferno ſummiſſa barathro
Gens peſtem meditata uiris nil improba furtis
Officiat, non infando peruertat amore
Inſid

Inſidijs captos, nec corda improuida fallat,
Dum ſcelera hortatur, noſtriq; obliuia ſuadet.
Iam iam aderūt infandi hoſtes, armata dolis gens,
Nondū animos ſatiata, graues nondū ulta dolores.
Has fraudes, iamq; has fraudes, arteſq; mouebunt.
Quas non mentiti ſimulato corpore formas,
Vt capiant genus innocuum, uertantq; uenenis
Peſtiferis? tu frange dolos, ferq; irrita in auras
Cuncta pater: tandem uictus edice quieſcant,
Sint, qui per terras gentes poſt funera noſtra
Iuſtitiam erudiant, & relligionis amorem:
Hanc ueniam concede: id gnati cedat amori.
Filius hæc, genitor contrà cui talia reddit:
Nate patris uirtus, noſtriq; ſimillima imago,
Nulla tuis fraus (ſolue metum) nullæ'ue nocebunt
Inſidiæ. quas nunc regni molitur operti
Arbiter: incœpti fruſtra irritus omnia tentat.
Induat in facies centum, centum ille figuras
Ipſe adero, retegamq; dolos, fœcundaq; fraudis
Agmina diſijciam, & magna uirtute reſiſtam.
Vnus erit tantum, cui mentem inſania uertet,
Infelix, iam nunc deuoto pectore uerſat
Infandum ſcelus, atq; tui iam pœnitet ægrum,
Secum indignantem, tua quòd præcepta ſequutus
Exuerit blandum uitæ mortalis amorem,
Malueritq; graues ſub te tolerare labores,
Omnia quæ mecum mundi ante exordia noſti.
Hunc tamen indignum numero, cœtuq; piorum
Addidimus memores uatum, qui talia quondam

Prædixere,tuis exemplum inſigne futurum,
Euadent alij inſidias meliora ſequuti.
Omnes te propter contempto lucis amore
Haud mortem horreſcent,pergentq́; in funera læti,
Innumeramq́; ſuo parient tibi ſanguine gentem
Proiectu uitæ,& mortis amore ſuperbi.
Efficiam cœlo dignos poſt aſpera tandem
Funera,deſerti magnum ætheris incrementum.
Quos tu olim aſpicies hac relligione nepotes
Surgere nate tibi? quàm pectora certa uidebis?
Tu modò tu perge,& cœptum decurre laborem.
Hi quos cernis enim uix nunc tua iuſſa ſequutos
Indociles,fandi ignaros (mora non erit) altos
Pectore concipient ſenſus,doctoq́; uerendas
Ore canent leges afflati numine noſtro,
Et uaſtum in melius referent hortatibus orbem.
Succedent alijs alij ſacriq́; nepotes
Victores tua ſigna ferent trans ultima clauſtra
Oceani latas undis cohibentia terras,
Clareſcetq́; tuum paßim per ſecula nomen.
Sponte ſua inuicti reges tibi ſceptra,tibi arma
Subijcient ſua per terras,arasq́; ſacrabunt.
Atq; adeò grauida imperijs Roma illa ſuperba,
Appenninuagi quæ propter Tybridis undam
Ingentes populos frænat pulcherrima rerum,
Summittet faſces,&,quas regit,orbis habenas.
Illic relligio,centum illic maxima templa,
Centum aræ tibi fumantes,centumq́; miniſtri,
Quiq́; uiris latè,atq; ipſis det iura ſacerdos

Regibus

Regibus, & ſummo te in terris reddat honore.
Siqua tamen paulatim annis labentibus ætas
Decolor inficiet mores, uerſisq; nepotes
Degeneres ſurgent ſtudijs, per dura laboresq;
Exercens lapſam reuocabo in priſtina gentem.
Illa malis ſemper melior ſe tollet ad aſtra.
Sæpe ſolo uelut euerſam, exciſamq; uidebis,
Quam modò prædixi, populorũ incurſibus urbem.
Verùm quo magis illa malis exercita, ſemper
Altius hoc ſurgens celſum caput inſeret aſtris,
Mœniaq; in melius ſemper recidiua reponet.
Nec niſi ſubiecto paſſim ſibi deſinet orbe.
Sic placitum. noſtri ſedes ea numinis eſto.
Hæc ait, & natum dextra complexus inhæſit.
Ecce autem ſubitò rubra uibratus ab æthra
Cum ſonitu fulgor micat, & polus intonat ingens.
Nam pater omnipotẽs manifeſtus ab æthere nubem
Oſtendit radijs illuſtrem lucis, & igni.
Omnia collucent latè loca, turbine CHRISTVS
Corripitur rapido, mediaq; in nube refulſit,
Verus & aſpectu patuit Deus, atq; per auras
Diuinum toto ſpirauit uertice odorem
Luminis ætherei ſpecimen, genitoris imago.
Nec ſecus emicuit roſeo pulcherrimus ore
Inſolita circùm perfundens omnia luce,
Quàm cùm mane recens lucis fons aureus ingens
Lumine Sol cœlum exoriens rigat omne profuſo,
Oceani in ſpeculo longe reſplendet imago,
Et croceæ effulgent aurata cacumina ſyluæ.

Talem ſe ſocijs mirantibus obtulit heros
Amborum in medio uatum,quorum alter adiuit
Flammifero quondam inuectus cœli ardua curru,
Et tranauit equis inſultans aëris auras:
Iſacidum Pharijs genus alter duxit ab oris
Dux profugûm,legesq; dedit,moremq; ſacrorum.
Nec non cœlicolûm propius tum maxima pandi
Viſa domus,cœliq; ingens apparuit aula.
Tum genitor nubis fulgens candentis amictu
Oſcula libauit nato,& uox lapſa per auras,
Hic mea progenies:hic eſt mea magna uoluptas:
Vni huic mortales omnes parete uolentes.
Nec plura his:toto aſſonuit chorus omnis Olympo
Cœleſtum cantu uario,plauſumq; dedere.
Tum demum in faciem conſuetam redditus heros
Attonitos ſocios monſtrisq;,metuq; ſepultos
Excitat,atq; hominis mortali apparuit ore.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIBBR II.

AT *Solymi trepidi rerum, & formidine caci*
Noctem illam patrum primi, templiq; miniſtri
Inſomnem duxere:animis adeò addita cura
Incubat,ac nullam attonitis dat dira quietem.
Omnibus ante oculos urbem ingredientis imago
Lata Dei,feſtiq; manus impubis honores,

Illiusq;

Illiusq; uident latè increbreſcere nomen.
Fama uolat, paßimq; canit miracula rerum.
Quid faciãt? magis, atq; magis iam uera pateſcunt,
Quæ quondam priſci uates cecinere futura,
Terras cœleſti regem de ſtirpe manere,
Cuius in aduentu templum, Iudæaq; tandem
Regna ruant, Solymeq; euerſis deſinat aris
Antiquo de more ſacros imponere honores.
Ergo infracti animis omnes, terrore ſubacti,
Tectis, quiſq; ſuo, ſepti, clauſiq; manebant.
Quales quæ ſolitæ florentia rura uolantes
Carpere apes, ubi ſæuit hyems, cœlumq; profuſos
Soluitur in nimbos, & aquoſus regnat Orion,
Ocia lenta terunt, clauſisq; aluearibus ægræ
Cunctantur, circumq; fores, ac limina muſſant.
Tempus erat per membra quies cùm grata ſoporem
Irrigat, ac poſitis affert obliuia curis:
Et iam noctipotens manus imo emiſſa barathro
Horribiles uiſu formæ furialibus omnem
Cœtibus obſedere urbem: pars turribus inſtant:
Pars apicem templi, & faſtigia ſumma coronant:
Cætera, perq; uias legio, perq; alta domorum
Tecta uolant, tractimq; hærent per culmina tignis.
Haud ſecus Italiam repetunt ubi uere tepenti
Cærula aues longo feſſæ ſuper æquora curſu,
Quæ prior occurrit tellus, hanc agmine denſo
Certatim arripiunt, procuruaq; littora complent.
Principio ſpargunt occultum in pectora uirus,
Vipereamq; uiris animam, cæcumq; furorem

Inſpirant, odiumq́; animis, & crimina linquunt.
Multi etiã in facies hominũ uertuntur, & omnem
Protinus incendunt uarijs rumoribus urbem:
Irrepunt tectis alij, ſomnoq́; ſolutis
Somnia dira ferunt uaria ſub imagine rerum,
Atq; hominum falſis ſimulacris pectora ludunt.
Iamq́; huius ſubeunt, iamq́; illius alta potentum
Limina, & attonitos dictis hortantur in hoſtem:
Terrificantq́; animos facta, atq; infecta canentes,
CHRISTVM *inferre faces, arisq́; inſtare bipenni*
Armatum ærata, atq; adytis extremá minari,
Et iam ſemuſto in templo dominarier ignem,
Quin ipſos templi mentiti ueſte miniſtros
Singula tecta adeunt, patresq́; ad limina ſacra,
Conciliumq́; uocant: nigri dux agminis ipſe
Impulit æriſono ſtridentes cardine portas.
Hinc atq; hinc delubra petunt: concurritur ultro
Vndiq;: nec tenebris nox obſtat euntibus atra.
Non aliter captam ſi rumor nuntiet urbem
Nocte dolis intempeſta, atq; latentibus armis
Hoſtẽ inferre acies, & iam ſumma arce receptum,
Culminibusq́; immiſſa uoret fax atra penates,
Plenis cuncta uijs feruent, trepidoq́; tumultu
Huc atq; huc itur, nec ſat rationis eundi eſt.
Præcedunt diræ facies facibusq́; nefandis
Sufficiunt lucem, & ſummo dant uertice lumen
Terrificas capitum quatientes undiq; flammas.
Nec miſeri tamen agnoſcunt: furor omnibus intus
Eripuit mentem, lapſumq́; in uiſcera uirus.

Nec

Nec minus intereà bis ſeni ex agmine miſſi
Bis ſenos CHRISTI *ad ſocios, euertere ſiquem*
Poſſent, & furijs deceptum incendere iniquis.
Illi autem pleni monitis ducis (antè futura
Præſcius iſta ſuis prædixerat omnia) ſeruant
Inuictos animos, inapertaq; pectora fraudi,
Quanquàm hoſtis ſpecies ſeſe trāſformet in omnes
Nequicquàm expertus, menteſq; indagine captet,
Vnus non ualuit ſeſe his ſubducere uinclis
Iſcarius peſti infandæ deuotus Iudas,
Lectorum procerum labes, & peſtis Iudas.
Hic ſe olim addiderat ſocium ueſtigia Diui
Ingreſſus, patria, atq; opibus, charisq; relictis
Incerta exilia, incertas quacunq; paratus
Ire uias, taliq; necem pro rege paciſci.
At mox cœptorum piguit, duriq; laboris
Paulatim pertæſum. animo tum uoluere ſecum
Noctes atq; dies tacitus, ſiqua potis arctis
Legibus exolui, & priſcæ ſe reddere uitæ,
Indignans longum incaſſum cecidiſſe laborem.
Hos abitus, iamq; hos abitus, & furta parabat
Impatiens operum, rebus non lætus egenis.
Talibus undantem curis, animoq; labantem
Iampridem, nigræ reperit dux ipſe cohortis
Haud minus exultas animis, quàm monte ſub alto
Cùm procul aſpexit tendentem in paſcua ceruum
Getulus leo, quem ſiccis exercet hiantem
Faucibus ex longo collecta inſania edendi.
Ac prius in faciem Galilai uerſus Iora,

Ipſi qui fuerat coniunctus ſanguine Iudæ,
Inſomnem aggreditur uerbis: Tu nocte ſilenti
Montibus in ſolis erras inſane, poteſq;
Vltro ſæua pati ſub nudo frigora cœlo?
Atq; tibi alterius ſub nutu degitur ætas,
Dum ſequeris (quis te tantus furor incitat?) iſtum
Elatumq́; animis, euerſoremq́; ſacrorum,
Quem tantum illuuies adeunt teterrima gentis
Fœminei cœtus, & ſemiuiri comitatus?
Primi omnes infenſi odijs concordibus ardent,
Sacrilegoq́; necem intentant: iamq́; ille furorem
Veſanum expendet, cedet fiducia tanta.
Non illi auxilio magnarum gloria rerum,
Quas mentitur, erit: nil contrà obtendere denſa
Nubila, nil ſolitas accingi proderit arteis.
Rumpe moras: eia inſtanti te ſurripe cladi.
Sic ait, ardentemq́; odijs inſtigat acerbis.
Tum mutata acri percuſſit pectora thyrſo,
Et ſubitò nocti ablatus ſe immiſcuit atræ.
Hinc miſerum inuadens præcordia ad intima ſeſe
Ingerit, atq; imis dirum implicat oſſibus ignem.
Olim, etiam in mentem ueniunt, quæcunq; ſub illo
Iuſſus dura tulit, quæcunq; exhauſta pericla:
Et piget, atq; nefas polluto uoluit amore,
Immeritumq́; animo ſedet hoſti prodere regem.
Ah miſer, ah male ſane, Deum nō pectore ſentis?
Non oculis numen præſens, non auribus hauris?
Quis te mutauit tantus furor? aſpice quo nunc
Culmine præcipitas, quanam trahis arce ruinam.

Nec qualis ſentis tibi menti inſederit error.
Quid ſtruis? aut quò te raptat tam dira cupido,
Quæ nunc te male habet, mētisq́;, et lucis egentem?
Quam nunc amittis ſortem, irreparabile donum,
Optabunt ſeri poſt ſecula mille nepotes.
Atq; adeò quæ uota foues, quam mēte ſecas ſpem
Lætitia elatos animos inflatus inani,
Omnia diſcerpent, rapientq́; per aëra uenti.
Excute, dum licet, infandam de pectore peſtem,
Quæq́; imis te nunc eſt addita cura medullis.
Iamq́; ſacerdotes, totaq́; ex urbe ſenatus
Secretam in templi ſedem conceſſerat omnis.
Ipſe ſacerdotum primus, cui tempora ſacra
Infula cingebat, Caïphas in ſede ſedebat
Celſior aurata: inde alij longo ordine ciues,
Quos omnis circunſiliunt, acuuntq́; furorem
Tartareæ haud ulli uiſæ ſine corpore peſtes.
Nec mora, nec requies: ſublapſæ in pectora cunctis
Eripiunt mentem, atq; animis incendia miſcent.
Multa illi inter ſe uario ſermone ſerebant
Sollicíti: uaſto ſtrepit ingens murmure templum.
Sunt qui ipſum iubeant utcūq; abſumere Chriſtum
Seu ui, ſiue dolo, iuuenemq́; inuadere ferro,
Qui rurſum in lucem nuper reuocatus ab umbris
Venerat, & totam monſtro concuſſerat urbem.
Aſt alij plebem metuunt, uulgiq́; furorem,
Nanq; ſibi ingenteis populos deuinxerat heros,
Hos meritis, illos diuino affabilis ore.
Hic Nicodemus erat peſti impenetrabilis unus

Primores inter gentis non ultimus ipſos,
Cui longè menti melior ſententia,ſed non
Audebat dictis contra omnes tendere ſolus.
Ille Deo quondam ſeſe inſcius intulit hoſtem,
Atq; dolus fruſtra contrà ſtetit:inde ubi numen
Admonitus ſenſit,ueluti de nocte profunda
In lucem reuocatus,ei ſe iunxit amore,
Clàm tamen,infenſæ uitans odia aſpera gentis.
Tum uerò illius de uita,& ſanguine cerni
Vt uidit,letumq; inſonti triſte parari,
Non tulit ulterius latebras,hæcq; edidit ore
In medio:Non obſcuram,non lucis egentem
Rem ferimus,neq; enim uereor iam uera profari
Pro patria,quamuis mihi ſint extrema ferenda.
Cernitis hunc omnes manifeſto numine ferri.
Maioremq; homine,&,noſmet niſi fallimus ipſi,
Vera Dei patuit ſoboles,uerus Deus,ille
Olim quem toties afflati numine uates
Venturum cecinere,nefas quò triſte piaret
Commendans genus æterno mortale parenti.
Hoc liquet,hoc ultrà non in diſcrimen agendum.
Huius ope innumeri,quos nox obſcura premebat
Luminibus captos,iucunda luce fruuntur.
Multi etiam uoces obſtructis auribus orti
Accipiunt,redduntq;:ægris quot reddita uenit
Inſperata ſalus,qui lenta aut membra trahebant,
Victa lue,aut ſubito correpti corpora morbo?
Treis etiam (noſtis) obita iam à morte reduxit
Elatos idem in lucem:modò Lazarus omnem
Perculit

Perculit, & monſtro ingenti permiſcuit urbem.
Prò lauas hominum menteis, prò pectora cæca.
Non hæc Pæonijs ſuccis, non artibus ullis
Confieri poſſunt: maior deus intus agit rem,
Maius numen ineſt. quoties diuina loquentem
Incaſſum contrà ſtetimus uerbisq́; dolisq́;
Inſtructi? quoties auſi uim tendere inermi
Aut ferro, aut duris nequicquam perdere ſaxis?
Nube caua eripuit caput, ex oculisq́; recedens
Aligerum ſe cœleſti ſubitò agmine ſepſit.
Et quiſquam illius certum non numen adoret?
Quid molimur adhuc? quid nobis deinde relictum?
Quin potius, quando nobis demiſſus Olympo
Auxilio uenit, unà omnes adeamus, ab ipſo
Suppliciter pacem oremus commiſſa fatentes.
Talia perſtabat repetens: uiolentia cunctis
Gliſcit, & accenſus ſemper per uiſcera ſenſus.
Conflatur magis, & ſæuos furor aggerat æſtus,
Paulatimq́; animi turgeſcunt triſtibus iris.
Exarſere omnes peſtis latet intus, & omnem
Eripuit miſeris lucem, uictisq́; ueneno
Peſtifero nebulas offudit mentibus atras.
Tum demum erumpit, quæ cunctos ira coquebat.
Infremuere omnes contrà, gemitumq́; dedere.
Qualiter ære cauo dum ſulfura paſcitur atra
Incluſus magis, atq; magis furit acrior ignis,
Moliturq́; fugam, nec ſe capit intus anhelans,
Nulla ſed anguſtis foribus uia, nec potis extrà
Rumpere, materiam donec comprenderit omnem:

Tum

Tum piceo diſcluſa uolat glans ferrea fumo:
Fit crepitus: credas rupto ruere æthere cœlum:
Iamq; illa & turres procul ecce ſtrauit, & arces,
Corpora, et arma iacēt, latè & uia facta per hoſtes,
Haud illi ſecus accenſi meliora monentem
Excludunt adytis, atq; extra mœnia trudunt.
Tum uerò Caïphas, ubi facta ſilentia linguis,
Sic orſus, ſibi quæ ſedeat ſententia, pandit:
Haud equidem moror, ô ciues, quòd uerſus ad hoſtes
Iſte etiam infando captus perfugerit aſtu,
Qui toties ſumma pro re, pro legibus olim
Obiecit patrijs caput ultro, ipſumq; premebat
Obnitens contra nuper ſermonibus hoſtem.
Tanta eſt artificis pellacia, uis ea fandi,
Vt quoſcunq; uelit uertat ſuperetq; uenenis.
Scilicet hunc credam cœlo diuinitus actum
Nobis ueniſſe auxilio, qui ſe impius ortum
Patre deo canit, ac leges abolere parentum
Antiquas cupit, atq; nouos inducere ritus:
Seq; ultro excidio templi ueniſſe fatetur,
Quod noſtri monitis olim cœleſtibus acti
Impenſis tantorum operum ſtruxere parentes.
Quæ nouitas, aut relligio, qui deniq; mores?
Ille etiam, nequid ſceleris ſibi reſtet inauſum,
Sacrilegus ſontes, & quorum crimina nota,
Proſequitur uenia haud ueritus ſcelerata ſubire
Limina, nec feſtis parcit de more diebus.
Ergo agite, atq; illi inſidias, letumq; merenti
Maturate uiri: creſcentem extinguite flammam,

Ne mox ſubſiliat uictrix ad tecta domorum,
Deguſtetq́; trabes, perq́; ardua culmina regnet.
Subuertet ſolitis aliter totam artibus urbem
Seditione potens, populos captabit, & omnem
Subijciet ſibi prodigijs fallacibus oram.
Hinc quæ tot nobis annos tam proſpera ceſſit
Relligio, euerſis actutum deſinet aris.
Tum metuo, ne Romulidæ non talia paſſi,
Quicquid adhuc iuris ſupereſt, à gente repoſcant.
Et profugos patria iubeant decedere terra.
Vnum pro multis detur caput, unius omnes
Expiet, ac tutos mors tanto in turbine præſtet.
Hoc habet. hac melior ſuperet ſententia ciues.
Hæc illi ob numen dona, hunc reddamus honorem.
Talia fatus erat. furijs ſtimulantibus intus
Experti, paſsiq́; ſenes eadem ore fremebant.
Omnibus idem animus: ſed qua ratione, quibus'ne
Id fieri occultè queat artibus, exquirebant.
Cùm ſubitò ecce ſuis clam ſe furatus Iudas
Improuiſus adeſt cunctis mirantibus: illum
Excipiunt trepidi ſpirantem immanè, locantq́;
Sede inter primos, fariq́; hortantur, & ardent,
Quid ueniat, dubijs animis audire, ſilentq́;.
Ille autem torquēs huc flammea lumina, & illuc,
Sic fatur, Scio uos Galilæi facta furentis
Formidare, patres, patriæ qui legibus affert
Exitium: moliri ideo uos plurima cerno.
Si mihi, quæ poſco, promittitis, omnia ſolus,
Quæ nunc uos fruſtra exercent, diſpendia tollam:

Ille

Ille manus faciam in ueſtras hodie incidat ultro.
Dixerat: argenti læti pepigere talenta
Ter dena, egregij pretium memorabile facti,
Dimittuntq́; alacres, atq; extra limina ducunt.
Ille petit montes iterum, ſociosq́; reuiſit.
Fortè propinquabat genti ſolennis, & ora
Feſta dies, ueterum cùm relligione parentum
Immunes operum ducunt ſeptem ocia ſoles,
Perq́; domos ouium fœtus epulantur, & acri
Fermento parcunt iuſsi, properataq́; liba
Expediunt, menſasq́; onerant agreſtibus herbis,
Lætitiæ ueteris memores: hac luce ferebant
Aegyptum priſcos olim cœleſtibus actos
Prodigijs magna cum præda exiſſe parentes
Ingreſſos pede iter ſalſas impune per undas.
Ergo ingens tum ſceptriferam concurſus ad urbem
Vndiq; erat, populiq́; omnes ad ſacra fluebant.
Non effuſa tamen turba huc ſine more ruebat,
Verùm quiſq; ducemq́; ſuum, gentemq́;, tribumq́;
Vnà ibant comitati. etenim licet omnibus idem
Sanguis, cognataq́; orti ſint ſtirpe nepotes
Omnes Iſacidæ, paribus ſub legibus omnes,
Scindit, ſe tamen in bis ſenas una tribus gens,
Atq; Palæſtinam latè eſt diducta per omnem,
Libera gens olim multa munita uirûm ui,
Florentesq́; urbes populis, opibusq́; uigentes.
Tunc autem patrijs de finibus exturbati
Penè omnes aberant, & Caſpia ſaxa colebant.
Vix de bis ſenis tribus una intacta manebat,

Alt

Alteraq́;, & patria ſeſe tellure tenebant,
Beniamidum gens, aq́; ipſo domus inclyta Iuda,
Ambæ tunc etiam populis, opibusq́; uigentes.
Tantum autē imperio adiectam, ceu cætera paßim
Contuderat bello, & uictricibus hauſerat armis,
Hanc quoq; ſeruitio partem Roma alta premebat.
Scepta urbi tantum, ſublataq́; ademerat arma,
Linquens ſacra uiris, ac leges uictor auitas.
Nunc tellus deſerta iacet tot clara fuere
Mœnia tot populis pariter cum fortibus urbes,
Hæ bello, hæ ualidis quaſſata uiribus æui.
Vſqueadeò ſæuas ſuperûm pater arſit in iras
Nimbipotens, natiq́; necem non paſſus inultam eſt.
Non tamen indecorem tantæ ſolatia cladis
Ipſe ſinam antiquā (ſuperēt modò carmina) terram.
Ne penitus ſeclis obliuiſcentibus ætas
Deleat extinctam pariter cum nomine gentem.
Regem illis ſuperûm profit regionibus ortum
Vagiſſe, & cœlo primùm reptaſſe ſub illo.
Vos ideo aligeri cœtus gens ætheris alti,
Qui leuibus magnum pedibus pulſatis Olympum,
Nam uos ſæpe polo mißi peragraſtis & oram,
Et gentis crebri hoſpitio indulſiſtis amicæ,
Eſte duces mihi, dum tota regione uagantem
Raptat amor: longum uos mecum ferre per æuum
Nomina, quæ cecidere, iuuet, deletaq́; gentis
Oppida, & antiquas antiqui nominis arces.
Pòſt autem ueſtra ſublatus ad æthera penna
Carmine mortales oras, uiſusq́; relinquam.

Vos

Vos me ſublimi ſiſtetis tramite uectum
Auia per ſuperûm loca:me iuuet alite curru
Aurea nubifugo,mulcentem ſidera cantu
Intactas primum ire uias mortalibus ægris,
Et petere inſolitam cœli alta è rupe coronam,
Hac olim audentem,ni deſerat ætheris aura.
Nunc mecum populos percurrite templa petentes:
Non aliàs illuc aditum eſt maioribus unquam
Et numero,& ſtudijs.nec tantum ſacra petebant,
Quantum auidos CHRISTI *uiſendi traxerat ardor.*
Orti autem à magno primi ingrediuntur Iuda
Per multos ductum reges genus:hæc tribus uſq;
Et numero,& uirtute caput ſuper extulit omnes,
Tantum alias ſuperans,quantū leo cuncta ferarum
Semina inexhauſtis animis,& uiribus anteit.
Littorea innumeri Gaza uenere,Sabeq́;:
Engada deſeruere racemiferosq́; receſſus,
Vrbis Adulææ ſedes humilemq́; Rapheam:
Hic Lyde,atq; Selis,uentoſaq; Iamnia,& Hippa,
Aſcalo,Azotiq́; arces,Acharonq́;,Sochonq́;,
Quæq́; fluentiſonis Iope perfunditur undis,
Proiectæ rupes,pontoq́; minantia ſaxa.
Parte alia antiquam ciues liquere Damaſcum,
Primus ubi(ut perhibent)limo felice creatus
Natus homo eſt,cœliq́; nouas erupit in auras.
Deſeriturq́; Emaus,Nepſeq́; exhauſta ſileſcit,
Quæſiuitq́; ſuos Aegypti proxima regnis
Anthedon,natiq́; dei cunabula Bethle.
Tum deſerta ſilent & Galgala,Beſſuraq́; omnis,

Aruaq́;, quà Marethô, quà proxima nubib' Erme,
Quà Sigoris mirata nurum, dum incendia uerſa
Reſpicit humanos ſeruaſſe in marmore uultus,
Concretiq́; ſalis ſubitum traxiſſe rigorem,
Quà calet Aſphaltis flammis infamibus unda,
Ingentesq́; palus ad cœlum exaſtuat aſtus
Aëra contriſtans graueolenti ſulfuris aura.
Quondam hic læta ſeges, riguisq́; roſaria campis,
Nunc ſtat ager dumis, obductaq́; ſentibus arua,
Crimen amor maleſuade tuum, uim tendere adorti
Infandam indigenæ pueris cœleſtibus olim
Diuina capti facie, & florentibus annis,
Feciſſentq́; fuga niſi ſe illi ad ſidera lapſi
Remigio nixos rapuiſſent præpetis alæ.
Non tulit altitonans pater, atq; ultricibus omnem
Inuoluit flammis tractum, immerſitq́; profundo.
Squalet adhuc cinere, & putri latè ora fauilla.
Infœcunda ideo terra, & ſine frugibus agri,
Difficilesq́; aditus, & inacceſſi ſeceſſus.
Illic, ut fama eſt, nitidum florem educat arbos,
Quem cupiunt iuuenes, cupiunt decerpſe puellæ.
At ſimulatq; graui perflante euanuit auſtro,
Succedunt poma hirſutis aſperrima barbis,
Quæ nulli iuuenes, nullæ cupiere puellæ.
Hæc tamen aſpectu ſolida, & ſyncera putares.
Fœda ſed illuuies intus, ſubitoq́; fatiſcunt
Ad tactum cinefacta, hominũ nihil uſibus apta
Pallida item flauis cùm uix ſeges albet ariſtis
Dira immaturas meſſes interficit aura.

Protinus hinc ſubeunt populi Simeone creati,
Qui Saroën, Molodamq́; uiri, Sicelechidaq́; oram
Felicem frugum, lætosq́; uligine campos,
Qui Sipabota colunt, Aſanesq́; biuerticis arces,
Quiq́; Atharin quondā generóſos palmite colles,
Remmona qui, cultisq́; erectam in collibus Ain,
Et quos turilegæ paſcunt centum oppida Idumes,
Ruraq́; odoriferas Arabum uergentia ad oras.
Ecce autem Iſachari magno clamore nepotes
Ingreſſi delubra petunt, aramq́; ſalutant:
Gens uictu facilis, contentaq́; finibus arctis.
Hic adſunt, quos Hermonius ſub uertice paſcit,
Hermonius generator apum, generator equorum.
Qui Taburi capita alta tenent, quibus ardua rupes
Carmeli domus: hæc rapido gens turbine quondam
Sublatum uatem cœli per aperta repente
Vidit flammifero ferri ſuper æthera curru.
Senſena quos miſit, quos Hēnada quos alit Affræ
Nobilis, in ſummis ſitientes rupibus urbes.
Qui Senum, & Reboten liquere, Remethiaq́; arua
Vitibus, & uarijs interſita littora pomis.
At taciti incedunt gens Dani è ſanguine creti
Deiectiq́; oculos, deiectiq́; ora per urbem
Templa petunt, qualis, cùm frigora prima laceſſunt
Autumnum, necdum ramis decuſſit honorem
Bruma ſuum, coluber latebras meditatur, iterq́;
Fert tacitum lapſu repens per ſaxa quieto,
Sibilaq́; ora premit, neq; caudæ ſurrigit orbes.
Iamq́; uiros triſtes credas, quod ſanguine ab illo

Prædixere ducem ſore pleni numine uates,
Qui genus humanũ CHRISTI *ſub imagine falſa*
Terreat, atq; hominum uitas, & crimina quærat,
Deterior fas, atq; nefas ubi uerterit ætas,
Et rebus feret exitium mortalibus ignis.
Protinus at multis aderit cum millibus ultor
Vera dei ſoboles, uerus datus arbiter orbi.
Illum nequicquam pugnantem, & uana mouentem
Turbine corripiens terræ ima in uiſcera trudet.
Inſequitur iuuenũ nimbus, genus Aſere ductum,
Spicea queis capita obnubit de more corona
Omnibus, & nexæ ludunt per tempora ariſtæ.
Hi Betagũq;, Hormãq; ſerũt: his Aphega ſedes:
Illos Ama dedit: illos miſere Robææ.
Non numero Arctipus Zabanæ, non Aziba ceſſit.
Hos iuxta ſeram in noctem ſoliti urere myrtos
Littoreas ponti gens accola Zabulones
Dona ferunt: pars Iephtaphiles ab ſede profecti:
Pars Iedaba uenere: Canam hi liquere modò atra
Miratam puras in uina rubeſcere lymphas.
Hos Nazara tulit, tulit illos ardua Sembros,
Quæq; modò aërias iterum ueniſſe ſub auras
Vidit morte obita puerum Galilæa Nais.
Millia multa tulit, totidemq; uberrima Dotha,
Aq; ſuis Nalole, Cathetiaq; alta relicta eſt,
At quis Nephthalidũ numerauerit oppida, & arces
Innumeras, quas & Cedar, quas & ſacer altis
Fert humeris Libanus cœli confinibus æquus.
Qui celſam Naſona habitãt, qui Nephthalis urbẽ,

Gens oris,fandiq́; potens,fœcundaq́; ueri
Naſcentem gemino,Iordanem fonte ſalutat.
Omnis ijt Galilæa:omnis Samarea penates
Deſeruit ſtudio gens tantum accita uidendi.
Sæpe hac rege ſatus ſuperûm tellure moratus
Sponte deum ſe detexit.miracula rerum
Aſſeda nunc etiam meminit,meminere Caperna.
Et,uetus amiſit quæ nomen,Graia Sebaſte.
It Bethole,eductaq́; ad ſidera Beſſais arce,
Et quos piſcoſis Genneſara proluit undis.
Leuigenæ uerò ſacrum genus omnibus ibant
Immixti,neq; enim propria his regio ulla colenda
Sorte data eſt,ſed diuerſas dux legifer olim
Huc illuc oras æquè eſt partitus in omnes,
Præfecitq́; ſacros aris,proq́; ubere glebæ
Et iugulare dedit pecudes,atq; exta cremare.
At non contentus regnis,ſceptrisq́;,Manaſſeus,
Sortitus quæ trans fluuium ſibi iunxerat ampla,
Protulit imperium,quà Nepheca,Berſaq́; ſurgunt
Venatrix,pecorumq́; altrix,& Dora ferarum.
Olli etiam parent Tenachos,nemoroſaq́; Iebla,
Et Magedos nulli populis,opibusq́; ſecunda.
Quasq́; rigat Taphua claris argenteus undis,
Ver ubi perpetuum,ſcatebrisq́; recentia prata.
Succedunt qui trans Iordanis flumen opima
Arua ferunt,tribus etiam deducta Manaſſeo.
Nec non Gade ſati,nec non Rubene creati.
Belligero,fratrum cunctorum maximus æuo
Qui fuit,unà omnes urbem ingrediuntur,ut olim
Unà

Vnà etiam ſedem optarunt trans flumen eandem,
Indigenis quondam regnata gigantibus arua.
Argobiæ qui rura colunt, Baſanidaq́; oram,
Qui ſaltus Galadina tuos, Ogiq́; ſubactas
Sexaginta urbes, Galaticaq́; oppida, Iabin,
Et Sebamā, Balmēq́;, Ramotha, Golanq́;, Nabēq́;,
Edrenq́;, Selcamq́;, & ſemirutam Cariathen.
Hæc tunc nomina, nunc alio ſunt nomine terræ.
Tum qui Cedriferæ paſcunt aſperrima Arimnes,
Omes fronde caput tecti, omnes terga ueruti.
Qui Boſorim, Rabathēq́; tenēt q̃ Gaulida, & omnē
Fortibus exercent tauris Bathaldidos oram,
Et quos humectat præceps de montibus Arnos.
Nec uos tranſierim, qui prata feracis Abillæ,
Quiq́; Eleale uiri metitis, uiridemq́; Aſerota,
Seoniamq́; Eſebon ſaxis horrentia regna,
Deſertaſq́; Cades, quis Phaſga habet arduus, et quos
Hinc atq; hinc Hermus præruptas ſuſtinet urbes,
Quas Abaris, cuius nimboſo è uertice quondam
Paſtores admirati uidere morantem
Iordanem ingenti ſubſidere mole coacta
Vndarum, & curſu cedentia flumina retro,
Dum domus Iſacidum promiſſa capeſſeret arua.
Poſtremi ſubeunt aduecti è ſede propinqua
Beniamidæ, data ſorte quibus latiſſima tellus,
Maxima ubi & Solyme totius regia gentis,
Altaq́; Iarephile, Luzaq́; binominis arces,
Quæq́; modò quarta regem iam luce ſepultum
Bethane obſtupuit reuocari ad munera uitæ,

Et Tarela & Samare, & lentiſcifera Gabaotha,
Gens infeſta feris: ideo exuuiasq́; luporum
Induti incedunt iuuenes, canibusq́; fatigant,
Quas ſepire plagis iuuat uſq;, & frangere ſyluas.
Atq; adeò aßiduo uenatu mane recentes
Conuectant humeris prædas, quas, ueſper Olympum
Claudit ubi, gaudent partiri, epulisq́; fruuntur,
Atq; inter ſeſe per agros conuiuia curant.
Hîc adſunt, queis Maſpha dom⁹, quibus ardu⁹ Hemẽ
Difficiles colles, ac ſcabra crepidine terga,
Qui liquere Recen, celſasq́; Berothidos arces,
Atq; Sylum quondam gaudentẽ paupere templo.
Qui longũq; Helephõ, Auinq́;, Amoſamq́;, Selãq́;.
Atq; ululata Rhamæ paßim Rachellidos arua.
Qui Gabeone domo, quiq́; Hierichunte profecti.
Indigenas eſt fama uitæ aßiduiq́; meatus
Oblitum uidiſſe diu conſidere Solem
Imperio ducis, atq; diem decedere ſerum.
Hos inter facie egregia puer altior ibat,
Qui priſco genus à Saulo, nomenq́; trahebat.
Iam tum illum uates uno omnes ore canebant
Præſtanti clarum eloquio, factisq́; futurum.
Quantis ille tamen mentem caligine preſſus
In noſtros odijs primùm, furijsq́; feretur?
Omnipotens aderit pater, & ſe pectore toto
Altius infundet iuueni, excutietq́; furorem.
Protinus afflatus diuinitus ætheris aura
Implebit terras monitis, latumq́; per orbem
Mortalis meliora docens ad ſacra uocabit,
Nec letum horreſcet pro relligione cruentum.

Iam duodena tribus magnæ ſucceſſerat urbi:
Ipſe etiam templo ut ſolitos inferret honores,
Munere nec tali tam læta luce careret,
Affatur ſocios CHRISTVS: *Lux ſacra propinquat,*
Omnis ſe dapibus feſta domus apparat urbe.
Ecquis erit ueſtrum, primus qui ad mœnia tendat,
Siquis fortè opibus feſſos inuitet abundans,
Nos quoq; ut ante meos obitus, ac funus acerbum
Solennes epulas celebremus, & annua ſacra?
Nec longè quærendus: erit puer obuius ultro
Vrnam humero, lymphasq́; ferens de fonte recẽtes.
Quò tendat greſſus, aut quò ſeſe ille receptet,
Obſeruate, locumq́; acie capite uſq; ſequendo:
Limina uos eadem accipiant, tectumq́; ſubite.
Tum dominum affati coràm, hoſpitiumq́; rogantes
Exiguam ſacris ſedem noſtrum edite nomen.
Tectum auratum, ingens, pictisq́; inſigne tapetis
Protinus oſtendet, ſtructas ubi ponite menſas:
Ipſe adero, atq; eadem ſocios ad limina ducam.
Dixit: Ioannes mandata, Petrusq́; faceſſunt.
Et mœſti magnæ ſuccedunt mœnibus urbis.
Ibant incerti, atq; oculis procul omnia obibant,
Cùm puer urnã humero geſtans, lymphamq́; recentẽ
Vicino ueniens de fonte occurrit: eum uſq;
Seruantes greſſum ferret quacunq; ſequuntur,
Quasq́; ſubit, ſubeunt ipſi quoq; protinus, ædes.
Huc atauis clarusq́; Simon, & prole beatus
Septena ſeſe ſemper referebat ab agris,
Siquando charis cum gnatis uiſeret urbem.

Nanq; illum potius campis, ruriq́; iuuabat
Degere, ciuilesq́; procul contemnere honores.
Vmbra illi nemorum cordi, riuiq́; ſecantes
Prædia, quæ centum diues uertebat aratris.
Iam grauis argutasq́; fides, & carmina amabat
Fluminis in ripis, aut fontem propter amœnum.
Norat enim cœli numeros, menſusq́;, uiasq́;.
Sæpe Deo plenus porrò uentura canebat
Agricolis, quid Sol, quid menſtrua Luna pararet:
Sudiq́;, pluuiæq́; docens prænuntia ſigna.
Tum ſacris intentam igitur conceſſerat urbem,
Vt de more dies feſtos celebraret auito.
Dumq́; alia famuli menſas, & dona pararent
Parte domus, ueterum facta ipſe canebat auorum,
Nunc cithara leuibus digitis, nunc pectine eburno
Percurrens molli attactu uocalia fila.
Præcipuè à prima reuocabat origine, quanam
Has ex more epulas, atq; hæc ſolennia priſca
Relligio intulerit genti. uerùm ecce canenti
Improuiſus adeſt Petrus, & ſacra carmina rumpit:
Rex ait, eſt nobis, quo nuſquam iuſtior alter,
Aut pietate prior, CHRISTVM *oẽs nomine dicunt.*
Is tua nos ultro ſupplex ad limina mittit.
Exiguam ſacris ſedem, menſisq́; rogamus.
His ille auditis, gauiſus nomine tanto,
Imperat haud hærens animo tectum omne recludi.
Hinc hilares totis adolere penatibus ignes,
Et pingui ſuffire Arabum iubet atria ſylua,
Interiusq́; uiros media in penetralia ducit,
Inde

Inde locum oſtendit mira teſtudine pictis
Aulæis circunuelatum, oſtroq; rubenti.
Luxuriant ſola ſtrata, nitent argentea eburnis
Fulcra torisq; ſcyphisq;, auroq; è ſimplice lances,
Et paßim domus argentoq;, auroq; renidet:
Atq; hæc deinde refert: Nō hoc mihi nomē ad aures
Nunc primùm uenit: illius ſed cognita fama
Iampridem uirtus, neq; enim mihi cernere coràm
Fas fuit, aut uocem diuinam hauſiſſe loquentis.
Adueniat: placidus tectis aſſueſcat amicis.
Vos hîc expectate: uiros, qui exacta reportent
Omnia, dimittam, meaq; illum ad limina ducant.
Atq; utinam libeat longum his in ſedibus olli
Degere, & hoſpitij dignetur nomine tectum,
Quod noſtros iuuet interdum memorare nepotes,
Hoſpitibusq; locum felicem oſtendere ſeris:
Interea aduentu ueſtro intermiſſa ſequamur
Carmina, & antiquos patrum repetamus honores,
Dum nigra roriferis nox terras obruat umbris.
Sic ait, ac neruis ſocians concordibus ora
Obloquitur numeris: quæ concinit, ordine picta
Cuncta putes, aut textilibus ſimulata figuris.
Nempe Paretonijs cantu deducit ab oris
Iſacidum genus, arrepta maris æquora uirga
Vt profugûm dux findat, aquasq; impune per altas
Vt ſine nauigijs ierint, pelagiq; profunda
Sicco calcarint pede. nanq; induruit humor
Aridus, & liquidas latè eſt uia ſecta per undas.
A tergo tota ex Aegypto curribus hoſtes

Quadriiugis uecti iactabant fulgentibus armis.
Iamq́; pios canit emenſo pelago alta tenere
Littora, littoreisq́; metu ſe condere ſyluis.
Nulla mora eſt: iterum telo tellure recuſſa
Diuino redeunt in ſe maria ecce refuſa,
Quæ media ingenti dirimebat ſemita tractu.
Inde hoſtes ruere, & ſalſis in fluctibus arma,
Armaq́;, quadrupedesq́;, & corpora uerſa uirorũ.
Aſpiceres magis, atq; magis ſubſidere in undis
Semper, & abſumptos uelut euaneſcere currus,
Qui medij extabant, medios ſalis hauſerat æſtus.
Addit, ut omnipotens rerum ſator æthere ab ipſo
Pauerit in uaſta gentem regione locorum
Errantem dape cœleſti miſeratus egenos.
Cernere ibiq́; putes epulas niuis inſtar ab æthra
Defluere ad terram ſubitas, cœtusq́; paratis
Accinctos dapibus latis epularier aruis.
Proinde etiam duras cautes pulſabat eadem
Dux cœlum aſpectans uirga, cùm protinus amnis
Proſilit, & dulcem ſaxa erupere liquorem:
Atq; hauſere nouis populi de fontibus undam,
Quos ſitis ex longo collecta urebat hiantes.
Tum canit, ut primus Solymorum conditor arcis
Dona laboratæ frugisq́;, recensq́; reperti
Pocula plena meri obtulerit campeſtribus aris,
Ceſpite quas uiridi, ſectaq́; extruxerat orno.
Atq; ea dum intentis hauribant auribus omnes,
Haud rerum ignarus CHRISTVS *de montibus altis*
Ceſſerat, inſenſæq́; iterum ſucceſſerat urbi:

Et iam decliui cùm Sol properaret Olympo
Hoſpitis intrauit ſocijs comitantibus ædes
Regifico inſtructas luxu, dapibusq; paratis
Diſcubuere omnes. unà inter dirus Iudas
Diſsimulans ſedet & uultu mentitur amorem.
Iamq; heros puras fruges, properataq; liba
Accipiens, frangensq; manu partitur in omnes.
Inde mero impleuit pateram, lymphaq; recenti,
Et laticis mixti dium ſacrauit honorem,
Spumantemq; dedit ſocijs: mox talia fatur:
Corporis hæc noſtri, hæc uera cruoris imago,
Vnus pro cunctis quem fundam ſacra parenti
Hoſtia, ut antiquæ noxæ contagia tollam.
Vos ideo, quoties poſitas accedere menſas
Contigerit, ſacrasq; dapes libamina iuſſa,
Funeris his noſtri mœſtum refereris honorem,
Et nunquam iſtius aboleſcet gloria facti.
Nec plura. ex illo mox ſeruauere minores
Hunc ſemper ritum memores, arisq; ſacramus
Synceram Cererem, & dulcem de uite liquorem
Pro ueterum tauris, pecudum pro pinguibus extis.
Ipſe ſacerdotum uerbis eductus ab aſtris
Frugibus inſinuat ſeſe regnator Olympi,
Libaturq; Dei ſacrum cum ſanguine corpus.
In ſummos hæc relligio ſucceſsit honores.
Ergo ubi pulſa fames ſocijs, ſeſe ocyus heros
Exuit inſignem tunicam, & mantilibus albis
Succinctus poſcit flammis undantia ahena,
Tum gelidam irrorans dextra, læuaq; ſonoris

Pertentans labris ferventem temperat undam.
Hinc genibus poſitis Petro reliquisq́; ſuorum,
Plurima quanquàm ille attonitus novitate recuſet
Dat pedibus lymphas, & molli ſiccat amictu
Accuratus, ſocijs linquens imitabile factum.
Mox gemitus imo ducens de pectore fatur:
En mihi ſumma dies ſocij, quamq́; ipſe propinquã
Prædixi toties, nox illa aduenit acerba.
Vos linquam, & moriens genitoris iuſſa capeſſam.
Vnus erit ueſtrum (uix ò uix credere tantum
Fas ſcelus) inſidijs prodet qui me hoſtibus ultro.
Haud me animi fallit: furias iam perfidus ille
Concipit, inſidiasq́; animo meditatur auaro.
Id pietas mea magna, mei meruere labores.
Non tamen ipſe diu pulchro lætabere facto,
Quiſquis eris: ſatius, ſi nunquam lucis amorem
Guſtaſſes, dulcis nec uitæ limen iniſſes.
At uos eſte pij inq́; uicem (quæ exempla reliqui)
Inter uos alijs alij parete uolentes,
Summiſſisq́; animis faſtus abolete ſuperbos.
Non Erebi in tanto ceſſabunt cardine diræ
Veſtra poteſtates præuertere corda timore.
Peruigiles quæſo iam cuſtodite, proculq́;
Conſulite. hîc animos, atq; illos promite ſenſus,
Quos toties mihi polliciti, ne cedite peſti.
Vos ſeruate uiri noctem non amplius unam.
Extemplò turbati omnes, gemitumq́; dedere,
Suſpenſi quem cæcum adeò, furijsq́; ſubactum
Ore premens ſignet uenturi præſcius heros.

Quem

Quem ſenior tali aggreditur ſermone precando:
O cœli decus,in quenquã tam immune putandũ eſt
Poſſe ſcelus cadere? quiſnam fœdiſsimus ille?
Faxo hodie nunquam nobis illudat inultis.
Non adeò effugit cum ſanguine uiuida uirtus
Pulſa annis,nec dextra mihi tam frigida languet.
Sic ait,& pariter uagina liberat enſem.
Dux autem ſignis manifeſtis prodidit hoſtem:
Sed cunctis mentem eripuit,uoluitq; latere,
Donec res perfecta:dehinc hæc edidit ore:
Imò omni ex numero mihi nemo hac nocte ſuprema
Veſtrum non infidus erit,ſolusq; relinquar.
Tu quoq;,magnanimo cui nunc ea copia fandi
Sub tecto,atq; amplis tendis ſuper æthera dictis
Omneis irritans uentos,omneuq; procellas,
Hinc atq; hinc circunfuſos ubi uideris hoſtes
Me capto,quæres latebras, iaciesq; ſalutem
Mendaci in lingua,pedibusq; fugacibus acer.
Atq; ubi curriculo mediam nox humida metam
Attigerit,ter me tibi notum ille ipſe negabis
Futilis,incutietq; metus tibi fœmina inermis.
Dixerat:ille animi robur magis uſq;,magisq;
Spondebat,turpiq; metu impenetrabile pectus.
Fœda alios ſeruet fuga:nec tu me antè timoris
Argue,quàm terga urgenti dare uideris hoſti.
Quò te cunq; feres,adero:ſequar ultima tecum:
Nulla tuis poterit me uis abiungere rebus.
His Deus exactis menſas,urbemq; reliquit,
Et ſe cum ſocijs pura ſub nocte uirentes

Tranſt

Tranſtulit in colles olea;& loca ſola petiuit,
Atq; omnes ſecum iuſſit uigilare:ſed illi
Aſsiduis noctisq;,dieq; laboribus hauſti
Haud poterant inuictum oculis defendere ſomnum,
Et gelidi in ſummo recubantes æquore ſaxi
Infuſum toto proflabant ore ſoporem.
Interea curis confectus triſtibus heros,
Cœleſti uelut oblitus ſe ſemine cretum,
Indignos animo euentus,indigna labanti
Supplicia,atq; genus leti uerſabat acerbum,
Horrebatq;,id enim matris de corpore traxit,
Vt quæcunq; hominum mortalia pectora terrent.
Ipſe etiam hæc eadem mortali corde paueret.
Mens immota tamen,uirtusq; inuicta manebat.
Ergo iterum,atq; iterũ genitorẽ affatus, et ambas
Ad cœlum tendens palmas hac uoce rogabat:
Omnipotens talin' pater ò me funere obire?
Me'ne aliena malis tantis commiſſa piare?
Eripe me informi leto,& tua flecte ſeuera
Conſilia in melius,durosq; auerte dolores.
Si tamen id fixum ſedet,atq; hæc certa tibi mens
Nec generi humano gnati niſi morte ſequeſtra
Placaris:non ſis orbis me deeſſe ſaluti.
Ibo ultro:crimen generis commune refellam.
Dixerat,atq; graues curas ſub corde premebat
Multa agitans:toto ſimul ibat corpore ſudor
Proruptus ſimul & ſanguis,uel ſanguinis inſtar.
Ecce autem effulgens ſubitò dilapſus ab axe
Stelligero pictis iuxtà puer aſtitit alis

Dicta

Dicta ferens patris, in tanto ſolatia rerum
Turbine, mulcebatq; ægrum, curaſq; leuabat
Abſtergens toto fluidum de corpore rorem.
Hortator verò, ſceleriſq; inuentor Iudas
Compoſito interea uocat hoſtes, uertice ab alto,
Seq; ultro comitem, atq; ducem uenientibus offert.
Ergo adſunt improuiſi illum in uincla petentes.
Longius æra micant tremulai lumine lunæ.
Iam clypei reſonant, iam ferri ſtridit acumen.
Pinguiaq; exuperant noctem ſunalia longo
Ordine, multifidæq; faces, quas unguine ſupra
Obduxit manus, & ferro inſpicauit acuto.
Fit ſtrepitus: uaſto circùm mons undiq; pulſu
Armorum ſonat, atq; uirûm clamoribus omnis.
Quos his nil trepidus compellans uocibus heros,
Heus, inquit, iam ſtate uiri, quem quæritis, adſum.
Quó ferrum, flammæq;? palàm conſpectus in urbe
Conuentu cecini magno præcepta parentis:
Cur non unà omnes uos tunc tenuiſtis inermem?
Iſta ſub obſcurum noctis cur agmina cerno?
Quòd ſi me tamen ad mortem depoſcitis armis
Inſontem, & uobis adeò obſtat gloria noſtra,
Hos ſinite illæſos. nihil hi meruere, nec auſi.
Tantum dilecti comitis mandata faceſſunt.
Vnus ego ueſtras explebo deditus iras.
Hæc ait, & his ſe quærentibus obtulit ultro.
Illi autem ad uocem toties (mirabile uiſu)
Procubuere, ſoloq; ingentem fuſa dedere (eſt.
Arma ſonū, atq; oculis ſubitò nox plurima oborta

Conſurg

Conſurgunt tandem ſomno,uinoq́; grauatis
Aßimiles,hærentq́; obliti,donec Iudas,
Qui nuſquam ſomno noctu ſe ſtrauerat illa,
Signa dedit manifeſta,hoſtiq; obiecit amicum.
Nanq; pij ſcelus id prætexens nomine amoris
Compoſuit ſeſe,& ficto dedit oſcula uultu.
Ille dolum præſenſit,& hæc preſſo edidit ore:
Hæc uerò meruit comitum fidißime noſter
Oſcula amor? tantón' ſcelere ulla ad præmia tendis?
Haud equidē hæc tecum pepigi cōmercia quōdam.
Vix ea fatus erat,cùm circunfuſa iuuentus
Cæca ruit,denſaq́; omnes indagine cingunt:
Non aliter,quàm coniectum cum in retia rara
Ceruum,aut fulmineis metuendum dentibus aprum.
Paſtorum circùm ſæuit manus:ilicet haſtas
Cominus agglomerant certatim:ad ſidera uoces
Vndiq; eunt:reboant montes clamore propinqui.
Sic iuuenem obſeſſum longè fulgentibus armis
Sæua cohors premere,atq; omnes incūbere inermī.
Hi prenſare manu,hi ſtupea uincula collo
Inijcere,& nunc huc,nunc illuc ducere captum.
Perfurit ante alios,& ſeſe turbidus infert
Malchus Idumæis miſſus captiuus ab oris:
Nulli ferre manum,nulli contendere ſuetus.
Non ea uis illi,non tanta in pectore uirtus:
Verùm,ut ſe Caiphæ præſtantem oſtendat in armis,
Cui datus hærebat famulus:nam tuta uidebat
Omnia,& audenti nullum hîc obſtare periclum,
Audet,cedentemq́; ultro petit improbus hoſtem

Ventoſam nequicquam acuens in iurgia linguam,
Et uix ille ſuas tumefactus corde capit ſpes.
Non tulit hoc præceps animi Petrus, arripit enſem,
Et ſuper incumbens inhoneſto uulnere tempus
Occupat, ac patulam dicto ocyus amputat aurem.
Quod Deus aſpiciens ſubitò dextramq́; tetendit,
Deciſamq́; ab humo madido cum puluere partem
Suſtulit, applicuitq́; manu medica, unde reſecta eſt,
Affixitq́; loco: nullo hæſit fixa dolore,
Vlla nec apparent ueſtigia uulneris uſquam.
Mox ſociū increpitās uim dextra arcere uolentem
Condere tela iubet, uetito neq; fidere ferro.
Ni faciat, ſenior nequicquam magna locuto
Strictum ardens illi per coſtas exigat enſem.
Non iſtis opibus, non iſtis nitimur, inquit,
Viribus. eſt genitor, qui me ſi funere acerbo
Eripere, & fuſo nati ſine ſanguine uellet
Placari generi humano, centum agmina poſſet
Cœlicolûm, mihi centum acies ſummittere ab arce
Siderea, infenſum qui cœtum hunc enſe trucident.
Militiam'ne adeò ſuperûm, pugnataq́; bella,
Atque poteſtates uarias, & nomina neſcis?
Nunc ſine me imperijs magni parêre parentis,
Quæ me ſola premunt: hominū nil demoror arma.
Talibus auditis ſenior uix deſinit iræ
Inuitus: ueluti aſpexit ſi forte Magiſtri
Aſſuetum imperijs ceruum media urbe Moloſſus,
Syluestrem ratus inſequitur. uix uoce coërcet
Venator rabido inſtantem ceruicibus ore.

Ergo ſponte ſua uictum, nec uiribus uſum
Corripiunt cuncti (heu ſpecies indigna) trahuntq́;
Inualidum, & dictis lapſantem immitibus urgent.
Hæc pater omnipotens ſuperûm regnator Olympo
Tam lentus cernis, nec cœlo tartara miſces?
Ecquando horrificum dextra iaculabere fulmen,
Si nunc immoto facies innubila mundo eſt?
Fœdere iam rupto rerum confuſa laborent,
Atq; repente elementa ruant, ruat arduus æther.
Cur tua dextra uacat? cur non face terra triſulca
Iam fumat? quos flamma uorax ſeruatur in uſus?
Non genus humanum, non tanti regia cœli
Alitibus ſupplenda choris, non aurea gens, quæ
Mox hinc ſe tollet pietate inſignis ad aſtra.
Ne noſtri tanto te cura incendat amore,
Iactari ut tali patiaris turbine natum
Vnigenam, deſertum, inopē, atq; extrema ferentem.
Diffugêre metu comites, ſyluisq́; teguntur,
Spumiferi ut ſuis aduentu, ſæuiq́; leonis
Semianimes: paßim inſequitur ferus hoſtis euntes.
Aſpiceres hunc iam captum, iam ueſte relicta
Elapſum manibus rapido petere ardua curſu:
Illum ſpeluncas, & ſicubi, operta ſubire
Per ſyluam loca, ſaxorumq́; in fornice condi.
Nec mora, nec requies, curſu nemora auia feruent,
Et uaſto intonſi colles clamore reſultant.
Iamq́; ſacerdotis ſummi tecta ampla ſubibant:
Protinus huc tota paßim concurritur urbe:
Primores adſunt procerum, pœnasq́; repoſcunt,

Vni inſenſi omnes, atq; illum toruà tuentes
Perterrent, uinctumq́; minis crudelibus urgent.
Tum gentis primus Caïphas ita deniq; fatur:
Res hodie bene geſta uiri: non artibus ullis
Infandum euaſit caput: illi nulla ſuperſunt
Effugia: inſtaurãdi animi, & quod reſtat agendũ.
Nunc eſt illa dies qua gloria maxima ſeſe
Oſtendit nobis: ſed opus properantibus actu.
Accipite, & linguis omnes, animisq́; fauete.
Nulli fas noſtrum quenquam demittere morti:
Romani ducis arbitrio ſtat quiſq;, cadit'ue:
Quaramus leti cauſas, & crimina primùm,
Inde ducem inſtructi uerbis adeamus, ut ipſe
Audiat, & morti indefenſum deſtinet hoſtem.
Sic ait: hinc captum alloquitur: Tu'ne ille ſupremi
Vera Dei ſoboles, uerus Deus, æthere ab alto
Quem uates oriturum orbi cecinere priores?
Per patris obteſtor numen, qui ſidera fulcit,
Fare age, ne te diſsimula quarentibus ultrà,
Diſcuſsisq́; palàm qui ſis nunc nubibus ede,
Ne te diuino ignari fraudemus honore.
Dixerat: ille autem in medio deſeſſus, inermis
Conſpectu paulùm ſuſtollens lumina fatur:
Sum quod ais: quid me ſtudio tentatis inani,
Hæc eadem toties ſcitati? parcite tectis
Inſidijs, uictiq́; dolis deſiſtite tandem.
Ipſe palàm fateor: nec iam mora longior obſtat,
Cùm mihi ſublimis cedet plaga lucida Olympi
Regnanda: æthereà iam iam cernetis in aula

Amplexum dextram patris omnipotentis, et inde
Mox iterum terras petere aſpicietis eundem
Fulgentem clara in nebula, quem mille ſequuti
Cœlicolæ auratis impellent æthera pennis.
Vix ea dicta, humeris ſibi cùm de more ſacerdos
Abſcindens tunicã, inquit, Eget qd lucis adhuc res
Indicijs tot clara? palàm ſcelus ipſe fatetur.
Non'ne Deo quicunq; audet ſe fingere natum
Fas & iura iubent mulctari funere acerbo?
Tollite: ferte moras: Romani ad præſidis ædes
Abripite hunc iubeo, meritaſq; repoſcite pœnas.
Intereà caſu Petrus perculſus iniquo
Proſequitur mœrens, longeq; obſeruat amicum.
Iamq; ſub ingentis deuenerat atria templi
Tecta ſacerdotis magni, ſoluſq; ſedebat
Triſtis, inops animi ante fores nocturnus apertas.
Olli ſerua, domus cui curæ ianua herilis,
Id quod erat rata, Tu'ne etiam fugis, inquit, & iſti
Iunctus eras ſcelerum conſors, ideoq; per umbras
Explorator ades, quando omnia nocte quieſcunt?
Diriguit Petrus ad uocem formidine turpi,
Oblituſq; ſui eſt (quæ uitæ tanta cupido?)
Nec iam ſcit ſubita turbatus imagine rerum
Quid faciat, quò ſe uertat, quas aduocet arteis.
Qualis ubi dulci uirgo decepta ſopore
Paruula, quam mater campis ignara reliquit
In ſolis abeunte die ſub tecta reuertens
Confeſtim rupto circuntulit humida ſomno
Lumina, nec comites, nec matrem cõſpicit uſquam.

Sed loca ſola metu uidet exanimata, uiarumq́;
Immemor, atq; horrere nigra circùm omnia nocte.
Talis erat miſer ille animo confuſus, & hærens.
At chari nomen tandem abiurauit amici,
Pro quo ſponte neci modò ſe deuouerat ardens.
Quin etiam, quò ſe tegeret, ſuccedere tecto
Hoſtili tulit, & famulis ſe immiſcuit amens.
Nec latuit tamen. illum omnes inimica tueri
Suſpectum, & latebras uerbis urgere fouentem,
Terq́; adeò obiectum nomen, patriamq́; magiſtri
Audierat, ficto ter diſsimulauerat ore,
Cùm matutino mediæ iam noctis abactæ
Edebant cantu criſtatæ ſigna uolucres,
Auroram in tectis ſolitæ acri uoce uocare.
Tum monitus uerborũ, heros quæ extrema canebat,
Ingemuit, rupitq́; imo ſuſpiria corde,
Et penitus duris triſti dolor oſsibus arſit.
Tum ſeſe miſer incuſans, turpemq́; timorem,
Erepſit furtim foribus, ſolusq́; per urbem
Totam illam ingemuit ſomni ſine munere noctem
Menti caniciem demiſſam in pectora uellens.
Quin illũ hanc perhibẽt mox ſemper fleſſe ſub horã
Admiſsi memorẽ, dum uixit. eum æthera pandens
Sæpe oriens, ſolis ſæpe ater ueſper in antris
Inuenit luctu indulgentem, eademq́; querentem.
Dum nulla admittit mœſto ſolatia amori.
Deſerti ſubeunt monita uſq; nouiſsima regis,
Ac ſe perculſum muliebri uoce recurſat.
Et iam tempus erat, cùm nondum Aurora relato

Orta die albentes cœli diſcriminat oras.
Iamq; Deũ uinctis manibus poſt terga trahebant
Præſidis ad ſedem, quò crimina quæreret ipſe,
Quem penes arbitriũ, & morti damnaret acerbæ.
Illo Iudæam frænabat tempore miſſus
Cæſaris imperio Tiberi Pilatus opimam
Pontius inſigni Romanus origine gentis,
Quẽ furibũda manus trepido eſt aggreſſa tumultu
Vociferans: Hunc dede neci: trabe fige merentem
Infami autorem ſcelerum, fraudumq; potentem.
Hæc crebra ingeminant, denſiq; ad limẽ inundant.
Ille autem iuuenis procero in corpore fixos
Intentusq; oculos, intentusq; ora tenebat,
(Nondum illi dulcis flos prorſum euanuit æui)
Inſolitam ſpeciem, inſolitos miratur honores
Oris, & expleri nequit: hunc è ſtirpe fatetur
Aut diuûm, aut ſaltẽ magnorũ è ſanguine regum,
Et ſecum ſortem capti miſeratur iniquam,
Iamq; fauet, tacitusq; agitat, ſiqua potis illum
Impune eripere, & ruptis exoluere uinclis.
Quem ſic alloquitur: Quæ te commiſſa fatigant?
Fare age, qui caſus? unde hæc effuſa repente
Tempeſtas tibi? num tantis ſcelera impia merſum
Implicuere malis? an diuûm triſtior ira?
Vnde domo? quo te memoras è ſanguine cretum?
Aut quibus aſpiras ſceptris? quæ debita regna?
Chriſtus ad hæc paucis: Non huc ego criminis ergô
Protrahor haud turpi mihi mens obnoxia facto:
Sed patris, immenſi cœli cui regia paret,

Iuſſa ſequor:nec regna moror mortalia,quamuis
Haud equidem clara me regum è ſtirpe negarim.
Hæc tantum. ille autem admirãs decus oris honeſti
Nunc hoc,nunc alio ſermone affatur,& omnem
Explorat:ſed reſponſo non amplius heros
Dignatur ſæuo curarum exercitus æſtu.
Tandem illum dux,ut turbam compeſcat acerbam,
Seruari iubet,atq; domo interiore recondit.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIBER III.

FAMA uolans iam finitimas impleuerat urbes,
Exceptum inſidijs heroa, dolis'que ſuorum:
Obſcurus tamen,atq; incerto autore uagari
Rumor adhuc,necdum matris penetrarat ad aures,
Cuncta licet nunquam illa animo ſecura timeret
Præſago:nempe audierat,uatumq; tremenda
Terrebant monita,pro libertate piorum
Natum ſponte ſua ſubiturum funus acerbum.
Aſt ubi Ioſephus ſenior præſenſit (ei olim
Alma parens fuerat ſuperûm concredita iuſſis)
Nazaren linquens Solymorum ſe intulit urbi.
Vix introgreſſus uidet omnia feruere multo
Concurſu populi ſubluſtri nocte per umbras,
Mœniaq; ingenti miſceri tota tumultu.
Ecce autem elapſus manibus,teluſq; cohortis

Fidus Ioannes pallenti triſtior ore
Occurrit:ſed uix amens agnouit amicum,
Dum trepidat,caſusq́; animo ducis hæret acerbus.
Cui ſenior:Heus ſiſte gradum:quò te rapis?inquit:
Quo res noſtra loco?ſine te nunc ueſter ubi dux
Patre Deo ſatus?aut ſtrepitus quis tantus in urbe?
Hei mihi,non fallunt pauidam præſagia matrem.
Sic ait:illum autem iuuenis complexus,& hærens
Tantùm fundebat lacrymas,gemitusq́; ciebat.
Tandē pauca refert: Noſtra heu ſpes occidit omnis,
Atq; abſumpta ſalus:dux fœdè carcere captus
Clauditur:inuidia primores urbis in illum
Conſpirant,pœnasq́; graues cum ſanguine poſcunt,
Fidi omnes petiere fugam terrore ſubacti.
Mater ubi eſt?miſeræ'ne adeò iam nuntius aures
Perculit?hic utinam tecum nunc afforet ipſa.
Pontius aſpiciens lacrymas,gemitusq́; parentis
Forſitan indigni caſus miſereſceret ultro.
Ire tamen libet,ac pacem,ueniamq́; precari,
Et populi inuidiam,atq; odium crudele profari.
Sic memorans greſſum Syriæ rectoris ad ædes
Tendit:ei ſenior comitem ſe iungit,& ambo
Incedunt pariter triſtes:ceu forte boues cùm
Agricola amiſit pauper,quos hoſtis abegit
Depopulatus agros,quæſitum protinus illos
Longùm iter ingreditur:natorum maximus olli
It comes:hìc illic ſæpe ambo ignota per arua,
Si quos forte ſuis ſimiles uidere uagari,
Subſiſtunt flentes,atq; auia queſtibus implent.

Haud

Haud illi ſecus, & iam uentum ad limina tecti,
Quod regum quondam fuit antiquiſsima ſedes
Cùm res incolumi regno Iudæa maneret,
Sed tum Romulides ora moderator habebat.
Feruere cuncta uident ſtrepitu, patresq́; ſub ipſo
Veſtibulo ante fores diſſenſu tendere magno.
Iamq́; ſacerdotes paulatim cedere ab aula
Romano uelut infenſos, ac dira minantes.
His animum arrecti paulùm lenire dolorem
Incipiunt, rebusq́; aliquam ſperare ſalutem:
Atq; ita Ioannes: Mihi ſe nonnulla aperit ſpes:
Solue metum, atq; uirum pro nato affare, deiq́;
Diſsimula ſobolem, & cauſas innecte precandi.
His dictis, pariter ſuccedunt ædibus ambo,
Atq; ducem ſenior, qui re ſuſpenſus eadem
His ſuper in medio procerum conſulta rogabat,
Alloquitur genua amplexãs, ſupplexq́; precatur:
Optime Romulidum, quem clari rector Olympi
Iuſtitia uoluit Syriam frænare ſuperbam,
Parce pijs, ſæuumq́; hominum compeſce furorem.
Hinc ratio penitus ſublata eſt: ui geritur res.
Illi ego ſum genitor, quem primi gentis in unum
Coniurant omnes, & ficto crimine terrent.
Iamq́; tibi, ut ſcelere ante omnes immanior unus,
Traditus, immeritas quò pendat ſanguine pœnas.
Illum autẽ uirtus tantum, & benefacta per orbem
His merſere malis, ſua dum gens effera laudi
Inuidet eximiæ, nec fert ſurgentis honorem.
Talibus orabat: largo ſimul imbre rigabant

Ora ſenis lacrymæ: placido quem Pontius ore
Accipit: atq; ambos uerbis ſolatur amicis,
Depoſitumq́; ſenem molli locat ipſe ſedili:
Atq; hæc deinde refert: Vt uos hîc tempore adeſtis
Optati: nec enim forſan ueniſſe pigebit:
Tu modò uera mihi ſcitanti ediſſere pauca
Nunc pater haud ueritus: fidei te credere fas eſt
Omne meæ: cœlum & cœli uaga ſidera teſtor,
Sollicito mihi cura tui eſt nunc maxima nati,
Quē tibi mente agito incolumē ſeruare, furoremq́;
Et rabiem, ut potui, compreſſi gentis iniquæ.
Fare age (nāq; mihi haud nūc primū uenit ad aures)
Quæ fortuna uiro, unde domo; quo ſanguine cretus.
Ede tuum, matriſq́; genus: non ille creatus
Stirpe humili, mihi ſi uerum mens augurat: ut ſe
Inceſſu gerit? ut uultuq́;, & corpore toto eſt
Humana maior ſpecies? ut lumina honorum
Plena? ut regifici motus? uerba inde notaui,
Nil mortale ſonat: ſenſi illo in pectore numen:
Aut certè Deus ille, aut non mortalibus ortus.
Dicite uos: nam me ſcitantem auertitur ipſe,
Et uix reſponſo tacitus dignatur amicum,
Contemptorq́; illi eſt animus luciſq́;, meiq́;.
His dictis, ſenior pauliſper ſubſtitit anceps,
Se'ne ultrà tegeret quærenti, an proderet illi
Et diui genus, & uerum ſine fraude parentem.
Cùm breuiter comes admotus ſic fatur ad aurem:
Regia progenies, Nymphæ dignate ſuperbo
Coniugio, quid adhuc hæres? abſiſte uereri:

Omnia

Omnia ſublatis aperi iam nubibus ultro.
Pone metus,& rumpe moras: uideo omnia tuta.
Dixerat: ille igitur miſſa formidine cœpit:
Dicam equidem: nec dux tibi magna arcana ſilebo.
Sed, quando genus inſedit cognoſcere noſtrum,
Id primum, neq; te ſuſpenſum ambage tenebo:
Quamuis res inopes opera ad fabrilia uorſum
Exercent, tamen eſt mihi regum à ſtirpe propago,
Admotumq; genus ſuperis, clariq; parentes.
Principio innumeræ pater Abras gentis,& autor
Maximus ille tuas non, ut reor, effugit aures,
Qui generi legesq; tulit, moremq; ſacrorum.
Iſacon hic dedit: Iſacides Iacobus ab illo,
Bis ſenos qui mox proceres genuit, quibus omnis
Noſtra domos in bis ſenas gens ſecta, tribusq; eſt.
Hos inter pietate olim quàm maior Iudas,
Tam ſeſe ſobole egregia ſuper extulit omnes,
Iudæamq; ſuo dixit de nomine terram.
Hinc (licet in medio ſeries longiſsima patrum)
Dauides ortus, regum pater, unde meorum
Per bis ſeptem exit genus actum ab origine reges.
Verùm longè aliud iuueni genus: ille parentes
Quamuis mortales mortalibus editus oris
Dignatur, tamen eſt Diuo cœleſtis origo,
Eſtq; Deo genitore ſatus, gaudetq; parente,
Cui mare ueliuolum, cui tellus paret,& æther.
Illum autem aëreas in luminis edidit auras
Nunquam mixta uiro mulier, fœtæq; remanſit
Virginitas, olim ut uates cecinere futurum.

Nam pater omnipotens fœcunda deſuper aura
Afflatam impleuit:tumuit diuinitus aluus.
Quòd uerò genitor uulgò ſum creditus ipſe,
Haud ita res,mihiq́; alma parens accredita tantùm
Quicum animi poſſet curas,durumq́; laborem
Partiri:mox me fama,niueoq́; pudori
Permetuens,eadem dignata eſt nomine ueri
Coniugis immeritum,nec tali munere dignum.
Hæc erat(ut reuocãs rẽ cunctã ab origine pandam)
Iudæas inter uirgo pulcherrima nymphas,
Centum optata procis(Mariam dixere)parentum
Vnica progenies,urbe edita Nazaræa.
Ipſa autem æterno præ uirginitatis amore
Oderat & thalamos,& ſe ſacra:uerat aris.
Anna tamen grãdæua parens haud neſcia uatum,
Plenaq́; uenturi è gnata prauiderat olim
Egregiam factis ſobolem,regemq́; futurum,
Qui populos magnos magna ditione teneret.
Id cœlo fixum eſſe,pios id prodere uates.
Sæpe illam in ſomnis monuit uox miſſa per auras
Iungere connubio natam,generoſq́; uocare.
Iamq́; erat apta uiro,iam nubilis.hactenus autem
Diſtulerant ſuperûm monitus parêre parentes,
Cùm media ecce iterum ſublimes luce per auras
Vox audita:Viro properate ô iungere natam:
Nec generi longè optandi:de ſanguine ueſtro
Quærantur de more:omnis mora ſegnis abeſto.
Continuò paruam uulgatur fama per urbem:
Tum conſanguinei pulchræ ſpe coniugis omnes

Conueniunt iuuenes:complentur uirginis ædes.
Ipſe etiam patri conſanguinitate propinquus
Acceßi quamuis aui maturus,ut ipſi
Aequæuo nata ob thalamos gratarer amico.
Stabant innumeri forma,atq; ætatibus æquis
Florentes,cœlum cui munera tanta pararet
Incerti,& ſortem ſibi quiſq; optabat amicam.
Dum ſpes ambiguæ,dum turba ignara futuri,
In ſecreta domus omnes euaſimus altæ
Tecta,ubi Ioachides numen placare ſolebat
Virginis ore pater:fuit ara ueterrima,noſtræ
Quam gentis primi poſuere,metuq́; ſacratam
Ter centum totos ataui coluere per annos.
Hanc humiles circũ,& proſtrati fundimur omnes
Orantes pacem ſuperos,ſuperûmq́; parentem,
Det ſignum cœlo placidus quem poſcat ab alto.
In medio aſtabat lacrymans pulcherrima uirgo
Flauenteis effuſa comas,demiſſaq́; largo
Rorantes oculos fletu:pudor ora pererrans
Cana roſis ueluti miſcebat lilia rubris.
Qualis,uirgineos ubi lauit in æquore uultus,
Luna recens,ſtellis latè comitantibus,orta
Ingreditur gracili cœli per cærula cornu,
Talis erat uirgo iuuenum ſtipata corona
Multa deum uerbis teſtata,deiq́; miniſtros
Aligeros non ſponte ſua hæc ad munera flecti.
Hortatur pauidam pater,& lacrymantia tergit
Lumina,iuſſa docens ſuperûm,ſimul oſcula libat.
Ecce autem,ut præſens aderat quoq; pronuba,cœtu

In

In medio Anna parens ſubito correpta furore,
Plena deo tota(uiſu uenerabile)in æde
Bacchatur,tollitq́; ingentem cælo ululatum
Vnum in me conuerſa oculos,me fertur in unum
Nil minus hoc ducentem animo,nil tale uerentem,
Corripiensq́; manu,Salus tu poſceris,inquit:
Annuit hoc uni ſuperûm tibi connubium rex.
Obſtupuere omnes:nec tunc ex agmine tanto
Exortem quiſquam ſeniori inuidit honorem.
Ipſe æui quòd eram ſeris minus integer annis,
Multà recuſabam, multà huc ueniſſe pigebat.
Aequales aderant fidi,ſimul & renuentem
Hortari,atq; animum mihi blandis addere dictis.
Cedo igitur uictus,tandemq́; uxorius illam
Accedo,& lacrymãs lacrymantẽ ad limina duco.
Et iam nox aderat ſtellis fulgentibus apta
Suffundens umbras mundo nigrantibus alis:
Secretis thalamis pariter ſuccedimus ambo:
Flebat ſponſa:ſolum lacrymis iuxta omne madebat,
Ac ueluti,cùm uere ſubeſt uberrimus humor
Arboribus,lentæ uitis ſi fortè cacumen
Falce putans ſtirpem feriat malè prouidus unca
Agricola,immeritã & uiolarit uulnere matrem.
Ipſe aderam,& dictis ſolabar mitibus ægram
Virginis haud cupidus primùm decerpere florem:
Cùm ſic longa trahens ſuſpiria pectore ab imo eſt
Orſa loqui:Non relligio mihi uana ſuaſit
Et thalamos odiſſe,& uirginitatis amorem
Aeternum colere:intus agit uis ætheris intus.

Longa

Longæuam reſponſa licet contraria matrem
Sollicitent, uatumq́; minæ, ſunt & mea contrà
Fatum iuſſa mihi, nulli ſuccumbere labi,
Nullis uirgineam tædis ſummittere mentem.
Antè retro primos properet reuolutus ad ortus
Iordanis, ſiſtantq́; ſuos uaga ſidera curſus.
Hæc ait, inq́; genas ſtillantes undiq; honeſtæ
Ex oculis ſimul incipiunt turgeſcere gemmæ.
Nec mora, deinde mihi inſinuãs quatit ima repente
Oſſa timor: genua ægra labant: nox plurima oborta
Ante oculos: ter ſum conatus pauca profari,
Ter fruſtrata ſono lingua eſt, nec turba ſequuta.
Tum quoq; uox audita: Toro, thalamisq́; paratis
Parce: tamen conceſſa tibi connubia ſerua.
Exurgo, atq; oculos iandudum in uirgine fixus
Horrenda, tali ſum tandem uoce loquutus:
Quis mihi te uirgo inuito coniunxit Olympo?
Qui tantis (non hos equidem quæſiui hymenæos)
Immeritũ implicuit monſtris? haud talia quondam
Prædixit puero genitor ludibria uates
Iam ſenior uates idem, templiq́; ſacerdos.
Ille quidem aut nullos thalamos: mihi nulla manere
Connubia, aut certè clarum fore me inde canebat:
Verùm age quæ menti ſurgat ſententia pandam.
Quandoquidem ſuperi mihi te iunxere, ſed idem
Abſterrent monſtris, licet, & mox uſq; licebit
Virgineum ſerues intacto corpore florem.
Haud tamen ipſe auſim iniuſſus diſſoluere ſacri
Connubij uincla iſta, domo degemus eadem,

Ipſe

Ipſe tibi ut genitor, mihi tu ceu filia ſemper,
Teq; adeò caſus iam nunc complector in omnes.
Hoc tua relligio uelit, hoc mea ſerior ætas.
Annuit his, aliaq; domus in parte puella
Secubuit. mitto totam quæ monſtra per illam
Sum paſſus, quàm mira horrens inſomnia noctem.
Iamq; dies pulſis tenebris inuecta rubebat,
Et face Sol roſea nigras diſiecerat umbras,
Corripio è ſtratis artus, ſponſamq; reuiſo.
Vix thalami impuleram bipatentis cardine portas
Cùm lux ecce oculis ingens offuſa repente:
Collucent ſummi radijs laquearia tecti,
Collucentq; trabes, uiſumq; ardere cubile.
Ipſa autem thalami in medio ſedet aurea uirgo
Attonitæ ſimilis, nec enim me multa rogantem
Dignatur: nihil illa meo ſermone mouetur.
Tantum fixa oculos cœlo, palmasq; tenebat
Aut ſtellæ ſimilis, aut puniceæ auroræ.
O illa à ſolita quantum mutata figura!
Quantus honos oculis, quantus decor additus ori!
Haud aliter, quàm cùm ſimulacrũ excidit acernum
Artificis manus è ſyluis in ſede locandum
Sacrata, quod plebs dehinc ſupplex omnis adoret,
Si, poſtquàm effigiem poliens trunco extudit arte,
Extremum ſuper impoſito decus induat auro.
Immotam penitus circundat lucida nubes
Solis inardeſcens radijs, ſtellæq; uidentur
Lucentes capiti circum aurea tempora paſci,
Sub pedibusq; deæ lumen dare candida luna.

Per

Pertimui, & mira ſtupefactus imagine rerum
Talia uoce dabam: Pater his ô me exue monſtris
Omnipotens: non hæc ſuperi ſine numine ueſtro.
Veſtra hæc portenta agnoſco, manifeſtaq; ſigna.
Aſpirate animo placidi, dubiumq; monete
Quid ſequar, aut quænam uobis ſententia conſtet.
Tantùm effatus eram: tandem pulcherrima uirgo
Ad ſeſe redit, abrupto uelut excita ſomno
Suſpirans, lacrymisq; ſinus humectat obortis.
Accedo, atq; rogo noua per connubia ſupplex,
Atq; illum æternæ per uirginitatis amorem,
Vnum quem niueo colit intemerata pudore,
Admittat ſocium curarum, & magna recludat
Rerum arcana, nihil metuens, mihiq; omnia credat.
Illa ſolo uultum, atq; oculos deiecta nitenteis,
Rore uelut demiſſa caput roſa matutino,
Cunctatur: demum incipiens ſic ora reſoluit:
Dicam equidem pater: haud patiar te noſtra latere
Gaudia: ſed quæ nunc, aut unde exordia ſumam?
Nam quis narranti rerum miracula credat
Tantarũ? per ego has lacrymas, quas excutit ingẽs
Lætitia, obteſtor, quæ fabor, pectore condas,
Ne prius incipiant in uanum ſerpere uulgus,
Quàm deus ipſe alijs uulgauerit omnia ſignis.
Iam monitrix operum ſtellas aurora fugarat,
Et Sol pallentes luſtrabat lampade terras,
Ipſa reuoluebam uatum monimenta priorum
Dicta animo recolens: ſed præ tunc omnibus unum
Fortè mihi ante oculos (neq; enim ſine numine certo

Oblatum reor) immotum, fixum'ue manebat,
Quod cuncti pariter ſuper omnia prædixere
Affore, concubitu nullo cum regia uirgo
Impatiens, exorsq́; uiri (mirabile dictu)
Cœlicolum regem ſub luminis ederet auras.
Cuius in aduentu lætentur cuncta per orbem
Protinus, & toto ſurgat gens aurea mundo.
Illam felicem tacitè mecum ipſa uocabam,
Quam pater omnipotens tanto cumularet honore.
Iamq́; dei matrem uenerabar mente futuram,
Infantiq́; deo, ſi fortè his ille diebus,
His ſi fortè oris naſcatur, dona parabam.
Talia dum mecum euentus ignara uoluto,
Ecce mihi noua lux oculis oblata repente:
Suſpicio: liquidas ſine nube remetior auras:
(Mira loquar) uideo medium diſcedere cœlum,
Pennatasq́; acies populos felicis Olympi
Exultare polo, ſuperûmq́; applaudere regi.
Non obſtant clauſi poſtes, non pariete tectum
Marmoreo circunſeptum, uideo ignea cœli
Sidera, ſidereosq́; globos ſuperûm, aurea tecta.
Tum mihi ſe puer ante oculos allapſus Olympo
Ora deo propior radiantibus obtulit alis,
Et placidus tendens candentia lilia dextra
Me ſic affari, lætasq́; expromere uoces:
O una ante alias cœlo acceptiſsima matres:
Magnus adeſt tibi præſenti regnator Olympi
Numine: tu nuribus felix magis omnibus una.
Hic mihi uix paucis auditis talibus ingens

Miranti

Miranti gelidos ſubitò tremor alligat artus:
Tum ſic ille animum diuino pignore firmat:
Parce metu uirgo: placuiſti ex omnibus una
Cœlituum regi faciat quam prole parentem:
Et iam concipies puerum grauis: ille erit ingens,
Progeniemq́; patris ſummi ſecla omnia dicent.
Et quoniam multis olim feret ipſe ſalutem,
Seruabitq́; pios, patrio dic nomine IESVM,
Sedibus infernis iam nunc lacrymabile nomen.
Supra homines, ſupra aſpicies ſe tollere & ipſos
Cœlicolas fama inſignem, ac præſtantibus auſis.
Nam pater omnipotens atauorū in ſceptra reponet
Priſtina regnantem latè, regumq́; ſedebit
In ſolio, neq; enim metas, neq; tempora regni
Accipiet: toto æternûm dominabitur orbe.
Dixerat: ipſa autem paulatim abeunte timore
Subijcio, ſed qua uerò ratione, quod inquis,
Confieri poterit? nam mens mihi deniq; fixa,
Atq; immota manet nunquam uiolare pudorem
Virgineum, ſemperq́; uirûm commercia fugi.
His ego finieram paucis, his ille ſequutus:
Te ſuperûm pater aſſlabit cœleſtibus auris
Deſuper, afflatu quo ſolo plena ſine ullo
Concubitu, exacto grauis edes tempore partum.
Atq; ideo, quem fœta dabis, deus ille feretur
Aeterno genitore ſatus, qui temperat orbem.
Quæ ne uana putes, ſcis, quæ tibi ſanguine iũcta eſt,
Heliſabe ſoboles ut degerit hactenus excors,
Vt ſterili ſeclis iandudum effœta ſenectus

Spem cunctam abſtulerit partus, prolisq́; creandæ,
Plena uiro pariet tamen illa, & tempore lunæ
Perfecto grauidæ iam ſextum circuit orbem.
Cuncta poteſt etenim, qui me tibi mittit ab alto
Aethere ſiderei rex idem, atq; autor Olympi.
Hæc ait, & paribus ſe in cœlum proripit alis.
Quem ſupera aſpiciens tali ſum uoce ſequuta:
Quiſquis es ô cœli iuuenum pulcherrime præpes
Obſequor, ac uotis, quod rex iubet, omnibus opto.
Intereà nubes maculoſo diſcolor auro
Demiſſa ad terram croceis me amplectitur alis.
Diffulgent intus radijq́;, igniq́; coruſcæ
Scintillant ueluti ſquamæ uario ordine circùm,
Squamæq́;, ſtellæq́; auri fulgore micantes,
Aduerſo quales imitatur Sole colores,
Cùm picturato cœlum diſtinxit amictu,
Nubicolor liquidis effuſis imbribus arcus.
Hanc ſimul omnipotens genitor perflauit ab alto.
Continuò ruit ecce uoluta liquentibus aſtris
Aura potēs, quaq́; illa uenit procul undiq; circùm
Scintillæ abſiliunt radijs uibrantibus aureæ.
Turbine corripior rapido, uisq́; illa per omnes
Aurai uis omnipotens mihi diditur artus,
Aethereusq́; uigor toto ſe corpore miſcet,
Viſaq́; prædulci mihi corda liqueſcere amore.
Qualis ſecreto naturæ fœdere tellus
Concipit, & uario clàm fœtu plena graueſcit.
Matris ubi in gremium deſcendit plurimus æther,
Auraq́; fœcundos afflauit uerna tepores.

His

His actis clarum ſonuere per æthera cœtus
Aligeri cantu uario, plauſumq; dedere.
Hinc tonitru ingenti tremuerunt ardua Olympi,
Crebraq; per cœlum hic illic rima ignea fulſit.
Talia narrabat uirgo: ſimul ora rigabat
Lætitia illacrymans: tum tendo ad ſidera palmas,
Multa orans, animi ambiguus: nec credere quibam
(Mens adeo mihi læua fuit) tam mira ferenti,
Quandoquidem iuuenes plerunq; innectere fraudes
Virginibus ſoliti incautis, & fallere furto
Abſfaciles dictis aurem præbere puellas.
Quin etiã hanc uolui (ſcelus) olim linquere demens.
Verùm eadem in ſomnis pueri redeuntis imago
Viſa mihi, uultuſq;, habituſq; ſimillimus illi,
Ipſa ſibi modò quem memorabat ſponſa loquutum.
Nudus erat roſeos humeros: tantum aurea læuo
Pendebat demiſſa chlamys, quam fibula ſubter
Ilia tergemino mordebat raſilis auro,
Rubraq; compactis pendebant cingula bullis,
Molles à tergo tractim ſuccreſcere plumæ,
Ac ſenſim geminas humeris aſſurgere in alas:
Tum ſuras gemmis incluſit: cætera nudus,
Oris multus honos, gratiq; in corpore motus
Haud noſtri puerum generis teſtantur adeſſe,
Sed cœli ſobolem, atq; aulæ ſtellantis alumnum.
Nec minus ipſa etiam mira ſpectabilis arte
Veſtis erat baccis ſuperas illuſa per auras.
Textile mæandro duplici infra circuit aurum
Admirabile opus: tres hic impunè per ignes

Læti ibant pueri intexti, pariterq́; canebant
Cœlicolûm Regi conuerſi ad ſidera laudes.
Cernere erat medijs acres fornacibus ignes
Parcere corporibus, longeq́; abſiſtere flammas.
Mirabar tacitus, cùm ſic pulcherrimus ore
Affatur trepidum iuuenis: Sate ſanguine Regum
Quod tantum irrepſit menti ſcelus? omnia non te
Signa mouent, haud hæc fieri ſine numine certo?
Ne dubita, nam uera canit ſanctiſsima uirgo.
Iam nunc congreſſus nunquam perpeſſa uiriles
Concepit, grauis æthereà diuinitus aura.
Nam pater omnipotens cœleſti afflauit ab arce,
Atq; uterum impleuit dilapſum numen ab aſtris.
Caſta fides nobis colitur: deſiſte uereri.
Hæc uates olim ueſtri cecinere futura.
Cuncta ſed obſcura implicuere ambage tegentes.
Nanq; hæc illa quidem cœli in penetralibus altis
Porta ingens clauſa æternum, nec peruia greſſu
Vlli hominũ: tantùm omnipotens Deus ipſe per illã
Itq́;, reditq́; uiam, nec clauſtra immota reſignat.
Hanc tibi commendat ſummi regnator Olympi
Coniugio adiungens ſtabili, ſed coniugis uſum
Effuge: ſecurum tecum ſponſa exigat æuum,
Quamuis tuta Deo iam nunc ſit præſide uirgo.
Sic fatus ſubitò in tenues euanuit auras
Pernici liquida arua fuga per nubila carpens.
Et ſimul incuſsit mihi blandum in pectus amorem.
Vtq; rigor ferri rutilo lenteſcit in igne,
Sic mihi cor rapido ſenſi molleſcere motu.

Conſur

Conſurgo,& ueniam conuerſus ad æthera poſco.
Meq; ipſum incuſo amens,& lux reddita menti
Inq; dies magis,atq; magis cœli alta pateſcunt
Conſilia.antiquis quæ uatibus omnia quondam
Obſcuris uera inuoluens Deus oſtendebat.
Hæc uirgo eſt rubus ille,procul quẽ in mõte uidebat
Ardentem uates igni crepitante cremari
Corniger,attactu cùm nullo innoxia flamma
Lamberet,& frondes illæſæ in ſtirpe uirerent.
Hæc eadem niueæ quondam impenetrabile lanæ
Nimbis uellus erat,cùm latè cuncta maderent
Imbribus effuſis circùm,tellusq; nataret
Humida,ni ueterum uana eſt prudentia uatum.
Hæc mecum,et toto penitus nox pectore abacta eſt.
Haud mora prodigijs tantis facit ipſa fidem res:
Iam diffuſa canit Galilæa per oppida fama
Inuentam(portentum ingens) in montibus altis
Nuper anum,quæ ſuprema iam affecta ſenecta
Plena uiro attulerit ſobolis ſpem:cùm tamen acta
Infœcunda illi fuerit,ſterilisq; iuuenta.
Tum mihi ſponſa:Puer cœli demiſſus ab oris
Hoc(inquit mihi)prædixit:nam cuncta recordor.
Hæc anus eſt,hæc Heliſabe mihi ſanguine iuncta,
Cui ſextum luna grauida iam circuit orbem.
Nec plura:extẽplò placet ire,et ſtirpe propinquam
Viſere anum,gradimurq; ambo ſuper alta locorũ,
Tectaq; Zarchariæ petimus procul ardua uatis.
Vix primum attigeram limen(mirabile dictu)
Occurrit tremebunda anus,intrantiq; puellæ

Optatos dedit amplexus. Deus amplexantem
Inuaſit,ſubitusq́; ſub oſſa repentè cucurrit
Ima calor,talesq́; dedit uenerata loquelas:
Longè una ante alias tu fortunata parentes,
Tuq́;,uteriq́; tui,uirgo,ſanctiſſima pondus.
Vnde repentè mihi tanta indulgentia cœli?
Vnde hæc affulſit ſeræ tam clara ſenectæ
Tempeſtas?ſas ecce Dei uidiſſe parentem,
Et coràm affari lectam de millibus unam
Dignantē has ſedes, meaq́; ultro in tecta profectā.
Nā mihi(uix primùm attigeras hæc limina) pect⁹
Emicuit,ſaliensq́; utero ſignum edidit infans.
Felix diua parens ſuperûm gatiſſima Regi,
Syncera ſpectata fide,quæ credere ueris,
Dum tua nondum animo præſagis gaudia dictis
Haud uerita es.promiſſa manent pueri alitis ecce
Certa tibi.iam nunc ades,orbisq́; aſpice caſus
O' cœli regina hominum miſerata labores.
Dixerat,at teneri qualis roſa plena pudoris,
Haud animis elata tumentibus aurea uirgo
Cœlicolûm Regi laudes lætata canebat,
Quòd ſe tam propè ſidereo aſpexiſſet Olympo
Indignam bonus,atq; humilem, nil tale merentem,
Exultansq́; ſuos ſibi uaticinatur honores
Promiſſos atauis,priſcisq́; parentibus olim.
Ex illo quanta immenſum portenta per orbem
Terruerint hominem mentes,præſagaq́; ſigna,
Limina dum uitæ omnipotens attingeret infans,
Longa renarrare eſt mora.iam tunc Caſpia regna

Reſpon

Reſponſis uatum horrebant: iam Nilus, & omnis
Aegyptus trepidare, omnes Orientis & urbes.
Veſtri etiam audierant (ſi uera eſt fama) per oras
Auſonias iam iam uenturum lucis ad auras
Inuictum Regem, cui paßim cederet orbis
Regnandus, qui ſe patria uirtute potentem
Seq́; ſuumq́; genus ſublimi inferret Olympo.
His tandem certus ſignis ego numinis inſtar
Plenam utero ſupplex ſponſam uenerabar, & ultro
Parebam. uictum grauidæ, & diuina ferebat
Pocula de cœlo uolucer puer. illum ego ſæpe
Intrantem thalamum manifeſto in limine uidi.
Iamq́; optanti animo diuini tempora partus
Expectabā ardens, ſed ſpem mora iniqua trahebat,
Et ſæpe hæc cupido repetebam pectore mecum.
Si modò, ſi mihi cœleſtis ſe oſtendere coràm
Non fugiat puer ante obitus, quando omnia de ſe
Rettulit ipſa mihi uirgo pulcherrima uera.
Purpureos flores metite, & candentia plena
Lilia ferte manu, uenienti ad limina lucis
Dona parate Deo, puerumq́; inuiſite Regem.
O' mihi ſi quoq; tam longè ſuprema ſenectæ
Pars maneat, quantum ualeam tua cernere facta
Sancte puer, cùm ſublata formidine mundum
Pacabis, patrioq́; Deus regnabis Olympo.
Tum pax alma colet terras, pietasq́; fideſq́;,
Quæq́; labat nunc relligio, atq; reſurgere ubiq;
Iuſtitiam in melius uerſus mirabitur orbis.
Tum ferus in falces curuas conflabitur enſis,

Aureaq́; incipient mundo ſuccedere ſecla.
Sic ego ſæpe moras mecum lenire ſolebam,
Et magis uſq; animo mihi ſpes accenſa uigebat,
Fortè recognoſcens populos numerare iubebat
Auguſtus Cæſar, rerum cui ſumma poteſtas.
Ipſe igitur ueteris repetebam mœnia Bethles,
Vnde genus duco, quo me quoq; ciuibus urbis
Inſererem, nomenq́; meum, nomenq́; meorum.
Sponſa ſequebatur Nazarea ab ſede profecta.
Vix patriæ intraram muros, & rara domorum
Tecta, ſoporiferis cùm nox cœlum abſtulit umbris.
Eſt ſedes deſerta humilem ingredientibus urbem
Horrenti culmoq́;, & carice tecta paluſtri,
Agricolis olim ſtatio gratiſſima, ſiquos
Rure procul patrio nox deprendiſſet in urbe.
Nanq; alijs procul à tectis ſummota recedit.
Huc igitur feſſi pariter ſuccedimus ambo
Seu caſu, ſeu ſic rector ſortitus Olympi,
Vt potius reor, & potius fas credere duco.
Natum etenim non ſolùm extrema per omnia uitā
Ducere, & in terris indignos uoluere caſus:
Verumetiam tecto uoluit ſub paupere eundem
Naſci, humiliq́; domo miſerabilē, et omnium egenū.
Principio in ſtabulis pandum ad præſepia ſiſto
Quadrupedem, auxiliumq́; uiæ, onerumq́; leuamen,
Quem iuxta in ſtipulis ſeſe locat inclyta uirgo.
Quippe alia interior dom⁹ ulla haud parte uacabat.
Bos erat à læua tepidum flans ore uaporem,
Quem pauper campis luce exercebat arator,

Pauc

Pauca ſoli curuo ſuſpendens iugera aratro,
Nec ſera niſi nocte domum repetebat ab agro
Conducto, uitam ut poſſet tolerare labore
Ipſe ſua, atq; famem paruis auertere natis.
Et iam nox medium ſpatium confecerat horis,
Cùm mihi, qui ſaxo hærebam iam lumina uictus,
Sõnus abit, neq; enim merſum tũc me aliꝰ habebat.
Ecce oculos fulgore nouo lux occupat ingens:
Diffulgent intus latè magalia, quæq;
Stramina tetra modò horrebãt, nunc aurea cernas.
Exurgo: aſpicio iuxta præſepia nudum
Infantem radijs illuſtrem, ac luce coruſcum:
Quem uirgo tenerum in duris modò pauper auenis
Ediderat nullo nixu, nullo ægra dolore.
Aſtabant taciti bos hinc, hinc tardus aſelus,
Pabulaq; obliti pariter capita alta tenebant.
Ipſa etiam radijs fulgebat mater utroq;
Poplite ſubſidens, oculos demiſſa nitenteis,
Ah nudum lacrymis paruum ſpectabat obortis,
Tendebatq; manus ſuffuſo lumine iunctas.
Aſtrorum qualis facie rorantibus umbris
Poſt imbrem, ſiccis Boreas ubi frigidus alis
Ingruit, ac cœlum populans caua nubila differt,
Talis uirgineo ſpecies acceſſerat ori.
Quid facerem? partem ſubieci ambobus amictus
Ipſe mei, atq; olidæ ſubſtraui terga bidentis
Pro picturatis cunis, pro murice, & auro.
Cætera pauperies, noxq; intempeſta uetabant.
Nec dum clara dies merſo diluxerat orbi,

Iam

Iam conferto aderant paſtores agmine,& antri
Floribus,ac uarijs auxerunt limina ſertis
Ruſtica multifori fundentes ſibila canna.
Vt ſtabula ingreſsi,ad præſepia lumina uertunt
Summiſsi,terramq; petunt,& numen adorant.
Mirabar mecum tacitus,fama unde per agros
Hæc ſubitò exiſſet,deq; ipſis quærere cœpi.
Vnus quærentem ſic eſt affarier orſus:
Paſtores ſumus:in uicinis ſaltibus omnes
Paſcimus:inſomnem ut nobis mos ducere noctis
Haud partē exiguam,atq; gregem ſeruare coactū,
Nocte ferè media uigilantibus aſtitit ingens
Lux cunctis ſupra caput,attonitisq; pauore
Ingenti,talis uox eſt audita per auras.
Ne trepidate uiri,uobis noua gaudia porto.
Ille pijs toties promiſſus uatibus olim
Finibus his hodie natus Deus eximet ille
E tenebris hominum genus,atq; in priſtina reddet.
Illum uicina fas uobis cernere in urbe
Effultum ſtipula,atq; humile ad præſepe iacentem.
His moniti uicinam oculos torquemus ad urbem.
Ecce autem uolucer pictis exercitus alis
Cœleſtes ſuprà pueri toto æthere uiſi
Nubibus impoſiti liquidas equitare per oras,
Et mirum in morem celeri proludere cœtu.
Atq; ubi ter cœlum ternis toto agmine uerſi
Luſtrauere choris,ter luſtrauere choreis,
Concentu petiere polum:longè ardua Olympi
Reſponſant:lætis diſſultat plauſibus æther.

Talia narrabant, nec ſeſe explere coruſci
Infantis facie poterant, fixiq; manebant
Hærentes oculis, hærentes pectore toto.
Fulgebat puer ore, oculis, ac corpore ab omni
Diuino longè circùm loca lumine complens,
Qualis puniceo ſe pandens ore, roſarum
Cùm primùm dias flos uiſit luminis oras,
Aut ubi ſole nouo roſeis orientis in oris
Enituit uerni ſpecies patefacta diei.
Nos uerò interea, quanquàm indubitabile numen
Nouimus, atq; Deum nec opis, nec lactis egentem,
Paruum alimus tamen, ut mortali ſemine cretum,
Vbera ſiccantem matris, tenerumq́; fouemus,
Inualidumq́; artus: mortalem quippe creatus
Mortali matris traxit de corpore partem.
Atq; ideo, ut ueterum mos eſt antiquus auorum,
Imprimimus generis ſignum, Samiaq́; putamus
Exiguam teſta pellem genitalia circum:
Addimus et nomē, memoresq́; uocamusus IESVM,
Vt quondā admonuit puer actus ab æthere præpes.
Idem etiam quòd ſit Regum de ſtirpe ſacerdos,
Gentibus eſt Graio *dictus de nomine* CHRISTVS,
Quin etiam, quamuis nullo intemerata remanſit
Concubitu mater, tamen intra tecta morata eſt,
Vſq; quater denos dum Solis cerneret ortus.
Tum demum ſacram Solymorū aduenimus urbem
Cum puero, quò ſe luſtraret regia uirgo,
Torquatasq́; aræ attulimus de more columbas,
Stabat ſacra ferens altaria ad ipſa ſacerdos

Succ

Succinctus lino albenti, capitisq; bicorni
Tegmine, peruigilem adſeruans penetralibus ignẽ,
Hunc circum ante aram natorum intonſa corona
Fundebant pateris uituli, ut tunc fortè cruorem,
Quem pater ut ſontis populi commiſſa piaret,
Mactarat ſuperûm Regi, ueniamq; precatus
Suppliciter ſolitos aris adolebat odores.
Circunfuſi aderant primores gentis, & omnes
Tempora tangebat dextris uittata iuuenci.
Iamq; leui fuſum delibans ille cruorem
Terq;, quaterq; ſacram digito irrorauerat aram,
Araq; impoſitam flammã, et ſeptẽ ordine lychnos,
Linteaq; ampla, quibus ſacrorum arcana teguntur.
Et iam finis erat ſacris, feſſusq; ſacerdos
Cum gnatis dapibus ſeſe accingebat opimis.
Tunc humili greſſu uirgo procedit ad aram
Infantem læua geſtans, dextraq; uolucres.
Quid memorem, quæ ſigna polo pater edidit alto
Teſtatus ueram ſobolem? quantùm ipſe ſacerdos
Horruerit pueri aſpectu? quàm mira repentè
Ignibus inſolitis lux circunfulſerit aram?
Ter tura accenſos uenerans coniecit in ignes,
Ter ſubiecta tholo ſubitò ingens flamma reluxit.
Ille tamen collo patrio de more uolucres
Immolat intorto, atq; effundens rite cruorem,
Porricit, & plumas, & aperti gutturis exta
Solis ab occaſu nitidos conuerſus ad ortus,
Diffringitq; alas, tum ſacros ſuggerit ignes
Viſceribus, grato uapor it ſuper æthera fumo.

Araq́; Panchæos flagrans exhalat odores.
Ecce hominum ſubito turbantur pectora caſu.
Nomen cui Simeon referens erat obſitus annis,
Quo nemo tota urbe fuit ſeruantior æqui.
Huic, ut erat longè uenturi præſcius, olim
Aetheree uis omnipotens promiſerat auræ
Viſurum ſeſe antè Deum, autoremq́; ſalutis
Expectatum orbi, quàm lucis linqueret auras.
Iamq́; erat hunc uitæ pertæſum, agerq́; ſenectæ
Optabat duros leto finire labores.
Sed ſpes illa animo cupido uſq; infixa manebat.
Ergo ubi adeſſe Deum præſenſit numine plenus,
Qualis ubi greſſum per agros comitatus herilem
Fortè canis leporem ut longè ſenſit odora,
Continuò intenditq́; aures, atq; aërea captat
Naribus, & cœptum rumpens iter auius errat,
Atq; oculis incerta feræ ueſtigia luſtrans,
Nunc hos, nunc illos curſus fert, atq; recurſus
Incertus: longè latratibus arua reſultant:
Talis erat ſenis in templo exultantis imago.
Tum puerum tremulis correptū amplectitur ulnis,
Atq; arctè premit: hinc lacrymis ita fatur obortis:
Macte infans uirtute, Dei indubitata propago,
Mundi opifer, qui noſtra uenis, ueterumq́; parentū
Sponte admiſſa tui larga lauere amne cruoris,
Et liquidas aperire uias ad ſidera cœli,
Exoptatus ades, nec me tua maxima fallunt
Summe pater promiſſa: mori me deniq; fas eſt.
Nunc ò me nunc ad requiem, finemq́; laborum

Corp

Corporis exutum uinclis dimittis, ut olim
Pollicitus, iam uiderunt mea lumina, quem tu
Auxilium mundo miſiſti, ut gentibus eſſet
In tenebris lux, Iſacidos noua gloria prolis.
His dictis, matrem uerſus mox fatur ad ipſam:
O cui te forma aſsimilem? cui laudibus æquem?
Quas' ue tibi referam grates, quæ ſola ſalutem
Felici peperiſti utero mortalibus ægris?
Quanquàm etiã exitio multis hanc affore partum,
Et tempus fore prædico, illætabile tempus,
Cùm tibi cor gelidum gladius penetrabit acutus
Ah miſera, & magno uirgo dotabere luctu,
Mutataq; fluet Iordanis decolor unda.
Tum ſerus, ſegnisq; dies naſcetur, & ægrè
Lutea uix terris oſtendet pallidus ora,
Atq; graui tellus optabit mole relinqui
Ipſa ſua, & rupto per inania fx ácre labi.
Hæc ubi, confeſtim ueluti cedentia ſomno
Lumina demiſit, placidaq; ibi morte quieuit,
Obſtupuere alij: ſed nos, queis cætera nota,
Terremur magis, inq; uicem diſquirimus ambo
Sollicitι quos nam matri denuntiet enſes,
Aut quibus exitio tantùm puer ipſe futurus.
Haud longum fuit in medio dehinc tempus: utrunq;
Exitus edocuit, dubiosq; ambage reſoluit,
Ni nobis maiora etiam nunc uulnera reſtant,
Atq; alia ex alijs ſemper grauiora parantur.
Illis extremo quippe ex Oriente diebus
Tres adeò magni Reges ditione profecti

Huc ſeſe intulerant puero dona ampla ferentes
Aurumq́;, & turis glebas, ſtactæq́; liquorem.
His uis aſtrorum, ac ratio uoluentis Olympi
Monſtrarat regem noſtris in finibus ortum,
Quoi cœli, terræq́; paterent debita ſceptra.
Sancti igitur partus ſtudio huc uenêre uidendi.
Stella facem ducens uenientibus uſq; coruſcam
Dux erat, atq; uiam ſignabat lumine largo,
Ceu quondam patribus deſerta per auia noſtris
In patriam tandem Pharia redeuntibus ora
Præcurrens monſtrabat iter nocte ignea lampas
Deſuper, & mirum ſpargebat lucida lumen.
Iamq́; urbem ingreſſi ſedes adiere tyranni
Herodis, cauſamq́; uiæ docuere, rati olli
Hanc ſobolem, quòd erat rex his in finibus, ortam.
Obſtupuit ſimul, atq; animo perterritus ille eſt.
Nec mora, permetuens ſibi ne ſuccederet hæres
Quæſitus puer in regnis externus auitis,
Indigenas uates iubet intra mœnia cogi
Regia, ſcitariq́; omnes, tempusq́;, locumq́;
Naſcentis pueri, patriamq́; domumq́; requirit.
Illi autem Bethlen ueterum monimenta minari
Cuncta docent, dux unde ortus ſe tolleret olim
Fama ingens, claris ingens ſuper æthera factis.
Tum magis, atq; magis curarum fluctuat æſtu,
Sollicitamq́; gerit caſſa formidine mentem.
Tandem his affatus reges dimittit Eoos:
Quæ uos cauſa uiri noſtris nunc applicat oris,
Hæc eadem longè ſpe nos ſuſpendit auentes

g *Cernere*

Cernere promiſſos pueri tot uatibus ortus.
Haud procul hinc ſaxo Bethle fundata uetuſto
Vrbs colitur noſtris: natum illuc quærite regem.
Mox iubeo, inuentum nobis qui nuntiet, inde
Mittite, noſtro etiam puer accumuletur honore.
Sic ait, & falſo ſimulat noua gaudia uultu.
Verùm longè aliud malè amico pectore agebat,
Demens, qui cœli regem, cui ſidera parent,
Crederet in terris mortalia regna morari.
Ergo iter inſtaurant conſpecto ſidere læti.
Iamq́; propinquabant magna ſtipante caterua,
Cùm ſubitò ſupra tectum ingens ſubſtitit aſtrum
Irradians, largoq́; mapalia lumine complens.
Quales cùm belli motus, aut funera regum
Portendunt, crinem irato ſparſere minacem
Aethere, ni diri rubeant lugubre Cometæ.
Treis adeò anguſti ſubter faſtigia tecti
Pauper ego excepi reges in rebus egenis.
Vidi illos auro illuſtres, oſtroq́; decoros
Ante pedes pueri ſeſe demittere pronos
Suppliciter, genibusq́; piæ procumbere matris.
Dum ſua quiſq; facit ſortiti ex ordine dona,
Barbarici ante fores expectabant comitatus
Intereà, Tyrioq́; inſtratus murice terga
Stans ſonipes teres exercebat dentibus aurum.
His dehinc perfectis abeunt, lætiq́; ſequuntur,
Quod longo irradians aperitur tramite ſidus.
Sed non inde uia moniti referuntur eadem
Regia linquentes à læua mœnia longè,

Rurſus

Rurſus Idumæi ſedem ne regis adirent.
Ille autem, ut ſeſe deluſum deniq; ſenſit,
Accenſus furijs ſuſpectam miſit ad urbem
Mille uiros ferro inſtructos, qui mœnia furto
Per noctem ingreßi teneros, quicunq; reperti,
Infantes matrum iugularent ubere raptos,
Quo numero in tanto caderet quoq; regius hæres.
Ipſe ſed in ſomnis uiſus ſum uoce moneri
Præcipitem celerare fugam, loca linquere nota:
Surge age, rũpe moras, puerũ tecũ arripe, matrẽq;,
Et ſeptemgemini curſu pete flumina Nili,
Hinc terrã cole, quæ procul his haud dißidet oris,
Nec refer inde pedem, niſi te prius ipſe uocaro,
Rex etenim letum infanti molitur acerbum.
Conſurgo, & plenus monitis matri omnia pando.
Vidiſſes uiſu exanguem, exanimemq́; puellam
Huc illuc trepidare fuga, & uix fidere nocti.
Iam tum illi pectus gladius traiecit acutus
Ah miſeræ, ingenti labefactaq́; corda dolore.
Cedimus, & taciti malefidam linquimus urbem
Per noctẽ, ac propero petimus nemora auia greſſu.
Et iam palmoſæ ſaltus, atq; ardua Idumes
Præteruectus eram, ueteris iam mœnia Eluſæ,
Quaq́; Aſiam Libycis diſiungit finibus omnem
Mapſa ferax oleæ: ingredior pluuiæ inſcia regna,
Regna Phari, quibus eſt cœli uis cognita primùm,
Aſtraq́;, Lunaiq́; globus, Soliſq́; meatus.
Ignotos paßim monteis, ignota ſaluto
Flumina, turrigerasq́; legens præteruehor urbes.

Iamq; papyriferi ripis Anthedonis ibam.
Auræ omnes terrent pauidos, capitiq; timentes
Tam charo. at puero blandiri murmure ſyluæ
Lauricomæ, & ramis capita accuruare reflexis,
Aurarumq; leues animæ indulgere ſuſurro.
Ipſa etiam nobis cautes, ipſiq; uidentur
Verticibus leuiter motis alludere montes,
Signaq; lætitiæ dare ſtagna loquacia circúm.
Audires blandum feſſas erroribus undas
Perſtrepere, & molli lapſu per ſaxa ſonare,
Humida ſaxa ſuper nitido uiridantia muſco.
Præcipuè ripis uolucres, & fluminis alueo
Aſſuetæ liquidis mulcebant uocibus auras,
Et iactu alarum reſonabant corpora plauſa.
Seſe etiam omnifero gremio uenientibus offert
Læta Dei aſpectu tellus. flant gramina odorem
Cuncta ſuũ, & mollẽ prætexit amaracus umbram,
Nec uerò incerta latebroſus origine Nilus
Non manifeſta dedit ſalienti flumine ſigna
Aduentante Deo, lætis ſe ſuſtulit undis
Stagna arcana ciens, fundoq; apparuit imo.
Ad biuias nobis fauces, flexusq; uiarum
Increpitans clypeo, fulgentiq; enſe per auras
Ocyus uſq; aderat cœlo pulcherrimus ales,
Et monſtrabat iter ſibi per diuortia nota,
Ne recta regione uiæ deprenderet hoſtis.
Cæruleis huic terga notis ſuffuſa rubebant,
Multum illi aſsimilis, qui me connubia quondam
Soluentem increpuit, tenebrasq; à mente fugauit.

Supra

Supra nos alij pendentes aëre pennis
Ibant, & noctis reſupini infantis ab ore
Humorem arcebant lentum, plumaq; tegebant.
Iamq; ego perplexum per iter propè fida tenebam
Arua legens ſiſtris bacchata ſonantibus, & iam
Tutus erat longè noſtris à finibus infans,
Attamen Aegypti penetro interiora, nec ulla
Fida ſatis tellus mihi uiſa, aut regis iniqui
Sat ſceptris diuiſa. animo timeo omnia tuta,
Nec placet Hermopolis, nec centum peruia portis
Viſa ſatis Thebe tanto procul eſſe periclo.
Nos igitur regum turritis clara ſepulcris
Accepit Memphis: hac demum ſede quieui
Paupere ſub tecto ueteris ſecurus amici.
Iam uerò Peluſiacas uulgata per oras
Fama Palæſtinum ſubitò ſerit undiq; regem
Florentem teneris orbaſſe nepotibus urbem,
Quos fruſtra inſontes paßim ferro impius hauſit
Dulcia linquentes uagitu lumina uitæ.
Palluit, applicuitq; ſinu perterrita mater
Infantem, atq; animum ſceleris perſtrinxit imago.
Quos ibi tum gemitus fletus, qualiue per urbem
Funeſtam credis matres erraſſe ululatu?
Sanguine diluta eſt tellus, caua tecta natarunt.
Non ſi fortè olim incautis paſtoribus orta
Ingruerit ſubitò tempeſtas omnibus aruis,
Omnibus & ſyluis, tot fuſi grandine dira
Spectentur per humũ afflictis cum matribus agni,
Corpora quot paßim puerorum abiecta iacebant

Per fora,perq; uias urbis. ſic deniq; multis
Exitio fuit,ut uates prædixerat,infans.
Nunc etiam lugent orbæ ſua pignora matres.
Non tamen ille diu ſcelere eſt lætatus ab illo:
Nam membra immundo correptus tabida morbo
Illaudatam animam paruo pòſt tempore fudit
Ipſe iterum in ſomnis diuina uoce coactus
Linquere monſtriferi ſeptemflua flumina Nili,
In patriam redeo,atq; memor ueſtigia retro
Obſeruata legens,pignus cum matre reduco.
Forſitan & puero fuerit quæ cura requiris,
Quæ mens,an uirtus illi maturior æuo,
Ecquid non puerile annis puerilibus auſus.
Si tibi nunc,quæcunq; olim admiranda notaui,
Primæuo dum flore uirens adoleſceret ætas,
Enumerare uacet,me uox prius ipſa relinquat
Defeſſum,atq; diem clauſo nox condat Olympo.
Nam quoties dictis tener haud mortalibus ambos
Terruit?aut quoties ſanctos expauimus ignes,
Flammarumq; globos,& terrificos fulgores,
Sæpe quibus uiſus puer eſt ardere nitentem
Cæſariem,cœli dum ſplendet luce coruſca?
Nec referam quoties genitorem audiuimus illum
Affari ſolum,arcanasq; expromere uoces.
Alma parens tenues arguto pectine telas
Percurrens ſæpe humana ſub imagine cœtus
Cœlituum tectum intrantes exterrita uidit
Blandiri puero,& pictis colludere plumis,
Aut uiolis tegere,& nimbo ueſtire roſarum.

Nos tamen intereà cuſtodes ille uereri
Summiſſus, charæ & mandata faceſſere matris,
Noſtraq́; & implebat ueri genitoris amorem,
Dum membris habilis uigor, & uis firma ueniret.
Et iam bis ſenos creſcens exegerat annos,
Necdum ſe populis ſigno detexerat ullo.
Tum primùm cœpit Iudæa per oppida uulgo
Illius apparere, palamq́; eſt prodita uirtus.
Fortè dies aderat genti ſolennis, & urbi
Huic magnæ ſacer ante alias, quo regia mecum
Venerat & uirgo, atq; ſequens ſeſe aureus illi
Implicuit dextræ puer. & iam ritè litatis
Ipſe domùm ſacris magna cum matre redibam.
Iamq́; labore uiæ feſſis lux prima peracta,
Et piceam clauſo nox cœlo inuoluerat umbram.
Defuit hîc puer, & genitricem, meq́; fefellit.
Tum conſanguineos fruſtra, & ſcitatus amicos
Terq́;, quaterq́; uiam repetens clamore repleui.
Flebat ſe incuſans unam pulcherrima mater
Flauentem fuſa crinem per eburnea colla.
Ora decent lacrymæ, diſiecti colla capilli,
Qualis uirginea cùm mollis amaracus urna
Et pluuiam, & uentos pariter perpeſſa procaces
Demiſit turbata comas, iterumq́; reſurgens
Extulit os cœlo, ac priſcum meditatur honorem.
Dumq́; uiam relego, inuitũ comes ægra ſequuta eſt.
Treis adeò incerti ſoles errauimus urbe
Nequicquam: quarta eſt uix demum luce repertus.
Nanq; mihi, & miſeræ cùm ſpes ſublata parenti

Cuncta foret penitus, in mentem uenit utriq;
Templa iterũ petere, atq; preces effundere ad arã.
Vix ingreſſus eram limen, cum protinus ambo
Ecce ſacerdotum in medio conſpeximus illum
(Prima rudimenta, & uirtutis ſigna futuræ)
Alta recenſentem uatum monimenta, patrumq́;
Primores ultro ſcitantem obſcura, docentemq́;.
Illum omnes admirari, haud uulgata canentem
Supra aciẽ, captumq́; hominis, mẽtemq́; uigentem,
Humana non ui edoctum, non arte magiſtra,
Maturumq́; animi nimium puerilibus annis.
Nec minus inſigni cunctis ſpectantibus ore
Gratus erat: neq; enim poterant ſe explere tuendo
Flagrantesq́; Dei uultus, blandosq́; ſerena
Luce oculos magis, aut propexum uerticis aurum,
Et florem grati, qui uix incœperat, æui.
Nam quocunq; caput circùm torſiſſet honeſtum,
Luce recens orta, uel ſidere pulchrior aureo,
Læta ſerenato ridebant omnia mundo,
Et toto dulcem iactabat corpore amorem.
Inculti qualis nitet inter gramina campi,
Purpureus ſe cùm primùm folijs narciſſus
Exeruit, ruptoq́; caput detexit amictu:
Aut qualis nitidi ſpecies micat alma ſmaragdi,
Cum tenui argento, tenui'ue includitur auro.
Prima mali fuit hinc nobis ſcintilla, puerq́;
Ex illo formidata primoribus urbis
Virtute inuiſus fuit, & corda aſpera mouit,
Atq; hoc deinde ingẽs ſuccẽſa eſt fomite flammæ.

Inq́;

Inq; dies gliſcens furor, atq; inſania creuit.
Omnia quæ porrò ipſe uidens, metuensq; futuri
Orabam impauidum, ne uitæ prodigus hoſti
Obijceret, ne ſe perdendum proderet ultro.
Verùm luce prius lateant in montibus arces,
Aut nocte in ſummis celetur turribus ignis
Obruta quàm longùm iaceat ſine nomine uirtus.
Non tamen ille odijs magis uſsit pectora acerbis,
Quàm cùm terdenis iam uir uoluentibus annis
Fontis aquam latices Bacchi conuertit in atros.
Fortè Canam mecum Galilææ aduenerat urbem,
Mater & ipſa aderat, ueteri dum accitus amico
Obſequor, intactam genero qui iungere natam
Conuentu procerum magno de more parabat.
Iamq; omnes circùm poſitis diſcumbere menſis,
Atq; alacres epulari, & uina repoſcere læti.
Necdum finis erat dapibus, cùm murmur ubiq;
Exoritur, totasq; auditur triſte per ædes
Lætitiæ cauſam exhauſtis liquentia uina
Defeciſſe cadis, turbariq; omnia uiſa.
Tum res alma parens tenues miſerata puellæ
Innuit, & gnatum ſummiſſa uoce precata eſt,
Ferret opem. uidi hîc iuuenem primùm ore moueri
Turbatum: caræ precibus tamen inde parentis
Annuit, & feſſo rerum ſuccurrit amico.
Sex, ut erant ibi tot numero, carcheſia lymphis
Impleri iubet actutum, menſisq; reponi,
Quæ ſimul aſpexit propius Deus, omnibus ecce
Mutatus ſubitò nigreſcere cernitur humor,

Vinaq; pro pura mirantes hauſimus unda.
Audiſti dux & genus, & cunabula nati
Primitiasq; Dei. ne cætera deinde requiras,
Hanc omnem crexit factis florentibus oram.
Quæ ſi audire tamen tibi nunc fert corde uoluptas,
Is longè memoret melior (ſimul ore ſedentem
Signat Ioannem) uidit nanq; omnia præſens,
Errabunda ducis ſemper ueſtigia ſeruans,
Dum mihi cura domi ſeruandæ uirginis hæret.
Dixit, & hîc facto defeſſus fine quieuit.
Immo ait: iſtius cauſas ab origine partus
Exequere, aut quæ relligio, ſi uera per oram
Percepi, Iudæa Deum non amplius unum
Aeternum colit, haud mortali ſemine cretum,
Indigetesq; ſuis diuos altaribus arcet.
Inde tibi noti recolens ex ordine Diui
Cætera mira refer: nanq; hunc in corpore uires
Deficiunt, teq; auxilio iubet ipſe ſubire.
Pontius hæc: cuncti intenti ſimul ora tenebant.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIB. IIII.

HIC *iuuenis, facie quo tum non gratior̃ alter,*
Puberibusq; ãnis erat ĩgrediẽte iuuẽta,
M*ultà priꝰ ueniã præfatꝰ, multà recuſãs*
Verba diu premit, inde animo mortalia linquens
Paulatim, oblitusq; hominem penetralia diuûm

Mente

Mente ſubit cœlum peragrans, fruiturq́; beato
Cœlituum aſpectu, omnipotentiq́; ætheris aura,
Admiſſus ſuperam depaſci lumine lucem,
Inq́; Deo tota defixus mente moratur:
Qualis ubi alta petens terris aufertur ab imis
Alituum regina, uagas ſpatiata per auras
Dat plauſum gyro, atq; in nubila conditur alis,
Aetherea iamq́; illa plaga leuis inſtat, & acrem
Intendens aciem criniti lumina Solis
Suſpicit, obtutuq́; oculos fixa hæret acuto.
Illum adeò tacitum intereà mirantur, in unum
Verſi omnes uelut exanimum, ſomnoq́; grauatum,
Et crebri excutiunt. demum ſibi redditus ipſe
Cum gemitu ex imo ſic fari pectore cœpit:
Principio pater omnipotens rerum ſator, & fons,
Ingens, immenſus, ſolus regnabat ubiq;:
Nondum ſidereos mundi procuderat orbes:
Nondum mundus erat, necdū ibant tēpora in orbē,
Nullaq́; cæruleo radiabant lumina cœlo.
Quicquid erat, Deus illud erat, quodcūq;, ubicunq;
Complexus circùm, penitus ſeſe omnis in uno.
Filius huic tantum, quem non effuderat ulla
Vel dea, uel ſolito mortalis fœmina partu.
Ipſe ſed æterna genitor conceperat illum
Aeternum æternus (dictu mirabile) mente.
Haud olli terreni artus, moribundáue membra,
Sed ſine corpore erat patris alta ut mente ſupremi
Conceptum, arcanoq́; latens in pectore VERBVM,
Quod nondū in uolucres uox edita protulit auras.

Omnip

Omnipotens uerbum, finisq́;, & originis expers,
Quo mare, quo tellus, quo conſtat maximus æther.
Vtq́; pater Deus, æque etiam Deus unica proles.
At geminos tu proinde deos fuge credere, porrò
Numen idem ſimul ambobus, Deus unus uterq; eſt.
Quin etiam, quo inter ſe ambo iunguntur, amorem
(Nanq; ab utroq; uenit conſpirans mutuus ardor)
Omnipotens æquè numenq́;, Deumq́; uocamus
Afflantem maria, ac terras, cœliq́; profunda.
Afflatu quo cuncta uigent, quo cuncta mouentur,
Treisq́; unũ eſſe Deum, ter numen dicimus unum.
Quo'ue magis mirere, Deus quem cernimus ipſi
Factũ hominẽ, atq; hominũ mortali corpore cretũ,
Non minus, ac prius, ætherea nunc regnat in aula
Cum genitore, pari ſimul omnia numine torquens.
Nempe locis nullis, ſpatijs non clauditur ullis,
Omnibus inq́; locis idem omni tempore præſens
Suffugiens noſtras acies, ſenſuq́; remotus
Cuncta replet deus, ac molem ſe fundit in omnem.
Lux humiles ueluti perfundens lumine terras
Solis ab orbe uenit, ſuppoſtaq́; circuit arua,
Non tamen æthereo diuiſa ab Sole recedit
Illa uſquam, quamuis longinquas ambiat oras,
Nec ſine Sole ſuo eſt lux, nec ſine luce ſua Sol.
Quid uerò impulerit tantos adijſſe labores,
Atq; hæc ferre deum, dum mori obnoxius errat,
Dicam equidẽ, & repetens altas ab origine cauſas
Expediam. cœlum, & cœli quos ſuſpicis, orbes
Vix opifex rerum extuderat, terraſq́; iacenteis,

Cùm

Cùm ſimul aligeros populos, ſanctosq́; uolucres
Ter ternas acies celerem, & ſine corpore gentem,
Qui cœli incolerent ipſos ſeptemplicis orbes,
Condidit æterno genitor ſuccenſus amore,
Vt ſua, qua fruitur ſolus, natusq́; per æuum,
Communis foret, & multis conceſſa uoluptas.
Continuò, fuerat quos æquum dicere laudes
Autoriq́; deoq́; ſuo, ac perſoluere grates,
Regnandi ueſanus amor (quis ferret inultus?)
Haud partem exiguam inuaſit, furijsq́; ſubegit
Vt cuperent ſummo ſeſe præferre parenti
Immemores, animis uicti, cæciq́; furore.
Non tulit omnipotens ſator, & meliora ſequutos
Armauit contra. nulla hinc mora, talia adortos
Indecôres cœlo ſedes detruſit in imas,
Noctis ubi horriferæ nigror, æternæq́; tenebræ.
Primus natus homo hinc, terris quẽ maxim⁹ autor,
Et liquidis latè dominum præfecerat undis.
Quò mox pro ſuperis exceßis aſtra teneret,
Deſertasq́; domos ipſe, & genus omne ſuorum,
Omnigenûmq́; uni ſubiecit ſecla animantum,
Squamigerûm pecudes, & pennis picta uolantum
Corpora, mõtiuagûmq́; ſimul genus omne ferarum.
Tantum floriferis dominum cùm imponeret aruis,
Arboris unius fœtu illum parcere iußit.
At uetito captus mali infelicis amore
Coniugis hortatu, quam fraude illexerat anguis,
Immemor heu ſuperi uiolauit fœdera regis.
Vix auido arreptum pomum fœdauerat ore,

Cùm

Cùm pater imbripotens iam fulua è nube tonare
Deſuper auditus,ſæuasq́; indicere pœnas
Iratus,quas ille olim,quas omnis ab illo
Progenies lueret lucis uentura ſub auras.
Continuò ingenti cœlo ſunt addita clauſtra.
Impia tum primùm proles exorta repentè,
Et ſubitò tellus ſcelere eſt imbuta nefando.
Emerſit fraus,emerſit maleſuada libido.
Hinc durus generi humano labor additus.hinc fons
Curarum,& triſtis patefacta eſt ianua leti,
Morbiq́;,& dolor,atq; fames,& turpis egeſtas,
Cùm genus humanum curis ſine degere poſſet,
Plurimaq́; in terris uiuendo uincere ſecla.
Ex illo ſine more homines,ſine lege per agros
Degebant:tantùm placabant ſanguine fuſo
Cœlicolûm regem,bonus ut gregibusq́;,ſibiq́;
Afforet,atq; ſatis uim cœli auerteret aruis,
Indociles,rerum ignari,ac rationis inanes.
Isq́; ferè ſtatus annorum bis millibus orbi
Conſtiterat,iam iamq́; magis pater optimus iras
Oblitus ueteres paulùm miteſcere cœpit.
Nondũ homini tamẽ æthereũ pateſecit Olympum,
Sed genus humanum fingens,acuensq́; monendo
Et leges dedit,& ritus,moremq́; ſacrorum,
Inſtituitq́; genus noſtrum diſcriminis ergô
Lege iubens teſta circum præcidere acuta
Exiguam,unde uiri ſumus,omni in corpore,partem.
Tum uatum impleuit uenientis pectora ueri,
Qui populis lætum canerent demũ affore tempus,

Ianua aperta pijs cœli cùm ſponte pateret.
Caſti autem intereà manes,animæq́; piorum
Sub terram umbroſa expectabant ualle ſedentes.
Iam uatū memores numerabāt tempora,& ambas
Tendebant paribus uotis ad ſidera palmas
Cœleſtum regem orantes,deſiſteret ira,
Parceret unius genus omne extinguere noxa.
Parce pater,parce omnipotens.uox omnibus una,
Nos promiſſo olim,longè diſiungimur unde
Luminis expertes blandi,memor aſſere cœlo.
Haud nos eduxti nequicquam lucis ad auras.
Siqua tamen ueteris ſuperant ueſtigia culpæ,
Dilue rore tuo facilis,fonteſq́; reclude
Diuinos.ô quis ſuperûm cœleſtia tandem
Flumina,cœleſtes nobis bonus irriget imbres.
Vos ô flammiferi labentes ætheris orbes
Irrorate:uagæ nobis ſuccurrite nubes:
Optatam pluuiam,felicem effundite rorem.
Tuq́; adeò quem iam expectant tot ſecula uotis
Promiſſum,inferni cui nutant mœnia mundi,
Summi uera patris ſoboles,cœli aureus imber
Rumpe moras age,ſidereos rumpe ocyus orbes,
Aetheris huc fractis ui multa allabere portis.
Talibus orabant omnes,eademq́; canebant,
Quos pater omnipotens ſuperûm ſarcire ruinas
Iam meditans cœli penitus miſeratus ab arce eſt.
Cùm uerò æthereas nutu recludere portas
Poſſet,& alitibus potius de ciuibus unum
Mittere,qui regnis manes diuelleret atris

In

In ſuperûm referens ſedes,ſtellantia templa,
Ipſe ſui ut memores magis ac maioribus arctos
Vinciret meritis homines,qui cuncta piaret,
Factū hominē è ſummo natū ipſum miſit Olympo.
Ne tamen ignaris mortalibus appareret,
Ignotusq;,nouusq;,ſuis ne'ue ilicet illum
Finibus arcerent pulſum,quòd ſe ipſe dei met
Progeniem leges contra memoraret auitas,
Præmiſit uatem egregium his in finibus ortum
Nomine Ioannem,Heliſabe quem numine plenum
Zachariæ extrema parit infœcunda ſenecta,
Gentibus ipſe deum ut natum prænuncius ore
Proderet,atq; ſua ſpes feſſo oſtenderet orbi.
Ille hominum primus uitans ueſtigia ab annis
Horridus in ſolis agitauit montibus æuum,
Montibus,& ſyluis,& littoribus deſertis.
Speluncæ tectum horrentes,uictum aſpera nullo
Arbuta terra dabat cultu,aut ſudantia truncis
Mella cauis:liquidi præbebant pocula fontes.
Veſtis erat pellis hirſutis horrida uillis.
Tantùm lætificas gaudebat ſpargere uoces
Affatus nemora,& montis,ac littora ponti.
Tanta ſed haud latuit uirtus tamen.ilicet ingens
Fama uiri circunfuſas penetrauit ad urbes.
Iamq; illum cœlo demiſſum credere gentes,
Qui,tot ueridicæ ut quondam cecinere Sibyllæ,
Humanum genus horrificis educeret umbris.
Et iam concurſu populi illum accedere magno
Scitatum,quiſnam,unde domo,quid ferret,an ipſe

Affor

Afforet è cœlo, miſeris qui gentibus olim
Auxilio uenturus, cum bis terq́; rogabant.
Ille ſed umbroſis repetebat talia ab antris:
Gaudete ô tenebris iandudum, ac nubibus atris
Obductæ gentes: lux ecce optata propinquat.
Ne uerò, ne me ignari uos credite lucem
Promiſſam (immeritos neq; enim furamur honores)
Tantum ego, ceu Solem naſcentem lucifer ante
Exoritur, nitidoq́; diem denuntiat aſtro:
Prædico actutum uobis iubar affore ueſtrum.
Iam iam aderit deus, ecce deus mortalibus oris
Seu mortalis adeſt: uenienti occurrite læti:
Fronde uias feſta decorate, tapetibus agros,
Et numen digno uenerati agnoſcite honore:
Diſcite iuſtitiam intereà, atq; aſſueſcite recto:
Et duce me ſcelus infectum lauite amne liquenti.
Ipſe autem ætherea diuinitus eluet aura
Omne malum, ac ueteris penitus contagia culpæ,
Seclaq́; mutato ſuccedent aurea mundo.
Talibus auditis, cunctis ex urbibus ibant
Finitimi, quà Iordanis fluit agmine dulci,
Orantes pacem, atq; ultro commiſſa fatentes,
Quos uates puro nudos luſtrabat in amne,
Ritè cauis capiti inuergens ſacra flumina palmis.
Ecce autem decus ipſe etiam, ceu cætera turba,
Luſtrandi ſeſe ſtudio clàm tendit ad amnem,
Nil ut inexpertum moribundo in corpore linquat,
Mortali quod fas homini & ſubijſſe neceſſe eſt,
Ni pigeat ſeros imitari facta nepotes.

Abſtinuit primùm uates, tactuſq; refugit,
Agnoſcensq; deum, palmas utraſq; tetendit
Supplex, accurunsq; uadis mirantibus ipſis.
Paruit inde tamen iuſſus, diuinaq; membra
Horreſcensq;, tremensq; liquenti perluit amne.
Protinus aurifluo Iordanis gurgite fulſit,
Et ſuperûm uaſto intonuit domus alta fragore.
Inſuper & cœli claro delapſa columba eſt
Vertice per purum candenti argentea pluma
Terga, ſed auratis circùm, & rutilantibus alis.
Iamq; uiam latè ſignans ſuper aſtitit ambos,
Cœleſtiq; aura pendens afflauit utrunq;.
Vox ſimul & magni rubra genitoris ab æthra
Audita eſt nati dulcem teſtantis amorem.
Intereà aligeri iuuenes gens incola cœli
Miſsi aderant liquido pendentes aëre circûm,
Carbaſeoſq; ſinus, mantiliaq; alba ferebant,
Iuſſa miniſteria, ut nati membra humida herilis,
Rorantemq; ſacro ſiccarent flumine crinem.
His actis deus euaſit, fluuiumq; reliquit,
Quem uates longo ripam ordine circunfuſis
Oſtendit, taliq; abeuntem eſt uoce ſequutus.
En, ego quem terris toties iam iam affore quõdam
Pollicitus, deus, ecce deus, qui crimina noſtra
Turicremas agnus ueluti mactatus ad aras
Morte luet, ſuperoq; uolens cadet hoſtia patri.
Hunc optate ducem, hunc uobis optate magiſtrum.
Ex illo uates nemora, & loca ſola relinquens
Vrbes per medias ibat, populusq; canebat

Adu

Adueniſſe deum, promiſſum numen adeſſe.
Credita res paucis, donec ſe oſtendere coràm
Supra hominem cœpit deus ipſe ingentibus orſis.
Nam primùm numero ex omni delegit amicos
Bis ſenos, queis cum curas, durumq; laborem
Partiri, & caſus poſſet deducere in omnes.
Antè quidem ſolus terdenos egerat annos.
Sed ne fortè putes multis è millibus illi
Nos ideo placuiſſe, dolis quòd, & arte magiſtra
Spectatos longè ante alios deprenderit omnes,
Aut opibus, claraq; domus à ſtirpe potentes,
Omnibus obſcurum genus, & ſine luce penates,
Atq; humilis fortuna, nec aſtu prædita uita.
Quinq; adeò ſumus exigua Beſſaide creti.
Nobis ars erat inſidias piſcoſa ſecundum
Flumina ſquamigerûm generi hamo tẽdere aduco,
Atq; innare ſalum, fœcundaq; piſcibus arua.
Tunc etiam, cùm nos ad ſe primùm ille uocauit,
Humida littorea ſarcibam retia arena.
Ipſe Iacobus adhuc ſalientes littore piſces
Seruabat frater: nec tum procul inde ſecabant
Andreas, paruaq; Petrus uada ſalſa carina
Iſdem acti fratres ſtudijs, eadem æquora circum.
Tum mihi coniunctus patriaq;, domoq; Philippus
Accitus piſces, & retia torta reliquit,
Addunt ſe ſocios Thomas, Thaddæus, eademq;
Arte Simon, Cana quem genuit Galilæa amicum
Fluminibus patrijs, mutiſq; natantibus hoſtem.
Nanq; Iacobus ei cognato ſanguine fretus

Alphæo natus patre ſe ſubiunxerat antè.
Vt genus indecores penè omnes, ſic quoq; noſtræ
Nomina dura uides, inſueta, atq; aſpera dictu.
Haud facies ſola eſt impexis horrida barbis.
Tres alij neq; enim longè meliore ſequuti
Fortuna addiderant ſeſe, Matthæus, & æuo
Iam grauis, effœtusq; Petri iam proximus annis
Barptolemæus, & ipſe mali fabricator Iudas.
Vix memorem, quæcunq; oculis, quæcunq; ſub illo
Auribus his hauſi repetens miracula rerum
Tempore tam paruo (uix terna hyberna peracta,
Ex quo illi ſocij dignatus nomine iungor)
Nec me tam uaſtum nunc currere oporteat æquor.
Pauca ſed è multis, & ea haud mihi mollia fatu,
Ingrediar tamen, & breuiter tua iuſſa capeſſens
Expediam. mitto modò quæ monimenta reliquit
Finitimas (tibi nota reor) non parua per urbes.
Nanq; omnem egregijs factis inſignijt oram.
Quis neſcit nuper reuocatum ad munera uitæ
Palmiferæ regem Bethanes, lumine quarto
Quem uidit Sol extinctum, impoſitumq; ſepulcro:
Vt ſileam innumeros, quibus ipſe in limine leti
Affuit, & duræ de mortis fauce reuulſit?
Nam prius enumerẽ, quot ponto aquilonibus undæ
Spumeſcant uaſto, quot inundent littora arenis,
Quàm quot opem morbos uarios in corpore paßis
Supplicibus tulit, & ualidos, lætosq; remiſit.
Multi capti oculis, clauſis multi auribus orti,
Ne poſſent ullas audire, aut edere uoces:

Claud

Claudi aliј imparibus uix ægrè paſsibus ibant:
His rigor ex longo immotos ſopiuerat artus:
Illis ſemeſo ſerpentia corpore hiabant
Hulcera, & illuuies membris immunda fluebat.
Nec deerant, tumefacta quibus præcordia, & aluus
Inſyncera ſitim miſeris adduxerat acrem,
Nullæ artes poterãt, quã nulla extinguere aqua uis,
Tum quibus aſsiduis concuſſa tremoribus uſq;
Nutabant, tremuloq; labābant corpore membra,
Ignea quos febris, aut corrupti corporis humor,
Et quos præterea uis cæci incognita morbi
Verſabat lecto totos diſtracta per artus,
Quos'ue animis captos agitãs malè habebat Erin-
Omnibus aſpectu ſolo, tactu'ue ferebat (nys
Diuus opem. ſubitò linquebant corpora morbi,
Et ſtratis ipſi ſurgebant protinus ægri.
Atq; ideo quacunq; uiam obſeruatus agebat,
Semper eum opperiens turba ingens ſtrata iacebat,
Per fora, perq; uias, ſanctiq; ad limina templi.
Nondum aliquẽ tamen infernis reuocauerat umbris
Morte obita, cum Sidonia remearet ab ora,
Et Naim ingreſſus ſociјs comitantibus altam eſt.
Ecce autem ingentem longo procedere pompam
Ordine flammarum aſpicimus, mœſtamq; per urbem
Audimus luctum, cauſam tum deniq; luctus
Cernimus egregiј iuuenis miſerabile corpus
Impoſitum molli pheretro, quem merſit acerba
Morte dies, dulci cùm uix pubeſceret æuo,
Atq; omnem uultu florenti dempſit honorem.

Qualis, quē pede preſsit agro bos ſigna relinquens,
Paulatim laſſa languet ceruice Hyacinthus,
Aut roſa, quam molli decerpens pollice uirgo
Vepribus in denſis lapſam ſub ſole reliquit.
Vrbe furens tota genitrix miſeranda, capillos
Sciſſa, genasq; ambas manibus fœdata cruentis
Ibat: eam circum pariter per denſa uiarum
Pulſabant ſæuis matres plangoribus aſtra.
Ipſi orbam ciues miſerantur, ei unica proles
Ille relictus erat uidui ſolatia lecti.
Vt Deus exanimis iuuenili in corpore uidit
Pallorem, & molli pictas lanugine malas,
Parcere lamentis iubet, & conſidere pompam,
Admotusq; manu mulcens immobile corpus,
Rurſum animam gelidis membris innexuit. ecce
Erigitur puer, & (cunctis mirabile uiſum)
Proſiluit raptim in medios, uacuumq; pheretrum
Liquit, & amplexans ſolatus uoce parentem eſt.
Nec uerò multis etiam pòſt menſibus idem
Egregiam amiſſa donauit luce puellam,
Cui calor, & toto de pectore fugerat omnis
Halitus aëreas penitus dilapſus in auras.
Virginis ipſe pater factum teſtatur Iarus
Largus opum, pollens lingua, et popularibus auris.
Quid repetam, purum uiuo cùm è fonte liquorem
In uinum conuertit, opes miſeratus amici?
Fortè olim aërei ſpectans de uertice montis,
Cùm Sol emenſo depreſsior iret Olympo,
Ingentem uidit numerum effluxiſſe ſequentum

Matres, atq; uiros, quos per deſerta locorum
Duxerat oblitosq; ſui, oblitosq; ſuorum.
Subſtitit hic miſeratus: eos iam tertia nanq;
Muneris expertes Cereris lux acta uidebat.
Hic neq; erant fruges, uicina nec oppida, poſſent
Vnde dapes petere argento, uictumq; parare.
Arboreos necdum fœtus decoxerat æſtas.
Vix tandem inuentus puer eſt ex agmine tanto,
Quinq; uiæ auxilium, qui ſecum liba ferebat,
Atq; duos, dederat quos huc pia mater eunti
Incluſos myrto, & bene olenti gramine piſces.
Sed quid enim hæc adeò tam multis millibus autẽ?
Et iam diffiſi ſocij muſſare querentes,
Quos bonus affatu CHRISTVS *ſolatus amico*
In cœtum uocat, ac paucis ita deinde profatur:
Nemo hodie numero è tanto non lætus abibit.
Hinc ſupplex tali genitorem uoce precatur:
Summe parens, ope cuius alit terra omnia, qui q;
Et Sole, & liquidis fœcundas imbribus agros,
Si quondam Iſacidum generi per inhoſpita eunti
Diuinas epulas cœlo es largitus ab alto,
Semine ſi nullo conſtant, quæcunq; creaſti,
Et nihil omnino fuerant cœlum, æquora, tellus,
Adſis, obſcœnamq; famem tot millibus arce.
Hæc tantum: dehinc gramineo diſcumbere campo
Imperat effuſos cœtus, dapibusq; parari.
Inde in fruſta ſecat læto Cerealia uultu
Liba minutatim, & populos partitur in omneis.
(Millia quinq; hominũ campis ſaturãda ſedebant)

Ecce (incredibile auditu, mirabile uiſu)
Omnibus in manibus uiſæ ſuccreſcere partes
Exiguæ, dapibusq; epulati largius omnes.
Et frugum pariter, laticumq; expleta cupido eſt.
Quin & relliquias menſis ſuperantia fruſta
Vix caua congeſtas bis ſex cepere caniſtra.
Accipe nunc aliud, quod paucis antè diebus
Vidimus: arbor erat folijs denſiſsima in agro
Deſerto, unde olim pendentia poma uiator
Carpebat ſitiens: heros qui hàc fortè tenebat
Puluerulentus iter, quæſiuit in arbore fœtus
Incaſſum, infœcunda comas nã, & brachia tantùm
Luxurians latè circùm tendebat opaca.
Non tulit, ac uerbis ſterilem execratus acerbis:
Continuò (manifeſta audis) exaruit arbos,
Et folia aëreas uolitarunt lapſa per auras.
Nec minus eſt olli imperij maris æquora in alta
Vni omnes undæ aſſurgunt, fluctusq; quieſcunt.
Vnius edicto. uidi, uidi ipſe furentes
Illius hybernos ad uocem ponere Coros,
Vimq; omnem, motas quæ flabris aſperat undas.
Nondum Luna ſuum ter curſum plena peregit,
Cùm ſubitò in lento deprenſis marmore nobis
Nocte ferè media, dum retia ducimus, orta eſt
Turbida tempeſtas, & pontus inhorruit ater
Fluctibus elatis, & concurſantibus undis,
Inflictamq; ratem iam iam ſalis hauſerat æſtus.
Nos trepidare metu leti diſcrimine paruo,
Cùm procul ecce ducem, quem nuper liquimus alto
Litto

Littore ſpectantem fluctus ſcopulo illidentes,
Ferre iter aſpicimus medias impune per undas
Suſpenſum, tumidoq; pedes haud tinguere ponto.
Horruimus uiſu ſubito, nec credere quibam
Me ueram faciem, haud ſimulatum cernere corpus
Tam celeres egiſſe uias ſine remige in undis,
Ni ſeſe, uerbis dum nos hortatur amicis,
Vltro oſtendiſſet: Quônam fiducia uobis
Iam nunc pulſa mei ceßit: timor omnis abeſto:
Indubitare meis tandem dediſcite dictis.
Sic ait, atq; ratem, quæ iam ſuperantibus undis
Ceſſerat, inſiliens ſolo tumida æquora nutu
Placauit, poſuitq́; minacia murmura pontus.
Sic terræ in tutum poſitis adnauimus undis
Incolumes, celeriq́; uolauimus æquora curſu.
Nec mora, uix ſiccum attigerat tellure potitus:
Ecce aliud dictu magis, ac mirabile uiſu.
Nanq; magiſtratus aderant in littore mißi
Aera repoſcentes, quæ pendere lege quotannis
Regibus antiqua, pro ſeſe quiſq;, iubemur.
Accipit hos placidus, quos dum ſermone moratur,
Petrum ad ſe uocat, & fidam ſummiſſus ad aurem,
Vade, ait, & iacto quem primùm traxeris hamo
Aequoribus piſcem cultro ſcrutabere acuto,
Intus erit, Regi quod iußi pendimus ambo.
Iuſſa facit ſenior: trahit hamo ad littora prædam,
Argentumq́; uiris dat piſcis in ore repertum.
Horreſco, quoties ſtimulis immitibus actus
Quidam animo ſubit, idem illo quem tempore uidi,

Dum legerem expoſitos hoc ipſo in littore piſces,
Obſeſſum furijs, atq; ore immane furentem.
Hunc olim (ut perhibent) uetito genuere parentes
Concubitu iuncti, atq; inconceßis hymenæis.
Quippe torum aſcendêre, Dei cùm ſacra uetarent,
Cùm ſcenis gens indulget noſtra omnis opacis,
Sed non gauiſi ſcelere illi tempore longo.
Nam ſubitò amplexus interq;, & gaudia adulter
Sacrilegam tenues animam exhalauit in auras
Infelix, ſceleriq; eadem nox prima nefando,
Et pariter ſuprema fuit diſcrimine paruo.
Illam autem æthereis flammis diuinitus ignis
Corripuit, cùm iam maturi pondera partus
Vrgerent, eademq; duos leto hora dediſſet,
Infans ni foret excecta genitricis ab aluo
Exemptus: paruum patris eduxere ſorores.
Ipſe etiam mox immeritus ſcelerata parentum
Facta luit iucunda oculorum luce negata,
Obſtructæq; aures penitus manſere, nec illi
Aut ullas haurire datum eſt, aut reddere uoces.
Quin etiam ſimul atq; adoleuit, protinus ægrum
Arripuit furor, infernæ uis effera gentis.
Centum illum furiæ, centum illum (flebile) peſtes
Victum exercebant, Erebi legio acta latebris,
Horrendasq; hominis ſingultus ore cientes
Edebant uoces, ac terrificos mugitus.
Illum omnes exclamantem, atq; inſueta frementem
Horrebant, trepidiq; fuga ſe in tecta ferebant,
Siquando nodis, ruptisq; immane catenis

Incau

Incautis liber cuſtodibus euaſiſſet:
Iamq́; ille oblitus fratres, iamq́; ille ſorores
Amplius haud greſſum patris intra tecta ferebat.
Verùm more feræ ſyluis degebat, & antris,
Sicubi ſaxa caua, aut æuo conſumpta ſepulcra,
Ater, egens, corpusq́; abiecto nudus amictu.
Talem igitur modo ſic manibus poſt terga reuinctis
CHRISTI *ad conſpectum, ſi fors miſereſceret ipſe,*
Vi multa conſanguinei, chariq́; trahebant.
Ille autem obniti contrà, dum rumpere nodos
Tendit, & horrendos clamores tollere ad aſtra.
Qualis ubi longis pugnator taurus ad aras
Funibus arripitur, ſæuo fremit ore per urbem,
Et ſpumas agit, & cornu ferit aëra adunco.
Inſtant hinc famuli, atq; illinc, & uerbera crebri
Ingeminant, quaſſantq́; ſudes per terga per armos.
Diffugiunt uulgus trepidum, in tutumq́; recepti
Porticibus gaudent longe ſpectare periclum.
Talis erat iuuenis ſpecies immane furentis,
Quem tandem ante Deum feſſi ſtatuere rogantes
Ferret opem ſaltem furijs tam triſtibus illum
Solueret, excuteretq́; animo crudelia monſtra.
Hic heros palmas in cœlum ſuſtulit ambas,
Concipiensq́; preces genitorem in uota uocauit.
Ecce autem magnũ, ſubitũ, & mirabile monſtrũ,
Auditi exululare lupi, latrare canes ceu,
Tam diras iactat uoces lymphatus ab ore.
Non tam immane ſonet ſeſe frangentibus undis
Rupibus ex altis ingens decurſus aquarum,

Rumpantur clauſtra alta lacus ſi fortè Velini,
Totaq; præcipitent ualles ſtagna ardua in imas.
Omnis ea ut regio fiat mare, & oppida circùm
Merſa natent, metuatq; ſacris Roma obruta tẽplis.
Nunc cœli crepitus imitantur, cùm ſuperûm Rex
Fulminat, & tonitru quatit ætheris aurea templa.
Nunc ferri ſonitum, aut ruptarum mole catenarum
Ingenti horrificum ſtridorem, aut murmura ponti.
Circùm omnis tellus, circum cœlum omne remugit.
Inſtat ui multa Deus, increpitatq; morantes.
Iamq; illi trepidare intus, pacemq; precari.
Quid nunc uera Dei, atq; indubitata propago
Conceſſo in pœnas nos ò de corpore trudis?
Egreſsis ſaltem pecora hæc inuadere detur.
(Setigeri tum fortè ſues ea littora propter
Paſcebant) nos ne horrifero ſic merge barathro,
Ne'ue iube terræ inferioris operta ſubire.
Annuit: extemplò uideas procul ecce migrantem
Mollibus haud ſtimulis furiarum errare ſubactum
In diuerſa gregem nunc huc, nunc protinus illuc.
Nec mora, nec requies: intus uis effera ſæuit,
Donec præcipites ſeſe alta in ſtagna dedere,
Et cunctus pariter uita eſt erepta ſub unda.
At iuuenis feſſos ſubitò collabitur artus
Exemptus tandem nodoſis brachia uinclis.
Mordicus ora ſolo impreſſus cunctatur, adhucq;
Singultans, pectusq; laceſsit anhelitus ingens,
Expiransq; animam pulmonibus æger agebat.
Quem iuxta genitore Deo ſatus aſtitit, oraq;

Atting

Attingens dextra, atq; oculos, aureſq; recluſit,
Iamq; uidet, loquiturq;, & corda oblita reſidunt.
It uulgi clamor ſuper aurea ſidera ouantis,
Supremiq; patris ſobolemq;, Deumq; fatentur.
Sed quid non ipſe eualeat? quin nos quoq; miſſos
Aegris iuſsit opem ferre, auxilioq; leuare
Præſenti: mortis multos de faucibus atris
Non opibus hominum, nulla reuocauimus arte.
Verùm implorato ter tantùm uoce magiſtri
Nomine ſurgebant ſtratis, ibantq; refecti.
Omni autem ex numero ſeſe uix obtulit unus,
Quem ſtimulis actum ſæuis, cæcoq; furore
Incaſſum uicti tentauimus, acrior illum
Vſq; adeò magis, atq; magis uis intus agebat.
Cui cùm ferret opem Diuus mox optimus ipſe
Iratus, quòd parua ſui fiducia nobis,
Corporibus tales facilè (inquit) pellere peſtes.
Parcendum dapibus tamen, è cœloq; petendum.
Nec ſolis uerò hæc nobis conceſſa facultas:
Sed nomen quicunq; meum uulgauerit, omnia
Fas audere, mei modò ne fiducia deſit.
Ille etiam iuſſos immani corpore montes
Transferet, & uerſo ſiſtet uaga flumina curſu,
Ite animis igitur certi confidite, ne'ue
Inſtabili titubate fide: iacite aurea ueri
Semina ubiq;, orbem ueſtra perfundite luce
Obductum tenebris, atq; alta nocte ſepultum,
Vos hominum lux, uos ſqualentis lumina mundi.
Sic fatus nobis alios ſubiunxit, ut eſſent

Conſor

Conſortes tantorum operum,ſocijq́; laborum,
Et ſeptem elegit decies,tamen ipſe dolebat
Exiguum numerum,neq; tot ſatis eſſe ferebat
Tanto operi,ac ueluti qui centum uertit aratris
Tellurem,& campos raſtris exercet auitos,
Cùm matura ſeges iam flauis canet ariſtis,
Si deſint,qui meſſem operis(quæ plurima)condant,
Fluctuet,atq; uiros alijs conducat ab oris.
Quid memorē,ut mentes hominū,curasq́; latenteis,
Quod fieri certo nequeat ſine numine,cernat?
Quippe animis dubios,taciti dum uana timemus,
Caſtigans dictis nos ſæpe erexit acerbis
Mirantes.quoties ipſis etiam hoſtibus olim
Prædixit,quos mente dolos,quæ furta pararent
Incaſſum,dum cæci odijs agitantur iniquis?
Fœmina nec latuit bis ſenos paſſa per annos
Sanguinis immundi manans de corpore flumen.
Illa quidem ardentis morbi confecta dolore
Ponè ſequebatur,ſi quà illum tangere poſſet,
Hanc unam rata nempe uiam reſtare ſalutis.
Ergo dum pubes fluit undiq;,& agmina inundāt,
Illa ſubit,leuiterq́; extremum apprendit amictum.
Ad tactum ueter effugit de corpore morbus.
Iamq́; abitum latuiſſe putans clàm mente parabat.
Præſenſit Deus,& pauidam,ſeſeq́; tegentem
Affatus placidè monitis impleuit amicis.
Vidi oculos ante ipſe meos mortalia nuper
Aut membra exutum,aut perfuſum luce ſupernè
Non infra ſolis ſpeciem dare corpore lumen.

His,

His,multisq; aliјs,ego quæ creberrima uidi,
Per terras patuit ſignis Deus:haud tamen unquam
Seſe hominem oblitus moribundo corpore cretum
Multa tulit quoq;,mortales quæ ferre neceſſe eſt.
Atq; id ſponte quidem,nobis imitanda relinquẽs.
Sæpe hilares menſas ideo,& conuiuia adiuit,
Nec cœtus bonus eſt hominum aſpernatus in urbe.
Sæpe etiam inſidias inimicæ gentis,& iras
Suffugiens ut homo malè tuti limina templi
Exiјt,obiecitq; cauam pro corpore nubem,
Nec ſe in conſpectum latebris dedit abditus atris,
Dum fremerent hoſtes nequicquã,et ſaxa pararẽt.
Atq; equidem memini(uix actus uoluitur annus)
Nuper Ioannis comperta cæde recenti,
Quem Rex uxorem præreptam reddere fratri
Admonitus tenebris ferro obtruncarat in atris,
Vrbibus his abiјt cautus,populisq; relictis
Digreſſus,ſyluæ elapſum accepere profundæ.
Nec Rex ipſe Erebi generis fœdiſsimus hoſtis
Humani,noſtras qui recto auertere mentes
Nititur,abſtinuit domino'ue,Deo'ue pepercit.
Fortè etenim comitũ ſtrepitus,turbamq; ſequentum
Dum fugeret quondam,ſe clàm ſubduxerat heros
Cœtibus,& ſolus lucis degebat in altis.
Iamq; quater denos frugum ſine munere ſoles
Condiderat,totidemq; famem per inhoſpita noctes
Pertulerat,cùm iam tempus ratus ecce nocendi
Affuit extemplò multis cum millibus hoſtis
Noctipotens,quos tartareis ducebat ab antris

Flam

Flammea ſemiferi capitis geſtamina quaſſans.
Iamq́; ſui fruſtra ſpe præmia percipit aſtus,
Ergo illi meditans nequicquam illudere dictis
Talibus aggreditur: Superi tu certa parentis
Progenies, uerusq́; Deus, tibiq́; omnia parent,
Quid durare fame confecto pectore pergis?
Nec ſubitò in totidem conuertere adorea liba,
Hæc circùm quæ ſaxa uides ingentia, tentas?
Non Diuum latuere doli, atq; hæc reddidit ore:
Sunt mihi mortali toſtæ pro munere frugis
Sermones patris auditi, diuinaq́; uerba,
Quæ quoties animo repeto memor, effugit omnis
Pulſa fames ſubitò, menſæq́; oblita cupido.
Dixerat: his tamen auditis haud deſtitit hoſtis
Congreſſu uictus primo, pugnamq́; retentat,
Atq; alijs ſuper, atq; alijs aſſultibus inſtat.
Terq́; nouos ſemper cœpti irritus integrat aſtus,
Nequicquam nunc regnorum, nunc laudis inani
Immotum tentans animum præuertere amore.
Vt cùm ſollicitum tollunt mare fluctibus Euri,
Crebra ferit, ſæuitq́; minaci uerbere in alta
Littora, ſed ſaxis alliſa reuertitur unda.
Nec Deus, hæc ſubitò quamuis præſentiat, arcet
Conantem, patiturq́; dolos ſibi nectere uanos.
Nunc ſe marmorei ſupra faſtigia templi,
Nunc rupem ſupra ſcabrumq́; crepidine ſaxum
Subuectari ultro ſinit, & ſpem accendit inanem.
Cùm uerò uiciſſe ratus iam gaudia dira
Conciperet fruſtra ille inhians, ſe protinus heros

Ipſe

Ipſe Deum claro confeſſus numine coràm
Irrita furta,doloſq; exibat ſemper apertos.
Qualis,ubi excußis per plana euaſit habenis,
Liber equus ludit famulos hinc inde ſequentes,
Sæpe hic dißimulans,atq; illic improbus hæret,
Perq; uiam oblatas interdum paſcitur herbas.
Aſt ubi iam uidet inſtantes,elabitur,alteq;
Emicat,& ſpatia tranſmittit maxima campi.
Quam ſpeciē expertus nequicquā ubi deniq; ſenſit
Hoſtis atrox,abijt uictusq;,Deumq; reliquit,
Cui uolucres centum pluma pernice miniſtri
Aſtabant miſſu genitoris,opemq; ferebant.
Si uerò cauſas odiorum,ac ſemina quæris
Tantorum,cur gens omnis opponitur uni,
Hæc norint ipſi. certè non talia geßit,
Quæ capto affingunt odijs crudelibus acti,
Non homines inter magis eſt affabilis alter,
Non pietate prior,uenia complectitur omnes.
Hoſtis,ciuis ei nullo diſcrimine habentur.
Multi impune ideo digna,atq; indigna ferenti
Obiecere,omnes nutu cùm perdere poſſet.
Sera olim cùm Sidoniam ſub nocte per oram
Ferret iter feſſus,nos parua excluſit ab urbe.
Gens fera,nec tecto eſt dignata heroa precantem.
Nos igitur triſtes ſupremum orare parentem
Aſpiceret cœlo,nec gnatum ferret inultum,
Sed populum immitem cœleſti protinus igni
Corriperet,ſubitis & inhoſpita mœnia flammis.
Non tulit,ac uerbis nos indignatus amaris

Increpuit,potiusq; urbem miſeratus iniquam eſt.
Sæpe etiam autores ſcelerum haud ignarus adibat,
Infamesq; domos,ſceleratáq; tecta ſubibat,
Quo moniti exuerent faſtus,moresq; ſiniſtros,
Et ſecum inciperent paulatim aſſueſcere recto.
Sic Matthæus,agri diues,ſic noſter & ipſe eſt
Zacchæus,centumq; alij ad meliora uocati.
Nec tamen id faceret dum creber,defuit olim
Qui falli ratus incautum,pro crimine magno
Obijceret quòd non fugeret contagia dira.
Ipſe ſed,ut medicam ueluti languentibus ægris
Ferret opem,totam quærebat ſponte per urbem,
Sicubi mortales mentem caligine preſsi,
Quos nocte eriperet bonus,ad lucemq; uocaret
In tenebris cæco miſeratus pectore uolui.
Id ſuperis,ſuperûm id magno cordi eſſe parenti,
Seq; ideo claro miſſum memorabat Olympo.
Inſuper & cœlum complerct quanta docebat
Lætitia,ætherei quanto gens incola regni
Acciperet plauſu,ſi quis mortalibus oris
Inuentor ſcelerum,atq; pij contemptor,& æqui
Iuſtitiam colere inciperet,rectumq; tueri.
Sicut ouem incautus paſtor qui è millibus unam
Amiſit ſera oblitam decedere nocti
Cum gregibus,ubi per rupes,perq; aſpera triſtis
Quæſiuit dumeta diu loca cuncta uolutis
Conuiſens oculis,demum ſi fortè repoſta
Paſcentem ualle inuenit,ſubitò arripit illam,
Sublatamq; humero ſtabulis lætiſsimus infert.

Intranti

Intranti dulces occurrunt oſcula nati
Præripere, & reducē plauſu domus excipit omnis.
Iccirco neq; colloquijs muliebribus heros
Abſtinuit, nuperq́; legens Samaritidos oræ
Rura ſub antiquis Sicharææ mœnibus urbis,
Viderat ad fontem uenientem ut fortè puellam,
Implorauit aquam ſupplex, putealiaq́; hauſit
Munera, qui pelago, qui fluminibusq́; ſonoris
Imperat, & uaſtum largis rigat imbribus orbem:
Cuius ad imperium populis ſitientibus olim
Delicuit rupes, atq; undis plurima fluxit.
Secreti nos interea mirarier omnes,
Ipſe ſed admonitam, atq; ultro commiſſa fatentem
In lucem è tenebris, altaq́; è nocte uocabat.
Sæpe illi pueros, æuo & florente puellas
Flore comam preſſos, & molli fronde reuinctos
Summiſere piæ, metuunt dum cuncta parentes,
Quò teneris animis pulchræ uirtutis amorem
Infereret, ſtimuliſq́; rudes impleret honeſtis.
Impubem turbam affatus placido ore monebat,
Luſtrabatq́; manu, ne carmina dira nocerent,
Ne'ue ulla infernis premeret uis edita ab oris.
Quin etiam elatos animo ſuper omnia acerbis
Vrgebat dictis, rebusq́; exempla reliquit.
Mecum olim ſocij, abſentem dum quærimus illum,
Tendebant, feſſiq; uia concedimus omnes
Speluncæ ante fores, denſis quam plurima opacat
Frondibus, & flexu ramorum protegit ulmus.
Multùm hìc inter nos quærentes uana moramur,

Quis noſtrum foret è numero præſtantior omni,
Dilectus'ue ipſi magis,acceptus'ue magiſtro.
(Mira loquar) nos ut primum ipſe in limine uidit:
Hæſit acerbà tuens,iterumq́;,iterumq́; rogauit,
Quis ſermo foret,aut quænam certamina nobis.
Nos contrà taciti nihil hiſcere,dum piget omnes
Verborum memores,fuerant quæ plurima uana,
Tum ſubitò oſtendens puerum,cui mollibus annis
Laudis adhuc erat,& tumidi mens neſcia flatus,
Nulli fas,inquit,ſuperûm aſpirare beatis
Conciliјs,ſi non faſtus dediſcat inanes,
Et penitus famæ exuerit contemptor amorem,
Ceu puer hic nullam ſuſpirat pectore laudem.
Non aliter cœlum pateat. prius æquore ſalſo
Eſſe queant nubes,aut piſces uiuere in aruis,
Arboris aut ſtirpes frondeſcere in ætheris oris.
Horret adhuc animus,mihi cùm,fratriq́; popoſcit
Illum præcipuos fruſtra pia mater honores,
Scilicet æthereæ ſuperi genitoris ut aula
Cœlicolûm in medio celſa cùm ſede ſederet
Subnixus,propior noſtrum reſideret uterq;
Dextrã alter iuxtà amplexus,læua alter inhærẽs.
Extemplò grauis ille,obtutuq́; aſper acerbo
Non matrem (quid enim mater pietate merebat?)
Sed nos,qui uano ignaram ſummiſimus aſtu,
Corripuit meritos uerbis haud mollibus urgens.
Vſque Deum premere elatos,longeq́; ſuperbos
Auerti,quos famæ agitat,laudumq́; cupido.
Ipſe ideo haud impar genitori cùm ſit,& illa

Quæ pater, æque eadem poſſit, tamen ora canētum
Sæpe ſibi laudes genitorem uertit in ipſum,
Nil ſe audere hominem ſupra confeſſus, ab alto
Ni pater omnipotens uires aſpiret Olympo.
Iccirco grauibus morbis quemcunq; leuaſſet,
Plerunq; edixit, ne factum proderet uſquam.
Quo'ue ſuas tegeret uires, cum tabida poſſet
Hulcera corporibus ſolo depellere nutu,
Aegros ſæpe tamen medicas legabat ad undas,
Vt uitium exuerent omne auxiliaris aquæ ui.
Quid referā, quot eum populi, quot mœnibus urbes
Optauere ſibi, & uoluere imponere regem
Mittentes trabeam, ſceptrumq́; ſacramq́; tiaram?
Ipſi etiam comites hortatu inſtare frequentes,
Armatus Syriæ regnandam inuaderet oram,
Mox fore continuò, ut ſua ſub iuga mitteret armis,
Quodcunq; Oceanus terrarum anfractibus ambit,
Immenſumq́; nouis frænaret legibus orbem.
Cum uerò hortantes urgerent, protinus ipſe
Occuluit ſeſe, monteſq́; aufugit in altos.
Immanes tamen inuidia, & crudelibus iſti
Inſurgunt odijs, pœnaſq́; uno ore repoſcunt,
Vniusq́; petunt caput omnes. ſcis quibus illum
Huc furijs traxere, quibus clamoribus omnem
Implerunt trepidi captam uelut hoſtibus urbem.
Ipſe patris mandata obiens tulit omnia certus
Digna, indigna pati, nam ſe quærentibus ultro
Obtulit, & noctis cùm munere poſſet opacæ
Defendi, bis ſe manifeſtum prodidit ipſe.

Vidi illos tamen ad capti procumbere uocem
Attonitos, terramq́; graui conſternere caſu.
Nec uerò ſacris, aut templo demit honorem,
Nec gentis leges, ueterum'ue edicta refigit,
Quamuis uiſceribus monet, & luſtralibus extis
Parcendum poſthac, nec iam ultrà cæde litandum.
Verùm alios longè ritus, moremq́; ſacrorum
Indicat obſcura uerborum ambage latere,
Legiferiq́; aperit uoces animumq́; magiſtri,
Quodq́; magis mirere, ſciunt, & ſcire fatentur
Aëreas uatem uenturum lucis ad auras,
Vnus qui nobis cœli inuia clauſtra recludat,
E tenebriſq́; pios uehat alta ad ſidera manes,
Id patribus promiſſum, omnes id uoluere uates,
Hunc animis certi expectant. miſeri quibus atris
Non datur in tenebris præſentem agnoſcere lucem,
Et medijs largi ſitiunt in fluminis undis.
Nam quẽ non moueãt, niſi prorſum aũerſa uolũtas,
Tanta uiri uirtus, tot facta ingentia, talis
Oris honos? ipſe ut uidiq́;, hauſiq́; loquentem,
Et dulcem toto iactantem corpore amorem,
Fortunas, patriam, genitricem, cuncta reliqui:
Id ſocij fecere: neq; hunc me deinde ſecutum
Pœnituit, uerùm quantùm ingens ſæpe fauilla
Surgit ab exigua, ſemperq́; fit acrior ignis,
Huius amor tantùm uiſus mihi creſcere in horas,
Et mage cor dulci ſemper flammeſcère cura.
Quiq́; adiere ſemel, ualidis compagibus hærent.
Nec nos aut donis, aut uerbis fallere crede

Pollicitis

Pollicitis blandis illectos: omnia nobis
Aſpera promittit, cunctos diuerſa manere
Scilicet exilia extorres, paßimq; uagantes.
Promißis nec uana fides: adeò uſq; malorum
Pullulat ex alia, atq; alia denſißima ſylua.
Vnius ferro tantùm caput excipit: unum
(Quiſquis is eſt) placida clauſurum lumina morte:
Aſt alios cædes omneis inſtare cruentas.
Noſtra iubet nos intereà contemnere, opesq;
Partiri, atq; inopi miſerorum impendere turbæ,
Quos circumueniunt morbiq;, algorq;, famesq;,
Pauperiemq; pati, rebusq; aſſueſcere egenis.
Multi nos ideo uiderunt ſæpe per agros
Aut ſilice in nuda proiectos ducere ſomnos,
Aut grauidas feſſos rerum decerpere ariſtas,
Indomitisq; famem ſolari frugibus, undamq;
Alta haurire cauis pronos ad flumina palmis,
Aut ſi quos uſquam tellus dabat arida fontis.
Non mihi perpetuam ſi centum pectore aheno
Sufficiant uocem linguæ, percurrere poſſem,
Quantas quoq; modo ærumnas, quantosq; labores
Hoc ducente animis durantes hauſimus æquis.
Nam licet interdum penuria adaxit edendi
Exhauſtos, rerumq; inopes, quas flagitat uſus,
Regum opibus tamē uſq; animos æquanimus altos,
Et mens in paruis aderat ditißima cuiq;.
Nec minus ingentē huc comitū aduentare nouorum
Cernere ſemper erat numerum, matresq;, uirosq;
Omnibus idē animus quibus, et mens certa ſequēdi.

Haud ſecus ac bellum ſi cui rex maximus urbi
Indixit,iamq́; arma ciet,iamq́; agmina cogit
Cladem ore,exitiumq́;ferens,populisq́; ruinas.
Non tantùm iurata manus,lectæq́; cohortes
Incedunt:ſed prætereà quos dirus habendi
Duxit amor uaria cupidos diteſcere præda,
Agglomerant multi,atq; iniuſsi caſtra ſequũtur.
Non ſat erant lataq́; uiæ,campiq́; patentes
Tot populis,iret quacunq;,ſequentibus ultro.
Sæpe heros ſeſe ingenti ſubducere turbæ,
Et montes petere,& deſertos quærere ſaltus.
Atq; equidē memini,cũ propter ſtagna profectus
Ferret iter,paßimq́; manus prætexeret ingens
Littora,& urgeret ſupra denſißima morem,
Proripuit ſeſe,ac cymbam,quæ fortè parata,
Inſilijt,ſubitoq́; iubens præcidere funem
Teli intra iactum liquidum proceßit in æquor.
Conſtitit hic,terramq́; aſpectans,plenaq́; circùm
Littora,diuinis affari uocibus orſus,
Iuſtitiæq́; aperire uiam,& ueſtigia recti.
Hìc illic ſtabant arrectis auribus omnes
Intercluſi undis,inhiabantq́; agmine longo
Attoniti,miraq́; animos dulcedine capti.
Ipſe loquebatur,circùm ſedata ſilebant
Aequora,ubiq; modò ſpirantibus incita flabris,
Frondiferæq́; domus auium ſine murmure circùm
Stabant immotæ procuruo in littore ſyluæ.
Sed non intereà longæua parcere matres
Vocibus:illum omnes mirari inſueta loquentem,

Felicemq́; uteri matrem felicia matris
Ubera clamabant, quæ talem enixa tuliſſet,
Et teneris immulſiſſet plena ubera labris.
Nanq; docebat humi fœdè, in tenebriſq́; uolutas
Ad cœlum mortale genus ſuſtollere mentes,
Et lucem aſpicere, & uanis deſueſcere curis.
Tum pacem hortari: Placidam ſuper omnia mites
Pacem optate uiri, tumidoſq́; remittite flatus,
Demiſsiq́; animis nil uanæ laudis egentes,
Mortales contemnite opes, contemnite honores,
Et duris uitam aſſueti, paruoq́; beati
Pauperiem tolerate: breuis quæcunq; uoluptas
Iſta adeò, atq; diu nihil eſt mortalibus ægris.
Vobis haud propriæ hìc ſedes conceſſaq́; longùm
Regna, manet meliora, graues ubi ſolueris artus
Mors animæ, uos ſtelligera pater optimus aula
Protinus excipiet lætos melioribus oris,
Pax ubi tranquilla, & cunctarũ opulentia rerum,
Et ſecura quies, nunquam peritura uoluptas.
Et dubitet tanta quiſquam mercede laborem
Ferre breuem, terriſq́; ſequi me ſponte relictis?
Ad ueras emergere opes, emergere honores
Tendite, quos nulli caſus, nulla auferat ætas.
Eſte pij: inter uos mentem exercete benignam,
Inq́; uicem placati animis miſereſcite ueſtri.
Tum longè prohibete iras, odijſq́; ferendo
Parcite, rumoreſq́; uagos contemnite uulgi.
Nulli fas ideo accepto pro uulnere uulnus
Reddere: præſtiterit uerò pulſantibus ultro

Seſe offerre,geniuq; ictum expectare ſecundum.
Vana alij certent armis pro laude,nocensq;
Ferrũ acuant,pulchramq; petãt per uulnera mortẽ.
At tu mortales nullo diſcrimine amare
Diſce omnes,pacemq; inglorius hoſtibus opta,
Nec tibi uentoſæ ſint tanti murmura famæ.
Omnibus in primis ſit mens interrita leti,
Nullaq; uos animis duros uis auocet æquo.
Terrenos artus homines,moribundaq; membra
Interdum extinxiſſe queant,& perdere ferro.
Tuta anima ipſa manet duræ haud obnoxia morti.
Et uos omnipotens cœlo pater aſpicit alto,
Auertitq; malis,cuius ſine numine ueſtrum
Haud hominum quiſquã ualeat diuellere crinem.
Summiſſos uos hunc unum fas uſq; uereri,
Huic ò ritè preces,huic digna piacula ferte,
Cui mare,cui tellus,campusq; patentibus aër
Obſequitur,nitidiq; tremit plaga lucida cœli.
Huic procumbite humi, proſtrati huic pãdite uota.
Vos ſiquidem æternis etiam poſt funera pœnis
Ipſe poteſt ſontes ſub tetro urgere barathro.
Nec timor admiſſos cuiquam ſit adire leones,
Seclaq; pictarum ſæuiſſima pantherarum.
Ite mei obiectu protecti nominis:ite
Aduerſum intrepidi: manſueſcent protinus urſi,
Veſtraq; parcentes allambent uulnera lingua.
Quin humiles uictus animis ſecludite curas.
Obſeruate genus pecudum,genus altiuolantum,
Nullæ illis artes,nulla illis cura futuri.

Non

Non tamen aut tegimen, uictus aut copia deſit.
Omnia diues alit rerum ſator, omnia curat.
Ille etiam iniuſſo tellurem gramine ueſtit
Floribus appingens ſata uerſicoloribus arua,
Arboribusq́; comas: atq; umbras montibus addit.
Fraudes, inſidiæq́; abſint, ac fœda libido,
Ne'ue modum ſupra menſis gaudete paratis
Deſidiasq́; animis, atq; ocia pellite ueſtris.
Nec uetitos thalamos, inconceſſumq́; cubile
Affectate, ſitisq́; alieni deſinat auri.
Quiſq; ſuis opibus contenti uiuite, & ultro
Spes interdictas, & inania ponite uota.
Ne'ue autem ſcelerũ facies nunc proſequar omneis,
Quid dicam, quibus eſt cordi fraus, atq; libido
Dira iuuat, ficto ſimulant tamen ore latentes
Virtutem, ſubeuntq́; dolis, & crimina obumbrant?
Ne iubeo, ne talem animis aſſueſcite peſtem.
Nil adeò latet, ipſa dies quin detegat ultro.
Præterea cohibete oculos: ne quærite ueſtris
Vulnera ſponte animis, ſandi hinc cõpeſcitę amorẽ,
Sæpe olim incautos non lingua coërcita merſit.
Diſcite iamq́; ideo poſthac haud falſa profari,
Iamq́; nouos purgati animis inducite mores.
Siqua tamen ueteris culpæ ueſtigia reſtant,
Diluite, & ſacris contagia uincite lymphis.
Ipſe ego fons ueluti liquidam puriſſimus undam
Sufficiam. properate ad aquas: haurite liquentem
Matres, atq; uiri ſitientes protinus amnem.
Ferte pedem huc omnes: nec opus potantibus auro.

Argento'ue: mei fontis patet omnibus unda.
Sic leti uitate uias, ita ſidera aditur,
Sidereasq; domos, mutari neſcia regna.
Hæc mihi prædixit genitor, quæ uoce monerem
Veridica: ſunt fonte mihi uerba omnia ab illo.
Talia dicta dabat, cœli ſuper omnia regem
Placandum non uiſceribus, non ſanguine cæſo,
Sed uotis, precibusq; iubens expoſcere pacem.
Et modus orandi quiſnam foret ipſe canebat.
Omnipotens genitor, ſedes cui lucidus æther,
Sic nomen, laudesq; tuæ celebrentur ubiq;,
Et promiſſa orbi incipiant procedere luſtra,
Cùm tua non minus in terris gens iuſſa faceſſat
Mortalis, quàm cœlicolæ tibi in æthere parent.
Nos diuina hodie cœlo dape reffice ab alto.
Parce dehinc bonus, ut noſtris ignoſcimus ipſi
Hoſtibus, ac nullis aduerſis obijce inermes
Tentando, prohibe à nobis ſed cuncta pericla.
Addidit & , uentura canens, fore cùm uagus olim
Sol claram ſpeciem concreto lumine tectus
Exuat, & ſubitò ſtellanti nocte perempta
Sufficiat nullam luna orbi argentea lucem
Sanguineis faciem maculis perfuſa nigrantem,
Præcipitentq; polo paßim turbata labanti
Sidera, quæ lapſu certo, ſpatio'ue feruntur.
Visq; ea, quæ cœli irrequietos conciet orbes,
Deſinat in certo rapiantur ut omnia motu.
Atq; propè auulſo abſiliat de cardine mundus,
Dum terras ueluti rapidum per inania fulmen

Ipſe

Ipſe iterum petat, & multis cum millibus idem
Adueniens hominum uitas, & crimina quærat.
Vt res promiſſo ſimul ac ſuccenderit igni
Flammarum totum tempeſtas ſparſa per orbem,
Continuò tellure noua, cœloq; recenti
Defunctas animas uita in ſua corpora rurſus
Euocet ad blandum lumen, populosq; ſepulcris
Eliciat, ſecumq; pios educat ad aſtra,
Quos pater à prima præuidit origine rerum
Mente ſuos fore, & æthereo tranſcripſit Olympo.
Ibunt aligeri iuuenes, cœlumq; profundum
Horrifico ſonitu implebunt, atq; ære recuruo
Quattuor à uentis excibunt undiq; gentes.
Iudicis ad ſolium properabitur æthere toto:
Ipſe altè effultus, montisq; in uertice ſummo
Arbiter effulgens circunferet ora tremenda,
Secernetq; pios, dextraq; in parte locabit:
Læua autem coget ſontes, quæ plurima turba.
Qualis poſt hyemem exactam, cùm gramine molli
Paſcua læta uocant ſtabulis armenta recluſis,
Ipſe greges paſtor nitidos miſſurus in agros
Sortitur: placidas primo legit ille bidentes
Dinumerans, olidasq; iubet procul eſſe capellas.
Cernere erit liquidas longè fulgere per auras
Corpora clara hominũ, quibus atræ obnoxia morti
Abluet omnipotens pater, æternumq; manebunt
Amplius haud rerum ſubiecti caſibus ullis.
Nemo illam ante diem ſperet cum corpore ſedes
Aetheris, exceptis paucis, quos ipſe ſepulcro

Exurgens ſecum ſuperis deus iuueheт oris.
Solæ animæ intereà tali ſtatione fruentur.
Contrà autem ſontes tenebris,ac nocte prementur
Aeterna,& meritas pendent per ſecula pœnas,
Omnia quæ ſera nuper mihi nocte canebat,
Cùm caput ipſius in gremio mœrore grauatum
Vna eadem accumbens ſponda,admotusq; loquenti
Sæpe reclinarem,mœſti ſolamen amoris.
Quid repetam,quæ ſæpe uagi Iordanis ad undas
Ediderit? quæ Iudeæ ſub montibus altis
Nunc cæcis uera inuoluens ambagibus ultro,
Nunc manifeſta palàm claro ſermone loquutus,
Dum populi circunſiſtunt,ſtipantq; frequentes?
Nunc ſe principium rerum,finemq́; canebat,
Nunc ueri fontem,atq; hominum lucemq́;,uiamq́;.
Nos fortunatam prognatam hoc tempore prolem:
Nos felix tellus,nos ſecula læta tulere.
Nobis diuinam uocem diuina loquentis
Verba haurire dei propius ſæpe obtigit unis.
Scilicet hinc luſtris ueniet labentibus ætas,
Cùm ſeri optabunt eadem uidiſſe nepotes.
Talia Ioannes cunctis mirantibus ore
Perſtabat memorans:cùm protinus ecce tumultu
Ingenti Solymum irrumpit manus impia,& urbis
Rectorem appellant,pœnasq́; uno ore repoſcunt.
Diffugiunt ambo,& magnam ſtat adire paretem,
Ignaramq́; diu tantarum fallere rerum.

M. HIE

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIB. V.

INSONTI uerò Romanus parcere capto
Toto corde petens, huc mentem diuidit, atq; huc.
Fama uiri, uirtusq́; animo, egregijq́; recurſat
Oris honos, nec iam obſcurum genus eſſe deorum.
Omnia reſpondent auditis. deniq; ad ipſos
Conuerſus Solymos fremitu tectum omne replentes
Ite ait, & poſito mox huc certamine adeſte.
Sit qui pro cunctis numero delectus ab omni
Fando aliquis doceat, quo tandem is crimine morte
Multãdus, quod tantũ obſtet ſcelus ordine pandat
Inſonti. ſimul hæc ſimul illi abiere frementes
CHRISTO animis certi nunquam deſiſtere uiuo.
Parte alia, regem qui fœdè prodidit hoſti,
Mutatus ſcelus agnoſcit periurus Iudas
Ah miſer. infectum quàm uellet poſſe reuerti!
Nulla quies animo: ſæuire in pectore diræ
Vltrices, cæcasq́; ob noxam ſumere pœnas.
Nec capit inſanos curarum pectore fluctus,
Hinc ſecũ æra manu ſceleris cauſam attulit amens,
Quæ Solymi magno dederant in munere pacta,
Atq; ſacerdotum ſacrata ad limina uenit
Vociferãs: Veſtrũ hoc argentũ, hæc munera ueſtra,
Accipite: en ſcelerum pretium exitiale repono.

Heu

Heu heu quid demens uolui mihi? quo ſcelus ingens
Inductus pretio admiſi? nam uera dei ille
Progenies, uerusq; deus. nunc deniq; cerno,
Diſcuſſæq; abeũt tenebræ, & mihi reddita mẽs eſt.
Sic fatus, ſimul argentum coniecit in ipſos.
Olli autem flentem riſere, ac ſera uidentem.
Infelix abit hinc amens, cæcusq; furore
Multa putat, curæ ingeminant, ſæuitq; ſub imo
Corde dolor, cœliq; piget conuexa tueri.
Tum ſecum huc illuc flammantia lumina torquens,
Hem quid agam infelix? quænam quæ ſecula porrò
Sera adeò tantum ſcelus unquam oblita ſilebunt?
Accedam'ne iterum ſupplex, crimenq; fatebor,
Atq; auſim ueniam ſceleri ſperare nefando?
Quo uero aſpiciam uultu, quo'ue alloquar ore,
Quem ſemel indignum decepimus, inq; merentem?
Hinc igitur longè fugiam, quantùm ire licebit,
Ignotusq; alijs agitabo in finibus æuum?
Hinc me præcipites me me hinc auferte procellæ,
Quò fugit uſq; dies à nobis luce peracta.
At quis erit tutus tandem locus? omnia præſens
Aſpicit, ac terras deus undiq; fulmine terret:
Et me conſcia mens, atq; addita cura ſequetur,
Siue iter arripiam pedibus, ſeu puppe per undas.
Quos? quibus? at moror, & ludũt inſomnia mentẽ.
Vos precor ô mihi uos magnæ nunc hiſcite terræ.
Quid dubito? nunc te tangunt ſcelera impia Iuda
Infelix: tunc debueras, tunc iſta decebant,
Cùm reuocare pedem, cùm fas occurrere peſti.

Nunc

Nunc morere, atq; nefas tu tantùm ulciſcere dextra
Sponte tua, lucemq́; uolens, hominesq́; relinque.
Talia iactabat certus iam abrumpere uitam
Inuiſam, & ſæuum leto finire dolorem,
Curarum hanc unam metam ratus, atq; laborum.
Fluctuat, atq; ſibi ſemper tellure uidetur
Abſumi, aut rapido de cœlo afflarier igni.
Vſq; adeò ante oculos capti obſeruatur imago.
Pallor in ore, acies circunlita ſanguine, & artus
Algentes tremit, inſtantis ueſtigia leti,
Et nox multa caua faciem circumuolat umbra.
Omnia nigreſcunt tenebris caliginis atræ.
Demens, qui potius ueniam ſperare fatendo
Non auſus, neq; enim precibus non flectitur ullis
Rex ſuperûm, & iuſtæ bonus obliuiſcitur iræ.
Ergo ille incœptis perſtans, & ſedibus hærens
Iiſdem abijt, ſyluæq́; tremens ſucceſsit opacæ,
Regia quæ propter frondebat plurima tecta.
Atq; ibi dum trepidat, qua tandem morte quieſcat
Incertus, latebras'ne animæ ſcrutetur acuto
Fortiter, & pectus procumbens induat enſe,
An ſe præcipiti iaciat de culmine ſaltu.
Ipſæ quæ attonitum, mortisq́; cupidine captum
Ducebant ſemper furiæ, inſenſæq́; præibant,
Informem prona nectentes arbore nodum
Oſtendêre uiam: collo nanq; inde pependit,
Vt meritus, laqueoq́; infami extrema ſequutus
Spiramenta animæ eliſo gutture rupit,
Et totos ſubitò pendens extabuit artus.

Nondum picta nouo cœli plaga manè rubebat,
Iamq́; ſacerdotes concurſu cuncta replentes
Veſtibulum iuxta aſtabant, longiuq́; fremebant
Porticibus: nempe antiquo de more licebat
Nulli luce ſacra pollutum inſiſtere limen.
Tandem Romulides iuuenum ſtipante caterua
Faſcibus egreditur patrijs, oſtroq́; ſuperbus,
Et ſolio ante fores, ſedit ſublimis eburno.
Conſedere patres pariter iuxtà ordine & ipſi,
Atq; diu ſiluere: orſus dux deniq; fatur:
Dicite quo tandem demitti crimine morti
Poſcitis egregium iuuenem: quæſiuimus ipſi
Et genus, & uitam: nil dignum morte repertum:
Sed potius factis fama illum ingentibus effert.
Vt propius uinctum uidi, audiuiq́; loquentem,
Vt ſtupui? ut uiſus mihi nil mortale ſonare,
Cuncta deo ſimilis uultum, uocemq́;, oculosq́;?
Aut certè deus ille, dei aut certiſſima proles.
Cedite: ne regem ueſtrum ignorate uolentes.
His dictis cunctis penitus dolor oſsibus arſit
Ingens: infremuere omnes, gemitumq́; dedêre,
Tum ſenior ſurgit fandi doctiſsimus Annas.
In medio, & dictis exorſus talibus infit:
Si tibi non alijs per ſe manifeſta paterent
Res ſignis Romane, uel hinc dignoſcere promptum
Cuiq; foret, teq́; in primis dux multa moueri
Conuenit, huc cùm tot collectos undiq; ciues
Conueniſſe uides unius crimina contra.
Hic autor fandi multos ſermone fefellit,
Et facie (ne cede dolis) mentitur honeſta

Virtutem:ſcelerum tegit alto in pectore amorem.
Non'ne uides,hæc relligio quò ſe noua uertat,
Orgia quò,cœtusq́;,& nocturni comitatus?
Seditione potens Iudæas ſuſcitat urbes
Auſus ſe paßim terrarum dicere regem,
Progeniemq́; patris ſummi,cui ſidera parent:
Atq; ideo ueluti Deus ultro crimina faßis
Dat ueniam,pœnaq́; metum poſt funera ſoluit,
Quod ſcelus haud aliter poterit quàm morte piare,
Sic ueteres ſanxere:ſed & uetera ipſe retractans
Iura,nouas figit ſimulato numine leges,
Inſtituitq́; nouos ritus,noua ſacra per urbes,
Quæ ſeruent ſeri uentura in ſecla nepotes.
Quin ipſas haud obſcura,prò,uoce minatur
Deiecturum aras,ſeq́; igni templa daturum,
Templa olim impenſis tantorum ſtructa laborum.
Et iam iam uolet ipſum etiam reſtinguere Solem,
Sideraq́; obſeſſo uerbis deducere cœlo.
Haud ſcelus ille tamen fallaci pectore quiuit
Dißimulare diu.neq; enim ſcelerata ſubire
Tecta horret,nec ſe uetitis conuentibus aufert
Admonitus,ſociiq́; epulis capiuntur opimis.
Quin etiam,interdum ſiqua tota impius urbe
Inuentus fama ante alios ob crimina notus,
Continuò paribus gaudens adit impiger illum,
Nec requies,donec ſibi conciliarit amicum.
Tantus amor ſcelerum,tantùm illi fallere cordi.
Tum feſtis cùm fas nihil exercere diebus,
Ipſe tamen pellit morbos,ægrisq́; medetur.

Quid memorem, ut ſocij uetitis impune per ædes
Veſcantur dapibus, Cereremq́; & pocula tractent
Haud prius ablutis manibus ſine more, ſine ullis
Legibus immundi, contactuq́; omnia fœdent?
Scilicet omnipotens placitos tot ſecula ritus
Retractet pater, & mentem ſententia uertat.
Quæ noua tempeſtas? ea'ne inconſtantia cœlo?
Dede neci, ne turicremas, quibus imminet, aras
Deſtruat, & poſthac non auſit talia quiſquam.
Dede neci: pœnas ſceleri impius hauriat æquas:
A ſacris prohibe infandos altaribus ignes.
Dixerat, atq; omnes eadem ſimul ore fremebant.
Romulus at dictis nequicquam flectitur ullis:
Nec noua primū audit nunc crimina: cūcta nefando
Scit fabricata odio, dum CHRISTI *gloria, & ingens*
Sacrilegos ſtimulis uirtus exercet amaris.
Atq; ait: Hæc coràm fama eſt uos ſæpius illi
Obieciſſe, quibus ſemper ſermone paratus
Reſtitit, & uera uictor ratione feſellit.
Nec ſe progeniem ſuperi negat ipſe parentis,
Quem uos promiſſum cœlo diuinitus olim
Venturum tandem auxilio mortalibus ægris
Non latet, ut ueteres genitoris molliat iras
Concilians generi ueſtro, culpamq́; parentum
Ipſe ſua uirtute luat: ſic ferre priorum
Accepi monimenta, patres id prodere ueſtros,
Et rebus probat ipſe: adeò circùm oppida luſtrans
Arrexit totam monſtris ingentibus oram,
Quæ non ullæ artes hominum, non ulla poteſt uis.
Quin etiā in lucem quoſdam reuocauit ab umbris,

Queis penitus iam mors totos immiſſa per artus
Soluerat hærentes animæ de corpore nexus.
Quare agite ô odijs miſeri deſueſcite iniquis.
Ne fruſtra pugnate, Deum ſed diſcite ueſtrum.
Dixerat: at magis, atq; magis uiolentia gliſcit
Omnibus, ingenti clamore inſiſtere, & unà
Infræni ſæuire, humeriſq; abſcindere amictum.
Nec ſecus increuere animis ardentibus iræ,
Quã cũ Ateſim'ue, *Padũ'ue undis læta arua paranṫ*
Diluere agricolæ ſubiti compeſcere tendunt
Aggeris obiectu, præceps magis æſtuat amnis
Inſultans, uictorq; altas ruit agmine moles.
Fortè autem rex, & ſoboles hoc tempore regum
Herodes ſtudio ſacrorum aduenerat urbem.
Munere Romulidum pars huic amiſſa paterni
Reddita erat regni, Galilææq; oppida habebat.
Quem poſtquàm accepit rector Romanus adeſſe,
Solueret ingrato quò ſeſe munere tandem,
Tranſmiſit Galilæum illi uinctum Galilæo,
Atq; ipſum iuſſit, uitamq;, & crimina ſiqua,
Quærere, pro meritiſq; uiro decernere pœnas,
Tum uerò audito CHRISTI *rex nomine lætus,*
Duci intro iubet, ingenti correptus amore
Compellare uirum, ac propius uera ora tueri.
Quem dehinc aggreditur uario ſermone: ſed ille
Nil contrà, atq; oculos nuſquã auertebat Olympo.
Ergo illum nil ſupra hominem miratus: & ultro
Irridens, iterum iubet ad prætoria duci,
Et rurſum haud læto Romano redditur inſons.

Hîc me deficiunt animi,mens labitur ægra.
Horréſco meminiſſe,Dei quæ uera propago
Pertulerit mala factus homo Deus,autor Olympi,
Quem mare,quem tellus,uacuiq́; patentia tractus
Atria,nec capit immenſi plaga lucida cœli,
Aura tuo omnipotens uires mihi refice lapſu,
Aura polo demiſſa,tuo hîc me numine firma.
Hæc animi uictus quoties euoluere tento,
Omnia me circum nigreſcunt,pallida cerno
Aſtra,caputq́; atra roſeum ferrugine Solem
Occulere,& mœſtũ in lacrymas ſe ſoluere cœlum.
Tanta'ne te pietas miſerantem incommoda noſtra,
Tantus adegit amor cœli ò lux clara ſereni,
Vera Dei ut ſoboles,uerus Deus æthere miſſus
Tam grauia hæc uelles,perpèſſuq́; aſpera ferre,
Diuinumq́; caput terrena mole grauatus
Subijceres tot ſponte malis? hæc præmia ferres,
Noſtra tua bonus ut deleres crimina morte?
Nos dulces uetita decerpſimus arbore fœtus,
Tu trunco infando pendens crudele luiſti
Supplicium,ò nimium noſtros miſerate labores.
Tu quamuis Deus,atq; Dei indubitata propago,
Heu nunc hæc hominum,nunc cogeris illa ſubire
Arbitria in uinclis,& iudicis ora uereri,
Qui toti aduenies olim datus arbiter orbi.
Pontius ut uinctum ſua rurſum ad limina reddi
Conſpicit,arbitrio nec ſe ſubducere triſti
Poſſe uidet,ſæuis curarum tunditur undis,
Iamq́; his,iamq́; alijs iterumq́;,iterumq́; retentat

Crud

Crudeles animos, & parcere neſcia corda
Irritus, ac ſtudio fruſtra aduerſatur inani.
Quàm magis ille animis tendit ſermone mederi
Nunc ſupplex, placidusq́;, minis nunc aſper acerbis,
Tam magis accenſis crudeſcunt cordibus iræ.
Tandem ait: Hæc redeũt (ueſtrorũ antiqua parentũ
Vana ſuperſtitio) certis cùm ſacra diebus,
Vnum ego de multis incluſis carcere ſueui
Reddere, & ex arctis impune emittere uinclis:
Hunc igitur uobis ipſum ſolui'ne iubetis
Inſontem? nam quem potius dimittere poſsim?
Et iam pœnarum ſatis, ac feritatis abundè eſt.
Aut ſoluo, aut porrò uos hinc abducite, & atræ
Vt libet immeritum ſine me demittite morti.
Non tulit. & medium ſermonem abrupit acerbans
Crimina falſa cohors, & pœnas ingrauat ore.
Fortè illis Barabas populo, patribusq́; diebus
Inuiſus, quo non ſcelere uſquam immanior alter,
Iandudum in uinclis pœnam expectabat acerbam.
Nulla fugæ ſpes prorſus, ei uia nulla ſalutis.
Huic igitur præſes uellent'ne, an parcere CHRISTO
Scitatur ſperans ita tandem euadere poſſe.
Illi autem uictiq́; odijs, cæciq́; furore
Exolui Barabam poſcunt, ueniamq́; precantur
Vni omnes, CHRISTVMq́; *abſumi funere tendunt,*
Atq́; obſtant ſumma ſtudijs rectoris opum ui.
Ille autem loris cædi, uirgisq́; ſalignis
Diuinum mandat (uiſu lacrymabile) corpus.
Fors, ait, innocui potero hac extinxe cruoris

Arte ſitim:ſic immitis miſerebitur hoſtis,
Et lacerum totos cernentes comminus artus,
Ipſi ultro ſatiati,animos à morte reducent.
Iam largo undabat fœdatum ſanguine corpus,
Perfuſiq; artus tabo,liuentia colla
Collaq́;,brachiaq́;,& detectæ uerbere coſtæ,
Atq; eiectabat craſſum roſeo ore cruorem.
Talem in conſpectu populi ſtatuere,cruentos
Nudū humeros,pectusq́;,ambasq́; à poplite plātas,
Nam medium texto uelabat carbaſus albo.
Palluit aſpectu cœlum:conterrita fugit
Cornibus obtuſis ſub terram argentea luna,
Nimboſoq́; diu latitans euanuit ore,
Et pariter uiſa aſtra polo cecidiſſe ſereno.
Non tamen hoſtiles expleuit ſanguine pœnas:
Sed magis,atq; magis crudeſcunt corda precando,
Quæ non ullæ artes,quæ uis non mitigat ulla.
Immerito letum intendunt,extremaq́; poſcunt
Supplicia infenſi:reſonant clamoribus alta
Atria:certatim ſe cuncti hortantur in iras.
Eumenides,miſſiq́; inferna è nocte miniſtri
Tartarei,tenues animæ,ſine corpore uitæ
Circumeunt,ſtimulosq́; acuunt ardentibus acres,
Et lucem eripiunt miſeris,agitantq́;furentes.
Romanum interea monet ipſa exterrita uiſis
Per ſomnum coniux,iuuenis ne ſanguine ſeſe
Polluat:abſtineat capto:portenta minari
Magna Deûm in ſomnis:is erat,is candidus ille
Agnus ait(nunquam ludunt me ſomnia uana)

Quem

Quem circunfuſiq; canes,ſudibusq; petebant
Paſtorum globus omnis:eum mox omnia ademptũ
Paſcuaq;,& notis flebant cum ſaltibus agri.
At pater altitonans manifeſta percitus ira
Deſuper autores cædis ſæuiebat in ipſos.
Turbatum extemplò uiſum ruere undiq; cœlum,
Et campos latè,ac ſyluas quatere horrida grando.
Tum ſubitò audita ex alto,uoxq́; acta per auras,
Parce Deo Romane,hominum compeſce furorem.
Credo equidẽ hunc (non te fallit)genus eſſe Deorũ.
Parce manus ſcelerare:pio uir parce cruori.
Ipſi hæc cœlicolæ placidi portenta refutent,
Iudæosq́; petant ſolos,generiq́; minentur.
Talibus auditis,Solymos animo acrior urget
Romulides certus ueſano obſtare furori.
Iamq́; minis agit,& dictis haud amplius arcet
Mollibus inſanos,& non toleranda frementes,
Iamq́; uidebatur demptis dimittere uinclis
Velle uirum,& tantus ſe tandem ſoluere curis.
Senſit atrox Erebo umbrarum regnator in imo
Aeternam ſeruans memori ſub pectore curam.
Ingemuit,uinciq́; animo indignatus amaro eſt.
Protinus horriferum latebroſa ab ſede Timorem
Euocat atrum,ingens,& ineluctabile monſtrum.
Triſtior haud ulla eſt umbroſis peſtis in oris
Scilicet,atq; hominũ egregijs magis æmula cœptis.
Frigus ei comes,& deiecto Ignauia uultu.
Extemplò hãc ſuperas torpentẽ aſcendere ad auras
Imperat,intonſi quà molli uertice ſurgunt

Phœnicum montes, Solymorumq́; alta ſubire
Mœnia, ut Auſonij flectat ducis aſpera corda
Deijciens, ſubigatq́; metu deſiſtere cœpto.
Iuſſa facit: ſibi nigranteis accommodat alas
Nocturnarum auium: inq́; atros ſe colligit artus.
Iamq́; emenſa uiæ tractus obſcœna uolucris
Purpurei crebra ante oculos ſe præſidis ecce
Fertq́;, refertq́; uolans circum importuna, ſonansq́;
Nunc pectus, nunc ora nigris euerberat alis,
Immuſitq́; gelu, & præcordia frigore uinxit.
Diriguit uiſu ſubito, atq; exalbuit ille,
Surrectæq́; comæ ſteterunt, gelidusq́; per oſſa
Horror ijt: genua ægra labant: uox faucibus hæſit.
Quem ſimul ac ciues ſenſere inſueta timentem,
Pallentemq́; genas, & toto corpore uerſum
His ſubito arrepto clamantes tempore dictis
Aggreßi: iſte auſus uulgò ſe fingere Regem:
Aſpirat ſceptris, Regisq́; affectat honores.
Quem ſi fortè neci mauis ſubducere, nec te
Crimina tanta mouent, Iudæas protinus urbes
Seditione potens Romanis legibus, omnemq́;
Artibus auertet Syriam ditione Quiritum.
Res igitur tibi ſi curæ Romana, decusq́;
Cæſaris, hanc ſuperis peſtem citus aufer ab oris,
Hauriat ut meritas haud uno crimine pœnas,
Ne gentem repant contagia dira per omnem.
Talia perſtabant uno omnes ore frementes.
Dux uerò expertus genus intractabile, Regis
Palluit ad nomen (præcordia ad intima ſæuit

Subd

Subdita peſtis enim) nec iam ſuperantibus obſtat
Amplius,& ſeſe uictus,cedensq; remittit,
Haud ultrà potis inſano pugnare furori,
Ceu cùm roſtratæ ſeſe oppoſuere triremi
Protinus aduerſi medijs in fluctibus Euri,
Luctatur primùm celſa de puppe magiſter:
Hortaturq; uiros ualidis inſurgere tonſis:
Demum ubi ſe niti contra intolerabile cœlum
Incaſſum uidet,ac uentos ſuperare furenteis,
Vertit iter,quocunq; uocat fortuna per æquor
Multiuium,atq; auris parens ſubremigat æger.
Haud tamen abſtinuit uerbis,uoci'ue pepercit.
Verùm,uincor(ait)nec habet ueſtra ira regreſſum:
In me nulla mora eſt:moriatur crimine falſo
Damnatus,uos triſte manet.ſperoq́; propinquum
Supplicium:uos ſacrilego,ſeriq́; nepotes
O' miſeri meritas pendetis ſanguine pœnas.
Sic effatus aquam plena iubet ocyus urna
Afferri,abſtergensq́; manus hæc addidit ore:
Vt nunc bis manibus maculæ abſunt,ſic mihi nullũ
Hac in cæde nefas,meq́; omni crimine ſoluo.
Dixit,& exurgens ſolio intra tecta receßit.
Illi autem Deus hæc nobis,gnatisq́; reſeruet,
Inſtauretq́; graues pœnas,quaſcunq; meremur.
Hæc dum porticibus populo ſpectante geruntur
Veſtibulum ante ipſum,famuli ducis ædibus intus
Armati illudunt capto,irridentq́; ſilentem,
Quodq́; illum populi Regem optauere per urbes
Purpureis ornant tunicis,oſtroq́; rubenti,

Atq; altè effultum ſublimi ſede locarunt,
Pro capitis crinali auro, Regumq́; corona
Sentibus obnubunt flauentia tempora acutis.
Pro ſceptro datur inſigni fluuialis arundo.
Tum populo læti portis bipatentibus omni
Oſtendunt plauſu magno, Regemq́; ſalutant.
Haud aliter ludo pueri cùm ex omnibus unum
Delegêre ducem, ſocijs qui ſponte ſubactis
Imperitet, læto cuncti ſtant agmine circùm
Condenſi, aſſurguntq́; omnes, Regisq́; ſuperbi
Iuſſa obeunt ludicra, ingens it ad æthera clamor.
Tali intus famuli indulgent manus effera ludo.
Dehinc iuueni ueſtis obtentu lumina inumbrant,
Diuinumq́; caput palmis, & arundine pulſant.
Hic digitis uellit concretam ſanguine barbam,
Ille oculos in ſidereos ſpuit improbus ore
Immundo, & pulchrum deformat puluere corpus.
Nec mora, nec requies, uerſantq́;, agitantq́; ferentē
Omnia, nec uerbis ullis indigna querentem,
Nec dare permittunt iam lumina feſſa ſopori.
O dolor, heu ſpecies inhoneſta, indignaq́; uiſu.
Non ſyluis auibus frondes, non montibus antra
Quadrupedum generi deſunt, ubi condere ſeſe
In noctem, atq; ſuos poßint educere fœtus.
At rerum autori, cœli cui regia ſeruit,
Omnibus in terris deſit locus, omnibus oris,
Quo caput acclinet, feſſusq́; in morte quieſcat.
Tum uerò Solymi uictores cuncta parare
Supplicia, atq; omnes pœnarum exquirere formas,

Perferat ut ſæuos crudeli morte dolores.
Iamq; illum erecto properant diſtendere ligno
Affixum, & lenta paulatim perdere morte.
Nec mora, diffindunt malos: ſonant acta ſecuris,
Altaq; quadrifidus fabricatur roboribus CRVX,
Tormenti genus: hac olim ſcelera impia Reges
Vrgebant pœna, ſontesq; hac morte necabant,
Difficiles miſerorum obitus, longiq; dolores.
Tum neq; honos erat, infami neq; gloria trunco.
At nunc numē habet: ſanctū, & uenerabile lignū
Suppliciter cuncti colimus, ſacrisq; minores
Argento, atq; auro contectum imponimus aris.
Et lætum ex illo memores celrbramus honorem.
Illa etiam cœlo fulgebit lampadis inſtar
Aethereæ, & totum luſtrabit lumine mundum,
Cùm dabit exitio una dies animalia cuncta,
Interitumq; feret rebus mortalibus ignis.
Vix terris lux alma aderat, cùm iam undiq; tota
Vrbe ruit ſtudio uiſendi accita iuuentus,
Implenturq; uiæ, concurſuq; omnia feruent.
Et iam purpureos habitus inſignia ludicra
Exutum, uinctumq; manus clamore trahebant
Dirum ad ſupplicium magna ſectante caterua.
Per medios longis raptatus funibus ibat
Semianimisq;, artusq; tremens, plagisq; cruentus
Nocturnis, humeroq; trabem duplicem ipſe gerebat
Præciſis grauidam nodis, ac robore iniquo,
Qua ſuper infando mortales linqueret auras
Supplicio, & duros finiret morte labores.

Armati circunſiſtunt, clypeataq́; iuxtà
Agmina denſantur. collucent ſpicula longè
Spiculaq́; & rubris capitum caua tegmina criſtis,
Aereaq́; alterno conſpirant cornua cantu.
Pars pedes inſequitur: pars ſeſe lucidus altis
Fert in equis: reſonant colles clamore propinqui.
Multi autem, quorum melior ſententia, flebant:
Præcipuè matresq́; piæ, mitesq́; puellæ
Cernentes nudis pedibus per ſcrupea ſaxa
Tendere, & offendi crebrò ad ſalebroſa uiarum,
Dum monte aduerſo protrudit robur iniquum,
Ad quas ſuſpirans heros ſic ore loquutus:
Ne uerò, ne me matres indigna ferentem
Flete piæ: nobis potius deflete propinquum
Exitium, & ueſtris hinc debita præmia natis.
Sic fatus linquit non æquis paßibus urbem.
Interea ſuperûm Rex tanto in cardine rerum
Verticis ætherei ſublimem euaſit ad arcem,
Mortalis nati letum ut crudele uideret
Ipſe ſui ſpectator. eum gens incola cœli
Aligeri ſtipant cunei, & comitantur euntem.
Eſt templum gemmis interlucentibus auro
E ſolido factum ſublimi in uertice Olympi,
Tectum immane, ingens, ſuperi penetrale parentis
Sidera deſpiciens ſubterlabentia mundi:
In medio cliuus duro ex adamante tumeſcit:
Paulatim exacuens inſtar faſtigia pinus:
Multiplices circùm ſedes, ſubterq́; ſupraq́;
Diſpoſitæ, gradibusq́; nouem ſuper æthera ſurgunt.

Conuen

Conueniunt huc cœlicolæ, Regemq́; canendo
Ingreſsi Thiaſis luſtrant: ſic ſedibus inde
Omnes compoſuere ſuis, tumulumq́; coruſci
Ter latè circùm terna cinxere corona
Secreti ordinibus certis: neq; enim omnibus æquæ
Conditio, uiresq́; pares, eademq́; poteſtas.
Verùm, alijs alij ut præſtant, ita ritè locantur,
Munere quiſq; ſuo contenti, ac ſorte beati.
In medio pater omnipotens ſolio aureus alto
Sceptra tenet, lateq́; acie circùm omnia luſtrat
Totus collucens, totus circùm igne coruſco
Scintillans, radijsq́; procul uibrantibus ardens.
Mox autem infauſtis Iudææ lumina tantùm
Defixit terris, triſtemq́; ante omnia collem
Spectabat, gens mœſta ſimul ſpectabat Olympi,
Collem infelicem, ſacram egredientibus urbem
Qui prior occurrit humanis oſsibus albus.
Autores ſcelerum pœnas ibi morte luebant
Informi: circùm pendebant corpora paſsim
Arboribus truncis incocto lurida tabo.
Huc ſimul atq; emenſus iter miſerabilis heros
Peruênit, ſenſitq́; ſibi crudele parari
Supplicium, atq; trabem uidit iam ſtare nefandam,
Deiectos oculos porrò huc iactabat, & illuc
Omnia colluſtrans, comitum ſi fortè ſuorum,
Siquem fortè acies inimicas cerneret inter.
Fidum in conſpectu nullum: uidet agmina tantùm
Sæua uirûm, campiq́; armis fulgentibus ardens.
Chari deſeruere omnes diuerſa petentes,

Non

Non aliter, quàm cùm cœlo ſeu tactus ab alto
Paſtor, ſiue feræ inſidijs in ualle peremptus,
Continuò ſparguntur oues diuerſa per arua
Incuſtoditæ, reſonant balatibus agri.
Iamq́; trabē infandā ſcandens, pendensq́; per auras
Horruit, atq; Deum ueluti ſe oblitus, acerbi
Pertimuit dirum leti genus, æſtuat intus,
Atq; animum in curas labefactum diuidit acres,
Triſtia multa agitans animo, totosq́; per artus
Pallentes mixto fluit ater ſanguine ſudor,
Et patriam crebrò reminiſcitur ætheris aulam.
Tum cœlum aſpectans hæc imo pectore fatur:
Heu quianam extremis genitor me ſumme periclis
Deſeris? aut gnati quò iam tibi cura receſsit?
Audijt has ſummus uoces pater, audijt omnis
Cœleſtum chorus: ipſe (alta ſecum omnia mente
Verſabat genitor, nutu haud oblitus agi rem
Nempe ſuo) ſtetit immotus, ſeſeq́; repreſsit,
At circunfuſos cœtus gentem ætheris alti
Aligeram iniuſſos potis eſt uis ſiſtere nulla.
Omnibus exarſit ſubitò dolor, omnibus ingens
Aeſtuat ira: uolunt nato ſuccurrere herili,
Et prohibere nefas, duroq́; reſiſtere ferro.
Bella cient: arma ingeminant arma acrius omnes.
Hic puer haud uolucri extremus de gente recuruo
Aere uocare acies quo non magis utilis alter,
Aſcenſu ſuperat celeri ardua culmina præpes,
Tum ſuper axe ſedens, roſeiq́; in uertice cœli
Signa canit belli: latus diſſultat Olympus

Vndiq;

Vndiq;,& inſolito tremuerunt ſidera motu.
Audijt & ſonitum, ſiquem procul orbe remoto
Diſtinet incedens humili luna humida greſſu.
Audiuere, quibus generis cuſtodia noſtri
In terris olim ſorti data, uaſtaq; tellus
Protinus ingenti tremuit concuſſa fragore.
Tum quos rex superûm uarias legarat in horas,
Aëreos relegunt tractus, mandataq; linquunt
Imperfecta, fugaq; poli ſuper ardua tendunt.
Ac uelut in paſtus celſa quæ ſede columbæ
Exierant uarios, cùm tempeſtate repentè
Vrgenti cæco miſceri murmure cœlum
Incipit, & nigræ cinxerunt æthera nubes,
Continuò linquunt arua undiq;, & ardua pennis
Tecta petunt, celeresq; cauis ſe turribus abdunt.
Iam paßim ingentis properatur uertice Olympi,
Et toto ancipitis ferri cœlo ingruit horror,
Aeratiq; ſonant currus, gemitusq; rotarum
Audiri, ſonitusq; armorum deſuper ingens.
Tam uaſtos motus axis miratur uterq;,
Miranturq; ignes, cœliq; uolubilis orbes,
Cùm tenues animæ, cùm ſint ſine corpore uitæ,
Senſibus à noſtris quibus eſt natura remota.
Sæpe autem, ſeu mortales mittuntur ad oras,
Siue opus in fratres olim capere arma rebelles,
Corporis affictì ſibi quiſq; accommodat alas,
Aëreosq; artus ſimulacrumq; aptat habendo,
Spiritus ut queat humanos admittere uiſus.
Ergo illi rapido circundant turbine denſa

Corpora ſub noſtros etiam uenientia ſenſus.
Circundantq; humeris deſueta micantibus arma
Aetheris æriſono ſubitò de poſte refixa
Cœlicolûm exuuias, belli monimenta nefandi,
Quod ſocios olim contra geſſere furentes.
Hic bonus armatur iaculis, haſtamq; trabalem
Criſpat agens, rapit ille faces, rapit ille ſagittas,
Suſpenditq; humeris lunatum ardentibus arcum.
Atq; alius palmas inſertat caſtibus ambas.
Pars tereti funda dextram implicat: omnibus enſis
Aureus in morem uagina pendet eburna:
Infrænant alij cœli per cærula currus.
Cætera pars pictis librare celerrima pennis
Corpora: non eadem uis omnibus ipſa uolandi:
Mobilitate uigent uaria: pars remigat alis
Binis alternante humero, pars ordine ad auras
Tollunt ſe triplici pennatis undiq; plantis,
Haud unam in faciem. ſed nec color omnibus idem:
Nanq; hos punicea cernas effulgere pluma
Flammipedes, igni aſsimiles rutilantia terga.
Herbarũ hos ſpeciem, uiridesq; referre ſmaragdos.
Terga illis croceo lucent circunlita luto.
Centum alijs alij pinxere coloribus alas.
Qualis ubi, exactos poſt æſtus arbore ab omni
Exornat pomis ſe uerſicoloribus annus,
Et caput Autumnus circũfert pulcher honeſtum.
Et iam pennipotens liquidis exercitus ibat
Tractibus, ac uolucri cingebant agmine cœlum,
Millia quot nunquàm naſcentum ab origine rerum

Viſa

Viſa hominum in terris coiiſſe, ter agmina terna
Terq; duces terni: toto dux uertice ſuprà eſt
Nuper Iapygij Gargani è uertice uectus
Armipotēs, ueteris quem quondam gloria pugnæ
Sublimem, longeq; alios ſuper extulit omneis,
In medio ibat ouans, galea, criſtiſq; ſuperbis
Aureus, & longè gemmis lucentibus ardens,
Nunc etiam ſpolia edomiti, fuluamq; draconis
Pellem oſtentabat ſpiris ingentibus, ipſumq;
Innixus tergo pedibuſq;, haſtaq; premebat.
Arma procul radiant: umbo uomit aureus ignes:
Stellantiq; procul micat enſis iaſpide fulgens.
Ventum erat ad cœli portas: hic omnibus iræ
Incaluere magis, belli ut monimenta prioris
Sunt oculis oblata: uident nam turribus altis
Pendentes currus, ſuſpenſaq; poſtibus æra,
Spiculaq;, & clypeos uictis de fratribus arma
Olim immane nefas cœlo crudeliter orſis.
Dum fruſtra aſpirant ſceptris felicis Olympi
Immemores, uictiq; animis, & uana tumentes,
Quos ipſi contrà ſteterant meliora ſequuti,
Aethereq; expulerant certamine debellatos.
Quam pugnā in foribus quondam cælarat ahenis
Artificum manus, atq; operoſo impreſſerat auro.
Cernere erat liquidas cœli pendere per auras
Hinc acies, atq; hinc acies certamen adortas,
Nunc huc, nunc illuc ultro, citroq; uolare,
Aetheraq; in medio uenientibus obſcurari
Miſsilibus, iam iam certari comminus armis,

Miſceriq; acies,& iam,queis ſpicula deerant,
Crinibus implicuere manus hoſtilibus uncas,
Suſpenſosq; comis circùm per inane rotabant.
Iamq; hos paulatim concedere,deſuper illos
Vrgere aſpicias,donec toto æthere uerſi,
Palantesq; fugæ ſimul hoſtes terga dedere
Præcipiti aſsimiles nimbo,atq; procacibus auſtris.
Nam pater omnipotens armatus fulmine dextram
Deturbabat agens,flammisq; ſequacibus arce
Siderea:excuſſos Erebi domus atra recepit.
Pugnæ igitur ſuperi admoniti,ueterisq; trophæi
Aetheris ardebant fractis erumpere portis.
Iamq; adeò euaſſent omnes,terrisq; potiti
Sontem incendiſſent oram,iamq; urbibus igni
Correptis Iudæa nocens commiſſa luiſſes,
Ni pater altitonans ſtellanti nixus Olympo
(Motus enim tanto ſubito flagrante tumultu)
Cœpta redargueret,uerbisq; inhiberet acerbis
Bellum importunũ cunctis haud mollia mandans.
Nam circunſpiciens ſibi centum aſtare miniſtras
Virgineas uolucrum humana ſub imagine formas
Hinc,atq; hinc uidet,& nutum obſeruare paratas.
Quarum quæ placido mitis Clementia uultu eſt,
Eligitur numero ex omni,cui talia mandet.
Vade ait,& uolucri per cœlum labere curru:
Fratribus hæc fer dicta tuis:non ætheris illis,
Non illis uaſti commiſſas orbis habenas,
Vt ferro iniuſſas meditantes edere pugnas
Omne auſint miſcere meo ſine numine cœlum:

Terram

Terramq́;,& tantos animis accendere motus.
Conſidant,poſitisq́; adſint huc ocyus armis.
Dixerat:illa uiam raptim ſecat alite curru,
Et patris ingentes paßim denuntiat iras,
Ni redeant,poſitisq́; quieſcant protinus armis:
Addunt ſe comites Pietas,Paxq́; aurea:it unà
Spesq́;,Fidesq́;,piĳq́; parens placidißima amoris.
Omnibus in manibus rami canentis Oliuæ.
Quaq́; egere uiam,uideas procul ilicet arma
Proĳcere,& ſtudĳs cunctos miteſcere uerſis.
Iamq́; in conſpectu poſitis exercitus armis
Regis adeſt dicto parentes:ſede locarunt
Ordine ſeſe quiſq;ſua,pariterq́; quierunt.
Hic tum nimbipotens genitor circumtulit ora
Ter torquens illuſtre caput,ter cardine moto
Terribilem increpuit ſonitum:dein farier infit:
Quæ ſuperi uetitum contra hæc inſania ferri?
Quò ruitis?quia ne auxilio ſubſiſtere noſtro
Non queat ille,meæ aut ſint fractæ deniq; uires?
Ne ſæuite animis,atq; hanc deponite curam,
Quãdo qdẽ haud fert hæc noſtro ſine numine natus,
Scitis enim,ut moriens crimen commune refellat.
Sic generi humano clauſum ſtat pãdere Olympum,
Illum ideo duros uolui exercere labores,
Atq; agere in terris extrema per omnia uitam
Finibus exactum cunctis,inopem,omniũ egentem.
Iamq́; ad ſupremum uentum:manet exitus illum
Hic hodie grauis inſontem irreuocabile letum,
Et morti caput ipſe ſua ſponte obuius offert,

Nunc autem ſubito uiſu horruit,& timor illi
Confuſam eripuit leti ipſo in limine mentem.
Quippe Deum uelut exutus,mortalis,inermis
Reſtitit,& telis manſit uiolabile corpus.
Nil aliter uis diuinos ualuiſſet in artus
Vlla hominũ,et cũctis foret impenetrabilis armis.
Non adeò uires,non parua potentia noſtra,
Vt nequeam,ſi uerſa retro ſententia,natum
Eripere in medio uerſantem turbine leti.
Contra illum inſurgant omnes,ab origine rerum
Quidquid ubiq; hominũ natũ,extinctũq; per æuũ.
Nõ ita me expta eſt Babylon, ubi ad aſtra gigãtes
Tentauere uias educta turre ſub auras.
Et poterant magnos manibus diuellere montes.
Nunc etiam fumant præfracta fulmine turres,
Vt nimborum acies tempeſtatumq; quieſcant,
Quæ uaſtũ rapiant conuulſum à cardine mundum.
Ipſe manu terras quaterem,cœlum omne cierem
Diluuio cuncta inuoluens, me me ignibus atris
Nunc nunc accinctum,teloq; tricuſpide dextram
Armatum mortale genus ſæuire uideret,
Hũc diſflare globũ,hac paſsim metere agmina ferro.
At ſinite,adueniet(neq; enim mora longior) urbi
Tempus ei,fruſtra hũc cùm magno optauerit emptũ
Haud tetigiſſe,genus cui ducitur æthere ab alto.
Sic ait,& moto tremefecit uertice mundum:
Terrifico quatiens tonitru cœleſtia templa.
Continuò ſuperûm furor acer,& ira quieuit.
Proſequitur tantûm uotis chorus omnis amicis
Atq; Deum è ſummo taciti miſerantur Olympo.

Sicut ubi incluſi ſeptis uacuo æquore campi
Pro laude, ac decore accenſi certamina miſcent
Inter ſe æquatis iuuenes duo comminus armis,
Hinc ſpectat procul, atq; hinc circunfuſa iuuentus:
Tum ſi fortè alter minus, ac minus utilis, ore
Palluit, aut terra cecidit deceptus iniqua,
Conſurgant fidi æquales, ſtudijsq; ſequantur,
Quàm uellent, niſi pacta uetent, ſuccurrere amico:
Stant ægri, & caſum longè execrantur acerbum:
Haud ſecus indefenſus, inermis reſtitit heros.
Illum nudum humeros, nudũ omne à uertice corpus,
Directum longo malo applicuere furentes.
Nuda dehinc tendunt tranſuerſo brachia ligno,
Diuerſaq; ambas affigunt cuſpide palmas
Hinc, atq; hinc: mucrone pedes terebrantur eodem
Confixi: largum manat de ſtipite flumen.
Inſtant ui multa: ferro ardua robora adacto
Dant gemitum: reboat diro ſtridore ſupinus
Mons circùm ingeminans, ictusq; reſultat imago.
Tum ſupra caput & nomen, patriamq;, necisq;
Inſcripſere notis uarijs in ſtipite cauſam.
Dextra autem, læuaq; duos gemina arbore fixos
Addiderant ſocios, quos ob commiſſa merentes
Leges ſupplicium ad iuſtum, pœnamq; uocabant.
Verùm ipſum amborũ in medio longè altius arbos
Extulerat, ueluti ſcelerum exhortator, & autor,
Aut furtis foret ante àlios immanior omnes.
Infelix Solyma, infelix Iudæa propágo
Vltro infeſta pijs, non ipſis uatibus æqua,

Hæc digna hoſpitia, has ſedesq́;, torosq́; paraſti
Cœlicolûm regi? hos ſocios, hunc addis honorem,
Qui mortale genus propter delapſus Olympo
Sponte ſub humanà luſtrauit imagine terras?
Hic genus ipſe tuum Pharijs eduxit ab oris,
Et pedibus ſalſas dans ire impune per undas
Marmoreum tibi ſtrauit iter, pontumq́; diremit.
Idem etiam te cœleſti dape pauit euntem
Per deſerta tuos miſeratus uaſta labores.
Huius ope hauſiſti dulcem de caute liquorem,
Cùm procul & fontes, et liquida flumina abeſſent.
Hic te poſthabitis alijs longè omnibus unam
Gentibus elegit, meritis quam ad ſidera ferret,
Muneribusq́; ſuis ſublimi æquaret Olympo.
Promeritũ his cumulas donis? hæc digna rependis?
Non uatum uoces, non te miracula rerum
Vlla mouent, aut non præſentia numina ſentis?
Cui unquam ſcelerum autori tam dira paraſti
Supplicia? aut uſquam quis tam crudeliter hoſti
Acceptus tales luit alter corpore pœnas?
Iamq́; trabi applicitus tergo altè hærebat: in illum
Verſi omnes obſeruabant, quæ funere in ipſo
Signa daret, quæ ſpes, aut quæ fiducia uicto.
Ille autem tacitus iandudum cuncta ferebat,
Immotusq́;: decor roſeo nondum omnis ab ore
Ceßit: adhuc oculis diuinum eſt cernere honorem.
Tantùm reſperſusq́; genas, pallentiaq́; ora
Humectat cruor, & mixto cum puluere ſudor
Plurimus, infectiq́; rubent in ſanguine dentes.

Qualis,qui modò cærulea perfuſus in unda
Lucifer aſtrifero radios ſpargebat Olympo,
Si mundi ſpecies uioletur clara ſereni,
Et ſubita incipiat cœlum palleſcere nube,
Nondum omne occuluit iubar,obtuſaq́; niteſcit
Pulcher adhuc facie & nimbo tralucet in atro.
Interea matris,quam magnam nuper ad urbem
Traxerat incertus rumor, certiſsimus aures
Nuntius impleuit natum extra mœnia duci,
Ad mortemq́; rapi captum,inſidijsq́; ſubactum.
Palluit infelix,medijsq́; in uocibus artus
Diriguit:licet hæc patris ſciat omnia certo
Conſilio fieri,atq; ipſius numine nati,
Altius ingenti tamen exuperante dolore
Cuncta oblita ruit:reſonant plangoribus ædes
Fœmineis:fruſtra lacrymantē,& acerbà gemētem
Solantur fidæ comites. iamq́; illa per urbem
Atq; huc,atq; illuc errat,triſtemq́; requirit
Indefeſſa locum,nunc hic,nunc hæſitat illic
Veſtigans oculis,atq; auribus omnia captans,
Sicubi concurſum,uoces aut hauriat ullas.
Ac ueluti paſtu rediens ubi ueſpere cerua
Montibus ex altis ad nota cubilia fœtus
Iandudum teneri memor,omnem ſanguine circùm
Sparſam cernit humū,catulos nec conſpicit uſquā,
Continuo luſtrans oculis nemus omne peragrat
Cum gemitu,tum ſiquà lupi,ſiquà illa leonis
Raptoris ſigna in triuijs conſpexerit,illac
Inſequitur tota obſeruans ueſtigia ſylua,

Perq́; uiam paſsim linquit pede ſigna biſulco.
Haud aliter, ſimulatq; iugo proſpexit in alto
Collis oliuiferi, latè qui maximus urbi
Incubat, ingentem concurſum, & lucida circùm
Spiculaq́;, clypeosq́;, & fulgentes equitatus,
Per medios ruit, & curſum extra mœnia torquet.
Illam porticibus ſpectant, altisq́; feneſtris
Effuſæ matres, longè & miſerantur euntem.
Iamq́; hos, iamq́; ruens curſu præuertitur illos,
Vngula crebra licet uolucrum proculcet equorum.
Addunt ſe flenti comites, pariterq́; ſequuntur
Fidus Ioannes cum matre, atq; innuba Martha,
Et ſoror, & Salome, & coniux ægra Cleophæ,
Cunctæ atro pariter uelatæ tempora amictu.
Ecce autem uidet infando iam proxima monti
Erectamq́; trabem, & ſcalas, defixaq́; ſigna.
Quamuis neſcit adhuc, quæ ſint ea robora porrò,
Horruit illa tamen metuens, & pectus honeſtum
Terq́;, quaterq́; manu tundens pectusq́;, caputq́;,
Hei mihi neſcio quid moles, atq; illa minatur
Machina triſte, inquit, gentis ſcio acerba furentis
Circunfuſa odia, & genus undiq; Iudæorum
Iandudum nobis inſenſum expoſcere pœnas.
Hoc erat, hoc tota in ſomnis quod nocte uidebar
Cernere ſignum, olim Iſacidæ quo ſumma notarunt
Limina, quiſq; ſuum, fuſo agni ritè per ædes
Sanguine poſt longa exilia, indignosq́; labores
Niliacis moniti furtim decedere terris.
Hæc memorans ſimul ibat: eam ſine more ruentem,

Rumpent

Rumpentemq; aditus per tela per agmina denſa
Reijciunt clypeorum obiectu, & longius arcent.
Iam magis, atq; magis non uani ſigna timoris
Clareſcunt, propiusq; in uertice cōſpicitur CRVX,
Ingens, infabricata, & iniquis aſpera nodis.
Vt uerò informi multatum funere natum,
Affixumq; trabi media iam in morte teneri
Aſpexit coràm infelix, ut uidit ahena
Cuſpide traiectas palmas, palmasq;, pedesq;,
Vulnificisq; genas, fœdataq; tempora ſertis,
Squalētem ut barbam, turpatū ut ſanguine crinem,
Deiectosq; oculos dura iam in morte natantes,
Inq; humerum lapſos uultus, morientiaq; ora,
Alpino ſtetit ut cautes in uertice ſurgens,
Quam neq; concutiunt uenti, neq; ſæua triſulco
Fulmine uis cœli, aſsiduus neq; diluit imber,
Hiſpida, cana gelu, longoq; immobilis æuo.
Ipſi illam montes, ipſa illam flumina longè
Videre ingentem feſſa miſerata dolorem,
Eq; ſacro aëreæ lacrymarunt uertice cedri.
Filius at pōſtquàm pinu conſpexit ab alta
Dilectam genitricem, animi miſeratus in illa,
Vt potuit, ſubitò morientia lumina fixit
Semianimis, dulcemq; oculis reſpondit amorem.
Mox ſic exanguem uiſu, uictamq; dolore
Affari extremum, curasq; auertere dictis:
Hactenus ô mulier ſtetimus: non te tamen ægram
Tantus edat tacitè dolor: haud ſine mente parentis
Hæc ferimus, ſolo qui temperat omnia nutu.

Hic

Hic tibi pro nato (admotum nam fortè parenti
Vidit Ioannem lacrymãtem, & multa gementem)
Semper erit: iuuenem mox idem affatur amicum:
Hæc tibi erit genitrix: oro, tutare relictam
Tu ſaltem, & matris ſerua communis amorem.
His dictis lacrymas perculſis mentibus hoſtes
Non ipſi tenuere: feræ ingemuere cohortes.
Hic demum matri rediјt uox faucibus ægræ,
Ingentemq́; dedit gemitum. tum robora largo
Triſtis, inexpletum lacrymans lauit humida fletu,
Et tales amplexa trabem dabat ore querelas:
Nam quem te miſeræ matri pulcherrime rerum
Nate refers? talin' uoluiſti occumbere leto?
Nec tibi noſter amor ſubiјt, ne funera adires
Talia, ne culpam alterius hac morte piares,
Et letale dares miſeræ ſub pectore uulnus?
Heu quem te nate aſpicio? tuá'ne illa ſerena
Luce magis facies aſpectu grata? tui'ne
Illi oculi? quæ tam ſcelerata inſania tantum
Auſa nefas? heu quàm nato mutatus ab illo,
Cui nuper manus impubis, omnisq́; iuuentus
Occurrit feſtam uenienti læta per urbem,
Perq́; uiam ut regi uelamina picturata,
Arboreasq́; ſolo frondis, & olentia ſerta
Sub pedibus ſtrauere, deum omnes uoce fatentes?
His exornatum gemmis, hoc murice cerno?
At non certè olim præpes demiſſus Olympo
Nuntius hæc pauidæ dederat promiſſa puellæ,
Sic una ante alias felix ego? ſic ego cœli

Incedo regina? mea eſt hæc gloria magna?
Hic meus altus honos? quò reges munera opima
Obtulerunt mihi poſt partus? quò carmina læta
Cœleſtes cecinere chori ſi me iſta manebat
Sors tamen, & uitã cladem hanc uiſura trahebam?
Felices illæ natos quibus impius hauſit
Inſontes regis furor ipſo in limine uitæ,
Dum tibi uana timens funus molitur acerbum.
Vt cuperem te diluuio cecidiſſe ſub illo?
Hos hos horribili monitu trepidantia corda
Terrificans ſenior luctus ſperare iubebat,
Et cecinit fore, cùm pectus mihi figeret enſis.
Nunc altè mucro, nunc altè uulnus adactum.
Saltem huc ferte oculos uos ô quicunq; tenetis
Hàc iter, & comitem dulci me reddite nato,
Quando nulla mihi ſuperant ſolatia uitæ,
Atq; meo maior nuſquam dolor. addite me me
Huic etiam, ſiqua eſt pietas, & figite trunco.
Aut uos ô monteſq; feri, quæq; ardua cerno
Me ſupra frondere cacumina, parcite quæſo
Vos ſaltem. uos ô noſtro exaturata dolore
Reſpicite, & miſeræ tandem ſuccurrite matri.
Nunc nunc præcipiti caſu conuulſa repentè
In me unam ruite, & tantos finite labores.
Hos uirgo, atq; alios dabat ore miſerrima fletus,
Nec comites poſſunt flentem illam abducere fidæ,
At tamen armati morienti illudere pergunt,
Eſtq; hoſti duro in bello multo optimus hoſtis,
Crudeli quaſſant riſu caput: undiq; circùm

Inſultant, tolluntq́; has læti ad ſidera uoces:
En, qui ſe cœlo miſſum, ſuperiq́; parentis
Progeniem iactat, temploq́;, urbiq́; minatus,
Seq́; deum fictor fandi mentirier audet.
I, ſequere, illiusq́; plus nunc numen adora.
Qui multos leti eripuit de faucibus olim,
Non potis ipſe ſibi tali in diſcrimine adeſſe.
Falſus abeſt illi longè, nec talia curat
Nunc genitor. ſanè infami nunc liber ab orno
Deſiliat; ſi numen habet, uincla omnia rumpat.
His quoq; nos ſignis miſſum credemus Olympo.
Talia iactabant, mediaq́; in morte dolore
Semianimem hoc etiam cumulabãt. cuncta ferebat
Ille animi inuictus: ſæuis clementius equo
Hoſtibus orabat ueniam, patremq́; rogabat,
Parceret ignaris rerum, cæcisq́; furore.
At uerò inter ſe aduerſis decernere dictis
Auditi, pœnas qui iuxtà ob furta luebant
Supplicio æquali iuuenes gemina arbore fixi.
Alter enim furijs, longisq́; doloribus actus
Ipſe etiam uerbis morientem heroa ſuperbis
Stringebat miſer, ac tales dabat ore loquelas:
I nunc, & templi multa conſtructa uirûm ui
Demolire adyta, & poſt treis rurſum erige luces.
Nunc, tibi ſi genus è ſummo traheretur Olympo,
Eq́; deo genitore fores, ut te ipſe ferebas,
His te, nos pariterq́; malis prohibere liceret.
Verùm, omnes quando iactaſti uana per urbes,
Nobiſcum moriere, dei mentita propago.

Non

Non tulit hæc alter, dextra qui in parte propinquus
Iam morti pendebat, & hæc extrema profatus:
Infelix quæ tanta animo dementia ſedit?
Nos ambo meritò luimus peccata: ſed inſons
Proditur hic odijs: quin nos commiſſa fatentes
Aequius hic fuerat ueniam, pacemq; precari.
Sic ait: hinc Diuum conuerſus lumina in ipſum
Talibus orabat: Superi tu certa parentis
Progenies (nam celſa manent te ſidera) ab alto
Reſpice me, & dexter morienti protinus adſis.
Annuit, & uerbis deus eſt dignatus amicis:
Tu partem laudis capies, tu gaudia mecum.
Quæ me cunq; hodie, una eadem te regna beatum
Accipient, ait: aſtra alacri iam concipe mente.
Vix ea, nam uitæ labentis fine ſub ipſo,
Dum luctante anima feſſos mors exuat artus,
Aeſtuat: it toto ſemper de corpore ſudor
Largior, & ſiccas torret ſitis arida fauces.
Tum uix attollens oculos iam morte grauatos
Exiguum ſitiens laticem ſuprema popoſcit
Munera: uix tandem corrupti pocula Bacchi
Inficiunt felle, & triſti perfuſa ueneno,
Ingratosq; hauſtu ſuccos, inamabile uirus
Arenti admorunt morientis arundine linguæ:
Quæ ſimul extremo libans tenus attigit ore,
Reſpuit, atq; diu labris inſedit amaror.
Intereà magno lis eſt exorta tumultu,
Dum tunicam, nato genitrix quam neuerat olim,
Partiri inter ſe famuli certamine tendunt,

Exuu

Exuuiasq́; petunt.ſed erat haud ſutilis ipſa
Veſtis,& in parteis ideo non apta ſecari:
Sorte trahunt igitur concordes: ſic fore quondam
Prædixere ſacri corda haud improuida uates.
Iamq́; ferè medium curſu traiecerat orbem,
Cùm ſubitò ecce polo tenebris caput occulit ortis
Sol pallens,medioq́; die (trepidabile uiſu)
Omnibus incubuit nox orta nigerrima terris,
Et clauſus latuit denſis in nubibus æther,
Proſpectum eripiens oculis mortalibus omnem.
Hic credam,niſi cœlo abſint gemitusq́;,dolorq́;,
Aeternum genitorem alto ingemuiſſe dolore,
Sidereosq́; oculos terra auertiſſe neſanda.
Signa quidem dedit,& luctum teſtatus ab alto eſt.
Emicuere ignes:diffulſit conſcius æther,
Concuſſuq́; tonat uaſto domus ardua Olympi,
Et cæca immenſum percurrunt murmura cœlum:
Diſsiluiſſe putes diuulſi mœnia mundi:
Sub pedibus mugit tellus:ſola uaſta mouentur:
Tecta labant:nutant ſuccuſſæ uertice turres.
Obſtupuere humiles ſubita formidine gentes,
Et poſitæ extremis terrarum partibus urbes.
Cauſa latet,cunctis magnum,ac mirabile uiſum,
Et populi æternas mundo timuere tenebras
Attoniti,dum ſtare uident caligine cœlum.
Ipſam autem propior Solymorum perculit urbem,
Ac trepidas ſtrauit mentes pauor:undiq; clamor
Tollitur in cœlum:ſceleris mens conſcia cuiq; eſt.
Templa adeunt ſubitò caſtæ longo ordine matres:
Inced

Incedunt mixti pueri, intactæq; puellæ,
Perq; aras pacem exquirunt, quas ture uaporant
Suppliciter, ſacriſq; adolent altaria donis.
Ecce aliud cœlo ſignum præſentius alto
Dat pater altitonans & templum ſæuit in ipſum:
Velum latum, ingens, quod uulgi lumina ſacris
Arcet inacceßis, in parteis finditur ambas.
Et templi ruptæ crepuere immanè columnæ.
Iamq; deus rumpens cum uoce nouißima uerba
Ingenti, horrendumq; ſonans, En cuncta peracta,
Hanc inſontem animam tecum pater accipe. dixit,
Supremamq; auram ponens caput expirauit.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIB. VI.

IAMQVE *nigreſcenti properabat ueſper Olympo:*
Corpora adhuc ſtabant inhumata, infletaq; cano
Vertice, ſtipitibuſq; etiam nunc fixa manebant.
Talia Ioſephus ueniens Arimathide ab ora
Non tulit egregiuſq; animi, præſtanſq; iuuenta,
Et bellis aſſuetus, agri ditißimus idem,
Atq; auri. is CHRISTI *miratus maxima facta*
Addiderat comitem modò ſe, quocunq; uocaret.
Ergo dum ſyluis alij formidine turpi,
Speluncisq; uagi paßim conduntur in altis,
Protinus ipſe animi intrepidus, fretuſq; iuuenta

Aggreditur gentis rectorem,ac talia fatur:
Optime Romulidum te chari in cæde magiſtri,
Quem gens noſtra odijs leto mulctauit iniquis,
Fama pias ſeruaſſe manus,cæcumq; furorem
Aduerſus totis nequicquam uiribus iſſe.
Scis falſa exceptum ſub proditione,quòd illis
Obſtaret coràm ſcelera urgens impia uerbis.
Quod potes,exanimum terræ ſuccedere corpus
Da ſaltem,ſocijs caſus ſolamen acerbi.
Ipſe nouo condam,mihi quod de more paraui,
Funera mecum animo dum uerſo incerta ſepulcro.
Pontius hæc contrà:Vt potius concedere uiuum
Nunc corpus cuperem,uos ueri conſcia teſtor
Numina,tentaui uerſans mecum omnia,ſiquà
Inſontem morti excipere,ac dimittere poſſem,
Et nobis pietas colitur,ſanctiq; penates:
Sed nihil inuita tandem profecimus urbe:
Crudelis uicit gentis furor.ite,ſepulcro,
Muneribusq; pij exanimum decorate ſupremis.
Dixerat:ille gradus monteis contendit in altos,
Cui ſeſe comitem iungit Nicodemus,& ipſe
Multùm animo chari concuſſus funere amici.
Iamq; propinquabant paribus ueſtigia curis
Figentes,unde infauſtus de colle uideri
Iam poterat locus.ecce autem fulgentia circùm
Arma uident,cinctumq; armato milite cliuum.
Nam,ne luce ſacra pendentia corpora truncis
Solennem funeſtarent lætæ urbis honorem,
Primorum miſſu armati uenere miniſtri,

Semine

Semineces qui ſtipitibus de more refixos
Hoc ipſo iniecta tumularent uertice arena.
Stabant,ſupplicium meritum qui hinc inde luebant
Semianimes,& adhuc ſpirantes funere in ipſo
Optabant duros leto finire labores,
Et montem implebant lacrymoſis uocibus omnem.
Protinus hinc,atq; hinc longis haſtilibus inſtant
Armati,franguntq; uiris tabentia crura,
Et miſeris mortem properant,trabibusq; refigunt,
Deinde caua infodiunt proiecta cadauera terra.
At ſimul exanimem,qui noſtra ob crimina pœnas
Pendebat,uidere,manum abſtinuere,nec ultrà
Sunt paſsi ſæuire in caſſum lumine corpus
Mirati properos obitus,collapſaq; membra
Tam citò,& ora modis iam tum pallentia miris.
Quidam etiam uidiſſe ferunt pendere per auras
Cœliuagos iuuenes feralia robora circum
Plaudentes alis,niueaq; in ueſte coruſcos
Diuinum multo ſtillantem è uulnere rorem
Suſcipere,& ſuperas pateris perferre ſub auras.
Hic auſus ſolus,lato cui lancea ferro
Longinus ſanctos uiolare ignobilis artus,
Irruit,& longa tranſuerberat abiete coſtas.
Intepuit ferrum,ſanctum ebibit haſta cruorem:
Vulnere quo perhibent bicoloris fluminis inſtar
Et purum laticem,& rorem exiliſſe rubentem.
Diluta eſt humus:erubuerunt gramina circùm.
Huc ſeſe in medios Arimathes urbis alumnus
Infert,conſcenditq; trabem,atq; exangue magiſtri

Detrahit, & denſis procul aufert corpus ab armis
Veſte tegens, modò quam tales mercatus in uſus.
Huc uolucres pueri, cœliq; effuſa iuuentus
Ferte pedem: æterni largum date ueris honorem:
Pallentem uiolam calathis diffundite plenis,
Narciſsiq; comas, ac mœrentes hyacinthos:
Et florum nimbo diuinum inuoluite corpus.
Ecce autem latè reboant plangore propinqui
Fœmineo montes: reſponſant flebile ſaltus.
Omnia flere putes ſola lamentabile letum.
Ipſa ſedet uiuo genitrix mœſtiſsima ſaxo
Aegro corde comis paſsis, totoq́; cruentum
Heu natum complexa ſinu, miſerabile corpus.
Atq; oculos fouet ore, patensq́; in pectore uulnus.
Nec iam ullos gemitus, nec iam ullos amplius edit
Singultus: magno ſed enim exanimata dolore
Frigida, muta ſilet, gelidoq́; ſimillima ſaxo.
Circunſtant aliæ tunſæ omnes pectora palmis.
Pars calidis corpusq́; lauant, & uulnera lymphis.
Textilibus membra inuoluunt pars ſqualida donis.
Hæc ſiccat fuſo rorantia genua capillo
Vulneribus ſuperaccumbens, hærensq́; cruentis
Oſcula dat manibus, pedibusq́; rigentibus illa.
Indulgent omnes lacrymis, triſtiq; ululatu
Cuncta replent, uix inde uiri diuellere poſſunt
Ipſi etiam guttis humentes grandibus ora.
Tum corpus miſeras ſolati exangue ſepulcro
Condunt marmoreo, atq; affati extrema recedunt.
Et magnam comites genitricem in tecta reportant.

At Solymos penitus nondum omnis cura reliquit,
Sollicitos ſed adhuc timor acer corda premebat.
Sæpe etenim audierant ſocijs mœrentibus hoſtem
Seſe olim ſuperas rediturum lucis ad auras
Promiſiſſe, palamq́; ſacros id prodere uates.
Id ueriti armatos ſubitò miſere uiros, qui
Noctes, atq; dies ſeruarent flebile buſtum,
Ne fortè auferret furto quis nocte ſepultum,
Et totam impleret falſis rumoribus urbem,
Defunctum uita rediſſe ad luminis oras,
Vitalesq́; auras haurire, atq; æthere ueſci.
Aura ueni afflanti patris omnipotentis ab ore.
Aura potens cœli numen, ſuperûmq́; uoluptas,
Quicquid adhuc ſuperat mihi dira è cæde dolorum
Mente fuga, lætosq́; animi nunc reffice ſenſus,
Et placidos per membra riga mihi numine motus.
Sit fas lætitiæ ſentire in pectore lapſus,
Lætitiæ, qua gens fruitur fælicis Olympi,
Larga ubi lætifluo paßim torrente redundant
Gaudia, nec fines nouit diffuſa uoluptas.
Vertitur hic rerum facies: hic gaudia noſtra
Incipiunt: longè in melius uerſa omnia cerno.
Iam Deus, ut ſacros uates, & ſancta piorum
Concilia educens tenebris inferret Olympo,
Corporeis liber uinclis conceſſerat imos
Spiritus ad manes, animarum regna ſilentum,
Per cæcos aditus, & præcipites anfractus
Solis inacceſſos radijs, loca nocte perenni
Obſita, terrificam cæcæ formidinis aulam.

Hic ſtabulant, uiuiſq; tenent imperuia regna
Noctiuagi fratres, ſuperi quos ira parentis
Cœlo immane nefas animis excuſsit adortos.
Tartareiſq; genus miſerabile merſit in antris,
Quando illos tenuit regnandi tanta cupido.
Nunc miſeros pœnis manes miſeri magis ipſi
Exercent, uinctoſq; tenent nigrantibus oris.
Interiora habitant barathrum irremeabile clauſæ
Crudeles animæ, ad ſuperos dum uita manebat.
Nunc merita expendunt uaſta fornace ſepultæ
Supplicia, undantemq; ferunt caligine fumum.
Ignis ibi æternus, ſemper noua flamma renaſcens:
Innocuæ circùm ſedes, ſecretaq; longè
Atria circuitu longo: hîc incendia nulla,
Nulli obſunt penitus flammis ultricibus ignes:
Vmbrarum ſed iners requies, penituſq; ſilentis
Mundi temperies. ſecretæ his ſedibus æuum
Inſontes degunt animæ, quibus haud ſua damno
Admiſſa: at primi ſcelus exitiale parentis
Detinet hîc clauſas, noſtræ nil lucis egentes,
Pœnarum prorſum expertes, niſi luce carerent
Iucunda, qua gens gaudet ſtellantis Olympi.
Hîc patres ſanctum genus antiquiſsima proles,
Qui uitam uinclo nullo, non legibus ullis
Compoſitam incultos primi degêre per agros
Inter oues patrio tantùm ſe more tenentes,
Iuſtitiæ memores ultro, rectumq; colentes.
Hic uateſq; pij, qui quodam numine pleni
Ventura intrepidè magnas cecinere per urbes,

Quiq;

Quiq; dedere orbi leges diuina reperta,
Quoſq; datis olim iuuit parêre uolentes,
Matronæ,atq; uiri,uitæq; in limine rapti.
Omnibus unus amor,cœliq; arrecta cupido.
Et iam promiſsi memores tum fortè per umbras
Secla recenſebant tacitis uoluentia luſtris,
Ducebantq; animis finem aduentare malorum,
Atq; hæc inter ſe læti ſermone ſerebant:
En tandem uoluenda dies,en imminet illa,
Cùm lucem liceat ſupera & conuexa tueri.
Hanc claro pater omnipotens manifeſtus Olympo
Oſtendit nobis diuino numine plenis.
Nos alijs ſubito mortalibus ore canentes
Optandam uotis uenienti liquimus æuo.
Iam iã aderit lux noſtra,Dei indubitata propago.
Ille erat,ille feri ſub imagine ſæpe leonis
Oſtenſus nobis oculos caligine preſsis,
Vnus pro multis qui ſeſe proderet ultro
Morti,defenſoſq; daret nos hoſte ſubacto.
Vicit iò tandem leo magni à ſanguine Iudæ
Dauidæ genus:ò paſsim gaudete beati
Mortales:gaudete animæ iam corpore functæ.
Iam uos aſtra uocant:nũc,quæ tot clauditur annos,
Ianua ſiderei nobis aperitur Olympi.
Iamq; erit,ut,noſtris promiſſum uocibus olim,
Lætitia exiliant montes,colleſq; reſultent
Pampineis uincti formoſa cacumina ſertis,
Quales creber agris aries,ouiumq; minores
Subſiliunt fœtus,molliq; in gramine ludunt,

Balatus matrum dum per iuga longa ſequuntur.
Ipſi iam fontes,ipſa & uaga flumina paßim
Melle fluant,niueo paßim uaga flumina lacte,
Lacte mero,& dulci diſtillent nectare rupes.
Talia perſtabant memorantes:cuncta fremebant
Intus lætitia ingenti,plauſuq; ſecundo.
Sicut ubi ciues longa obſidione tenentur
Vrbem intra,& uallum,portarumq; obijce tuti,
Dum circùm ſonat,atq; in muros arietat hoſtis,
Tum ſi fortè acies procul auxiliaribus armis
Aduentare uident ſocias è turribus altis,
Conſurgũt,animosq; alacres ſpe ad ſidera tollũt.
Ecce autem foribus ſuccedens maximus ultor
Haud cunctatus adeſt diuina luce coruſcus.
Porta ingens aduerſa manet centum ærea uaſtis
Vectibus,æterni poſtes.hanc nulla neq; igni
Vincere uis ualeat,neq; duri robore ferri.
Conſtitit hìc Deus,ac dextra ſtridentia clauſtra
Impulit:intremuit quò latè exterrita tellus
Impulſu,uaga contremuerunt ſidera mundi,
Regiaq; umbroſis immugijt atra cauernis.
Ad ſonitum horrifico aduentu de uallibus imis
Lucifugi raptim trepido adſunt agmine fratres
Humana facie crurum tenus,inde Dracones.
Tum rudere inſuetum,dirumq; è faucibus ignem
Efflare,atq; domum piceo omnem inuoluere fumo.
Continuò patuere fores:procul ecce repentè
Sponte ſua abſiliunt conuulſi à cardine poſtes.
Apparet confuſa intus domus,altaq; circùm

Atria

Atria, rareſcunt tenebræ, & nox cæca receßit.
Nam Deus haud ſecus obſcuris conſpectus in antris
Perſtringens oculos diuina luce refulget,
Quàm cùm gemma ignes ſplẽdore imitata coruſco
In noctem thalamis lucet regalibus, atraſq́;
Exuperat tenebras, largo & loca lumine ueſtit
Purpurea circùm perfundens omnia luce.
Vt uerò in medijs Diuum penetralibus hoſtes
Videre, & faciem inuiſam agnouere per umbras
Ardentem radijs, ac mira luce corruſcam,
Protinus aſpectu ſubito terrentur, & imas
Conijciunt ſeſe in latebras, linguaq́; remulcent
Commiſſas utero caudas, ſtratiq́; tremendum
Nequicquam umbroſis in ſpelæis ulularunt.
Quales, quæ celſis habitantes Alpibus Euros
Semiferæ gentes ſemper patiuntur, & imbres,
Romanas ſi fortè procul fulgentibus armis
Ora exertantes antris uidere phalangas,
Fumoſa extemplò palantes tecta relinquunt,
Diſperſiq́; iugis, ſiqua altius exit in auras,
Rupe ſedent, longeq́; duces mirantur euntes.
At caſti circùm manes fulgore repentè
Luſtrati paſſas tendunt ad ſidera palmas,
Lætitiaq́; fremunt ſubita, lacrymaſq́; dedêre,
Nec ſaturare queunt animos, oculoſq́; tuendo.
Tum læto ultorem propius clamore ſalutant
Vnà omnes: Vt te cœli lux clara ſereni
Optatum aſpicimus, nec nos ſpes noſtra fefellit,
Qui reuehis mundo primo conceſſa parenti

Munera, et humanū genus omne in priſtina reddis,
Ignotasq́; uias aperis ad ſidera cœli?
Veniſti. æthereæ facies tua lampadis inſtar
Diffulſit, tandemq́; oculis lux reddita noſtris.
Sed quibus exhauſtam ærumnis, quãtisq́; procellis
Iactatum accipimus? (nigras ea fama ſub oras
Detulit) indigno quis ſanctum uulnere corpus
Fœdauit? quæ'nam haſta tuo intepuiſſe cruore,
Quod ferrum tulit? an tantum mortalibus ullis
In terris licuit ſcelus? ò quæ clauſa remotis
Aequora littoribus terrarum cingitis orbem,
Quæ nos, quæ tenuere moræ? quib⁹ abdita clauſtris,
Leto opifex tam crudeli cùm ueſter obiret?
Vos tum diluuio mortalia cuncta decebat
Obruere, & terras penitus delere nocentes.
Nos'ne per hæc ſuperi ſoboles certiſsima Regis
Vulnera ſeruamur? non ò non præmia tanti,
Non tanti ipſa ſalus erat olim noſtra. tua ingens
Hæc pietas. adeón' tibi curæ incommoda noſtra
O hominum dulcis requies, ſuperûmq́; uoluptas?
Nos patris auerſi noſtro irritauimus iras
Crimine: tu diras ſoluiſti ſanguine pœnas.
Talia per campos iactabant undiq; inanes.
Tum læti obſcuro pariter ſe carcere promunt,
Vltoremq́; Deum ſupera ad conuexa ſequuntur,
Sedibus ut placidum degant ſtellantibus æuum
Felices animæ, gens iam defuncta periclis
Humanis, ſecura operum, ſecreta laborum.
Primus it ipſe hominum generis pater antè, nec ora

Conſcius antiquæ noxæ audet tollere cœlo,
Primores procerum inde alij non uana futuri
Pectora, queis niuea uelantur tempora uitta.
Ingemuere illi, quos ob commiſſa cremandos
Sorbet in abruptum, fundoq́; exercet in imo
Tartarus, eructansq́; incendia dira caminis,
Vnde animis miſeris nullo patet exitus æuo.
Præcipuè Rex ipſe aulæ illætabilis alio
Cum ſocijs mœrens ducit ſuſpiria corde,
Et fortunatis ſedem, quam liquerat ipſe,
Inuidet æthercam furijs immanibus actus.
Illi iter ad cœli debentia regna tenebant
Aëra per tenerum læti, Regemq́; canebant
Felices animæ, quibus eſt in ſecula uitæ
Iam nunc parta quies, præcluſaq́; ianua leti.
Applaudunt uolucres purum tranantibus auræ.
Subſidunt Euri, fugere ex æthere nimbi,
Arridetq́; procul clari liquidiſsima mundi
Tempeſtas: cœlo arrident rutila aſtra ſereno.
Aſſurgit matutinis aurora uolucrum
Cantibus: aſſurgit rubefacta ueſper ab æthra.
Atq; ea dum longè uaſtum per inane geruntur,
Iam lux Eois properabat tertia ab oris,
Et pater omnipotens nato immortalia membra
Illuſtrans penitus diuinum afflauit honorem,
Quodq́; fuit mortale modo, & uiolabile corpus,
Immortale dedit. non tanta luce ſereno
Sidera clara polo, non aureus ipſe nitet Sol.
Ceu qui per noctem impoſito cinere obrutus ignis
Delit

Delitet, & nuſquam tecto ſe lumine prodit,
Siquis eum flabris exuſcitet arida circum
Nutrimenta ferens, ſubitis ad tecta fauillis
Emicet, & totas luſtret ſplendoribus ædes.
Talis, ubi turpe irrepſit ſenium, unicus ales,
Congeſſitq; ſibi ramis felicibus altum
Summo in colle rogum, poſuitq; in morte ſenectam,
Continuò nouus exoritur, nitidusq; iuuenta
Effulget criſtis, & uerſicoloribus alis.
Innumeræ circùm uolucres mirantur euntem.
Ille ſuos adit Aethiopas, Indosq; reuiſit.
Iamq; adeò in terris hominum miranda pauentes
Terruerant animos uiſa. umbris orbe fugatis
Sole recens orto mœſtiſſima Magdalene
Amiſſi deſiderio perfixa magiſtri
Cum ſocijs ibant prima ſub luce ferentes
In gremijs molles patriæ felicis odores,
Myrrhamq;, & coſtum, ſpicæq; unguenta Ciliſſæ
Supremum tumulo munus, narioq; ferebant
Multa inter ſeſe triſtes ſermone per agros.
Nos miſeras, quas non ſecum lacrymabilis heros
Duxerit ad letum: uigiles quis fallere nobis
Cuſtodes dabit? aut quis grandia ſaxa ſepulcro
Euoluet clauſo, ut ſaltem fungamur inani
Munere deſerto ſoluentes debita buſto?
Talia fundentes tumulum uenere ſub ipſum,
Iactantesq; oculos faciles huc plurima, & illuc
Milite conſpiciunt collem, & cuſtode uacare,
Clauſtraq; mirantur ſecum patefacta ſepulchri.

Accedant: at ubi tumulum conſpexit inanem,
Naribus unde ingens fluctus ſe euoluit odorum,
Hoſte putans clàm ſublatum pulcherrima uirgo
Flebat, inornatum uellensq́; à uertice crinem
Et nemora, & montes genitu, ſyluasq́; replebat,
Cui iuuenis ſubitò effulgens in ueſtibus albis
Aligerum genus, & cœli de gente, quid inquit
Quæritis ò matres? longo iam parcite luctu,
Atq; animus mœſtum tandem reuocate timorem.
Lætitiam certa iam ſpe præſumite ueſtram,
Quandoquidem, quem uos adeò lugetis ademptum,
Funeſtaq́; trabi fixum, ut ſcelus omne piaret,
Veſtraq́; ſponte ſua deleret crimina morte,
Vnus pro cunctis Erebi iam rege ſubacto
Manibus ex imis has rurſum lucis in oras
Victor ijt, ſuperaq́; etiam nunc ueſcitur aura,
Corporis ablutus, quæcunq; obnoxia morti.
Hæc ait, & nubi uolucer ſe immiſcuit atræ.
Ipſa etiam res ecce oculis oblata repentè
Firmauit dubiumq́; animum, tenebrasq́; reſoluit.
Nanq; moræ impatiens, atq; acri ſaucia amore
Dum uirgo ſedet, ac miratur inane ſepulcrum,
Artificumq́; manus, uidet ipſo in marmore fictum
Littus arenoſum, porrectum in littore piſcem,
Fluctiuomum, ingentem, nant æquore qualia in alto
Mole noua ignaros nautas terrentia cete
Monſtrum turpe, atrum ſpatioſi bellua ponti,
Cuius ab undiuomo uates imperditus ore
Redditus aëreas rurſum ueniebat ad auras.

Tum ſecum: Superi nunc ò nunc uiſa ſecundent
Præſentes: ueterum agnoſco non uana futuri
Signa, inquit: nempe, ut monſtri deformis in atro
Treis uates latuit luces, treis gutture noctes
Ingluuiem paſſus, uaſtæq; uoraginis antrum,
Sic heros multum ad ſuperos defletus amicis,
Incluſusq; cauo ſaxo, terraq; ſepultus
Delituit ſæpe ut (memini) prædixerat ipſe,
Ad cœlum rediit, ſaxumq; reliquit inane.
Talia uerſanti ſubitò ſub imagine falſa
Ignoti agricolæ ſeſe Deus obtulit ipſe,
Et tumulum iuxta aſtabat, mox farier orſum
Virgo amens animi agnouit, conuerſaq; luce
Reſpicit ecce noua illuſtrem, radiisq; coruſcum.
Corruit, ac genua amplexans ſatis ora tueri
Clara nequit, corpusq; oculis obit omne uolutis,
Et mœſtum aſpectu dulci ſaturauit amorem.
Continuò triſti penitus de pectore mœror
Omnis abit, rediitq; decor ſuus ilicet ori
Marmoreo: ſed adhuc turgentibus humida gemmis
Lumina, inornatiq; fluunt per colla capilli.
Sic ubi rore madens pluuio roſa languida honeſtum
Demiſit caput, atq; comā largo imbre grauatam,
Tum ſi purpureo Sol lumine ueſtiat arua,
Et redeat madido facies innubila cœlo,
Protinus attollens ſeſe rurſum illa reſurgat,
Puniceiq; ſinus diuinum pandat honorem:
Talis erat poſito uirgo pulcherrima luctu.
Ardet amans ipſum affari Regemq;, Deumq;,

Et

Et coràm ſolitas haurire, ac promere uoces.
Dum trepidat, quæ prima hærens exordia ſumat,
Mortales uiſus adopertus nube reliquit.
Fama Palæſtinas ſubitò hæc impleuerat urbes.
Iamq́; ſacerdotes trepidare, & quærere, ſi quà
Multiplici uulgi ſermoni occurrere poſsint,
Rumoremq́; aſtu premere atq; extinguere famam.
Cuſtodes buſti in primis, qui cuncta canebant,
Muneribus ſuperãt, ſubiguntq́; haud uera profari,
Sublatum furto intempeſta nocte cadauer.
Sed non ulla datur uerum exuperare facultas.
Quoq́; magis tendunt ſerpentem ſiſtere famam,
Amplius hoc uolat illa, omnemq́; exuſcitat oram.
Sunt etiam, qui ſe ore canant uidiſſe patentes
Sponte ſua tumulos, multosq́; exiſſe ſepulcris,
Quorum iampridem tellus acceperat oſſa.
Interea ſocij, quos in diuerſa pauentes
Iandudum terror longè diſiecerat omnes,
Tabeſcunt mœſti: cœlo cecidiſſe uidetur
Omnibus extinctum æterna caligine Solem,
Et penitus mundo iucundum lumen ademptum.
Tandem conueniũt, & adhuc loca nota frequẽtant;
Tectaq́;, quæ uiuo ſibi quondam rege fuiſſent
Dulcia, ſed caſu nunc deſolata recenti.
Dux nuſquam: miſeris nuſquam datur illa tueri
Ora, illos'ue oculos aſpectu luce ſerena
Iucundos magis, aut cœlo radiantibus aſtris,
Et cunctis nomen dulce obſeruatur ad aures.
Aegreſcunt mœſti: ſqualent circum omnia luctu.

Haud ſecus atq; olim exemit cùm ſubere paſtor
Cerea dona cauo, uacuumq́; alueare reliquit,
Tunc etiam, fumus quas longè diſpulit ater,
Hinc illinc glomerantur apes, & inania fruſtra
Tecta adeunt denſo uolitantes agmine circùm,
Direptosq́; fauos ægræ, populataq́; paßim
Mella uident nequicquam hyemi congeſta futuræ.
Ecce uiros autem tali mœrore ſepultos
Attonitæ muris matres rumoribus implent,
Vidiſſe aligeros cœli de gente miniſtros,
Regem ipſum uidiſſe nouo fulgore micantem,
Et uacuum porrò tumulum, ueſtesq́; relictas.
Protinus ergo alij montis petere ardua curſu
Contendunt rapido feſtini, ubi inane ſepulcrum.
At alijs incredibile, ac mirabile uiſum,
Et primò ancipites deluſos credere matrum,
Effigie pauitantum oculos, & imagine falſa,
Vt nobis ſæpe in ſomnis ſpectare uidemur
Abſentum uultus, ſimulacraq́; luce carentum,
Donec ſera illis ſub luce in tecta coactus
Ingrediens ſeſe oſtendit manifeſtius heros
Voce, habituq́; Deum confeſſus imagine nota
Diuinum toto iaciens de corpore lumen.
Hinc Thomas aberat Didymus uicina pererrans
Oppida, quò metus impulerat duce nuper adempto.
Isq́; ubi dein rediens eſt ſacræ redditus urbi,
Acceptusq́; domo, ſocios uidet ecce recenti
Attonitos caſu, ac cæco terrore ſilenteis,
Quales aut templum, domini aut ubi diuitis ædes

Marmoreas petijt ruptis de nubibus ignis,
Terrificisq́; locum impleuit ſplendoribus omnem.
Stant intus pauidi ciues:quatit omnibus horror
Pectora:uix longo poſt tempore corda reſidunt.
Obſtupuit uiſu ignarus,cauſamq́; requirit,
Et ſocios dictis Didymus demulcet amicis,
Quem ſenior Petrus amplexus, lacrymisq́; profuſis
Menti caniciem humectans ſic deniq; fatur:
Vidimus (ò iam nos felices) uidimus ipſum,
Vt ſoliti,regem ſpirantem,aurasq́; trahentem
Cœlicolûm regem,qui nos modò morte reliquit.
Hæc ait:exultansq́; animo cœlum uſq; tuetur.
Ille autem (neq; enim narranti talia credit)
Ipſe'ne rurſus,ait,cœli hoc ſpirabile lumen
Aſpicit? an potius ſimulacri apparuit umbra,
Atq; oculos fallax ueſtros eluſit imago?
Immo,ait,illum ipſum diuino illa ipſa gerentem
Vulnera, & antiquam ſeruantem corpore formam
Vidimus,ac ueros manibus tractauimus artus.
Vidi oculis,uidi ipſe meis,& uulnera noui.
Veſper erat,clauſæq́; fores,clauſæq́; feneſtræ.
Nos intus pauidi latitare,& corpora uictu
Curare,ac poſitis mœſti diſcumbere menſis.
Ecce autem tecti in medijs penetralibus ipſe
Improuiſus adeſt,& inobſeruabilis heros
Effulget clauſis ingreſſus limina portis,
Improuiſus adeſt,inopinaq́; gaudia portat.
Continuò ad lucem uiſum tectum omne cremari.
Nos trepidare animis,ſubitoq́; horreſcere uiſu

Attoniti. uerùm ille metus, nanumq́; timorem
Increpitans uetuit trepidos exurgere menſis.
Ipſe ego ſum: pacem unanimes agitate, metusq́;
Soluite: tentandosq́; dabat ſimul omnibus artus,
Vulneraq́;, inſigni quæ corpore quina gerebat.
Quin etiam parcus nobiſcum accumbere menſis
Non fugiens ſolito eſt coràm de more loquutus,
Ceu mortalis adhuc quæ uerba nouiſſima nuper
Ad mortem properans nobis memoranda reliquit.
Tum demum liquidis abiens ſe immiſcuit auris.
Hæc ſenior, ſociiq́; eadem ſimul ore canebant.
Necdum finis erat uerbis, cùm protinus ecce
Cum clamore ruit Cleophas fidiſſimus unus
E multis, quos bis ſenis ſubiunxerat heros,
Atq; hæc dicta dabat: Vos ò iam ſoluite luctus:
Viuit adhuc ſocii leti iam lege ſolutus:
Viuit adhuc: uidi his oculis, uidi ipſe, Deiq́;
Auribus his hauſi uocem, conſuetaq́; uerba.
Audiit hic etiam mecum, uiditq́; loquentem,
(Atq; manu, nutuq́; propinquū Amaona ſignat)
Nā modò forte animis mœſti dū incedimus ambo,
Quà ſe demiſſi incipiunt ſubducere montes,
Extulit aëreas Emaus ubi turribus arces
Aduena in ignota nobiſcum ueſte profectus,
Externosq́; gerens habitus comes additur ultro.
Tædia dumq́; uiæ uario ſermone leuaret,
Interdum eruptis roramus fletibus ora,
Et gemitus imis dolor exprimit oſſibus ardens:
Ille ægros dictis ſolari, & quærere cauſas

Crebrà

Crebrà reſurgentis luctus:nos ordine cuncta
Pandimus,atq; ducis letum crudele profamur.
Quo moriente ſimul perierunt gaudia noſtra.
Vt factis,uerbisq; animos ſpe arrexerit ingens
Ingenti:ſed dehinc nos morte feſellerit omnes.
Non tulit ulterius,contraq; hæc reddidit ille:
Non pudet ò ſemper cæcos,& lucis egentes?
Non'ne ducis ueſtri quondam crudelia uates
Funera prædixere omnes,caſusq; nefandos
Tot ueterum monimēta docent haud credita uobis?
Sponte ſua leto caput obuius obtulit ipſe
Vnus pro multis,patrias quò flecteret iras,
Atq; iter ipſe ſuo ſignaret ad aſtra cruore.
Haud ita uos ille erudijt:nam ſæpe futura
Hæc eadem de ſe longè antè retexit amicis.
Atq; equidē,memini,nuper media urbe canebat,
Obſcura ſed uerborum rem ambage tegebat.
Nunc autem manifeſta patent,nunc omnia aperta
Nube palàm ablata,nec ſpes fouiſtis inanes.
En rex,qui poſitas conſeuerat ordine uites
Prætendens ſepem inſidijs hominumq;,ferarumq;,
Omnibus immiſsis incaſſum ex urbe miniſtris,
Quos leto dedit inſontes manus effera agreſtum,
Demum infelices natum ipſum miſit in agros.
Nam pater omnipotens poſt tot fera funera uatum
Ipſe ſuum iuſsit natum deſcendere Olympo.
Ecce Palæſtini furijs immanibus acti
Natum etiam hauſerunt crudeli funere herilem.
Haud impune tamen:rex urbe ultricibus armis

Iam iam aderit, flammiſq; feros agitabit agreſtes,
Et pangenda alijs credet uineta colonis.
Sic fatus cœpit uoces ex ordine uatum
Obſcuras, ueterumq; euoluere facta parentum,
Cuncta docens letum CHRISTO *crudele minari,*
Quo mortale genus tenebris educeret atris.
Vt clara antiquis portendi hæc omnia ſignis
Monſtrabat ratione, oculis caligine abacta?
Vt noſtros mira inflexit dulcedine ſenſus?
Vt reſoluta nouo ardebant præcordia amore?
Qualiter aut æris rigor acri ſoluitur æſtu,
Aut glacies concreta nouo ſub Sole liqueſcit.
Non illum tamen immemores agnouimus antè,
Quàm uentũ ad ſedẽ, paruamq; ſubiuimus urbem.
Nanq; iter ulterius fingentem, ſeq; ferentem
Longè alias ſedes petere, ambo orauimus, ijſdem
Nobiſcum haud aſper tectis ſuccederet hoſpes,
Id quoq; præcipiti ſuadebat ueſper Olympo
Iam piceo terras infuſcans noctis amictu.
Paruit, & menſas comitum eſt dignatus egenas.
Vt primùm fruges toſtas Cerealia liba
Attigit, & ſolito fregit de more, repentè
Nox abijt, tandemq; oculis lux addita noſtris.
Agnoſco, & ſupplex manifeſtum numen adoro.
Sed ſubitò uolucres abiens ceu fumus in auras
Reſpuit humanos uiſus, ſenſuſq; refugit.
Talia narrabat Cleophas, quæ credita cunctis
Vera negat Thomas, & cœptis perſtat in ijſdem.
Hæc mihi (dicã iterum) nemo perſuaſerit unquam.

Illum

Illum ipſum his oculis clara niſi luce uidendum
Hauſero,& his manibus niſi uulnera contrectaro.
Sic fatur:ſimul ecce Deus cum lumine largo
Improuiſus adeſt iterum,ſociosq́; reuiſit,
Et clauſæ manſere fores,manſere feneſtræ.
Non aliter uitri,quòd tectis ſummouet auras,
Lumine Sol penetrat ſplendentes aureus orbes
Inſertim radios iaciens in opaca domorum,
Nec tamen ulla uia apparent ueſtigia adacta
Luce,ſed illæſo ſæpe,itq́;,reditq́; metallo.
Sternunt ſeſe omnes terræ,genibusq́; ſalutant.
Vt uerò Didymus manifeſto in lumine uidit
Vulnera monſtrãtem,& ſe nomine compellantem,
Horruit,& prono confeſtim corruit ore.
Multaq́; ſe incuſans animo ſic deniq; fatur:
Vera mihi facies,uerus Deus,omnia noui.
Haud equidem (fateor) uiuum te credere quibam
Poſt obitus cœli hoc iterum ſpirabile lumen,
Has auras.haurire animo tua dicta labanti
Exciderant penitus,modò quæ ſuprema dediſti.
Demens,qui te obita non poſſe huc morte reuerti
Crediderim,cùm quarta alios iam luce ſepultos
Ad ſuperas cœli nuper reuocaueris oras,
Et memini,atq; aderam:ſed me mẽs læua tenebat.
Forſan at hæc tamẽ haud ueſtro ſine numine tanta
Credo equidem uenit dementia:forſitan olim
Proderit hic ſeris haſiſſe nepotibus unum,
Et manibus uoluiſſe prius contingere corpus,
Ne facies,aut uana oculos eluderet umbra.

Talibus orantem Deus,& lux ipſa reliquit
Nunc hos,nunc adiens alios,& pectora firmans.
Nec prius euaſit mundi mortalibus oris,
Quàm quater exoriens dena ſol luce rediret.
Fortè igitur Petrus,& ſocij uada ſalſa ſecabant
Remigijs lembum ſubigentes,dum ſibi uictum
Arte parant ſolita,piſcesq́; in gurgite captant.
Et iam per totam uano,quàm longa,labore
Defeſsi noctem fruſtra madefacta legebant
Retia,cùm iuuenem egregium uidere liquenteis
Fluctifrago tractus è litt ore proſpectantem.
Nec primo agnouere Deum,diuinaq́; membra,
Quandoquidem ſe mortali celauerat ore.
Ipſe dehinc tali compellans uoce natantes
Dextram,ait,affectate uiri:huc appellite puppim:
Hàc dabitur uanum non effudiſſe laborem.
Nec mora,præceptis parent,dextraq́; per undas
Detorquent alacres curſum,nodoſaq́; lina
Proijciunt:moti ſonuit plaga cærula ponti.
Iamq́; ſenex tacito ſocijs Petrus innuit ore,
Auxilioq́; uocat nutuq́;,manuq́; ſilentes
Significans prædam innumeram:uix retia cuncti
Plena trahunt:capti ſaliunt per uincula piſces.
Senſit Ioannes hic numen,& heus prior inquit
O ſocij,non fallor,adeſt Deus,ille magiſter.
Ille quidem:agnoſco diuinos oris honores.
Lætitiam ut iactat uultuq́;,oculisq́; decoris:
Quod ſimul accepit Petrus,haud cũctatus,ab ipſa
Deſilijt rate,& æquoreas ſe iecit in undas,

Quò regem ſalſos per fluctus primus adiret,
Quamuis multà timens gliſcentibus æquore uētis.
Cætera deinde manus terræ aduertuntur, & omnes
Remiuaga ſiccum cupidi tenuere carina.
Tum uictu ut uires reuocent, Cerealia menſis
Dona onerant iuſsi, uiuosq; in littore piſces
Vnà omnes torrere parant, ſuccenſaq; prunæ
Suggeritur circùm: teter petit æthera nidor.
Vt compreſſa fames, ſurgit rex optimus ipſe,
Confeſſusq; Deum ſocijs ita deniq; fatur:
Pacem optate uiri, pacem laudate quieti.
Saluete æternum ſocij, æternumq; ualete.
Eſte mei memores: ego claro poſcor Olympo:
Iamq; adeo duris animos aptate, ferenda
Omnia, nec propius ſæuos adijſſe tyrannos
Sit timor, atq; duces affari, & uera monere.
Non uos maieſtas ſoliorum, aut ſceptra ſuperba
Terrificent regum lucis nil huius egentes.
Haud longè tum quærendum, quæ tempora fandi,
Quis modus aptus: ego præſens adero omnibus, ora
Veſtra regens: dabitur uerborum copia cuiq;.
Nec cœlo uires uos, & ſolamen ab alto
Deficient. cùm Sol decimo iubar aureus ortu
Extulerit, pater afflabit cœleſtibus auris,
Diffuſumq; animis numen diuinitus addet,
Præſide quo freti reges, rerumq; potentes
Nil ueriti, noſtrum uulgabitis undiq; nomen.
Tum ſanctum ſeſe genius aurea tollet ad aſtra,
Denſus agens ueluti laxis ſe palmes habenis

Luxuriat, foliȷ́sq; ſimul, fœtuq; graueſcit.
Deniq;, cùm ſuprema dies illuxerit orbi,
Omniaq; eliciam pateſactis oſſa ſepulcris,
Atq; iterum in lucẽ emergent, quos terra tegebat,
Hanc uallem, denſa hos implebunt agmina colles
Matres atq; uiri, uixq; hauſta luce perempti,
Ipſe ego iura dabo, mediaq; in ualle ſedebo
Quæſitor, uitas populorum, & crimina pendens.
Vos etiam mecum bis ſenis ſedibus ipſi
Sublimes mortale genus cenſebitis unà,
Bis ſenaq; tribus gentis tum ueſtra ſubibunt
Arbitria, & ueſtros mirabitur orbis honores.
Intereà Petre te (nulli pietate ſecundum
Noui etenim) his rerum ſummã, clauumq; tenentem
Præficimus cunctis, ultro qui noſtra ſequuti
Imperia: hoc te præcipuo inſignimus honore.
Tu regere, & populis parcens dare iura memento.
Summa tibi in gentes iam nunc conceſſa poteſtas.
Iamq; pios rege pace: uoca ſub ſigna rebelles.
Quemcunq; in terris ſcelus exitiale peroſus
Admonitum fruſtra iuſta deuoueris ira
Colloquio abſterrens hominum, cœtuq; piorum,
Idem erit inuiſus cœlo, non ille beatis
Sedibus aſpiret, niſi tu placabilis idem
Dignatus uenia meliorem in priſtina reddas.
Iamq; adeò tibi conceſſum mortalibus ægris
Claudere ſiderei portas, ac pandere cœli.
Talia mandabat terras, hominesq; relinquens,
Sic natis moriturus oues, & ouilia paſtor

Commendans charis furta, inſidiasq; luporum
Edocet, & pecori contraria paſcua monſtrat.
Sic ſocijs æuo iam feſſus nauta biremem
Credit, inexpertosq; docet uarias maris oras.
Et breuia, & Syrtes, & naufragas Syrenas.
His animaduerſis totius lucida circùm
Palmiferi nubes collis capita ardua texit,
Et curua æthereis fulſerunt litora flammis.
Intereà totum exercent noua gaudia cœlum
Alituum cœleſtum acies, ſanctiq; uolucres
Dant manibus plauſus, & multicoloribus alis,
Inſtaurantq; choros, fremitu ætheris atria feruent.
Pars pendent ſpeculis, & propugnacula læti
Cœli ſumma tenent, & mœnia celſa coronant.
Obuia pars portis parat ire patentibus, & ſe
Quiſq; auris credunt, ac pennis æthera obumbrant.
Hi plectro indulgent, fidibusq;: his tibia cantus
Dat bifores: alij caua cornua flatibus implent.
Rauciſonasq; tubas, & ahenea cymbala iactant.
Atq; ubi ter patris ad ſolium pernice chorea
Indulſere choris, ter ludo lucida regna
Luſtrauere, poliq; è uertice decurrêre,
Non aliter ſunt ingreſſi uolucri agmine contrà
Concentu uario, & multiſono modulatu,
Quàm, plapſa Remi cùm nondũ urbs alta iaceret,
Tarpeiaq; arces ſtarent, lateq; ſubactis
Iura daret populis rerum pulcherrima Roma,
Conſul uictor, ouans pugnatis undiq; bellis,
Intrabat rediens, Capitoliaq; alta ſubibat.

Talis nubiuago tendebat ad æthera greſſus
Vera Dei ſoboles. ut uerò flectere quiret,
Iratus quoties genitor mortale pararet
Exercere genus meritis ob crimina pœnis,
Omnia fert ſecum cædis monimenta nefandæ,
In primis duplicemq́; trabē, infandamq́; columnā,
Brachia cui uinctus tulit aſpera uerbera, & acres
Virgarum faſces, infectaq́; ſanguine lora,
Haſtamq́;, & calamo pendentia pocula leui.
Treis deinde ingentes, & acuta cuſpide uectes
Cernere erat, quibus effoſſus palmasq́;, pedesq́;,
Sertaq́; nexilibus uepribus conſerta rigebant.
Illic & longo Romani ſigna ſenatus
Haſtili ſuſpenſa, cauoq́; latentia cornu
Lumina, quod ſuperas abies tollebat ad auras,
Quamq́; manu rex pro ſceptro geſtauit arundo,
Omnia quæ pueri cœleſtes antè gerebant,
Singula quiſq́;, poliq́; arcem per inane petebant.
Suſpexere uiri attoniti, acieq́; ſequentes
Alituum nubem, ac regem uidere per auras
Tollentemq́; manus, cœliq́; ſerena ſecantem,
Cùm ſubitò rutila hæc uenit uox reddita ab æthra:
Ne trepidate. quid hæretis ſupera alta tuentes?
Cum genitore Deus regnandum accepit Olympum.
Nec mora: carminibus cœli domus ardua longè
Auditur reſonare, modisq́; per aſtra canoris.
Contrà etiam plauſere, atq; hæc alterna canebant
Læta uiri, cœlumq́; oculis, animisq́; petebant.
Omnes ò plauſu gentes, linguisq́; fauete,

Atq; deum canite aſcenſu ſupera alta tenentem.
Quadrupedum, uolucrumq́; genus, mutaq; natãtes
Exultent, tractus terrarum ubicunq; patentes.
Ipſi dent montes, ipſa & dent flumina uocem
Læta ſuam, & ſcatebris uoluentes flumina fontes,
Quodq́; ambit longis terras anfractibus æquor.
Cuncta ſuum agnoſcant autorẽ, & carmina dicãt.
Semper ut idem ingens regnarit originis expers
Cum genitore deo deus omnia numine complens.
Vt nullis mox principijs, aut ſemine nullo
Omnia condiderit, cœlum, terrasq́; fretumq́;.
Quæq; uago paßim ſubſunt animantia cœlo.
Vt terras ponto diſcluſerit, æthera terris,
Luciferis cœli luſtrauerit atria flammis,
Tellurisq́; ſinum uarijs appinxerit herbis,
Sufficiatq́; ſatis fruges, & uitibus almum
Humorem tu cuncta moues: tibi maximus æther,
Quiq́; ſuper latices concreſcunt æthere, parent:
Nubila te, uentiq́; timent: te ueſper, & ortus
Obſeruant, obeuntq́; tuo ſua munera nutu:
Et tibi monſtriferi obſequitur plaga cærula ponti.
Tu manibus ualidis terrarum pondera libras,
Atq; grauem uacuo ſuſpendis in aëre molem,
Rerum elementa locans æterno fœdere, ut omnia
Concordi in medium tendant nitentia motu.
Tu liquidas per inane uias is nubibus actus,
Aurarumq́; ſedens ueheris pernicibus alis.
Non tibi tempus equis fugit irreuocabile adactis.
Semper idem ante tuos oculos, præſensq́; moratur,

Quodq́;

Quodq́; eſt, quodq́; fuit, ſimul et q̃d deinde ſequetur.
Ipſe etiam parens tibi cœli in uertice fixus
Sol ſtetit: ipſa etiam ſurgens in cornua luna:
Atq; ſuos penitus requierunt ſidere curſus.
Te mandante ſuam uim ſæpe innoxius ignis
Dedidicit: pueri in medijs fornacibus aſtant
Illaſi, iactantq́; tuas ad ſidera laudes.
Tu mare nauigerum concreta diuidis unda,
Et populis medios das ire impune per æſtus.
Tu rapidos flectis ripis mirantibus amnes.
Tu largam tactis è cautibus elicis undam,
Idem largifluos fonteis, & flumina ſiſtens.
Ipſa tuo tremit aſpectu conterrita tellus,
Quosq́; procul tangis fumant ad ſidera montes.
Aſſurgunt reges pauidi, tibi ſceptra, tibi arma
Deponunt, longeq́; tremunt, & numen adorant.
Tu ſurdis aures, oculos tu lumine captis,
Et uocem mutis, & uires ſufficis agris.
Tu reuocas in uitam obita iam morte ſepultos,
Et rurſum potes amiſſos accendere ſenſus.
Non te uis crudi perterruit horrida leti,
Non Erebi confuſa domus loca fœta timoris,
Te manes tremuere. plaga regnator opaca
Vmbrarum paſsim populantem immitia regna
Non tulit, atq; imis trepidus ſe condidit antris,
Proſtrataq́; metu procul Eumenides latitarunt,
Dum ſuperas præda ingenti ueherceris ad arces:
Nunc ubi iam uictor regnas, ſuperûmq́; beato
Concilio imperitas, prouiſaq́; tempora longè

Diſp

Diſponens reparas fugientia ſecula mundo,
Nec requieſſe ſinis Solis uoluentia luſtra.
Salue opifex rerum, uaſtiq; ſalutifer orbis,
Aſpice nos propius, propius genus aſpice noſtrum
Morte tua patet ætherei cui ianua Olympi,
Et ueteres tandem pater obliuiſcitur iras.
Talia littorea læti ſub rupe canebant
Vndeni proceres, omniſq; effuſa iuuentus,
Non tamen exuerant uanum inter tanta timorem,
Gaudia nondum animos firmati numinis aura
Aetherea, ſed adhuc latebras, cauaq; antra petebãt.
Sicut ubi accipiter celſa de ſede columbam
Suſtulit apprenſam, quam roſtro euiſceret unco.
Diffugiunt aliæ huc illuc: mox turribus imis
Condunt ſe celeres, & inania murmura miſcent.
Haud illi ſecus attoniti poſt funera regis
Incluſi tecto ſtabant promiſſa magiſtri
Cœlo expectantes uenturum numen ab alto.
Iamq; aderat promiſſa dies, deciesq; tenebras
Flammifera Sol exoriens face ab orbe fugarat,
Cùm pater omnipotens cœli regione ſerena,
Sidera purpureo reficit quà purior æther
Lumine, cœlicolûm in medio media arce ſederet
Tempora diſpenſans, ſecretaq; fœdera mundo:
Cui ſe tum exutus moribundos filius artus
Diffulgens radijs, ac mira luce coruſcus
Obtulit, & magno genitorem affatus amore eſt:
O pater & ſocijs tandem ſuccurrere noſtris
Tempus, ait, quos amiſſo duce protinus omnes

Acer agit timor huc illuc, atq; omnia terrent
Imbelles, quoniam mortali corpore creti.
Diſcute terrorem hunc animis, & pectora firma,
Ne caſus nequeant alacres procurrere in omnes.
Illis me propter Solyme, Iudææq; paſſim
Inſidias infenſa odijs molitur iniquis,
Tu tamen hos olim fore qui præſtantibus auſis
Per gentes canerent noſtrum indelebile nomen,
Quacunq; Oceano terrarum clauditur orbis,
Et populos noua conuerſos ad ſacra uocarent,
Pollicitus genitor, tibi nec ſententia nutat.
Hos (quando cœli demum non abnuis arcem)
Ipſe ego ſæpe tua fretus pietate labantes
Firmaui, impleuiq; animis. ſiquidem affore Olympi
Promiſi auxilium ſubitò, & tutamen ab arce,
Quo freti reges regumq; minacia iuſſa
Contemnant, alacresq; ruant in funera leti
Sponte ſua ueræ pro relligionis amore.
Sic fatus palmas ferro oſtentabat acuto,
Traiectosq; pedes, & hians in pectore uulnus,
Sertaq;, & hamatos uepres, quos hoſtia geſſit.
Annuit oranti, delibansq; oſcula nato
Reddidit hæc pater æterno deuinctus amore,
Iam conceſſa petis: dabitur tibi nate, quod optas.
Promiſſa (ne tende manus) afflabimus aura,
Quos uis, atq; uiros noſtro flammabimus igni,
Vt pro te blandæ proiecto lucis amore
Non ferrũ, aut flammas metuant, morſus'ue ferarũ,
Aut crinita rotis circùm lanaiantibus hauſtra,

Quiq;

Quiq; reformidant nunc omnes aëris auras,
Obijcient certis alacres ſe ſponte periclis
Pugnando, & claras animas de corpore reddent
Contemptu necis, & uera uirtute ſuperbi.
Non illos æſtus, non illos frigora ſiſtent,
Letiferum aut campos cùm ſidus ſundit hiulcos,
Cærulea aut glacie cùm nectit flumina bruma.
Verùm ultra Gangẽ auditi, Bactra ultima ſupra,
Iſmara, Biſtoniaſq; plagas, Seraſq; remotos
Gadibus, & uirides penetrabunt uoce Britannos.
Implebunt terras monitis, & cuncta nouantes
Templa pererrato ſtatuent tibi maxima mundo,
Ad tua mutatæ properabunt nomina gentes,
Diuiſæ penitus toto orbe per æquora gentes,
Seclaq; conuerſis procedent aurea rebus.
Quæ tibi ſæpe ego pollicitus, ſcisq; omnia mecum.
Nec tantum tua nate pijs hæc uulnera Olympum
Nunc pandi meruere, nigra quos nocte premebat
Inſontes primi ſcelus exitiale parentis.
Verùm alios mox, atq; alios per ſecula cœlo
Efficient dignos, ſua quos commiſſa piacla
Sidereis procul arcebant à ſedibus olim.
Tanta tuæ merces, ea uis, ea gratia mortis.
Atq; adeò, quodcunq; homines ab origine rerum
Admiſere, alijs quidquid peccabitur annis,
Huc coëat, ſatis illa tui pars parua, ſuperq;
Omnia diluere, prorſusq; abolere cruoris.
Quin etiam mox tempus erit, cùm ſcilicet olim,
Ter centum propè luſtra peregerit æthereus Sol,

Tum

Tum ueri Graiûm obliti mendacia uates
Funera per gentes referent tua carmine uerſo,
Atq; tuis omnes reſonabunt laudibus urbes,
Præſertim latam Italiæ felicis ad oram,
Addua ubi uagus, & muſcoſo Serius amne
Purior electro, tortoq; ſimillimus angui,
Quà rex fluuiorum Eridanus ſe turbidus inſert
Mœnia turrigeræ ſtringens malè tuta Cremonæ,
Vt ſibi iam tectis uix temperet unda caducis,
Illic tum niuei uelut inter nubila Cygni
Omnibus in ripis pueri, innuptæq; puellæ
Carmina caſta canent, mixtiq; in gramine molli
Laudibus incipient certatim aſſueſcere noſtris,
Et teneri prima cœtus te uoce ſonabunt.
Hæc tibi certa manent, hæc uis mouet ordine nulla.
Sic fatus dulcem nato inſpirauit amorem.
Interea ſcelus infandum pellacis Iudæ
Multà execrantes ſocij ſe ad iuſſa parabant
Munera diuerſas ſortiti protinus oras,
Quas peterent, moresq; nouos, noua ſacra docerent.
Quo'ue autem patribus bis ſenis cætera, ut antè,
Pareret pubes, numerum, ſanctumq; ſenatum,
Quod ſupereſt, ſupplent, ſocijsq; ex omnibus unus
Sortitu gaudes tanto prælatus honore
Matthia, obſcurum genus, & ſine luce propago.
Tum cuncti inter ſe mœſti ſic ore precari:
Si nunc, ſi nobis aurai cœlitus almæ
Halitus omnipotens patefacto aſpiret Olympo,
Quando quidem toties nobis Deus omnibus illum

Auxilio fore pollicitus,ſanè omnia uera
Prædixit:deſit uerus hoc hactenus unum.
Talia ſuſpenſi,ſecum ægra mente ferebant,
Ecce autem cœli ruere ardua uiſa repente,
Et ſuperûm tonat ingenti domus alta fragore.
Suſpiciunt:noua lux oculis diffulſit,& ingens
Viſus ab æthereo deſcendere uertice nimbus
Lucis inardeſcens maculis,tectumq; per omne
Diuerſi rumpunt radijs:tum innoxius ignis
Omnibus extemplò ſupra caput aſtitit ingens,
Et circùm rutilis incanduit aura fauillis:
Stricturis ueluti crebra crepitantibus olim
Diſsiliunt ſcintillæ,acres dum incudibus ictus
Alternant Chalybes,robuſtaq; brachia tollunt
Candentem curua uerſantes forcipe maſſam.
Nam pater omnipotens,ſuperaq; æquæuus ab arce
Filius aſpirant unà omnipotentibus auris,
Infunduntq; uiris numen.Deus ecce repentè,
Ecce Deus:cunctis diuinitus algida corda
Incipiunt afflata caleſcere.numine tacti
Implentur propiore uiri,ſacrumq; furorem
Concepere,deumq; imis hauſere medullis.
Nec mora,nec requies:ter ſcintillantibus igneis
Terrifico radijs fulgore,ter alitis auræ
Turbine correpti blando flammantur amore,
Igneſcuntq; animis,atq; exultantia cunctis
Exercent acres ſtimulis præcordia motus.
Diffugiunt animis terrores:mira loquuntur,
Mira canunt.eadem uarijs(mirabile dictu)

Gentibus accipitur uox haud obſcura,ſibiq́;
Quisq; uidebatur patrias haurire loquelas,
Multi ut tunc ierant uarijs huc partibus orbis
Sacrorum ſtudio,uiſendæq́; urbis amore,
Solennem qua luce illa celebrabat honorem
Quinquaginta actis poſt orgia prima diebus,
Orgia,cùm menſis epulandum apponimus agnum.
Hic ſua uerba audit tellure Libyſside cretus,
Hic Galli ſua,Romulidæ,Parthiq́;,Scythæq́;,
Nec non ſubiecti glaciali ſidere Thraces,
Afriq́;,Creteſq́;,Phrygumq́; è gente profecti,
Atq; Indi,atq; Arabes,& areniuagi Garamãtes,
Mirantur cuncti circùm,mirantur & ipſi.
Nanq; hominẽ uelut exuti,moribundaq́; membra,
Mente domos cœli peragrant,atq; æthera apertum
Intenti,& ſuperûm taciti ſermone fruuntur.
Iamq́; canunt uentura:animis Deus expulit atram
Luſtrans corda intus nubem,quæ corpora circum
Caligatq́;,hebetatq́; humanas humida mentes.
Quosq́; modò duræ mortis formidine turpi
Speluncis atris terrebant omnia clauſos,
Liberius nunc luce palàm,atq; licentius audent
Terrorum expertes:nec iam mortalia curant.
Non ferrũ,aut flammas metuũt,morſus'ue ferarum,
Sed regem uulgò teſtantur morte peremptum
Immerita,genus æthereo deducere Olympo.
Iamq́; pudet metuiſſe omnes,animoſaq́; leti
Spes magis,atq; magis uiget acris numinis hauſtu.
Haud ſecus ac crebris cùm rimis terra dehiſcit,

Cùm ſitit omnis ager, tum quæ morientia languent
Gramina, cæruleus ſi cœlo uenerit imber,
Continuò attollant rurſus capita, aruaq; ponant
Squalorem, redeatq; decor ſuus omnibus agris.
Ergo abeunt uarias longè, lateq; per oras
Diuerſi, laudesq; canunt, atq; inclyta uulgo
Facta ducis, iamq; (ut uates cecinere futurum
Antiqui) illorum uox fines exit in omnes.
Audijt & ſi quem medio ardens æthere iniquo
Sidere deſertis plaga diuidit inuia terris,
Quiq; orbem extremo circunſonat æquore pontus.
Continuò ponunt leges, moremq; ſacrorum
Vrbibus. infectum genti luſtralibus undis
Eluitur ſcelus, & ueteris contagia culpæ,
Relligioq; nouas noua paßim exuſcitat aras,
Protinus hinc populos CHRISTI *de nomine dicunt*
Chriſtiadas. toto ſurgit gens aurea mundo,
Seclorumq; oritur longè pulcherrimus ordo.

FINIS.

SI QVID HIC FACTVM DICTVM'VE CONTRA SANCTORVM PATRVM SCITA: INFECTVM INDICTVM'VE ESTO.

QVISQVIS ES

AVTOR TE ADMONITVM VVLT, SE
NON LAVDIS ERGO OPVS ADEO PE-
RICVLOSVM CVPIDE AGGRESSVM,
VERVM EI HONESTIS PROPOSITIS
PRAEMIS À DVOB. SVMMIS PONTT.
DEMANDATVM SCITO LEON. X.
PRIVS, MOX CLEM. VII. AMBOB.
EX ETRVSCOR. MEDYCVM CLARISS.
FAMILIA: CVIVS LIBERALITATI
ATQ. INDVSTRIAE HAEC AETAS
LITERAS AC BONAS ARTIS, QVAE
PLANE EXTINCTAE ERANT, EXCITA-
TAS ATQ. REVIVISCENTES DEBET.
ID VOLEBAM NESCIVS NE ESSES.

MARCI HIE-RONYMI VIDAE CREMONENSIS POETIC.

AD FRANCISCVM, FRAN-*ciſci Regis Franciæ filium, Delphinum, Liber primus.*

SIT fas ueſtra mihi uulgare arcana per orbem
Pierides,penituſq́; ſacros recludere fontes,
Dum uatem egregiũ teneris educere ab annis,
Heroum qui facta canat,laudes'ue Deorum,
Mente agito,ueſtriq́; in uertice ſiſtere montis.
Ecquis erit iuuenum ſegni qui plebe relicta
Sub pedibus pulchræ laudis ſuccenſus amore
Auſit inacceſſa mecum ſe credere rupi,
Læta ubi Pierides,cithara dum pulcher Apollo
Perſonat,indulgent choreis,& carmina dicunt?
Primus ades Franciſce,ſacras ne deſpice Muſas,
Regia progenies cui regum debita ſceptra
Gallorum,cùm firma annis acceſſerit ætas.
Hæc tibi parua ferunt iam nunc ſolatia dulces,
Dum procul à patria raptum,amplexuq́; tuorum,

Ah dolor, Hiſpanis ſors impia detinet oris
Henrico cum fratre. patris ſic fata tulerunt
Magnanimi, dum Fortuna luctatur iniqua.
Parce tamen puer ô lacrymis. fata aſpera forſan
Miteſcent, aderitq; dies lætiſsima tandem,
Poſt triſte exilium patrijs cum redditus oris,
Lætitiam ingentem populorum, omneisq; per urbes
Accipies plauſus, & lætas undiq; uoces,
Votaq; pro reditu perſoluent debita matres:
Interea te Pierides comitentur. in altos
Iam te Parnaſsi mecum aude attollere lucos,
Iamq; adeò in primis ne te non carminis unum
Prætereat genus eſſe. licet celebranda reperti
Ad ſacra ſint tantum uerſus, laudes'ue Deorum
Dicendas, ne relligio ſine honore iaceret,
Nam traxere etiam paulatim ad cætera Muſas,
Verſibus & uarijs cecinerunt omnia uates.
Sed nullum è numero carmen præſtantius omni,
Quàm quo poſt diuos heroum facta recenſent,
Verſibus unde etiam nomen fecere minores,
Munere conceſſum Phœbi uenerabile donum
Phœmonoës, quæ prima dedit (ſi uera uetuſtas)
Ex adyto haud alijs numeris reſponſa per orbem.
Tu uerò ipſe humeros explorans conſule primùm,
Atq; tuis prudens genus elige uiribus aptum.
Nam licet hîc diuos, ac Dijs genitos heroas
In primis doceam canere, & res dicere geſtas,
Hæc tamen interdum mea te præcepta iuuabunt,
Seu ſcenam ingrediens populo ſpectacula præbes.

Siue

Siue eligis iuuenum lacrymas, quibus igne medullas
Vrit amor, ſeu paſtorum de more querelas,
Et lites Siculi uatis modularis auena,
Siue aliud quodcunq; canis, quo carmine cunq;,
Nunquã hinc (ne dubita) prorſum incõſultus abibis.
Atq; ideo quodcunq; audes, quodcunq; paratus
Aggrederis, tibi ſit placitum, atq; arriſerit ultro
Antè animo, nec iuſſa canas, niſi fortè coactus
Magnorũ imperio Regum, ſiquis tamen uſquã eſt,
Primores inter noſtros qui talia curet.
Omnia ſponte ſua, quæ nos eligimus ipſi,
Proueniunt, duro aſſequimur uix iuſſa labore.
Sed neq; cùm primùm tibi mentem inopina cupido,
Atq; repẽs calor attigerit, ſubitò aggrediendũ eſt
Magnũ opus. adde moram, tecumq́; impẽſius antè
Conſule, quicquid id eſt, parteisq́; expẽde per omnes
Mente diu uerſans, donec noua cura ſeneſcat.
Antè etiam pelago quàm pandas uela patenti,
Incumbasq́; operi incipiens, tibi digna ſupellex
Verborum, rerumq́; paranda eſt, proq́; uidenda
Inſtant multa prius, quorum uatum indiget uſus.
Illis tempus erit mox cùm lætabere partis.
Sponte ſua, dum fortè etiam nil tale putamus,
In mentem quædam ueniunt, quæ forſitan ultro,
Si ſemel exciderint, nunquam reuocata redibunt,
Atq; eadem ſtudio fruſtra expectabis inani.
Nec mihi non placeant, qui fundamenta laborum
Cùm iaciunt, ueterum explorant opera inclyta uatũ
Noctes atq; dies, paſſimq́; accommoda cogunt.

Auxilia intentiq; aciem per cuncta uolutant.
Quin etiam prius effigiem formare ſolutis,
Totiusq; operis ſimulacrum fingere uerbis
Proderit atq; omneis ex ordine nectere partes,
Et ſeriem rerum, & certos tibi ponere fines,
Per quos tuta regens ueſtigia tendere pergas.
Iamq; hîc tempus erat dare uela uocantibus Euris,
Condendiq; operis primas præſcribere leges:
At prius ætati teneræ quæ cura colenda
Dicendum, quantus puero labor impendendus.
Nulli etenim inſignem dabitur geſtare coronam,
Pieridum choreas, teneris niſi norit ab annis.
Poſtquam igitur primas fandi puer hauſerit artes,
Iam tunc incipiat riguos accedere fonteis,
Et Phœbum, & dulces Muſas aſſueſcat amare.
Ille autem paruum qui primis artibus antè
Imbuit, atq; modos docuit, legesq; loquendi,
Syncerus uocis cuperem, ac puriſſimus oris
Contigerit, fandi ne fors puer, atq; nefandi
Neſcius imbiberit malè grata ſemina linguæ,
Quæ pòſt infecto ex animo radicitus ulla
Non ualeas melior docens euellere cura.
Idcirco mihi ne quiſquam perſuadeat oro,
Vt placeat qui dum cupiunt ſe numine læuo
Tollere humo, & penitus iactant ſe ignota docere,
Conuentu in medio, ſeptiq; impube corona
Inſolito penitus fandi de more magiſtri,
Obſcuras gaudent in uulgum ſpargere uoces
Irriſi, fœdam illuuiem, atq; immania monſtra.

Non minus à recta mentis ratione feruntur
Decepti, quàm qui, liquidi cùm pocula fontes
Sufficiant, malunt graue olentem haurire paludem.
Ne mihi ne tenera talis ſe admouerit auri,
Sed procul ò procul iſta ferat, natosq́; Getarum
Imbuat, aut ſi qua eſt gens toto obtuſior orbe,
Iamq́; igitur mea cura puer penetralia uatum
Ingrediatur, & Aonia ſe proluat unda.
Iamq́; ſacrum teneris uatem ueneretur ab annis,
Quem Muſa Minci herboſis aluere ſub antris,
Atq; olim ſimilem poſcat ſibi numina uerſum,
Admirans artem, admirans præclara reperta.
Nec mora: iam fauet Aſcanio, tactusq́; dolore
Impubes legit æquales, quos impius hauſit
Ante diem Mauors, & acerbo ſunere merſit.
Multa ſuper Lauſo, ſuper & Pallante perempto
Multa rogat, lacrymas inter quoq; ſingula fundit
Carmina, crudeli cùm raptum morte parenti
Ah miſera legit Euryalum, pulchrosq́; per artus
Purpureum, leto dum uoluitur, ire cruorem.
Nec non interea Graios accedere uates
Audeat, & linguam teneris aſſueſcat utranq;
Auribus exercens nunc hanc, nunc impiger illam.
Nulla mora eſt: noſtro Aeneæ iam conferet igneis.
Aeaciden flagrantē animis, Ithacumq́; uagantē,
Atq; ambos ſæpe impellet concurrere uates.
Nunc geminas puer huc aures, huc dirige mentem.
Nam quia non paucos parte ex utraq; poëtas
Noſtosq́;, Graiosq́; tibi ſe offerre uidebis,

Quos hîc euites, quibus idem fidere tutus
Euale as, dicam, ne quis te fallere poſsit.
Haud multus labor autores tibi prodere Graios,
Quos inter potitur ſcepteris inſignis Homerus.
Hunc omnes alij obſeruant, hinc pectore numen
Concipiunt uates, blandumq; Heliconis amorem.
Felices quos illa ætas, quos protulit illi
Proxima. diuino quantò quiſq; ortus Homero
Vicinus magis, eſt tantò præſtantior omnis.
Degenerant adeò magis, ac magis uſq; minores
Obliti ueterum præclara inuenta parentum.
Iamq; ferè Inachiæ reſtincta eſt gloria linguæ
Omnis, & Argolici iuſsi concedere auitis
Sunt pulſi Reges ſolijs, ciuesq; coacti
Diuerſa exilia, atq; alienas quærere terras.
Huc illuc inopes errant, habet omnia uictor
Barbarus, & uerſis nunc luget Græcia fatis.
Noſtri autem ut ſanctum diuas Helicona colentes
Cœperunt primùm in Latium transferre, fluebant
Verſu incompoſito informes, artisq; Pelaſgæ
Indociles Muſa fundebant carmina agreſti
Syluicolas inter Faunos. tunc omne ſonabat
Arbuſtum fremitu ſyluai frondoſai.
Nondum acies, nondũ arma rudi pater Ennius ore
Tentarat, qui mox Graio de uertice primus
Eſt auſus uiridem in Latio ſperare coronam.
Tum rerum cauſas naturæ arcana latentis
Explorare auſi, cecinerunt carmine dulci
Omnia Pierio ſpargentes nectare uates.

Atq; ita deinde rudes paulatim ſumere uerſus
Cœperunt formam inſignem,penitusq́; Latini
Agreſtem exuerunt morem, liquidiſsima donec
Tempeſtas ueluti cœli poſt nubila,& imbres
Extulit os ſacrum ſoboles certiſsima Phœbi
Vergilius,qui mox ueterum ſqualore,ſituq́;
Deterſo in melius mira omnia rettulit arte
Vocem,animumq́; Deo ſimilis.date lilia plenis
Pierides calathis,tantoq́; aſſurgite alumno.
Vnus hic ingenio præſtanti gentis Achiuæ
Diuinos uates longè ſuperauit,& arte,
Aureus,immortale ſonans,ſtupet ipſa,pauetq́;,
Quamuis ingentem miretur Græcia Homerum.
Haud alio Latium tantùm ſe tempore iactat.
Tunc linguæ Auſoniæ potuit quæ maxima uirtus
Eſſe,fuit,cœloq́; ingens ſe gloria uexit
Italiæ,ſperare nefas ſit uatibus ultrà.
Nulla mora,ex illo in peius ruere omnia uiſa,
Degenerare animi,atq; retro res lapſa referri.
Hic nanq; ingenio confiſus poſthabet artem.
Ille furit ſtrepitu,tenditq́; æquare tubarum
Voce ſonos,uerſusq́; tonat ſine more per omnes.
Dant alij cantus uacuos,& inania uerba
Incaſſum,ſola capti dulcedine uocis,
Pierides donec Romam,& Tyberina fluenta
Deſeruere Italis expulſæ protinus oris.
Tanti cauſa mali Latio gens aſpera aperto
Sæpius irrumpens.ſunt iuſsi uertere morem
Auſonidæ uicti,uictoris uocibus uſi.

Ceſsit

Ceſsit amor Muſarum, artes ſubiere repentè
Indigna, atq; opibus cuncti incubere parandis.
Iampridem tamen Auſonios inuiſere rurſus
Cœperunt Medycum reuocatæ munere Muſæ
Thuſcorum Medycum, quos tandem protulit ætas
Europæ in tantis ſolamen dulce ruinis.
Illi etiam Graiæ miſerati incommoda gentis
Ne Danaûm penitus caderet cum nomine uirtus,
In Latium aduectos iuuenes, iuuenumq; magiſtros,
Argolicas arteis quibus eſſet cura tueri.
Securos Muſas iuſſere, atq; otia amare.
Illi etiam captas latè miſere per urbes,
Qui doctas tabulas ueterum monimenta uirorum
Mercati pretio adueherent, quæ barbarus igni
Tradebat Danaûm regnis, opibusq; potitus.
Et tentamus adhuc ſceptris imponere noſtris
Externum, necdum ciuiles condimus enſes.
Hæc ætas omnis, uatum hæc fortuna priorum.
Ergo ipſum ante alios animo uenerare Maronem,
Atq; unum ſequere, utq; potes, ueſtigia ſerua.
Qui ſi fortè tibi non omnia ſufficit unus,
Adde illi natos eodem quoq; tempore uates.
Parce dehinc puer, atq; alios ne quære doceri.
Nec te diſcendi capiat tam dira cupido.
Tempus erit, tibi mox cùm firma aduenerit ætas,
Spectatum ut cunctos impune accedere detur.
Interea moniti uos hîc audite parentes.
Quærendus rector de millibus, eq; legendus
Sicubi Muſarum ſtudijs inſignis, & arte,

Qui curas dulces, caniq; parentis amorem
Induat, atq; uelit blandum perferre laborem.
Illa ſuis niti nondum auſit uiribus ætas,
Externæ ſed opis, alienaq́; indiga curæ eſt.
Nam puerum, ni præſentis uis fida regentis
Adſit, & hunc dulcem ſtudiorũ infundat amorem,
Illecebræ ſacris auertant mille camœnis
Deceptum falſa melioris imagine curæ.
Sic quoq; ubi cultis plantas defodit in hortis
Agricola, & teneras telluri credidit almæ,
Fraxineas, contos ſubitò erigit, & ſua cuiq;
Robora, ut innixæ uentos, cœliq́; ruinam
Contemnant, ſurgantq́; leues impune per auras.
Ille autem, pueri cui credita cura colendi
Artibus egregijs, in primis optet amari,
Atq; odium chari ſuper omnia uitet alumni.
Ne fortè & ſacras ſimul oderit ille camœnas
Imprudens, & adhuc tantæ dulcedinis expers,
Deficiantq́; animi ſtudiorum in limine primo.
Ponite crudeles iras, & flagra magiſtri
Fœda miniſteria, atq; minus abſiſtite acerbis.
Ne mihi ne quæſo puerum quis uerbera cogat
Dura pati, neq; enim lacrymas, aut dulcis alumni
Ferre queunt Muſæ gemitus, ægræq́; recedunt,
Illiusq́; cadunt animi, nec iam amplius audet
Sponte ſua quicquã egregium, ingratumq́; laborem
Inuitus trahit ægrè, animoq́; ad uerbera durat.
Vidi ego qui ſemper leuia ob commiſſa uocabat
Ad pœnam pueros, furijs inſurgere, & ira

Terrib

Terribilem,inuiſos ueluti ſæuiret in hoſtes.
Hinc ſemper gemitus,hinc uerbera dira ſonabant.
Atq; equidem memini cùm formidatus iniquis
Vrgeret pœnis,ſolitoq; immanior ille
Terreret turbam inualidam,miſerabile uiſu,
Fortè puer prima ſignans nondum ora iuuenta
Inſignis facie ante alios exegerat omnem
Cum ſocijs ludens lucem,oblitusq; timoris
Poſthabuit ludo iuſſos ediſcere uerſus.
Ecce furens animis multa increpat ille,minisq;
Inſurgens ſæuo pauitantem territat ore
Horrendum,& loris dextram crudelibus armat.
Quo ſubitò terrore puer miſerabilis acri
Corripitur morbo.paruo is pòſt tempore uitam
Creſcentem blanda cœli ſub luce reliquit.
Illum populifer Padus,illum ſerius imis
Seriadesq; diu Nymphæ fleuere ſub undis.
Tempore iam ex illo,uatem cùm dura iubentem
Phœbigenam Alcides animo indignante peremit
Vocali inuiſam feriens teſtudine frontem.
Debuerat ſæuos factum monuiſſe magiſtros.
Vos tamen ò iuſsi iuuenes parete regentum
Imperijs,ultroq; animos ſummittite ueſtros.
Siquem igitur clari formandi gloria uatis
Digna mouet, uerbis puerum compellat amicis
Sæpe rogans,laudisq; animum pertentet amore.
Quandoquidẽ hunc imis poſtquã ſemel oſsibus ignẽ
Implicuit,labor inde leuis,ſeſe excitat ardens
Sponte ſua,durosq; uolens fert ille labores,

Et tacito uiuens creſcit ſub pectore flamma.
Quid memorem? ſocium nam mos æqualibus annis
Iungere, cui paribus ſtudijs contendat alumnus,
Aemula cùm uirtus ſtimulis agitarit honeſtis:
Præſertim ſi uictori ſua præmia rector
Pollicitus celerem'ue canem, pictam'ue pharetram.
Continuò uideas ſtudio geſtire legendi
Ardentem, ac ſera ſub nocte urgere laborem,
Dum timet alterius capiti ſpectare coronam.
Aſt ubi ſponte ſua ſtudia hæc aſſuerit amare,
Iam non laudis amor, non illum gloria tantùm
Sollicitat, ſed mira operum dulcedine captus
Muſarum nequit auelli complexibus arctis.
Non'ne uides duri natos ubi ſæpe parentes
Dulcibus armorum ſtudijs, & diſcere auaras
Iuſſerunt arteis, mentem ſiquando libido
Nota ſubit, ſolitaq́; animum dulcedine mouit,
Vt Leti rurſum irriguos accedere fontes
Ardeſcant ſtudijs, & nota reuiſere Tempe?
Exultant animis cupidi, pugnantq́; parentum
Imperijs, nequit ardentes uis ulla morari.
Sic aſſuetus equus iam duris ora lupatis
Fortè procul notis ſi armenta aſpexit in aruis,
Huc ueterum ferri cupit haud oblitus amorum,
Atq; hîc atq; illic hæret, frænisq́; repugnat:
Quò'ue magis ſtimulis inſtas, hoc acrius ille
Perfurit, it tandem multo uix uerbere uictus
Cœptum iter. ipſa tamen reſpectans crebra moratur
Paſcua, & hinnitu latè loca complet acuto.

Ah

Ah quoties aliquis ſacros reminiſcitur ager
Fontes incaſſum, & lucos ſuſpirat amatos
Dulcibus ereptus Muſis puer, atria ut alta
Incoleret Regum rebus præfectus agendis?
Tybure q̃ mallet gelido aut ſub Thuſculo iniquam
Pauperiemq́; pati, & uentos perferre niuales?
Contrà autem uanum multi effudere laborem,
Quos fruſtra excoluiſſe ſolum malè pinguis arenæ
Pœnituit, uentusq́; uiam tentaſſe negatis.
Quod ne cui ferè contingat fortè docenti,
Continuò poterit certis præſciſcere ſignis.
Nanq; puer nullis rectorum hortatibus ipſe
Sponte ſua exercetur, amatq́;, rogatq́; docentes
Primus, inardeſcitq́; ingenti laudis amore.
Prouocat hinc ſocios pulchra ad certamina primus,
Exultatq́; animo uictor, ſuperatus amaris
Mordetur curis, latebrasq́;, & ſola requirit
Infelix loca ad æquales pudet ire, grauesq́;
Vultus ferre nequit chari rectoris inultus.
Nec lacrymis penitus caruerunt ora decoris.
Hic mihi ſe diuis ſatisq́; uolentibus affert.
Huic Muſæ indulgent omnes, hunc poſcit Apollo.
At nullam prorſus tibi ſpem fruſtra excitet ille,
Quem non ulla mouet prædulcis gloria famæ,
Et præcepta negat duras dimittere in aures
Immemor auditi, cui turpis inertia mentem
Deijcit, atq; hebetes torpent in corpore ſenſus.
Huic curam moneo ne quiſquam impendat inanem.
Nec placet ante annos uates puer. omnia iuſto

Temp

Tempore proueniant. ah ne mihi olentia poma
Miteſcant prius, autumnus bicoloribus uuis
Quàm redeat, ſpumetq́; cadis uindemia plenis.
Ante diem iam lapſa cadent, ramosq́; relinquent
Maternos, calcabit humi proiecta uiator:
Nec ludos puero abnuimus, ſubducere mentem
Interdum ſtudijs liceat. defeſſus amœna
Rura petat, ſæpe & mores obſeruet agreſtum.
Et uenator agat de uertice Tyburtino.
Veloces capreas, aut tendat retia ceruis.
Non ille intereà penitus patietur inanem
Ire diem, comitum cœtu ſe ſubtrahet ultrò.
Interdum, & ſola ſecum meditabitur umbra
Agreſtem Faunis laudem, Muſasq́; ſub alta
Conſulet Albunea uitreas Anienis ad undas.
Nempe etiam alternis requieſcere fœtibus arua
Permittunt ſponte agricolæ, & ceſſare nouales,
Intereà uires tellus inarata reſumit.
Quiq́; ſubit largis reſpondet frugibus annus.
Verùm non eadem tamen omnibus eſſe memento
Ingenia: inuentus ſæpe eſt cui carmina curæ,
Cui placeant Muſæ, cui non ſit læua uoluntas:
Nititur ille tamen fruſtra, & contendit inani
Deluſus ſtudio, uetitisq́; accingitur auſis.
Numina læua obſtant, precibusq́; uocatus Apollo.
Orabit melius cauſas fors ille, animoq́;
Naturam, & cæcos rerum ſcrutabitur ortus.
Sæpe tamen cultusq́; frequens, & cura docentum
Imperat ingenijs, naturaq́; flectitur arte.

Nec labor ille quidem rectoribus ultimus, acres
Incauto iuueni ſtimulos auertere amoris,
Donec creſcentem doceat maturior ætas
Ferre iugum, atq; faces, ſæuiq; Cupidinis iras.
Sæpe etenim tectos immitis in oßibus ignes
Verſat amor, mollesq; eſt intus cura medullas,
Nec miſerum patitur uatum meminiſſe, nec undæ
Caſtaliæ, tantùm ſuſpirat uulnere cæco.
Ante oculos ſimulacra uolant noctesq;, diesq;,
Nuntia uirginei uultus, quem perditus ardet,
Nec potis eſt aliò fixam traducere mentem
Saucius. ignari fruſtra miſcere parentes
Pæonios ſuccos, medicasq; Machaonis artes
Conſulere. intereà penitus calor ille reliquit
Pierius: torquent alij cor molle calores.
Cùm uerò iam pubeſcens mente altius hauſit
Muſarum dulcem, ſanctiq; Heliconis amorem,
Et ſeſe Phœbo addixit, propriumq; ſacrauit,
Haud tantùm exploret uatum monimẽta, ſed idem
Conſulat, atq; alios autores diſcat, ut acri
Nulla ſit ingenio quam non libauerit artem.
Proderit in primis linguam Ciceronis ad unguem
Fingere, & eloquij per campos ire patentes.
Ille decus Latij, magnæ lux altera Romæ
Ore effundit opes fandi certiſsimus autor,
Tantùm omnes ſuperans præclaræ munere linguæ,
Quantum ijs ante alias Romana potentia gentes.
Profuit & uarios mores hominumq;, locorumq;
Exploraſſe ſitus, multas terraq;, mariq;

Aut uidiſſe ipſum urbes, aut narrantibus illas
Ex alijs nouiſſe, & pictum in pariete mundum.
Quid referam qui ut ſæua queant æquare canendo
Prælia, non horrent certamina Martis adire,
Per mediasq́; acies uadunt, & bella laceſſunt?
At quia dura uetant longùm nos fata morari
In cunctis, reuocatq́; angusti terminus æui,
Vos ſat erit pueri tantùm omneis iſſe per artes,
Quarum ſumma ſequi ſaltem faſtigia oportet.
Nec refert rate qui uarias legit æquoris oras,
Mercis ut in patriam referat ſe diues opimæ,
Si non cuncta oculis luſtrauerit oppida paßim,
Et circunfuſis longùm terat otia terris.
Sat fuerit portus, extremaq́; littora tantùm
Exploraſſe: ſecus toto uagus exulet æuo,
Et ſerus natos dulces, patriamq́; reuiſet.
Nulla dies tamen intereà tibi nulla abeat nox
Quin aliquid uatum ſacrorum è fontibus almis
Hauſeris, ac dulcem labris admoueris amnem.
Sed tibi præſertim princeps tunc hæreat illa
Cura animo, noctem atq; diem te te excitet una,
Omnem quam propter libuit perferre laborem.
Non hìc te quibus aut pedibus ſpatijs'ue monebo
Tendantur ducti uerſus. labor iſte regentum
Poſtulat haud multum curæ, qui ſæpe morando
Ipſa minutatim metiri carmina ſectis
In parteis membris, & tempora certa docebunt,
Continuò edico iam tunc animoſus alumnus
In numerum incipiat ſub leges cogere uerba.

Iam tunc ſummiſſa meditetur carmina uoce.
Sermonum memor, antiquis quos uatibus hauſit.
Tum uotis ſibi centum aures, tum lumina centum
Exoptat dubius rerum, metuensq́; pericli.
Diuidit huc, illuc animum, cunctamq́; pererrat
Naturam rerum, uerſatq́; per omnia mentem,
Quis rebus dexter modus, aut quæ mollia fandi
Tempora, uertuntur ſpecies in pectore mille.
Nec mora, nec requies, dubio ſententia ſurgit
Multa animo, uariatq́;. omnes conuertitur anceps
In facies, neſcitq́; etiam notiſsima, & hæret
Attonitus. nunc multa animum, nunc cōſulit aures
Secum mente agitans ſiqua olim audita recurſent,
Sponte ſua, & memorē mentē excitat, atq; repoſtas
Theſauris depromit opes, lætusq́; laboris
Ipſe ſui parto fruitur. multa ecce repentè
Fors inopina aperit cunctanti, aliudq́; putanti.
Iamq́; hæc, iamq́; illa attentat texitq́;, retexitq́;.
Et uarijs indefeſſus conatibus inſtat.
Sæpe etenim occurrūt haud dictu mollia, ubi hæret
Cura diu, multoq́; exercita corda labore.
Nunc hos, nunc illos aditus ueſtigat, & omnia
Attentans ſcopulo longum luctatur iniquo,
Dum ſe quà oſtendat facilis, uia deniq; multa
Aut ui, aut cœli, & fortunæ munere uictor
Exultat, domitoq́; animis it ad æthera monſtro.
Aſt ubi nulla uiam nec uis, nec dextra aperit fors,
Nec prodeſt uires feſſas renouare, nec aptum
Nunc hîc, nunc illic captare ad carmina tempus,

Inuitus

Inuitus cura abſiſtit, triſtisq́; relinquit
Cœpta inſecta, pedem referens, ceu fortè uiator
Si quis tendat iter campis, cui ſe amnis abundans
Ecce uiæ in medio obijciat, ſpumisq́; fragoſos
Poſt imbrem uoluens montis de uertice fluctus,
Horreſcit, ripaq́; moratus obambulat anceps.
Tum demum metuens retro redit æger, iterq́;
Aut aliâ tenet, aut, cedant dum flumina, differt.
Sed neq; inexpertus rerum iam texere longas
Audeat Iliadas. paulatim áſſueſcat, & antè
Incipiat graciles paſtorum inflare cicutas,
Iam poterit culicis numeris fera dicere fata.
Aut quanta ediderit certamine fulmineus mus
Funera in argutas, & amantes humida turmas,
Ordiri'ue dolos, & retia tenuis aranei.
Conſilijs etiam hic noſtris, nobisq́; docentes
Eſt monitis opus, ingenijs nam parcere multa
Fas teneris, donec paulatim attollere ſeſe
Incipiant animi, uideantq́; in carmine labem
Per ſe ipſi, & tacito rubeant ultro ora pudore.
Nam maculas ſi fortè omnes per carmina monſtret
Quæſitor ferus, abijciant ſpem protinus omnem,
Atque alias animo potius uertantur ad arteis.
Noſtrum igitur ſi fortè adeat puer indole limen
Egregia, ut conſulta petat parère paratus,
Quiq́; uelit ſeſe arbitrio ſupponere noſtro,
Excipiam placidus: nec me iuuenile pigebit
Ad cœlum uultu ſimulato extollere carmen
Laudibus, & ſtimulos acres ſub pectore figam.

Pòſt tamen ut multa ſpe mentem arrexerit ardens,
Si quis forte inter ueluti de uulnere claudus
Tardus eat uerſus, quem non uidet inſcius ipſe,
Deluſusq; ſonis teneras fallacibus aures,
Haud medicas afferre manus, ægroq; mederi
Addubitē, & ſempér meliora oſtendere pergam.
Quod ſupereſt, etiam moneo, creberq; monebo
Ne quiſquam niſi curarum, liberq; laborum
Inchoet egregium quicquam, uerùm procul urbis
Attonitæ fugiat ſtrepitus, & amœna ſilentis
Accedat loca ruris, ubi Dryadesq; puellæ,
Panesq;, Fauniq;, & montiuagi Syluani.
Hic læti haud magnis opibus, non diuite cultu
Vitam agitant uates. procul eſt ſceleratus habendi
Hinc amor, inſanæ ſpes longè, atq; impia uota,
Et nunquam diræ ſubeunt ea limina curæ,
Dulcis, & alma quies, ac paucis nota uoluptas.
At nimium trux ille, ferisq; è cautibus ortus,
Qui ſanctos genus innocuum, populumq; Deorum
Aut armis audet uates, aut lædere dictis.
Vidi ego, qui ad ſummos Muſarū munere honores
Euecti, mox ingratos contemnere Muſas,
Nec uates ſaltem alloquio dignarier ipſos.
Parcite mortales ſacros uexare poëtas.
Vltores ſperate Deos, ſub numine quorum
Semper uita fuit uatum defenſa piorum.
Illi omnes ſibi fortunas poſuere uolentes
Sub pedibus, regumq; & opes, & ſceptra ſuperba
Ingenti uincunt animo, ac mortalia rident.

Non illis uſquam ſcelerum mens conſcia cæcos
Horreſcit cœli crepitus, ignem'ue coruſcum,
Cùm pater omnipotens prærupta ſ fulmine turres
Ingeminans quatit, ac montes deuerberat altos.
Securi terrorum hilares ad ſidera mentes
Arrexere, Deûmq; agitant ſine crimine uitam.
Dona Deûm Muſæ: uulgus procul eſte prophanũ,
Has magni natas Iouis olim dixit ab aſtris.
Callidus in terras inſigni fraude Prometheus,
Cùm liquidos etiam mortalibus attulit ignes:
Quippe rudes hominum mentes, & pectora dura
Ipſe ſagax animo miſeratus, ubi aſtra per aurea
Ire datum, ac ſuperûm lætis accumbere menſis,
Miratus ſonitum circumuoluentis Olympi
Ingentem, magniq; argutos ætheris orbes,
Quos, ſua quenq;, cient uario diſcrimine Muſa.
Continuò utilius ratus eſt mortalibus addi
Poſt ignem nil poſſe, animumq; ad callida mouit
Furta uigil. Dij mox cœleſtia dona uolentes
Conceſſere, doli licet audentiſſimus ipſe
Autor Caucaſeo ſæuas det uertice pœnas.
Quo terrore niſi multò pòſt tempore inertes
Non auſi dias homines accerſere Muſas.
Sed uentura prius pandebant carmine ſoli
Cœlicolæ, dubijsq; dabant oracula rebus.
Ipſe pater diuûm Dodonæ carmina primus
Et Libycis cecinit lucis, mox Phocidis antro
Inſonuit Themis alma, ſuos quoq; pulcher Apollo
Reſponſis monuit Delphos, nec defuit olim

Antiquis Faunus caneret qui fata Latinis.
Tum Solymûm priſci uates, tum ſacra Sibyllæ
Nomina diuinas cœli in penetralia mentes
Arripuere, Deûmq; animis hauſere furentes.
Nec mora, quæ primùm Fauni, uatesq; canebant
Carmina mortales paßim didicere per urbes;
Poſt epulas laudes heroum, & facta canentes.
Quid mirandum homini cœlo diuinitus æquè
Conceſſum? mortale genus tua numina ſentit
Quiſquis es ille, Deus certè, qui pectora uatum
Incolis, afflatasq; rapis ſuper æthera mentes.
Te ſine nil nobis lætum, nec amabile quicquam:
Ipſe etiam uolucres uario tua numina cantu
Teſtantur, pecudesq; feræ, mutæq; natantes
Ad tua iuſſa citæ properant. tua munera ſaxa
Dura mouent, ſyluasq; trahunt hinc inde ſequẽtes.
Te quoq; ſenſerũt olim impia Tartara, & umbræ
Pallentes ſtupuere. minas tibi ianitor Orci
Oblitus; ſæuas poſuere & Erynnides iras.
Te Iouis ambroſijs das nos accumbere menſis.
Tu nos Dijs æquas ſuperis. tu blanda laborum
Sufficis, & duræ præſens ſolatia uitæ.
Salue hominum dulcis requies, diuûmq; uoluptas.
Ipſe tuæ egregios audax nunc laudis honores
Ingredior uates idem, ſuperûmq; ſacerdos,
Sacraq; dona fero teneris comitatus alumnis.

MAR

MARCI HIERONYMI VIDAE POETIC. LIBER II.

PERGITE Pierides natæ Iouis: en mihi totum
Nunc fas uenturis Helicona recludere ſeclis.
Inſpirate animum, templa ipſe in ueſtra ſacerdos
Sacra ferens iuuenes florentes mollibus annis
Duco audens durum per iter. uos mollia Diuæ
Si qua latent, uobis tantum diuortia nota,
Præſentes monſtrate, nouosq́; oſtendite calles,
Quos teneam. Vos en omnis, uos Itala pubes,
Quæ iuga ſub noſtris nunc tendit ad ardua ſignis,
Supplicibus poſcit uotis, facilesq́; precatur.
Nam mihi nũc reperire apta, atq; reperta docendũ
Digerere, atq; ſuo quæq; ordine rite locare,
Durus uterq; labor: ſed quos Deus aſpicit æquus,
Sæpe ſuis ſubitò inuenient accommoda uotis.
Altera nempe arti tantum eſt obnoxia cura,
Vnde ſolent laudem in primis optare poëtæ
Veſtibulum ante ipſum, primoq́; in limine ſemper
Prudentes leuiter rerum faſtigia ſumma
Libant, & parcis attingunt omnia dictis,
Quæ canere ſtatuere: ſimul cœleſtia Diuûm
Auxilia implorant proprijs nil uiribus auſi.
Quos ores autem non magni deniq; refert,
Dum memor auſpicijs cuiuſquam cuncta Deorum

Aggrediare. Iouis neq; enim niſi rite uocato
Numine fas quicquam ordiri mortalibus altum.
Nec ſat opem implorare ſemel, Muſasq; ciere,
Sed quoties ueluti ſcopuli duriſſima dictu
Obijcient ſeſe tibi non ſuperanda labore
Mortali, diuos toties orare licebit.
Incipiens odium fugito, facilesq; legentum
Nil tumidus demulce animos, nec grãdia iam tum
Conuenit, aut nimium cultum oſtentantia fari.
Omnia ſed nudis propè erit fas promere uerbis.
Ne ſi magna ſones, cùm nondum ad prælia uẽtum,
Deficias medio irriſus certamine, cùm res
Poſtulat ingentes animos, uiresq; ualentes.
Principijs potius ſemper maiora ſequantur.
Protinus illectas ſuccende cupidine mentes,
Et ſtudium lectorum animis innecte legendi.
Iam uerò cùm rem propones, nomine nunquàm
Prodere conueniet manifeſto. ſemper opertis
Indicijs, longè & uerborum ambage petita
Significant, umbraq; obducunt. inde tamen ceu
Sublustri è nebula rerum tralucet imago
Clarius, & certis datur omnia cernere ſignis.
Hinc ſi dura mihi paſſus dicendus Vlyſſes,
Non illum uero memorabo nomine, ſed qui
Et mores hominum multorum uidit, & urbes
Naufragus euerſæ poſt ſæua incendia Troiæ.
Addam alia anguſtis complectens omnia dictis.
Ergo age quæ uates ſeruandi cura fatiget
Ordinis intentos operi, cùm carmine aperto

Rem tempus narrare, loco ut diſpoſta decenti
Omnia ſint opere in toto, nec meta laborum
Vſquam diſsideat ingreſsibus ultima primis.
Principio inuigilant non expectata legenti
Promere, ſuſpenſosq; animos nouitate tenere,
Atq; per ambages ſeriem deducere rerum.
Nec, quacunq; uiam ſuadet res geſta, ſequuntur.
Plerunq; à medijs, arrepto tempore fari
Incipiunt, ubi facta uident iam carmine digna.
Inde minutatim geſtarum ad limina rerum
Tendentes prima repetunt ab origine factum.
Hoc faciunt, operum primo ne in limine lector
Hæreat ignarusq; uiæ, incertusq; laborum.
Nanq; ubi eum metã iam tum ſtatuere ſub ipſam,
Lætior ingreditur ſpe mentem arrectus inani,
Dum putat exigui finem propè adeſſe laboris.
Sed portus, quos ante oculos habet uſq; propinquos
Approperãs, iam iamq; tenet, ſimilisq; tenenti eſt.
Longa procul longo uia diuidit inuia tractu.
Flectendi retro curſus, uia plurima eunti
Reſtat adhuc, multumq; illi maris æquor arandum,
Haud ſapiens quiſquam, annales ceu congerat, Ilij
Inchoët excidium ueteri paſtoris ab uſq;
Iudicio memorans ex ordine ſingula, quicquid
Ad Troiam Argolicis ceſſatũ eſt Hectore duro.
Conueniet potius prope finem prælia tanta
Ordiri, atq; graues iras de uirgine rapta
Auerſi Aeacidæ præmittere. tum fera bella
Conſurgunt, tum pleni amnes Danaûmq;, Phrygũq;

Xanthuſq;, Simouſq;, & inundant ſanguine foſſæ.
Haud tamen intereà quæ præceſſere ſilendum,
Aulide iurantes Danaos, uēctaſq; per æquor
Mille rates, raptuſq; Helenes, & coniugis iras.
Quæq; nouem Troia eſt annos perpeſſa priores.
Atq; etiam in patriam ſiquis deducere adortus
Errantem Laërtiaden poſt Pergama capta,
Non illum Idæo ſoluentem è littore claſſem
Cum ſocijs primum memoret, Siconeſq; ſubactos,
Sed iam tum Ogygiam delatum ſiſtat ad alta
Virginis amuſsis ſocijs Atlantidos antra.
Exin poſt uarios Phæacum in regna labores
Inferat hic poſitis demum ipſe miſerrima menſis,
Erroreſq; ſuos narret, caſuſq; ſuorum.
Antè tamen ſi geſta canunt, ab origine cauſas
Expediũt, quis dehinc ſtatus, & quæ tēpora rerum.
Primus at ille labor uerſu tenuiſſe legentem
Suſpenſum, incertumq; diu, qui deniq; rerum
Euentus maneant, quo tandem durus Achilles
Munere placatus regi rurſum induat arma
In Teucros, cuius'ue Dei Laërtius heros
Auxilio Polypheme tuis euadat ab antris,
Lectores cupidi expectant, durantq; uolentes:
Nec perferre negant ſupereſt quodcunq; laborum,
Inde licet feſſos ſomnus grauis auocet artus,
Aut epulis placanda fames, Cereriſq; libido.
Hoc ſtudium, hanc operam ſerò dimittimus ægri.
Non'ne uides ut ſæpe aliquis nimis arte ſuperbit
Improbus, & captis animis illudere gaudet,

Et

Et nunc huc, deinde huc mentes deducit hiantes,
Suſpenditq́; diu miſeros, torquetq́; legentes?
Ille quidem ſi te magnum certamen Atridæ
Et Paridis multo promiſſum carmine nuper
Expectare auidum, ſæuaq́; cupidine captum
Senſerit, uſq; moras trahet ultro, & differet arma,
Dum celſa Priamo, patribusq́; è turre Lacæna
Nomine quenq; ſuo reges oſtendit Achiuos.
Ipſa procos etiam ut iuſſit certare ſagittis
Penelope optatas promittens callida tædas
Victori, per quanta moræ diſpendia mentes
Suſpenſas trahet antè, uiri quàm proferet arcum
Theſauris clauſum antiquis, penitusq́; repoſtum?
Haud tamen omnino incertũ metam uſq; ſub ipſam
Exactorum operum lectorem in nube relinquunt.
Sed rerum euentus nonnullis ſæpe canendo
Indicijs porrò oſtendunt in luce maligna,
Subluſtriq́; aliquid dant cernere noctis in umbra.
Hinc pater Aeneam, multiq́; inſtantia uates
Fata docent Latio bella, horrida bella manere,
Atq; alium partum Troianis rebus Achillem.
Spem tamen incendunt animo, firmantq́; labantem
Spondentes meliora, & res in fine quietas.
Ipſe quoq; agnouit per ſe, cùm in limine belli
Nauibus egreſſus turmas inuaſit agreſtes,
Atq; (omen pugnæ) proſtrauit marte Latinos,
Occiſo, ante alios qui ſeſe obiecerat, hoſte.
Fata Menœciades etiam prædixerat olim
Victori moriens maiori inſtare ſub hoſte.

Quamu

Quamuis haud fuerit res credita. tu quoq; Turne
Præuidiſſe tuos poteras heu perdite caſus
Longè ante exitium, cùm crebrò obſcœna uolucris
Per clypeum, perq; ora uolans ſtridentibus alis
Omine turbauit mentem, admonuitq; futuri.
Hinc tibi tempus erit magno cùm optaueris emptũ
Intactum Pallanta, & cùm ſpolia aurea baltei
Oderis, atq; tibi haud ſtabit uictoria paruo,
Nam iuuat hæc ipſos inter præſciſſe legentes,
Quamuis ſint & adhuc confuſa, & nubila porrò,
Haud aliter longinqua petit qui fortè uiator
Mœnia, ſi poſitas altis in collibus arces
Nunc etiam dubias oculis uidet, incipit ultro
Lætior ire uiam, placidumq; urgere laborem,
Quàm cùm nuſquã ullæ cernuntur quas adit arces,
Obſcurum ſed iter tendit conuallibus imis.
Tuq; adeò niſi mente prius, niſi pectore toto
Crebra agites quodcunq; canis, tecumq; premendo
Totum opus ædifices, iterumq; iterumq; retractes,
Laudatum alterius fruſtra mirabere carmen,
Nec te fors inopina regat, caſusq; labantem.
Omnia conſilijs prouiſa, animoq; uolenti
Certus age, ac ſemper nutu rationis eant res.
Quandoquidem ſæpe incerti huc, illucq; uagemur,
Inq; alia ex alijs inuiti illabimur orſa,
Dum multa ac uarians animis ſententia ſurgit.
Sæpe uides primis ut quidam longius orſis
Digrediuntur, & obliti quaſi cœpta priora
Longè alijs hærent nulla ſermonibus arte,

Et

Et longos peragrant tractus aliena canentes.
Ac uelut in patriam peregrina ſi quis ab ora
Ire cupit poſt exilium, duroſq; labores,
Ille tamen recto non qua uia tramite ducit,
Carpit iter, ſed nũc uagus hàc, nunc errat & illac.
Vndiq; dum ſtudio fontes inuiſit inani,
Fonteſq; fluuioſq;, & amœnos frigore lucos.
Nam quid opus gemmis armatos pingere currus,
Multa ſuperq; rotas, ſuper axes multa morari
Tũc, cũ bella man' poſcũt, atq; arma fremit Mars.
Nec ſiquem indecoremq; animi, pugnaſq; peroſum
Egregios inter memoras heroas in armis
Caſtra ſequi, cupidi expectant audire legentes
Qua facie, quibus ille humeris, quali'ue capillo
Incedat, captus'ne oculo, an pes claudicet alter,
Aut longo uertex ductu conſurgat acutus,
Ordine cuncta, aliud quaſi nil tibi reſtet agendum.
Aptior Auſonius Drances, cui frigida bello
Dextra quidem, ſed conſilijs non futilis autor
Diues opum, pollens lingua, & popularibus auris.
Multa tamen Graiæ fert indulgentia linguæ,
Quæ noſtros minus addeceant grauiora ſequentes.
Quid tibi nonnullas arteis, ſtudiumq; minorum
Indignum referam? ſunt qui ut ſe plurima noſſe
Oſtentent, pateatq; ſuarum opulentia rerum,
Quicquid opum congeſſerunt ſine more, ſine arte
Irriſi effundunt, & uerſibus omnia accruant,
Præcipuè ſiquid ſummotum, ſiquid opertum,
Atq; parum uulgi notum auribus, aut radiantis

De cœli arcana ratione: Deûm'ue remota
Natura, aut animæ obſcuro impenetrabilis ortu.
Sæpe etiam accumulant antiqua exempla uirorum
(Carminis ingratum genus) hinc atq; inde petita,
Quamuis ſæpe illis tempusq́;, locusq; repugnet.
Ne pueri, ne talem animis inducite morem,
Nec uos decipiat laudis tam dira cupido.
Haud ſum animi dubius magnos remorare poëtas
Interdum Solisq́; uias, Lunæq́; labores,
Aſtrorumq́; ortus, qua ui tumida æquora ſurgãt,
Vnde tremor terris, quamuis illi orſa ſequantur
Longè alia, aut duri cantantes prælia Martis,
Aut terræ mores uarios, cultusq́; docentes.
At prius inuenere locum, dum tempore capto
Talia ſubijciunt parci, nec ſponte uidentur
Fari ea. rem credas hoc ipſam poſcere, ita aſtum
Diſsimulant, aditusq́; petunt ſuper omnia molles.
Cur pater Anchiſes natum opportuna rogantem
Non doceat, rurſus'ne animæ ſemel æthere caſſæ
Ad cœlum redeant, blandiq́; ad luminis auras?
Igneus an'ne ollis uigor, & cœleſtis origo
Seminibus, quantùm non noxia corpora tardant?
Quandoquidẽ ut uariũ ſit opus (nãq; inde uoluptas
Grata uenit) rebus non uſq; hærebis in ijſdem.
Verùm ubi uis animis uarius ſuccurrere feſsis,
Ingrederisq́; nouas facies, rerumq́; figuras,
Paulatim capto primis delabere cœptis
Tempore, nec poſitis inſit uiolentia rebus.
Omnia ſponte ſua ueniant, lateatq́; uagandi

Dulcis amor, cunctamq; potẽs labor occulat artem.
Sic etenim Aeneæ uenturi haud inſcius aui
Res Italûm in clypeo, Romanorumq; triumphos
Fecerat ignipotens, pugnataq; in ordine bella,
Stirpis ab Aſcanio quondã genus omne futurum.
Tum ſi quis Latio cretus de ſanguine uates
Proſequitur uarias oras, moresq; locorum,
Medosq;, Aethiopasq;, & dites arboris Indos,
Immemor ille nimis patriæ, oblitus ue ſuorum,
Si non Italiæ laudes æquauerit aſtris,
Cui neq; Medorum ſyluæ, neq; Bactra, neq; Indi,
Totaq; turiferis Panchaia certet arenis.
Quare etiam egregij uates ego carmina ueſtra
Haud equidem arguerim, qui pectora feſſa legẽtum
Interdum, atq; aures recreatis carmine dulci.
Non ego poſt Celei crates, poſt tribula dicta
Raſtraq;, plauſtraq;, & inflexo cũ uomere aratra
Addubitem flere extincti miſerabile funus
Romani ducis, aut ruris laudare quietem
Poſt uites dictas Bacchi, & ſylueſtria dona.
Vidi etiam qui iam perfecto munere longam
Subiecere moram, extremo ſub fine uagantes
Exactores operum, uacua dum carmina muſa
In longum traherent, cuius dulcedine mira
Feſsi animi cuperent iterumq; iterumq; redire.
Me nulla iccirco quireẽt uis ſiſtere, quin poſt
Naturas & apum dictas, & liquida mella
Triſtis Ariſtæi queſtus, monitusq; parentis
Proſequerer dulci ſermone, & Protea uinctum.

Addam Threïcij carmen miſerabile uatis.
Qualis populea queritur Philomela ſub umbra,
Vt Rhodope, ut Pangæa fleāt, Rhœſi ut domus alta
Atq; Getæ, atq; Hebrus, & Actias Orithyia.
Non aliam ob cauſam reges qui in prælia euntes
Dinumerant, populosq́s, moram traxere canentes
Aut Ligurum regi, ob caſum Phaëthontis amati
Dum gemit, & mœſtum muſa ſolatur amorem,
In ſyluis cano natas in corpore plumas,
Aut rurſum Hippolytum ſuperas ueniſſe ſub auras
Pæonijs reuocatum herbis, & amore Dianæ.
Nec uerò intereà quæ cuiq; inſignia, quæ arma
Prætereunt, pingunt clypeos, atq; Hercule pulchro
Pulcher Auentinus ſatus olim inſigne paternum
Centū angues, cinctamq́; gerit ſerpētibus Hydram.
Sæpe etiā loca amœna canunt, & frigida Tempe.
Nunc uarijs pingunt cum floribus auricomum uer,
Nunc uirides liquidis inducunt fontibus umbras,
Crebraq́; fluuiorum in ripis ſpatiantur opacis
Aut Veneti Eridani, aut Aetoli Acheloi.
Addunt & Panas, Faunos, Dryadasq́; puellas,
Et centum æquoreas Nereo genitore ſorores.
Sæpe tamen memorandum inter ludicra memento
Permiſcere aliquid, breuiter mortalia corda
Quod moueat, tangens humanæ commoda uitæ,
Quodq́; olim iubeant natos meminiſſe parentes.
At non exiguis etiam te inſiſtere rebus
Abnuerim, ſi magna uoles componere paruis,
Aut apibus Tyrios, aut Troia ex urbe profectos

Formicis, Libycum properant dum linquere littus.
Sed non Auſonij rectè fœdiſsima muſca
Militis æquarit numerum, cùm plurima mulctrans
Peruolitat, neq; enim in Latio magno ore ſonantem
Arma, ducesq; decet tam uiles decidere in res.
Nec dictis erit ullus honos ſi cùm actus ab urbe
Daunius hoſtili Teucris urgentibus heros
Vix pugna abſiſtit, ſimilis dicetur aſello,
Quem pueri læto paſcentem pinguia in agro
Ordea ſtipitibus duris detrudere tendunt
Inſtantes, quatiuntq; ſudes per terga, per armos.
Ille autem campo uix cedere, & inter eundum
Sæpe hic, atq; illic auidis inſiſtere malis.
Omnia conueniunt, rerumq; ſimillima imago eſt,
Credo equidem, ſed turpe pecus, nec Turnus aſellum
Turnus auis, atauisq; potens dignabitur heros.
Aptius hanc ſpeciem referat leo, quem neq; terga
Ira dare, aut uirtus patitur, neq; ſufficit unus
Tendere tot contra, telisq; obſtare ſequentum.
Hoc quoq; non ſtudijs nobis leuioribus inſtat
Curandum, ut, quando non ſemper uera profamur
Figentes, ſaltem ſint illa ſimillima ueris.
Vidi aliquos, qui, cùm Glauco medio æquore belli
Tydides ferus occurrit, uix credere poſſunt
Tot traxiſſe moras longis ſermonibus uſos
Inter ſeſe ambos, dum feruent omnia cæde.
Alter enim diri narrat fera fata Lycurgi,
Crimine damnati falſo alter Bellerophontis
Facta refert, magna domitam uirtute Chimæram,

Et uictos pariter Solymos,& Amazonas armis.
Nam quæ multa canunt ficta,& non credita uates,
Dulcia,quo uacuas teneant mendacia mentes,
Illis nulla fides,quam nec ſibi deniq; aperti
Expoſcunt, nec diſsimulant, licet omnia obumbrent
Relligione Deûm,quæ non credenda profantur.
Idcirco ſolis perhibent armenta loquuta
Mortua,& in uerubus Vulcano toſta colurnis,
Vt minus acris equos itidem miremur Achillis,
Verbaq; ueliferas roſtris fudiſſe carinas,
Omnia quæ porta ueniunt inſomnia eburna.
Diſce etiam,pulchri tibi ſi cura ordinis ulla eſt,
Res tantum ſemel effari.repetita bis aures
Ferre negant,ſubeunt feſſas faſtidia mentes.
Quanquã etiã hîc noſtris cernes differre Pelaſgos.
Nam tibi non referent ſemel illic omnia Atridæ.
Nec ſat erit ſi rettulerint quid fortis Achilles
Mente dolens Danaûm ſeſe ſubduxerit armis,
Ipſe iterum Aeacides niſi ſolo in littore ponti
Flens eadem æquoreæ narrauerit omnia matri.
Quin etiam reges cùm dant mandata ferenda,
Cuncta canunt prius ipſi,eadem mox carmine eodẽ
Miſsi oratores repetunt nihil ordine uerſo,
Non ſic Auſonius Venulus legatus ab Arpis
Cum redit Aetoli referens reſponſa tyranni.
Altum at ijs aſſurgat opus:tu nocte,dieq́;
Exiguum meditator,ubi ſint omnia culta,
Et uiſenda nouis iterumq́;,iterumq́; figuris.
Quòd ſi longarum cordi magis ampla uiarum

Sunt

Sunt ſpatia, anguſtis cum res tibi finibus arcta,
In longum trahito arte. uia tibi mille trahendi,
Mille modi. nam ficta potes multa addere ueris,
Et petere hinc illinc uariarum ſemina rerum.
Non'ne uides, ut noſtra Deos in prælia ducant,
Hos Teucris, alios Danais ſocia arma ferentes,
Certantesq́; inter ſe odijs, donec pater ipſe,
Concilium uocet, atq; ingentes molliat iras?
Cùm ſecura tamen penitus natura Deorum
Degat, & aſpectu noſtro ſummota quieſcat.
Addunt infernasq́; domos regna inuia uiuis,
Tartareosq́; lacus, Ditemq́;, & Erinnydas atras.
Tum uolucrum captant cantus, atq; omina pennæ.
Sæpe etiam hoſpitibus conuiuia læta receptis,
Regalesq́; canunt epulas, ubi multa repoſtis
Narrantur dapibus uario ſermone uiciſſim,
Nunc ludos celebrãt magnorum ad buſta uirorum,
Annua nunc patrijs peragunt dijs ſacra periclo
Seruati quondam, laudesq́; ad ſidera tollunt
Aut Phœbi, monſtro ingenti Pythone perempto,
Aut magni Alcidæ, Cacum ut uidere iacentem.
Rege ſub Euryſteo tulerit quos ille labores
Alterni repetunt cantu. ſuper omnia Caci
Speluncam adijciunt, ſpirantemq́; ignibus ipſum.
An memorem, quandoq; omnes intendere neruos
Cùm libuit, uerbisq́; ipſam rem æquare canendo,
Seu dicenda feri tempeſtas horrida ponti,
Ventorum & rabies, fractaq́; ad ſaxa carinæ
Aut Siculo anguſto, aut impacato Euxino?

Siue coorta repentè lues, cùm multa ferarum
Corpora multa hominum leto data, ſiue Sicana
Dicendum quantis terra tonet Aetna ruinis
Prorumpens atram cœli uſq; ad ſidera nubem
Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.
Vidiſti cùm bella canunt horrentia, & arma
Arma fremunt, miſcentq; equitū, peditūq; ruinas,
Ante oculos Martis ſeſe offert triſtis imago,
Non tantùm ut dici uideantur, ſed fieri res,
Vnde ipſis nomen Graij fecere poëtis.
Armorum fragor audiri, gemitusq; cadentum,
Cadentumq; ictus, & inania uota precantum.
Quis quoq;, cùm captas euoluunt hoſtibus urbes,
Temperet à lacrymis? tectorum ad culmina ſæuas
Ire faces, paßimq; domos inuoluere flammas
Cernere erit, trepidosq; ſenes, pueroſq; parentes
Amplexos, flentesq; ipſas ad ſidera matres
Tollentes clamorem hoſtes interq;, ſuosq;,
Abſtractasq; nurus adytis, arisq; Deorum
Et crinem laniare, & pectora tundere palmis,
Hos fugere, aſt illos ingentem abducere prædam,
Perq; domos perq; alta ruunt delubra Deorum.
Atq; huc, atq; illuc tota diſcurritur urbe.
Quid cū animis ſacer eſt furor addit⁹, atq; potēs uis?
Nam uariant ſpecies animorū, & pectora noſtra,
Nunc hos, nunc illos multo diſcrimine motus
Concipiunt ſeu quot cœli mutatur in horas
Tempeſtas, hominūq; ſimul quoq; pectora mutant,
Seu quia non iiſdem reſpondent ſæpe labore

Senſus

Senſus effœti, atq; animus cum corpore languet,
Seu quia curarum interdum, uacuiq; doloris,
Interdum triſtes cæco intus tundimur æſtu.
Dij potius noſtris ardorem hunc mentibus addunt
Dij potius, felixq; ideo qui tempora quiuit,
Aduentumq; Dei, & ſacrum expectare calorem,
Pauliſperq; operi poſito ſubducere mentem,
Mutati donec redeat clementia cœli.
Sponte ſua ueniet iuſtum (ne accerſite) tempus.
Interdum & ſyluis frondes, & fontibus humor
Deſunt, nec uictis ſemper caua flumina ripis
Plena fluunt, nec ſemper agros uer pingit apricos.
Sors eadem incertis contingit ſæpe poëtis.
Interdum exhauſtæ languent ad carmina uires,
Abſumptusq; uigor, ſtudiorũq; immemor eſt mẽs:
Torpeſcunt ſenſus, circum præcordia ſanguis
Stat gelidus. credas penitus migraſſe camœnas,
Notaq; nunquã ipſum rediturũ in pectora Phœbũ,
Nil adeò Muſæ, nil ſubuenit autor Apollo.
Ah quoties aliquis fruſtra conſueta retentat
Munera, nec cernit cœlum ſe tendere contra,
Aduerſosq; Deos, atq; implacabile numen?
Quidam autem iuuentus, qui ſæpe reduceret auras
Optatas ueterum cantando carmina uatum,
Paulatimq; animo blandum inuitaret amorem,
Donec collectæ uires, animiq; refecti,
Et redijt uigor ille, uelut poſt nubila, & imbres
Sol micat æthereus. unde hæc tam clara repentè
Tempeſtas? Deus ecce Deus iam corda fatigat,

Altius inſinuat uenis, penitusq́; per artus
Deditur, atq; faces ſæuas ſub pectore uerſat.
Nec ſe iam capit acer agens calor, igneaq́; intus
Vis ſæuit, totoq́; agitat ſe corpore numen.
Ille autem exultans iactat iam non ſua uerba,
Oblitusq́; hominem mirum ſonat. haud potis ignem
Excutere inuitum miratur ſe ire, rapiq́;
Præcipitem te Phœbe uocans, te Phœbe prementem
Vociferans, plenusq́; Deo, ſtimulisq́; ſubactus
Haud placidis, non ille dapum, non ille quietis,
Aut ſomni memor hanc potis eſt deponere curam.
Sæpe etiam in ſomnis memores Phœbeïa uerſant
Munera, & inuenti quidam qui ſæpe ſopore
In medio Muſis cecinere, & Apolline digna.
Tantus amor famæ, præſentis tanta Dei uis.
Ne tamen ah nimium puer ò ne fide calori.
Non te fortuna ſemper permittimus uti,
Præſentiq́; aura, ſæuum dum pectore numen
Inſidet: at potius ratioq́;, & cura reſiſtat.
Fræno ſiste furentem animum, & ſub ſigna uocato,
Et promere, & laxas ſcito dare cautus habenas.
Atq; ideo ſemper tunc expectare iubemus,
Dum fuerint placati animi, compreſſus & omnis
Impetus. hic recolens ſedato corde reuiſe
Omnia, quæ cæcus menti ſubiecerit ardor.
Præterea haud lateat te nil conarier artem,
Naturam niſi ut aſſimulet, propiusq́; ſequatur.
Hanc unam uates ſibi propoſuere magiſtram:
Quicquid agunt, huius ſemper ueſtigia ſeruant.

Hinc

Hinc uarios moresq́; hominum, moresq́; animātum
Aut ſtudia imparibus diuiſa ætatibus apta
Effingunt facie uerborum, & imagine reddunt
Quæ tardosq́; ſenes deceant, iuuenesq́; uirentes,
Fœmineumq́; genus, quantum quoq; rura colenti,
Aut famulo diſtet Regum alto è ſanguine cretus.
Nam mihi non placeat, teneros ſi ſit grauis annos
Telemachus ſupra, ſenior ſi Neſtor inani
Gaudeat & ludo, & canibus, pictis'ue pharetris.
Et quoniam in noſtro multi perſæpe loquuntur
Carmine, uerba illis pro conditione uirorum,
Aut rerum damus, et proprijs tribuuntur honores.
Cuiq́; ſuus, ſeu mas, ſeu fœmina, ſiue Deus ſit.
Sēper enim ſummus diuûm pater, atq; hominū Rex
Ipſe in concilio fatur, ſi forrè coorta
Seditio, paucis. at non Venus aurea contrà
Pauca refert Teucrûm indignos miſerata labores.
Ingreditur furijs, atq; alta ſilentia rumpit
Acta furore graui Iuno ac fœta uſq; querelis.
Cumq́; etiam iuueni gliſcat uiolentia maior,
Ardens cui uirtus, animusq́; in pectore præſens,
Nulla mora in Turno, nec dicta animoſa retractat.
Stat conferre manū, & certamine prouocat hoſtem
Deſertorem Aſiæ, uerùm quantum ille feroci
Virtute exuperat, tantò eſt impenſius æquum
Et pietate grauem, & ſedato corde Latinum
Conſulere, atq; omnes metuentum expendere caſus.
Multùm etiam intererit, Dido'ne irata loquatur,
An pacato animo, Libycas ſi linquere terras

Troianus paret,& deſertum fallere amorem,
Sæuiet,ac tota paßim bacchabitur urbe
Mentis inops,immanis,atrox uerba aſpera rumpet,
Confuſasq; dabit uoces incertaq;,& anceps
Quæ quibus ante ferat.quantum ab diſtabit ab illa
Didone,excepit Teucros quæ nuper egentes
Soluere corde metum,atq; iubens ſecludere curas,
Inuitansq; ſuis uellent conſidere regnis?
Nec te oratores pigeat,artusq; magiſtros
Conſuluiſſe,Sinon Phrygios quo fallere poßit
Arte dolis quocunq; animos impellere doctus,
Quo'ue tenere queat Graios fandi autor Vlyſſes
Stante domum Troia tandem diſcedere certos.
Quid tibi nunc dulcem præ cunctis Neſtora dicam,
Qui toties inter primores Argiuorum
Ingentes potuit uerbis componere lites,
Et mulcere animos,& mollia fingere corda?
Artibus his certè Cytherea inſtructa,dolisq;
Arma rogat nato genitrix,& adultera læſum
Vulcanum alloquitur,dictisq; aſpirat amorem.
Nam cauſas petit ex alto indeprenſa, uiriq;
Circuit occulta uerborum indagine mentem.
Diſcitur hinc etenim ſenſus,mentesq; legentum
Flectere,diuerſosq; animis motus dare,ut illis
Imperet arte potens dictu mirabile uates.
Nam ſemper ſeu læta canat,ſeu triſtia mœrens
Affectas implet tacita dulcedine mentes.
Quem non Threïcij quodam ſors aſpera uatis
Molliat,amiſſam dum ſolo in littore ſecum

Eurydice ſolans ægrum teſtudine amorem
Te ueniente die, te decedente uocaret?
Quid? puer Euryalus cùm pulchros uoluitur artus
Ah dolor, inq; humeros lapſa ceruice recumbens
Langueſcit moriens, ceu flos ſucciſus aratro,
Ardet adire animus lectori, & currere in ipſum
Voluentem, pueriq; manum ſupponere mento
Labenti, ac largum fruſtra prohibere cruorem
Purpureo niueum ſignantem flumine pectus.
Poſtremò, tibi ſiqua inſtant dicenda, ruborem
Quæ tenerum incuterent Muſis adaperta, chorisq;
Virgineis, molli uel prælerlabere tactu
Diſſimulans, uel uerte aliò, & rem ſuffice fictam.
Si pater omnipotens tonitru cœlum omne ciebit,
Speluncam Dido, dux & Troianus eandem
Deueniant, pudor ulterius nihil addere curet.
Nam ſat erit tellus quòd prima, & conſcius æther
Connubij dent ſignũ, ululentq; in uertice Nymphæ.
Ne'ue alijs impar nimium, ne Troilus armis
Ah puer infelix ſacito concurrat Achilli,
Quàm quibus in Libyco conſpexit littore pictum
Illum Anchiſiades heros, dum uictus anhelis
Fertur equis, curruq; hæret reſupinus inani,
Nec pueri ueros congreſſus dicere cures.
Quid deceat, quid non, tibi noſtri oſtendere poſſunt.
Inuenta ex alijs diſce, & te plurima Achiuos
Conſulere hortamur ueteres, Argiuaq; regna
Explorare oculis, & opimam auertere gazam
In Latium, atq; domum lætũ ſpolia ampla referre.

Haud

Haud minor eſt adeò uirtus, ſi te audit Apollo,
Inuenta Argiuûm in patriam conuertere uocem,
Quàm ſi tu te aliquid intactum inueneris antè.
Aſpice ut inſignis peregrino incedat in aruo
Fatidicæ Mantus, & Minci filius amnis,
Fulgeat ut magni exuuias indutus Homeri
Nec pudet. Egregias arteis oſtenderit eſto
Græcia, tradiderit Latio præclara reperta,
Dum pòſt in melius aliunde accepta Latini
Omnia rettulerint, dum longè maxima Roma
Vt belli ſtudijs, ita doctis artibus omnes,
Quod Sol cunq; uidet terrarum, anteiuerit urbes.
Dij Romæ indigetes, Troiæ tuq; autor Apollo,
Vnde genus noſtrum cœli ſe tollit ad aſtra,
Hanc ſaltem auferri laudem prohibete Latinis,
Artibus emineat ſemper, ſtudijsq; Mineruæ
Italia, & gentes doceat pulcherrima Roma,
Quandoquidem armorum penitus fortuna receſſit,
Tanta Italos inter creuit diſcordia reges.
Ipſi nos inter ſæuos diſtringimus enſes,
Nec patriam pudet externis aperire tyrannis,
Spes tamen Italiæ proſtratæ affulſerat ingens
Nuper, & egregijs animos erexerat auſis.
Heu fruſtra inuidit laudi ſors læua Latinæ,
Necdum fata malis Italûm exaturata quierunt.
Iam gentes longè poſitæ trepidare, duceſq;
Externi, iam diues Arabs, iam Nilus, & Indus
Audierant longò Thuſci decora alta Leonis.
Audierant Medycumq; genus, ſtirpemq; Deorum,

Iam

Iam tum ille egregias curas accinxerat ardens
Pro patriæ decore, pro libertate ſepulta
Antiquæ Auſoniæ germano fretus Iulo,
Qui cum partitus curarum ingentia ſemper
Pondera commiſſas rerum tractabat habenas
Idem regnatorq́; hominum, diuûmq́; ſacerdos.
Iamq́; illum Europæ Reges gensq́; omnis in unum
Conuerſiq́; oculos, conuerſiq́; ora tenebant.
Iamq́; duces animis illum concordibus omnes
Velle ſequi trepidos in Turcas arma parentem.
Illum quadriiugo inuectum per mœnia curru
Roma triumphato uidiſſes protinus orbe.
Illum Tybri pater lætanti ſpumeus alueo
Exciperes Thuſcus Thuſcum, ueheresq́; per undas
Miratus habitusq́; nouos, hominumq́; figuras.
Iſſent poſt currus capti longo ordine reges.
Oblitusq́; minas minor iret barbarus hoſtis,
Qui uictis Solymis nunc, atq; Oriente ſubacto
Exultat fidens, orbisq́; affectat habenas
Efferus, atq; Italæ iam iam (ſcelus) imminet oræ.
Viſendi ſtudio paßim Romana iuuentus
Per fora, perq́; uias feſta diſcurreret urbe.
Ipſe ſuos ſolio fulgens pater aureus alto
Aſpiceret ciues longo pòſt tempore uiſos,
Barbaricumq́; aurum, prædaq́; iuberet aceruos
Sacratis adytis, penitusq́; alta arce reponi.
Verùm heu (Dij ueſtrum crimen) ſpes tanta repentè
Italiæ abſumpta, ac penitus fiducia ceßit.
Egregius moriens heros ſecum omnia uertit.

M. HIERONYMI VIDAE CREMON. POETIC.

LIBER III.

NVNC autem linguæ ſtudium, moremq́; loquendi,
Quem uates, Muſæq́; probent, atque autor Apollo,
Expediam curam extremam, finemq́; laborum.
Diſcendum indicia, & uerborum lumina quæ ſint
Munere Pieridum luſtrandis addita rebus.
Ne te opere incœpto deterreat ardua meta,
Audendum puer, atq; inuicto pectore agendum.
Iam te Pierides ſumma en de rupe propinquum
Voce uocant, uiridiq́; oſtentant fronde coronam
Victori, atq; animo ſtimulos hortatibus addunt.
Iamq́; roſas calathis ſpargunt per nubila plenis
Deſuper, & florum placido te plurima nimbo
Tempeſtas operit, gratumq́; effuſus odorem
Ambroſiæ liquor aſpirat diuina uoluptas.
Verborum in primis tenebras fuge, nubilaq́; atra,
Nam neq;(ſi tantum fas credere) defuit olim
Qui lumen iucundum ultro, lucemq́; peroſus
Obſcuro nebulæ ſe circumfudit amictu:
Tantus amor noctis; latebræ tam dira cupido.
Ille ego ſim, cui Pierides dent carmina Muſæ
Lumine clara ſuo, externæ nihil indiga lucis.
Nec tamen id uotis optandum deniq; magnis.
Ipſe uolens per te poteris, uis Dædala fandi

Tot ſe adeò in facies, tot ſe conuertit in ora
Mille trahens uaria ſecum ratione colores.
Mille modis aperire datur mentiſq; latebras,
Quiq; latent tacito arcani ſub pectore motus.
Si tibi, dum trepidas, non hàc ſucceſſerit, & lux
Non datur hinc, te uerte alio, lumenq; require
Nunc hàc, nunc illac, donec diffulſerit ultro,
Claraq; tempeſtas cœlo radiarit aperto.
Quin etiam anguſtas ſi non urgebere rebus:
Cùm fandi tibi mille uiæ, tibi mille figuræ
Occurrent, tu mille uias, tu mille figuras
Nunc hãc, nunc aliã ingredere, et mutare memẽto,
Iamq; hos, iamq; alios haud ſegnis ſumere uultus.
Nempe inde illectas aures immenſa uoluptas
Detinet, & dulci pertentat pectora motu.
Ergo omnem curã impendunt ut cernere nuſquam
Sit formas ſimiles naturæ exempla ſequuti,
Diſsimili quòd ſint facie quæcunq; ſub aſtris
Vitales carpunt auras, genus omne ferarum,
Atq; hominum, pictæ uolucres, mutæq; natantes.
Non'ne uides uerbis ut ueris ſæpe relictis
Accerſant ſimulata, aliundeq; nomina porrò
Tranſportent, aptentq; aliis ea rebus, ut ipſæ
Exuuiaſq; nouas, res, inſolitoſq; colores
Indutæ ſæpe externi mirentur amictus
Vnde illi, lætæq; aliena luce fruantur,
Mutatoq; habitu, nec iam ſua nomina mallent?
Sæpe ideo cùm bella canunt, incendia credas
Cernere, diluuiumq; ingens ſurgentibus undis.

Cont

Contrà etiam Martis pugnas imitabitur ignis,
Cùm furit accenſis acies Vulcania campis.
Ner turbato oritur quondam minor æquore pugna.
Confligunt animoſi Euri certamine uaſto
Inter ſe:pugnantq́; aduerſiis molibus undæ.
Vſqueadeo paßim ſua res inſignia læta
Permutantq́;,iuuantq́; uicißim,& mutua ſeſe
Altera in alterius transformat protinus ora.
Tum ſpecie capti gaudent ſpectare legentes.
Nam diuerſa ſimul datur è re cernere eadem
Multarùm ſimulacra animo ſubeuntia rerum.
Ceu cùm fortè olim placidi liquidißima ponti
Aequora uicina aſpectat de rupe uiator,
Tantum illi ſubiecta òculis eſt mobilis unda,
Ille tamen ſyluas,interq́; uirentia prata
Inſpiciens miratur,aquæ quæ purior humor
Cuncta refert,captosq́; eludit imagine uiſus.
Non aliter uates nunc huc traducere mentes,
Nunc illuc,animisq́; legentum apponere gaudet
Diuerſas rerum ſpecies,dum tædia uitat.
Res humiles ille interea non ſecius effert
Splendore illuſtrans alieno,& lumine ueſtit,
Verborumq́; ſimul uitat diſpendia parcus.
Hunc fandi morem(ſi uera audiuimus)ipſi
Cœlicolæ exercent cœli in penetralibus altis,
Pieridum chorus in terras quem detulit olim,
Atq; homines docuere,Deûm præclara reperta.
Illæ etenim Iouis ætherea dicuntur in aula
Immixtæ ſuperis feſtas agitare choreas,

Et

Et ſemper canere alterna, Phœbiq́; fruuntur
Colloquio, uatumq́; inſpirant pectora ab alto.
Nec tamen haud ſolis ſugit hæc me nota poëtis,
Verùm etiam autores alij experiuntur, & audent,
Præcipuè orantes cauſas, fandiq́; magiſtri,
Seu ſontes tendant legum compeſcere habenis,
Seu charos cupiant atris è mortis amicos
Faucibus eripere, & defletos reddere luci.
Quin etiam agricolas ea fandi nota uoluptas
Exercet, dum læta ſeges, dum trudere gemmas
Incipiunt uites, ſitientiaq́; ætheris imbrem
Prata bibunt, ridentq́; ſatis ſurgentibus agri.
Hanc uulgò ſpeciem propriæ penuria uocis
Intulit, indictisq́; urgens in rebus egeſtas.
Quippe ubi ſe uera oſtendebant nomina nuſquam
Fas erat hinc, atq; hinc transferre ſimillima uerba.
Paulatim accreuere artes, hominumq́; libido,
Quodq́; olim uſus inops reperit, nũc ipſa uoluptas
Poſtulat, hunc addens uerborum rebus honorem.
Sic homines primùm uenti uis aſpera adegit,
Vitandiq́; imbres ſtipulis horrentia tecta
Ponere, & informi ſedem arctam claudere limo,
Nunc altæ æratis trabibus, Parijsq́; columnis
Regifico ſurgunt ædes ad ſidera luxu.
Parcius iſta tamen delibant, & minus audent
Artifices alij, nec tanta licentia fandi,
Cuiq; datur, ſolis uulgò conceſſa poëtis,
Nempe pedum hi duris cohibentur legibus, & ſe
Sponte ſua ſpatijs anguſti temporis arctant:

Liberius ſas campum alijs decurrere apertum.
Sacri igitur uates facta, atq; infecta canentes
Libertate palàm gaudent maiore loquendi.
Quæſitiq; decent cultus magis, atq; colores
Inſoliti, nec erit tanto ars deprenſa pudori.
Crebrius hi fando gaudent ſuper æthera miris
Tollere res (nec ſit fas tantum credere) dictis.
It cœlo clamor, tremit omnis murmure Olympus.
Nec mora, bis uocem ingeminant, urbisq; ruinas,
Fataq;, præliaq;, & ſortem execrantur iniquam,
O pater, ô patria, ô Priami domus inclyta quondã,
Clamantes, cecidit prò Iuppiter Ilion ingens.
Quid cùm Neptunum dicunt mare, uina Lyæum,
Et Cererem frumenta, patrumq; è nomine natos
Significant, memorantq; urbes pro ciuibus ipſis?
Atq; ideo timor attonitos cùm inuaſerit Afros,
Africa terribili tremet horrida terra tumultu.
Nec deerit, tibi pro fluuijs, proq; omnibus undis
Pocula qui preßis Acheloia miſceat uuis.
Ecce autem ſubitis conuerſi uocibus ultro
Sæpe aliquem longè abſentem, deſertaq; & antra.
Et ſolos monteis affantur, ſæpe ſalutant
Syluasq;, fluuiosq;, & agros, ſenſuq; carentes
Speluncas, uelut hæc ſint reſponſura uocata.
Et uos ô uacui compellant nomine ſaltus.
Prætereà uerbis inimicos addere ſenſus
Oppoſitis, dum dißimulant, aliudq; uidebis
Sæpe loqui, atq; aliud ſimulata condere mente.
Egregia intereà coniux ita nocte ſuprema

Deipho

Deiphobo fidum capiti ſubduxerat enſem.
Nec minus inſignis Drances, cùm ſtragis aceruos
Tot dedit, & claris inſignijt arua trophæis.
Quid ſequar ulterius, quanta dulcedine captas
Detineant aures, uocem cùm rurſus eandem
Ingeminant, modo non uerborum cogat egeſtas?
Pan etiam Arcadia neges hoc ſi iudice præſens,
Pan etiam Arcadia dicam te iudice uanum.
Hæc adeò cùm ſint, cùm fas audere poëtis
Multa modis multis, tamen obſeruare memento
Si quando haud proprijs rem mauis dicere uerbis,
Translatiſq; aliunde notis, longeq; petitis,
Ne nimiam oſtendas, quærendo talia, curam.
Nanq; aliqui exercent uim duram, & rebus iniqui
Natiuam eripiunt formam indignantibus ipſis,
Inuitaſq; iubent alienos ſumere uultus.
Haud magis imprudēs mihi erit, et luminis expers
Qui puero ingentes habitus det ferre gigantis,
Quàm ſiquis ſtabula alta, lares appellet equinos,
Aut crines magnæ genitricis gramina dicat.
Præſtiterit uerò faciem ſpolia & ſua cuiq;
Linquere, et interdum proprijs rem prodere uerbis,
Indicijſq; ſuis, ea ſint modò digna Camœnis.
Res etiam poteris rebus conferre uiciſſim,
Nominibuſq; ambas uerisq;, ſuiſq; uocare.
Quod faciens, fuge uerborum diſpendia, paucisq;
Includas numeris. unde illa ſimillima imago
Ducitur, & breuiter confer, ne fortè priorum
Oblitus ſermonum aliò traducere mentem,

Inq; alia ex aliȷs uideare exordia labi.
Iamq; age uerborum qui ſit delectus habendus,
Quæ ratio:nam nec ſunt omnia uerſibus apta,
Omnia nec pariter tibi ſunt uno ordine habenda.
Verſibus ipſa etiam diuiſa,& carmina quantum
Carminibus diſtant,tantum diſtantia uerba
Sunt etiam inter ſe,quamuis communia multa
Interdum inuenies uerſus diffuſa per omnes.
Multa decent ſcenam,quæ ſunt fugienda canenti
Aut Diuûm laudes,aut Heroum inclyta facta.
Ergo aliè ueſtiga oculis; aciemq; uoluta
Verborum ſylua in magna:tum accommoda Muſis
Selige,& inſignes uocum depaſcere honores,
Vt nitidus puro uerſus tibi fulgeat auro.
Reȷce degenerem turbam nil lucis habentem,
Indecoresq; notas,ne ſit non digna ſupellex.
Quî fieri id poßit ueterum te ſemita uatum
Obſeruata docebit.adi monimenta priorum
Crebra oculis,animoq; legens,& multa uoluta.
Tum quamuis,longè ſiquis ſupereminet omnes.
Virtutem ex illo,ac rationem diſcere fandi
Te iubeam cui contendas te reddere ſemper
Aßimilem,atq; habitus,greſſusq; effingere cũctis,
Quantum fata ſinunt,& non auerſus Apollo,
Haud tamen intereà reliquûm explorare labores
Abſtiteris uatum moneo,ſuſpectaq; dicta
Sublegere,et uariam ex cunctis abducere gazam.
Nec dubitem uerſus hirſuti ſæpe poëtæ
Suſpenſus luſtrare,& ueſtigare legendo,

Sicubi ſe quædam fortè inter commoda uerſu
Dicta meo oſtendant, quæ mox melioribus ipſe
Auſpicÿs proprios poßim mihi uertere in uſus
Deterſa prorſus priſca rubigine ſcabra.
Flumina ſæpe uides immundo turbida limo:
Haurit aquã tamen inde frequens cõcurſus, et altis
Important puteis ad pocula. deſuper illa
Occultis diffuſa canalibus influit, omnemq́;
Illabens bibulas labem exuit inter arenas.
Nil adeò incultum, quod non ſplendeſcere poßit,
Præcipuè ſi cura uigil non deſit, & uſq;
Mente premas; multumq́; animo tecũ ipſe uolutes,
Atq; ideò ex priſcis ſemper, quo more loquamur
Diſcendum, quorum depaſcimur aurea dicta,
Præcipuumq́; auidi rerum populamus honorem.
Aſpice ut exuuias, ueterumq́; inſignia nobis
Aptemus. rerum accipimus nunc clara reperta,
Nunc ſeriẽ, atq; animũ uerborũ, uerba quoq; ipſa:
Nec pudet interdum alterius nos ore loquutos.
Cùm uerò cultis moliris furta poëtis,
Cautius ingredere, & raptus memor occule uerſis
Verborum indicÿs, atq; ordine fallere gentes,
Mutato, noua ſit facies, noua prorſus imago.
Munere (nec longum tempus) uix ipſe peracto
Dicta recognoſces ueteris mutata poëtæ.
Sæpe palàm quidem rapiunt, cupiuntq́; uideri
Omnibus intrepidi, ac furto lætantur in ipſo
Deprenſi, ſeu cùm dictis nihil ordine uerſo
Longè alios iiſdem ſenſus mira arte dedere,

Exueruntq; animos uerborum impune priores:
Seu cùm certandi priſcis ſuccenſa libido,
Et poſſeſſa diu,ſed enim malè condita uictis
Extorquere manu iuuat,in meliusq; referre:
Ceu ſata,mutatoq; ſolo felicius olim
Cernimus ad cœlum translatas ſurgere plantas.
Poma quoq; utilius ſuccos oblita priores
Proueniunt. ſic regna Aſiæ,Troiaq; penates
Transtulit,auſpicijs Phrygius melioribus heros
In Latium,quamuis (nam Diuûm fata uocabant)
Inuitus Phœniſſa tuo de littore ceßit,
Nec connubia læta,nec incœpti Hymenæi
Flexerunt immitem animum. tu uicta dolore
Occidis,& cura uix ipſa in morte relinquunt.
Nunquàm ô Dardaniæ tetigiſſent ueſtra carinæ
Littora,ſors nulli poteras ſuccumbere culpæ.
Ergo agite ò mecum ſecuri accingite furtis
Vnà omnes pueri,paßimq; auertite prædam.
Infelix autem (quidam nam ſæpe reperti)
Viribus ipſe ſuis temere qui fiſus,& arti,
Externæ quaſi opis nihil indigus abnegat audax
Fida ſequi ueterum ueſtigia,dum ſibi præda
Temperat heu nimium,atq; alienis parcere creuit,
Vana ſuperſtitio,Phœbi ſine numine cura.
Haud longum tales ideo lætantur, & ipſi
Sæpe ſuis ſuperant monimentis,illaudatiq;
Extremum ante diem fœtus fleuere caducos,
Viuentesq; ſua uiderunt funera famæ.
Quàm cuperent uano potius caruiſſe labore,

Et

Æq; ſuis alias didiciſſe parentibus arteis?
Sæpe mihi placet antiquis alludere dictis,
Atq; aliud longè uerbis proferre ſub iiſdem.
Nec mea tam ſapiens per ſeſe prodita quiſquam
Furta redarguerit, quæ mox manifeſta probabunt
Et nati natorum, & qui naſcentur ab illis.
Tantum abſit, pœna metuens infamis ut ipſe
Furta uelim tegere, atq; meas celare rapinas.
Non tamen omnia te priſcis fas fidere, qui non
Omnia ſufficient. quærenti pauca labore
Attentanda tuo nondum ulli audita ſuperſunt.
Nos etiam quædam iccirco noua condere nulla
Relligio uetat, indictaq; effundere uoces.
Ne uerò hæc penitus fuerint ignota, ſuumq;
Agnoſcant genus, & cognatam oſtendere gētem
Poſsint, ac ſtirpis nitantur origine certa,
Vſq; adeò patriæ tibi ſi penuria uocis
Obſtabit, fas Graiugenûm felicibus oris
Deuehere informem maſſam, quàm incude Latina
Informans patrium iubeas dediſcere morem.
Sic quondam Auſoniæ ſuccreuit copia linguæ.
Sic auctum Latium, quò plurima tranſtulit Argis
Vſus, & exhauſtis Itali potiuntur Athenis.
Non'ne uides mediis ut multa erepta Mycenis
Graia genus fulgent noſtris immixta, nec ullum
Apparet diſcrimen: cunt inſignibus æquis
Vndiq; per Latios & ciuis, & aduena tractus.
Iamdudum noſtri ceſsit ſermonis egeſtas:
Raro uber patriæ, tibi raro opulentia deerit.

Ipſe ſuis Cicero theſauris omnia promet,
Autoresq; alij nati felicibus annis
Omnia ſufficient, nec ſolis crede poëtis.
Sæpe etiam uidi ueterum inter carmina uatum
Barbarico uerſus cultu, gazaq; ſuperbos:
Belgicaq; immiſit trans alpes eſſeda Gallus.
In Latium, & longæ Macedum uenere ſariſſæ,
Et metuam ne deficiat me larga ſupellex
Verborum, anguſtiq; premat ſermonis egeſtas?
Quin & uicta ſitu, ſi me penuria adaſsit,
Verba licet renouare, licet tua ſancta uetuſtas
Vatibus indugredi ſacraria. ſæpius olli
Aetatis gaudent inſignibus antiquai,
Et ueterum ornatus induti incedere auorum.
Non tamen ille uetus ſqualor fluat undiq; & ater
Verborum ſitus. his modus adſit deniq; quando
Copia non deſit, quorum nunc peruius uſus.
Tum quoq; ſi deerunt rebus ſua nomina certa,
Fas illas apta uerborum ambire corona,
Et late circunfuſis comprendere dictis.
Verba etiam tum bina iuuat coniungere in unum
Molliter inter ſe uinclo ſociata iugali.
Verùm plura nefas uulgò congeſta coire,
Ipſaq; quadrifidis ſubniti carmina membris.
Itala nec paſsim fert monſtra tricorpora tellus.
Horreſco diros ſonitus, ac leuia fundo
Inuitus perterricrepas per carmina uoces.
Argolici quos iſta decet conceſſa libido,
Talia connubia, & tales celebrent Hymenæos.

Ter

Ter geminas immane ſtruant ad ſidera moles
Pelion addentes Oſſæ, & Pelio Olympum.
At uerbis etiam partes ingentia in ambas
Verba interpoſitis proſcindere, ſeq; parare,
Deterere interdum licet, atq; abſtraxe ſecando
Exiguam partem, & ſtrinxiſſe fluentia membra.
Idcirco ſiquando ducum referenda, uirûmq;
Nomina dura nimis dictu, atq; aſperrima cultu,
Illa aliqui, nunc addentes, nunc inde putantes
Pauca minutatim leuant, ac mollia reddunt,
Sichæumq; uocant mutata parte Sicharbam.
Hinc mihi Titanum pugnas, & ſæua Gigantum
Bella magis libeat canere, Enceladiq; tumultus,
Quàm populos Itala quondam uirtute ſubactos,
Atq; triumphatas diuerſo à littore gentes.
Sed neq; uerborum cauſa uis ulla canentem,
Conſilium præter, cogat res addere inanes,
Nomina ſed rebus ſemper ſeruire iubeto
Omnia perpendens uerſus reſonantia membra.
Verba etenim quædam ignarum te fallere poſſunt,
Ni uigiles, mandatum & munus obire recuſent,
Furenturq; operi clàm ſeſe, & inertia ceſſent,
Cætera dum labor exercet concordia iuſſus.
Quæq; ſuus tantum illa dabût numerûq;, ſonumq;.
Atq; ideo quid ferre queant, quid quæq; recuſent
Explorare prius labor eſto, & munera iuſta
Mandato, ac proprium cunctis partire laborem.
Obſcuros aliter crepitus, & murmura uana
Miſcebis, ludesq; ſonis fallacibus aures.

Nec tamen interdum uacuas, animoq; carentes
Addubitem ipſe uolens incaſſum fundere uoces,
Verbaq;, quæ nullo fungantur munere ſenſus,
Diues ut egregio tantùm, & conſpectus amictu
Verſus eat, dulciſq; ſono demulceat aures.
Atq; adeò quæ ſint, ne uerò quare, profectò
Illa tibi ſe ſponte dabunt per ſe obuia paßim.
Sæpe autem ruptis uinclis exempta uolutes
Membra, & compactum quæſitor diſijce uerſum,
Pòſt iterum refice, & partes in priſtina redde
Partibus auulſas: nunquàm te libera uinclis
Incautum fallent reſoluto carmine uerba.
Huc ades, hic penitus tibi totũ Helicona recludam.
Te Muſæ puer hìc faciles penetralibus imis
Admittunt, ſacriſq; adytis inuitat Apollo.
Principio quoniam magni commercia cœli
Numina conceſſere homini, cui carmina curæ,
Ipſe Deûm genitor diuinam noluit artem
Omnibus expoſitam uulgò, immeritiſq; patere.
Atq; ideo, turbam quo longè arceret inertem,
Anguſtam eſſe uiam uoluit, pauciſq; licere.
Multa adeò incumbunt doctis uigilanda poëtis.
Haud ſatis eſt illis utcunq; claudere uerſum,
Et res uerborum propria ui reddere claras:
Omnia ſed numeris uocum concordibus aptant,
Atq; ſono quæcunq; canunt imitantur, & apta
Verborum facie, & quæſito carminis ore.
Nam diuerſa opus eſt ueluti dare uerſibus ora,
Diuerſoſq; habitus, ne qualis primus & alter.

Talis & inde alter, uultuq; incedat eodem.
Hic melior motuq; pedum, & pernicibus alis
Molle uiam tacito lapſu per leuia radit:
Ille autem membris, ac mole ignauius ingens
Incedit tardo molimine ſubſidendo.
Ecce aliquis ſubit egregio pulcherrimus ore,
Cui latũ membris Venus omnibus afflat honorem.
Contra alius rudis informes oſtendit & artus,
Hirſutumq; ſupercilium, ac caudam ſinuoſam
Ingratus uiſu, ſonitu illætabilis ipſo.
Nec uerò hæ ſine lege datæ, ſine mente figuræ,
Sed facies ſua pro meritis, habitusq;, ſonusq;
Cunctis, cuiq; ſuus uocum diſcrimine certo.
Ergo ubi iam nautæ ſpumas ſalis ære ruentes
Incubuere mari, uideas ſpumare reductis
Conuulſum remis, roſtris ſtridentibus æquor.
Tunc longè ſale ſaxa ſonant, tunc & freta uentis
Incipiunt agitata tumeſcere. littore fluctus
Illidunt rauco, atq; refracta remurmurat unda
Ad ſcopulos, cumulo inſeqtur præruptus aquæ mons.
Nec mora, Trinacriã cernas procul intremere omnẽ
Funditus, & montes concurrere montibus altos.
Cùm uerò ex alto ſpeculatus cærula Nereus
Leniit in morem ſtagni, placidæq; paludis,
Labitur uncta uadis abies, natat uncta carina.
Hinc etiam ſolers mirabere ſæpe legendo,
Sicubi Vulcanus ſyluis incendia miſit,
Aut agro ſtipulas flamma crepitante cremari.
Nec minus exultant latices, cùm tæda ſonorè

Virg

Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni.
Carmine nec leui dicenda eſt ſcabra crepido.
Tum, ſi læta canunt, hilari quoq; carmina uultu
Incedunt, lætumq; ſonant haud ſegnia uerba,
Seu cùm uere nouo rident prata humida, ſeu cùm
Panditur interea domus omnipotentis Olympi.
Contrà autem ſeſe triſtes inamabile carmen
Induit in uultus, ſi fortè inuiſa uolucris
Nocte ſedens ſerum canit importuna per umbras,
Vt quondam in buſtis, aut culminibus deſertis.
Verba etiam res exiguas anguſta ſequuntur,
Ingenteſq; iuuant ingentia, cuncta gigantem
Vaſta decent, uultus immanes, pectora lata,
Et magni membrorum artus, magna oſſa, lacertiq;.
Atq; adeo, ſiquid geritur molimine magno,
Adde moram, & pariter tecũ quoq; uerbã laborẽt
Segnia, ſeu quando ui multa gleba coactis
Aeternum frangenda bidentibus, æquore ſeu cùm
Cornua uelatarum obuertimus antennarum.
At mora ſi fuerit damno properare iubebo.
Si ſe fortè caua extulerit mala uipera terra:
Tolle moras, cape ſaxa manu, cape robora paſtor.
Ferte citi flammas, date tela, repellite peſtem.
Ipſe etiam uerſus ruat, in præcepsq; feratur,
Immenſo cùm præcipitans ruit Oceano nox,
Aut cùm perculſus grauiter procumbit humi bos.
Cumq; etiam requies rebus datur, ipſa quoq; ultro
Carmina paulisper curſu ceſſare uidebis
In medio interrupta quierunt cùm freta ponti,

Poſtquàm auræ poſuere: quieſcere protinus ipſum
Cernere erit. medijsq; incœptis ſiſtere uerſum,
Quid dicam, ſenior cùm telum imbelle ſine ictu
Inualidus iacit, & defectis uiribus æger?
Nam quoq; tum uerſus ſegni pariter pede languet.
Sanguis hebet, frigent effœtæ in corpore uires.
Fortem autem iuuenem deceat prorumpere in arces,
Euertiſſe domos, præfractaq; quadrupedantum
Pectora pectoribus perrumpere, ſternere turres
Ingentes, totoq; ferum dare funera campo.
Nulla adeò natum maior prudentia, quàm ſe
Aut premere, aut rerum pro maieſtate canendo
Tollere. nunc illos animum ſummittere cernas
Verborum parcos, humiliq; obſtrepere greſſu,
Textaq; uix gracili deducere carmina filo.
Nunc illos uerbis opulentos, diuite uena
Cernere erit fluere, ac laxis decurrere habenis
Fluxosq; ingentesq; redundat copia læta
Vbere felici, uerborumq; ingruit agmen
Hybernarum inſtar niuium, cùm Iuppiter alpes
Frigidus aëreas, atq; alta cacumina ueſtit.
Interdum uerò cohibent undantia lora.
Non humiles, non ſublimes media inter utrunq;
Littus arant ueluti ſpatia, & confinia radunt.
Sic demum portu læti conduntur in alto.
Quod ſupereſt, quæ poſtremò peragenda poëtæ
Expediam, poſtquàm caſus euaſerit omnes,
Signaq; perpetuum deduxit ad ultima carmen,
Exultans animo uictor, lætusq; laborum

Non totam ſubitò præceps ſecura per urbem
Carmina uulgabit. ah ne ſit gloria tanti,
Et dulcis fama quondam maleſuada cupido.
At patiens operum ſemper, metuensq; pericli
Expectet, donec ſedata mente calorem
Paulatim exuerit, fœtusq; aboleuit amorem
Ipſe ſui, curamq; aliò traduxerit omnem.
Interea fidos adit haud ſecurus amicos,
Vtq; uelint inimicum animum, frontisq; ſeueræ
Dura ſupercilia induere, & non parcere culpæ
Hos iterum atq; iterum rogat, admonitusq; latentis
Grates lætus agit uitij, & peccata fatetur
Sponte ſua, quamuis etiam damnetur iniquo
Iudicio, & falſum queat ore refellere crimen.
Tum demum redit, & poſt longa obliuia per ſe
Incipit hîc illic ueterem explorare laborem.
Ecce autem ante oculos noua ſe fert undiq; imago,
Longè alia heu facies rerum, mutataq; ab illis
Carmina, quæ tantū antè recens confecta placebant.
Miratur tacitus, nec ſe cognoſcit in illis
Immemor, atq; operū piget, ac ſeſe increpat ultrò.
Tum retractat opus commiſſa piacula doctæ
Palladis arte luens. nunc hæc, nunc reijcit illa
Omnia tuta timens, melioraq; ſufficit illis,
Attondetq; comas ſtringens, ſyluamq; fluentem,
Luxuriemq; minutatim depaſcit inanem
Exercens durum imperium, dum funditus omnem
Nocturnis inſtans operis, operisq; diurnis
Verſibus eluerit labem, & commiſſa piarit.

Ard

Arduus hic labor. hic autem durate poëtæ,
Gloria quos mouet æternæ pulcherrima famæ.
Tum ſiqua eſt etiam pars imperfecta relicta,
Olim dum properat furor, ingenijq; morari
Tempeſtas renuit, ſuppletq́;, & uerſibus affert
Inualidis miſeratus opem, claudisq́; medetur.
Nec ſemel attrectare ſatis, uerum omne quotannis
Terq́;, quaterq́; opus euoluendum, uerbaq́; uerſis
Aeternum immutanda coloribus. omne frequenti
Sæpe reuiſendum ſtudio per ſingula carmen.
Quod non una dies, fors afferet altera, & ultro
Nullo olim ſtudio, nulla olim in carmine cura
Deprenſæ per ſe prodentur tempore culpæ,
Quæq́; latent uariæ denſa inter nubila peſtes.
Quin etiam doctum multum iuuet ille laborem,
Qui uarias cœli creber, mutauerit oras.
Nanq; etiam mutant animi genioq́; locorum
Diuerſas ſpecies, diuerſos pectora motus
Concipiunt, noſtriſq́; nouæ ſe mentibus offert
Vltro aliquid ſemper lucis, tenebræq́; recedunt,
Atq; nouos operi ſemper ſas addere flores.
Verum eſto hic etiam modus. huic imponere curæ
Neſciuere aliqui finem, medicasq́; ſecandis
Morbis abſtinuiſſe manus, & parcere tandem
Immites, donec macie confectus, & æger
Aruit exhauſto uelut omnis ſanguine fœtus,
Natiuumq́; decus poſuit, dum plurima ubiq;
Deformat ſectos artus inhoneſta cicatrix.
Tuq́; ideò uitæ uſq; memor breuioris, ubi annos

Poſt

Poſt aliquot (neq; enim numerũ, neq; tempora pono
Certa tibi) addideris decoris ſatis, atq; nitoris,
Rumpe moras; opus ingentem dimitte per orbem,
Perq; manus, perq; ora uirûm permitte uagari.
Continuò lato te dulces undiq; amici
Gratantes plauſu excipient. tua gloria cœlo
Succedet, nomenq; tuum ſinus ultimus orbis
Audiet, ac nullo diffuſum abolebitur æuo.
Et dubitamus opes animo contemnere amari,
Nec potius ſequimur dulces ante omnia Muſas?
O fortunati, quibus olim hæc numina dextra
Annuerint præcepta ſequi, quæ'ue ipſe canendo
Iuſſa dedi plenus Phœbo, attonitusq; furore.
Quando non artes ſatis ullæ, hominumq; labores,
Et mea dicta parum proſint, ni deſuper adſit
Auxilium, ac præſens fauor omnipotentis Olympi,
Ipſe uiam tantum potui docuiſſe repertam
Aonas ad montes, longeq; oſtendere Muſas
Plaudentes celſæ choreas in uertice rupis,
Quò me haud ire ſinunt unquã fata inuida, & uſq;
Abſterrẽtq;, arcẽtq; procul, nec ſumma iugi unquã
Fas prenſare manu faſtigia: ſat mihi ſiquem,
Siquem olim longè aſpiciam mea fida ſequutum
Indicia exuperaſſe uiam, ſummoq; receptum
Vertice, & hærentes ſocios iuga ad alta uocantem.
Sed non ulla tamen noſtri quoq; gratia facti
Forſan erit. me fida olim præcepta canentem
Stipabunt iuuenes denſo circùm agmine fuſi,
Et uocem excipient intenti ſenſibus omnes.

Tum

Tum uitæ ſi iuſta meæ procedere luſtra
Fata ſinent, nec me uiridi ſucciderit æuo
Impia mors; olli gelida tardante ſenecta
Languentem, & ſera defeſſum ætate magiſtrum
Certatim prenſa ſuper alta cacumina dextra
Sæpe trahent, ultroq; ferent per amœna locorum,
Et ſummi inualidum ſiſtent ad limina Phœbi
Cantantem Muſas, uatumq; iuuenta piorum.
Vergilij ante omnes læti hic ſuper aſtra feremus
Carminibus patrijs laudes: decus unde Latinum,
Vnde mihi uires, animus mihi ducitur unde.
Primus ut Aonijs Muſas deduxerit oris
Argolicum reſonans Romana per oppida carmen,
Vt iuuenis Siculis ſyluis inflarit auenas,
Vtq; idem Auſonios animi miſeratus agreſtes
Extulerit ſacros ruris ſuper æthera honores
Triptolemi inuectus uolucri per ſidera curru,
Res demum ingreſſus Romanæ laudis ad arma
Excierit Latiũ omne, Phrygumq; inſtruxerit alas
Verba deo ſimilis, decus à te principe noſtrum
Omne pater, tibi Graiugenûm de gente trophæa
Suſpendunt Itali uates tua ſigna ſequuti,
Omnis in Elyſijs unum te Græcia campis
Miraturq;, auditq; ultro, aſſurgitq; canenti.
Te ſine nil nobis pulchrum. omnes ora Latini
In te, oculosq; ferunt uerſi. tua maxima uirtus
Omnibus auxilio eſt. tua libant carmina paſſim
Aſſidui, primis & te uenerantur ab annis.
Ne tibi quis uatum certauerit: omnia cedant

Secla, nec inuideant primos tibi laudis honores.
Fortunate operum, tua præſtans gloria fama,
Quò quenquam aſpirare nefas, ſeſe extulit alis.
Nil adeò mortale ſonas. tibi captus amore
Ipſe ſuos animos, ſua munera lætus Apollo
Addidit, ac multa præſtantem inſignijt arte.
Quodcunq; hoc opis, atq; artis, noſtriq; reperti
Vni grata tibi debet præclara iuuentus,
Quam docui, & rupis ſacræ ſuper ardua duxi,
Dum tua fida lego ueſtigia, te ſequor unum
O decus Italiæ, lux ô clariſſima uatum.
Te colimus, tibi ſerta damus, tibi tura, tibi aras.
Et tibi rite ſacrum ſemper dicemus honorem
Carminibus memores. ſalue ſanctiſſime uates:
Laudibus augeri tua gloria nil potis ultrà.
Et noſtræ nil uocis eget. nos aſpice præſens.
Pectoribusq; tuos caſtis infunde calores
Adueniens pater, atq; animis te te inſere noſtris.

FINIS.

M. HIERONYMI VIDAE CREM.

BOMBYCVM LIBER PRIMVS.

QVOS mores, quas aut paruis reptantibus artes
Iuppiter addiderit, quæ fila tenacia Serum
Ore uomunt ſaturæ, uos mecum euoluite Nymphæ
Seriades. uos lanifici gregis aurea noſtis
Munera, quæ pater Italiæ prior intulit olim
Serius huc patrijs Serum deuectus ab oris.
Tuq; ades, & noſtro ſuccurre Iſabella labori
Nympha Padi in ripa magnis è regibus orta,
Quæ gentem pulchra auxiſti pulcherrima prole
Gonſagam, exiguis ades huc non aſpera cœptis.
Et uos ô placidæ properate, ubi quæq;, puellæ.
Veſtrum opus, hos ueſtros faciles hic diſcite cultus.
Id tineæ in ſyluis multis uoluentibus annis
Gentibus ignotum uixit genus. aurea fruſtra
Edebant opera umbriferis pendentia ramis:
Nam pluuiæ, lateq; immites omnia uenti
Vaſtabant, tenui nec honos, nec gloria filo
Vlla erat, in ſyluis ceu quondam more ferarum
Degebant homines antiquo robore nati.
Nondum urbes, nondum certos gens dura penates

Nouerat, aut ullas uitam excoluiſſe per arteis.
Verùm poſtquàm homini diuini eſt muneris uſus
Traditus, in tectis, atq; intra ſepta domorum
Syluestres tineas alere, atq; impendere curam
Cœpit, opes multi hinc ad ſummas emerſere.
Quamuis eſſe aliquas etiam nunc fertur in oris
Longè alijs gentes, quæ nondum in tecta relatas
Per lucos errare ſinunt, nulloq; labore
Fila ſuo carpunt oneratis mollia ramis.
Nanq; malo aſſuetæ arboribus frondentibus illæ
Pubentes ſyluas, & quæq; tenerrima carpunt,
Iniuſſæq; inſtant operi. non horrida multum
Flabra nocent, neq; prouiſi prudentibus imbres.
Quippe ubi ſenſerunt in nubes aëra cogi,
Diffugiunt trepidæ, folijsq; ſub omnibus hærent.
Securæq; hyemis uelut alta ex arce ſonantes
Accipiunt Austros, pulſataq; robora nimbis.
Sed tu ne, moneo, in ſyluis permitte uagari.
Incuſtoditas, nec curam adhibere recuſa
In tectis. huius non gratia parua laboris.
Haud longum tempus fluet, & iam ſtamine multo
Diues eris, filoq; ibis ſpectabilis aureo.
Principiò ne te lateat quæ tradita agendæ
Sint illis uitæ ſpatia. breuis omnibus ætas,
Vix ulli Lunæ completur tertius orbis,
Et nunquàm ex ſeſe prolem uidere creatam.
Intereunt omnes, pecus occidit omne quotannis,
Et cunctam euertunt fera fata ab origine gentem.
Immortale tamen restat genus his, neq; morti

Eſt penitus locus, æternùm nam ſemina durant.
Ceu quondam ſyluæ ſi fortè aut frigore diro,
Aut æſtu areſcant ſummæ, tamen abdita quædam
Vitalis ſuperat uis in radicibus imis,
Et trunco exciſo noua uere repullulat arbos.
Non ſecùs extinctis bombycibus annuus ortus.
Vſq; noua in regnis proles ſuccedit auitis.
Ne uerò ante diem, ſed tempeſtiua creata
Sit ſoboles, ueto ne reuoces in luminis oras
Progeniem extinctã, attonſis cùm gramina campis
Nondum ulla, aut frondes apparent arbore nullæ.
Antè noua incipiat morus reuireſcere ſylua,
Ne'ue fames teneris, ne'ue obſint frigora alumnis.
Ipſi etiam morum agricolæ, ne tempora fallant,
Obſeruare ſolent, nam cùm ſeſe illa uirentem
Induit in frondem, noſtris tum protinus oris
Exceſſiſſe hyemem, & manes abijſſe ſub imos
Nil dubitant. nec ſæua ultrà pecori'ue, ſatis'ue
Frigora'ue, glaciem'ue timent, canam'ue pruinam.
Præterea tibi Lunæ gelidæ incrementa
Sunt ſeruanda, ſeneſcentis fuge tempora læua.
Nec tum etiam liquidis cùm ſeſe nuper ab undis
Extulit Oceani, pallenteſq; humida uultus
Oſtendit gracili incedens per inania cornu;
Vtile erit teneros ouis excludere fœtus.
Expecta cùm plena animis, cùm lumine largo
Solis ab igne tumens, altumq; per æthera uecta
Carpit iter, fratremq; audet ſe attollere contra.
Tum fas fœturæ, tum iuſtum incumbere tempus,

Quandoquidem ualidas creſcenti à lumine uires
Semina concipiunt genitalia.tum fauet æther,
Maioremq; trahunt naſcentia membra uigorem.
Quo foueas autem pacto? mos ipſe fouendi
Haud ſimplex:ſunt quæ calido ſub ſole relinquunt
Oua,recens donec fœtus in luminis auras
Prodierit:tu conde ſinu uelamine tecta,
Nec pudeat roſeas inter fouiſſe papillas,
Si te tangit honos,& flaui gloria fili.
Cumq; dies,alterq; dies proceſſerit,ecce
Cernere erit formis animantia feruere miris.
Ante opus omne tamen pete matutina Deorum
Limina,ferq; preces ſupplex,Diuisq; litato
Auſpicibus cunctorũ operum,cùm manè ſacerdos
Synceram Cererem,& Lenæum libat honorem.
Nec non lanicij florem uelamina prima
Suſpendes templis.auertunt omnia fœtu
Munere placati ſuperi mala,frigora,& æſtus,
Et quæ multa ſolent bombyci inſtare pericla.
Interea populi ſedes,& tecta futuris
Ipſa nouare iube,tabulataq; uicta ſenecta.
Non aptæ ſine ſole domus,ſine luce penates.
Sed duplices recta lumen regione feneſtra
Admittant,quarum ſurgentes altera Phœbi
Spectet equos,feſſos contrà altera,iamq; cadentes.
Tum uiri pellucentes opponere quadras
Hinc atq; hinc iubeo,lini aut firmiſsima texta,
Vt neq; concutiant uenti,neq; nubila nimbis
Conſpergant,obſtq; intus penetrabile frigus.

Nec poſtrema fuit cautis prætendere cura
Retia rara, auium inſidias, & callida furta
Aucrti. illudit paſſer cuſtodibus olim
Improbus, illudit chortis criſtata uolucris.
Dant ſtragem paßim noſtris immitibus, implentq;
Ingluuiem, ac uino uiua abdunt corpora buſto.
Nec, quibus eſt tineæ felicis copia multa,
Parietibus ſedem affigunt, ſed quattuor æquis
Tectorum in medio erectis hinc inde columnis
Plurima ſuſpendunt tabulata, aulaq; per altos
Surgunt mille gradus, digeſtaq; ordine ſedes.
Tuq; etiam, uariæ ut nequeant irrepere peſtes,
Parietis antiqui uitium ne neglige ſegnis:
Sed calce, aut creta linito, atq; anguſta uiarum
Quaq; time. mus ſæpe cauis ſeſe abdidit imis
Luce latens, at cùm in tenebris cinis occulit ignem
Sopitum, indulgetq; graui cuſtodia ſomno,
Improbus egreditur tutis ad furta latebris,
Et citus irreptat tabulis, ſæuitq; per omnes
Cæde madens aulas, prædamq; auertit ab altis
Porticibus ſatur, atq; cauis epulatur in antris.
Molire inſidias, deceptum carcere claude,
Ignarusq; doli ipſe ſibimet uincula nectat,
Dum petit oſtenſam confidentißimus eſcam.
Quidã etiã trabibus, quibus omnis machina rectis
Nititur, auxiliantur, & imas ſentibus armant
Sentibus, & tribulis, ac iuniperi hirſutæ
Vulnificos addunt gladios, circùm, undiq; ut hoſtis
Indeprenſus eat ſaltem per uulnera mille,

Nec referat captam multò niſi ſanguine prædam.
Verùm age uix tenebras pepulit lux tertia rebus,
Ecce ſinu incipiunt tepido calefacta moueri
Semina, iam uiſenda nouis animalia formis
Irrepunt, paßimq́; albis mantilibus errant.
Ne uerò iam tum hæc thalamis ſublimibus infer,
Exiguus primùm capiet ſobolem locus omnem,
Corpora deinde auctæ cunabula prima relinquent.
Tum cunctam in populos, in uicos diuide gentem,
Diuiſasq́; dabis ſedes, ſecretaq́; regna.
Nec ſatis hòc ſemel. at quoties his arcta uidebis
Eſſe domus ſpatia, augentur dum corpora cuiq́;,
Has toties legere, inq́; nouas diducere ſedes
Ne dubita, donec tabulas impleueris omnes.
Nec tamen interea paruas non paſcere oportet.
Vt primùm hauſerunt cœli auras, pabula poſcunt,
Aſſueſcunt iam tum dapibus, menſasq́; requirunt.
Sed prodeſt, nondum thalamos experta puella
Prima manu tenera teneras ſi paſcat alumnas.
Primam autem mori pubem, atq; tenerrima ſemper
Quæq́; legunt, dum grex tener eſt, atq; inſcius æui,
Continuò ueterum ueluti memor ille parentum
Agnoſcit ueſcas frondeis, ipſasq́; recentes
Depoſcit. nam ſi plenis ſeruentur in horreis
Heſternæ, dulcis ſucci corrumpitur aura,
Et ſopor ingratus ſubit, atq; inamabilis hauſtu.
Manè petunt igitur ſyluas, & quæq; reportant
Pabula lecta die, famulæ, gratumq́; laborem,
Sortitæ inter ſe folia illibata caniſtris

Expediunt, legit illa, domum fert altera lecta,
Inſtaurant aliæ menſas, epulasq; miniſtrant.
Pabula larga ſuperiaciunt pecus omne tegentes.
Protinus emergunt tineæ, folioq; iacenti
Victrices ſuper aſsiſtunt, omnisq; iuuentus
Veſcitur, atq; auidæ dapibus implentur opimis.
Fit ſtrepitus, longè qualem olim ſæpe ſolemus
Cùm pluit, in tecto clauſis audire feneſtris.
Nec mora, nec requies, properāt: & grandia morſu
Attondent folia emenſæ, redeuntq; iterumq;
Incumbunt, longam nequeunt explerier aluum,
Dum ſuperant frondes, & plenæ pabula menſæ.
Tuq; ideo parcis epulas moderare caniſtris,
Terq; die tantum paſces, nam prodiga cunctam
Si frondem ſimul effundas, ſine more, dapesq;
Accumules, menſasq; oneres, auertitur ultro
Ingratam ſaturum morum pecus, atq; repentè
Ipſa parit largi faſtidia copia uictus.
Paulatim inuita, metuant ſibi pabula ſemper
Deficere, expectentq; dapes prius iniice ludens
Frondem unam, ac certare ſine, illæ protinus omnes
Arrexere animos cupidæ, prædamq; capeſſunt
Certatim, pariterq; ingens ſubit ardor edendi.
Tum demum ſolitas epulas effunde caniſtris,
Dum dapis optatæ fuerit compreſſa libido.
Sed ne longa fames noceat tamen aſpice prudens,
Dum nimium differs epulas, & gaudia menſæ.
Nam ſoliti impaſtis ſi deſit copia uictus,
Nulla mora eſt, miſeras macies deformat iniqua.

Pabula deinde parum exhauſtis duplicare iuuabit,
Et uix longa dies lapſas in priſtina reddet.
Dira fames adeò nocet, ac penuria edendi.
Quin etiam haud parui mutari pabula refert.
Eſt bicolor morus, bombyx ueſcetur utraq;,
Vtraq; grata illi, cui uerò aſſuerit, eandem,
Nigra, albens'ue fuat, nullo diſcrimine amabit,
Quamuis Auſonijs laudetur nigra puellis.
Fortè etiam ſi deficiant folia omnia mori,
Et ſubitò ſyluæ (Dij talem auertite caſum)
Thysbææ areſcant nimio æſtu, aut frigore, quaris
Quaſnam tum, pereant ne res tibi funditus omnes
Bombyci iubeam legere, & ſummittere frondes.
Orandi ſuperi eueniant ne talia nobis.
Si tamen urgeris, conſcendat robora paſtor
Vlmea per ſyluas, & ſumma cacumina carpat.
His etenim arboribus multum eſt affinis origo.
Iamq; ideo agricolæ morum didicere per agros
Inſerere umbroſæ ramis ingentibus ulmi,
Et ſteriles ſyluæ nunc dant bicoloria mora.
Sunt aliæ, quæ, ſi fœtus ſibi naſcitur antè,
Quàm Thysbæa nouis adoleſcat frondibus arbos,
Vrticamq;, rubosq; legunt, dum plurimus humor
Vere ſubeſt. at tu teneris tunc parce puellis,
Crura, manusq; arment facito, nec robora dura
Aſcendat permitte in ſyluis innuba uirgo:
Verùm operum patiens anus, & cui durior annis
Sit cutis (ingratæ facilis iactura ſenectæ)
Munere fungatur tali, ne fortè quis altis

Egreſſus ſyluis Satyrorum è gente procaci
Suſpiciat, teneraq; pudor notet ora puellæ.
Illa quoq; in primis cura eſt, ut pabula ſemper
Sicca legant, nullaq; fluant aſpergine ſyluæ
Aut pluuiæ, aut roris nocturni. quippe uenenum
Sæpe fuit quamuis tenuis bombycibus humor.
Nunquam igitur, cùm nox horis ſilet intempeſtis,
Accedant ſyluas: expectent dum gurgite Eoa
Tethios exierit, ſurſumq; eduxerit omnem
Collectum noctis humorem purpureus Sol,
Et iam treis ſcandens ſupra alta peregerit horas.
Quòd ſi fortè etiam fuerit tunc humida ſylua,
Vt potes, è folijs ſtillantem decute rorem.
Profuit, & ſiquando matutina pruina
Perſtrinxit teneras frondes, oſtendere Soli
Cratibus impoſitas, & frigora uincere flammis.
Cumq; tibi fuerint ſuſpecti deniq; nimbi,
Appropera, calathos cape, moros ſcande, miniſtras
Voce uoca, mitte in ſyluas, ſine lege legunto
Obuia quaq;, penum folijs atq; horrea comple,
Ne, dum ſæuit hyems, perdant ieiunia pubem
Laniuomam, at parta ſecura fronde fruantur.
Quòd ſi adeò ſubitum citò non prauideris imbrem,
Ne turpi rigeat, macieq; fameq; ſeneſcat
Omne pecus, ualidos in ſyluas mitte colonos,
Qui tibi utraq; manu nunc huc, nunc robora et illuc
Crebra agitent, frondem patulis tu impone caniſtris
Rorantem, quando fatis urgemur acerbis.
At labor interea famulas exerceat alter.

Cura ſit heſternæ ſemeſas tollere menſæ
Relliquias,tabuliſq; immundam auertere uentris
Proluuiem,manè antè,pecus quàm pabula guſtet.
Tergendæ ſedes,& gramina peruerrenda.
Tum Bacchi irrorant gratum bene olentis odorem,
Purgatiſq; abigunt tabulis triſtem omnibus aurã;
Hinc leuiter digito medicatis ſedibus omnes
Traducunt cœtus lætos melioribus auris,
Nec ſuper extremas errare licentius oras
Permittunt.ſemper media ad penetralia cogunt,
Præcipiteſq; timent lapſus,altaſq; ruinas.
Huic generi facilis leti uia.protinus ægras
Delapſæ effundunt animas,lucemq; relinquunt.
Siqua tamen ſupereſt;& cœli ueſcitur aura
Poſt caſum,inſpicito.nam ſi pars corporis ulla eſt
Læſa tibi deprenſa,aliarum ſedibus ultro
Proijce,nec fruſtra libeat tibi paſcere inertem.
Nullam operam omnino,nullum expectabis ab illa
Certum opus.ignauum deducet inutilis æuum,
Et comitum egregias tantum mirabitur arteis.
Sæpe etiam impaſtas auerti pabula cernes,
Sopitaſq; graui uelut torpere ueterno
In tabulis:hîc parce metu,ne corpora morbus.
Fortè aliquis,gentemq; lues inuaſerit agram.
Hunc illis morem,natura hunc ipſa ſoporem
Addidit,indulgent ſomno,ſtratiſq; quieſcunt,
Sopitiſq; dies alter tranſibit,& alter.
Cùm uerò expulerit noctem lux tertia rebus,
Conſurgent,lætaq; ad pabula nota redibunt.

Ergo illas tumidas iubeo obſeruare, nec ingens
Noſſe labor, ne improuiſus ſopor occupet. ultro
Signa dabunt ipſæ. cœlo cupita ardua tollent
Arrecta, ſpernentq; dapes. tum pigra notabis
Corda, animos reſides inſueta ſilentia menſis.
Non tamen adueniet ſomnus ſimul omnibus idem.
Inſomnes aliquæ uigilant, dum turba quieſcit
Cætera, nondum aptæ, teneros quibus alliget artus
Irrepens ſopor. aduenient ſua tempora & illis,
Atq; omnes tandem demittent lumina ſomno.
Cura ſit interea inſomnes legere, atq; uagantes,
Secretasq; alijs aliam citò transfer in aulam:
Sopitæ ſtabulent ſimul: his par omnibus ætas.
Vnà operi incumbent, & eodem tempore ſeſe,
Artibus exoluent ſuprà ad conuexa uolantes.
Dumq; Deus ſtratis, thalamis'ue ſilentibus ales
Regnat Lethæo perfundens corpora rore,
Pabula ſubtrahito ſolita, frondemq; negato:
Nam tumidæ interea renouant torpentia alumnæ
Corpora, & exuuias ueteres, ac tegmina ponunt,
Et nitidam induitur pubes renouata iuuentam.
Ceu fodêre domos ſerpentum ubi lubrica turba
Sub terram ueniente hyeme, ſtant frigore inertes,
Dum redeat terris tepidi clementia ueris,
Tum demum egreßi, ad ſolem ſqualentia terga
Conuoluunt poſita turpi cum pelle ſenecta:
Annuus hic illis mos, ab bombycibus ipſis
Ter pigra, dum uiuent, renouabit corpora ſomnus.
Iamq; age, iam grandes fœtus, iam ducitur ætas

Vltima

Vltima, turgenti filum tralucet in aluo
Omnibus, accingunt alacres, operiq; parant ſe.
Pabula iam ſatura ſugiunt. noua quærere regna
Ardor agit. tollunt oculos, arrectaq; terga.
Omnia ueſtigant latè loca, ſicubi rami
Arbutei, per quos ſua poßint tendere fila,
Atq; nouis priſcos cupiunt mutare penates,
Et tabulæ extremis pendentes ſedibus hærent.
Tum famulæ properare, omnes prouiſa parare
Sarmenta, & ſteriles tectis inferre geniſtas.
Iamq; illæ antiquas ſedes ſuperà ardua linquant,
Atq; noua hoſpitia inuadant per uiminà lenta
Demiſſæ, niſi ſuccurrat nurum ocyus omnis
Hinc atq; inde manus durum miſerata laborem.
Ipſæ nam manibus ſecernunt grandia natu
Corpora iam maturà operi, iamq; apta labori,
Per ramosq; locant arentes agmina denſa.
Summotas alias arcent, dum funditus omnes
Corporeæ excedant labes, ac temporis orbe
Perfecto ſua cuiq; dies exemerit omnem
Alui inſyncera illuuiem, purumq; relinquat
Lanicium, & fili tralucens ſimplicis aurum.
Sic ubi miteſcunt pendentes uitibus uuæ,
Paulatim liquor ille intus rareſcit, & aureus
Accedit color, elucent puriſsima muſta.
Tum demum tabulis paßim ſarmenta relictis
Complerunt omnes, perq; atria uirgea late
Exercentur, & effundunt quæſita per æuum
Stamina ditis opes uteri, ſuſpenſaq; denſos

Fila

Fila regunt inter ramos, atq; ordine ducunt.
Mille legunt, releguntq́; uias, atq; orbibus orbes
Agglomerant, cæco donec ſe carcere claudant
Sponte ſua, tanta eſt edendi gloria fili.
Mox autem clauſæ interius circum undiq; lecta
Stamina condenſant, teretisq́; oui inſtar opus fit.
Nullæ operum immunes eſt omneis cernere paßim
Noctes atq; dies niti præſtante labore,
Et quaſi de palma ſummas contendere uires.
Aſpicias quaſdam incipere, primumq́; laborem
Tedere adhuc, quaſdã obſcuro iam carcere clauſas,
Aſt aliæ uelut in nebula, fumoq́; nigranti
Nunc etiam apparent properantes intus, & omnes
Fas oculis ſpectare uias, uariumq́; laborem.
Quin & nonnullæ paribus communia curis
Aſſociant opera, & nebula clauduntur eadem.
Quædam adeò (uiſu mirabile) ſæpe repertæ,
Dum tendunt ſuperare alias, inſtantq́; labori,
Vitam opere in medio clauſa ſub nocte dediſſe
Ante diem ah miſeræ. iacuit labor interruptus.
Parua mora eſt tamen. ut ſe aliæ incluſere latebris,
Extremoq́; manum ſummam impoſuere labori,
Exhauſtæ intereunt omnes, terrasq́; relinquunt,
Ite animæ egregiæ, fortunataq́; laborum
Vltro in fata alacres. uobis nempe altera fato
Corpora debentur, uobis miſerata priorem
Eripiet formam Venus, atq; ad dulcia reddet
Lumina, & aëreas rurſum reuocabit in auras.
Prima Venus docuit bombycem in tecta referre

Educt

Eductam ſyluis; atq; hanc impendere curam.
Ante homines nati durum genus ilice rupta
In ſyluis nudi degebant more ferarum,
Necdum ullus lini, necdum ullus uelleris uſus.
Verum dura hyemis pellebant frigora, noctisq;
Humorem fruticum ſe frondibus inuoluentes,
Et liquidos imbres uitabant arbore tecti,
Per noctemq; cauis latitabant rupibus hirti:
Hic illic mixti latos impune per agros
Cum nudis nudi iuuenes errare puellis.
Aſt ubi creſcenti paulatim cognitus orbi
Irrepſit pudor, exuuijs cœpere ferarum
Aut tergo bouis, aut uilloſi pelle Leonis
Se tegere, & corijs inuoluere mollibus artus.
Ipſi etiam nudi degebant æthere in alto
Cœlicolæ, cœliq; nurus diſcrimine nullo.
Prima Deûm Pallas docuit committere campo
Enodis lini ſegetem, & tondere bidentem
Lanigeram, ac tenui telas intendere filo.
Illa quidem primum uario ſe ornauit amictu
Egregium picto pallam circundata limbo.
Mox alias etiam texit ditiſsima diuas.
Nec mora, deinde nouã oſtendit mortalibus artem.
Tantum nuda Venus mœrebat muneris expers
Egregij, ob formam textrici inuiſa Mineruæ,
Atq; irriſa diu ſuper Idalium frondoſum
Se natosq; ſuos in ſyluis condidit atris,
Cui poſt optanti Fors & Deus attulit olim
Auxilium. nam Peliacis te in montibus altis,

Phyll

Phyllira Nympharum pulcherrima montanarum,
Saturnus captus forma,& florentibus annis
Viderat errantemq́;,& gramina certa legentem.
Ah quoties precibus Nympha Deus aſpernantem
Tentauit ſupplex,ingrataq́; munera uerbis
Addidit? ah quoties nimboſis montibus errans
Matutinus iter tulit,& monſtrauit in agris
Præſentes morbis herbas,uſumq́; medendi?
Illa auerſa Deum ſemper fugiebat amantem.
Quid faceret? Venerem ſupplex adit ipſe,rogatq́;
Auxilium,& meriti promittit præmia tanti.
Diua monet duræ fruſtra præcordia Nymphæ
Tentari,nulli pectus penetrabile amori,
Nec precibus:nec muneribus mutarier ullis,
Fallendamq́; dolis tantùm,furtisq́; domandam.
Ergo ſe in faciem ſubitò transformet equinam
Imperat,& paſcat qua gramina ſueuerat illa
Quærere,ut ignaram furto aggrediatur opertus:
Nec mora præceptis,hinnitu Pelion altum
Clauſus equo Deus impleuit,uotoq́; potitus
Vi tenuit fruſtra pugnãtem,& multa recuſantem.
Exin promeritæ Veneri pro munere magno
Semina clauſa dedit niueo tenuiſsima linteo,
Et meriti memor his,inquit,pulcherrima texes
Diua tibi inſignes tunicas nihil indiga lanæ,
Aut lini,quæ dona negat tibi iniqua Minerua.
Hinc præcepta dedit,diuinam & prodidit artem,
Quam primus,nati fugeret cùm protinus iras,
Deprendit ſolus meditando in montibus olim.

Inſuper admonuit uenturi præſcius æui
Quondã aliquos, ſed enim multò pòſt, affore uates,
Qui totum canerent præclara inuenta per orbem
Gratum opus Auſonijs, dum uoluent fila, puellis.

M. HIERONYMI VIDÆ CREM. BOMBYCVM LIB. II.

RVRSVS *ades Nympha, incœptum iam perfice munus*
O decus Italidûm fortunatiſſima matrum,
Quæ uaſtas feſſæ Italiæ miſerata ruinas
Haud dubias pulchra ſpes nobis prole tuliſti.
Tu iam læta tuos natos præſtantibus auſis
Cœlicolas ipſos ſupra ſe ferre uidebis.
Aſpice iam quantas oſtentet corpore uires
Federicus puer, ut uultu decora alta parentum
Spondeat, ut ueniant ſcintillæ ardentis ab ore,
Flagranteſq; micent oculi, utq; horrentia ſemper
Bella ſonet, pueriq; agitet ſe pectore Mauors.
Iamq; adeò nunc arma placent, iam feruidus acri
Gaudet equo, ĩdomituſq; animi, cupiduſq; pericli.
Hunc iam regna Aſiæ metuunt, orienſq; ſubactus
Gangeſq;, Tigriſq; tremunt, atq; Indus Hydaſpes.
Sæpe hunc Eufratæ propter uaga flumina Eoæ
Bellantem aſpicient multa inter millia matres,
Horreſcentq; animis hoſtem, pariterq; timebunt

Egregio

Egregio iuueni, cæcoq; urentur amore
Præſtanti captæ forma, & iuuenilibus annis.
Gaudia mox trepidæ referet tibi, quanta reuertens
Vltus auos Graiûm, Solymorumq; eruta templa?
Tunc illum Minci in ripis facta ampla canentes
Carminibus tollent ſublimem ad ſidera uates.
Lanificas nos interea reuocamur ad artes.
Frondoſæ inuitant rurſus ſub tegmine mori
Seriades grataq; legunt è fronde coronam,
Quando nondum auſim laurum ſperare ſuperbam,
Aut caput intonſis hederarum innectere ramis.
Ergo age, ſarmentis dum ſe ſuper aurea bombyx
Exercet, nitidumq; edit de pectore filum,
Nempe tuæ interea prorſus nihil indiga curæ eſt,
Dum nouies roſeus ſe lauerit æquore Titan,
Diſce laboranti pecori non pigra mederi,
Triſtibus & morbis occurrere. uos quoq; noſtri
Paruæ animæ exercent per tot diſcrimina caſus,
Veſtraq; pallentes infeſtant corpora morbi.
Corrupta ſiue illa lues cœli influit aura,
Seu uitio infectæ frondis, gens labitur ægra,
Et cœtus ſubitò ſerpunt contagia in omnes.
Inuadit mors, intereunt data corpora leto,
Et thalamis paßim tetro manantia tabo
Fuſa iacent: perit omne pecus, ſpes irrita fili.
Dij teneros, Dij uos fœtus arcete periclis,
Cùm nondum morbis præſentes omnibus herbas
Monſtrarit natura, hominumue induſtria ſolers
Nondum morborum cauſas deprenderit omnes.

Multa tamen,longo quæ nos inuenimus uſu,
Quæq; alij docuere,tibi nunc dicere pergam.
Nil adeò tineis fuerit præſentius agris,
Quàm ſubitò è medio iucundo lumine caſſas
Tollere,ne totam perfuſa cadauera tabo
Latius inceſtent miſerando funere gentem.
Nec minus inde tibi triſtis contagia cœli
Sit ſtudium uitare. iuuat cùm lucidus æther,
Cùm noctis gelidum Sol rorem ſuſtulit,& cùm
Inter ſe alpinus Boreas,atq; humidus Auſter
Pacem agitant,uitro detracto aperire feneſtras,
Quo'ue almam lucẽ aſpiciant,quo'ue æthera purũ,
Aurarumq; leues animas,& frigora captent.
Nempe intrò ueniens Zephyris uariantibus aër
Aëra diſpellit pigrum nouus,& graue olentes
Luſtrat,agens ſeſe,thalamos,uariatq; ſaluber,
Qui niſi mutetur crebrò,corrumpitur,hauſtusq;
Inducit uarios raptantum in corpora morbos.
Ceu puteis pigros latices niſi ſæpius urna
Hauſeris,ut ſubitò inde locũ nouus occupet humor,
Continuò ſapor immotæ uitiatur aquai,
Oraq; potantum triſtis perturbat amaror.
Tum uerò ad ſolem,blandiq; ad luminis auras
Exultare pecus uideas,& corpora luci
Pandere, non tamen immiſſo ſub ſole iacere
Securum fuit,aſpiciant ſed lumina longè.
Si uerò fuerit gelidis Aquilonibus aër
Frigidus,aut nimbos ſpirãtibus humidus Auſtris,
Protinus in thalamos inferri profuit ignes:

Ne ta

Ne tamen infeſtet lacrymoſus lumina fumus,
Ipſos occuluere cauis fornacibus ignes,
Vnde aditus fumo ſit nuſquam in tecta.ſed extrà,
Reſpirans Vulcanus in aëra fumet apertum.
At calor interea placidus defunditur intus
Paulatim,& tepidi calida è fornace uapores.
Sunt etiam,quæ,cùm nigreſcit fœtibus arbos,
Incipiunt cùm mora rubeſcere,pabula lecta
Retibus imponunt raris,in perq; foratis
Pellibus,in gyrumq; agitant,iactantq; per auras.
Nanq; cadunt ueluti per lata foramina grando
Nigrantes baccæ,uel quicquid inutile menſis,
Et tantùm folia ipſa manent,quòd ſoluere mollem
Aluum mora ferunt,triſteſq; inducere morbos.
Præterea liquido reſpargi corpora oliuo
Mors erit extemplo ah miſeris,lucemq; relinquēt.
Ergo ubi noctē gregē famulæ, & ſtabula alta re-
Edico procul ardentem deponere teſtam, (uiſent
In tenebris ubi pingue oleum depaſcitur ignis,
Ne ſuper incautis gutta ſtillantis oliui
Decidat,ac totos deformet peſte penates.
Vſqueadeo in Venerem longas exercuit iras
Infenſam inuentrix ſemper frondentis oliuæ.
Exin cùm liquor officiat bombycibus omnis,
Præcipuè ſale qui fuerit uitiatus amaro
Cùm ſemel attigerit,miſeris erit acre uenenum.
Protinus elucet languentibus aurea pellis,
Deinde tument,turpiſq; animis ignauia uenit,
Deſidibus tandem rumpuntur,& omnia tetro

 Infic

Inficiunt tabo:ſanies fluit undiq; membris,
Nec quicquã ſalſo Venerem æquore profuit ortam.
Quædam ideo ſyluas ſeruant noctesq́;,diesq́;,
Quandoquidem inuentæ ſalſo quæ pabula rore
Inuidia infecere (ſcelus prohibete nefandum
Dijq́;,Deæq́; omnes) cæcum & liquere uenenum
In ſyluis,quod mox folijs bibit inſcia bombyx.
Arce etiam ſtrepitus:cantu caua cornua rauco,
Fiſtulaq́; horribili procul abſit ahenea bombo,
Tympanaq́;,& uoces ludentis comprime pubis.
Inualidas ſæpe exanimat leue murmur alumnas.
Sed neq; tum pueri uaſtantes irrequieta
Cuncta manu hic illic,ſtragemq́; impune ferentes
Iamq́; has,iamq́; illas digitis dum tangere gaudẽt,
Introducantur,quos longè arcebis,& ultro
Abſiſtent,ætas ſi improuida ludificetur.
Verbis falle illos:tineas finge acre uenenum
Inſpirare anima,uel ſpicula linquere caudis,
Atq; angues,colubrosq́; uoca,diros'ue chelydros.
Obſeruabis item,ne qui guſtauerit allij,
Aut cæpe,aut acris porri illætabile uirus
Introëat,ne res pereat tibi funditus omnis.
Bombycem exanimem uidi ſæpe ipſe iacere
Afflatam famulæ grauiter ſpirantis odore.
Continuò uis illa ſubit,naresq́; laceſsit,
Intimaq́; infeſtum uenit ad præcordia uirus.
Non igitur cunctis aditus permiſeris,illas
Spectatum quicunq; adeunt,quis ſpiritus ollis,
Quis uultus,uocisq́; ſonus,quis euntibus ultro

Sit

Sit greſſus, qui oculi'ue, notes. diſcrimine nullo
Limine anus omneis monſtra infelicia longè
Pelle: nocent cantu triſtes, oculisq; malignis.
Intrò autem tantùm iuuenes, pulchræq; puellæ
Ducendæ, queis forma, ætasq; ignara nocendi eſt.
Hîc impune choros agitent, alternaq; læti
Idaliæ Veneri, ac Saturno carmina dicant.
Quandoquidẽ memini Thuſci alta in rupe Viterbi
Ipſe ſenem uidiſſe ferum, cui dira rigebant
Ora, grauesq; oculi ſuffecti ſanguine circùm,
Fronsq; obſcœna ſitus, hirtiq; in uertice cani.
Ille truci, ſcelus, obtutu genus omne necabat
Reptantum, tenueis animas, paruasq; uolantes.
Quin etiam ſiquando hortos ingreſſus, ubi annus
Exuit expleto turpem nouus orbe ſenectam,
Floribus & paſsim per agros incanuit arbor,
Ille hortis ſtragem dedit, arboribusq; ruinam.
Spemq; anni agricolæ mœſti fleuere caducam.
Nam quocũq; aciẽ horribilẽ intendiſſet, ibi omneis
Cernere erat ſubitò afflatos langueſcere flores,
Mox album latè nimbum uolitare per auras,
Nec tantum noceat raptor ferus Orithyiæ,
Siquando iratus malè tutis incubet hortis.
Noſtram igitur ſi fortè domum prætermeet olim
Peſtis, & ira Deûm talis, cùm plurima reptans
Compleuit ſedes omneis, atq; atria circùm,
Non illum affari libeat, longumq; morari.
Sed properate fores famulæ, properate feneſtras
Claudere, peſtiferamq; auertite limine cladem.

Iam promiſſa dies terris lucem intulit almam,
Iam, licet, ingredere, artificum mirare laborem
Egregium, mirare artes, ut pendula ramis
Omnibus hæſerunt uarij glomeramina fili.
Qualiter autumni primo cum frigore in ortis
Arboribus pendent haud uno poma colore,
Sic hærent nitidi uario diſcrimine ramis
Folliculi. ſunt quæ uiridem traxere colorem
E folijs, quæ depacta eſt Saturnia bombyx,
Fila, auri quædam, electriq́; ſimillima puri.
Omnibus eſt reliquis color albi uelleris inſtar.
Ergo ubi per ramos iam perfeciſſe laborem
Clauſas, quanq; ſuum, uigili exploraueris aure,
Atq; ubi nec ſtrepitus, nec uim datur amplius ullã
Audiri, ſed iam motus requieuerit omnis,
Pelle moram, exonera ramos, impone caniſtris.
Carpe utraq; manu, & famulas properare iubeto.
Primus deinde labos extrema, & inutile quicquid
Lanicij detraxe, & luxuriantia circùm
Vellera, quæ ſtuppæ ueluti nodoſa puellæ
Ruris penſa trahunt torquentes pollice fila,
Vnde ſibi intexant feſtis geſtanda diebus
Tegmina, cum lætas agitant per prata choreas.
Hinc triplex delectus erit, meliora Deorum
Imponunt aris, aliqua in ſpem gentis, & anni
Venturi ad ſobolem ſeruant de more creandam.
Cætera dein uarios deuoluunt ueſtis in uſus.
Quæ uerò in generis ſpem uis ſeruare caduci,
Deligito ex omni numero: neglecta quotannis

Degen

Degenerat proles magis ac magis, atq; propago
Deterior tibi ſemper erit labentibus annis.
Sed non ob ſobolem multos ſeruare neceſſe eſt
Folliculos, capitum multorum ſemina partu
Vna dabit mater, centum quæq; oua relinquet.
Quos igitur fœturæ habiles prouideris, omneis
Connectes ducto per acus ueſtigia filo.
Sed parcens leuiter terebrato, extremaq; tantùm
Tangito acu tenui, ne incluſa cadauera ferro
Ah uioles, & res euertas funditus omnes.
Poſt hinc conſertos ita frigida ſub loca conde,
Aut Bacchi in cella ſub terram, aut ſicubi montis
Exeſi ſpecus ardenti impenetrabile Phœbo,
Ne calor abſumat defuncta cadauera uita.
Fata dabunt quibus ad iucundum ſurgere lumen
Rurſus, & in paruas uolucrum ſe uertere formas,
Cùm primùm cœlo ſtellas aurora fugarit,
Et decies roſeos Sol lauerit æquore currus.
Nam quondã (ut perhibẽt) cùm primos aurea fœtus
Nutriret Venus umbroſis in uallibus Idæ,
Nuda cohors tenerûm circùm ludebat amorum,
Et nunc hîc manibus tenerè dare pabula blandis,
Nunc illic tractare leui reptantia tactu
Corpora, Acidaliosq; toris diffundere flores.
Dum uerò incauti nunc huc, nunc protinus illuc
(Fortè parens aberat) ſtudijs puerilibus errant,
Impliciti inter ſeſe altis in cratibus urgent,
Fit ſtrepitus, pontes uaſtam traxere ruinam
Lanifici ſtabula alta gregis: iacet undiq; bombyx

Fuſa ſolo, exanimûm ingentes (miſerabile) acerui.
Quam cladem accepit rediẽs ubi mater, & omnem
Cæde madere locum uidi procul, & genus omne
Funditus extinctum, totamq; ab origine gentem,
Et famulas nuſquã ſibi, nuſquam occurrere natos,
Qui ſeſe abdiderant ſyluis, tacitiq; latebant,
Infelix ſtetit ingenti perculſa dolore.
Tum furijs acta huc illuc clamore ſupremum
Idalium impleuit natos, famulasq; requirens,
Nulla quies animo, noctesq;, diesq; uagatur,
Incaſſumq; gemens ſolos interrogat agros.
Infernas etiam ſedes, atq; atria Ditis
Aegra adijt, quò mœſtæ animæ poſt fata feruntur
Squamigerũ pecudũ, atq; hominũ, uitæq; uolantũ,
Si fortè ipſe ſibi patruus rex maximus Orci
Annueret paucas animas in tarda reuerti
Corpora, ut inde nouã ſobolem reuocaret in auras.
Iamq; ibant umbræ tenues Styga circunfuſæ
Obſcuram, nigrosq; lacus, & rauca fluenta.
Tum dominæ aduentu lætæ circum ora uolantes
Nondum oblitæ alis plauſere, & ſigna dederunt
Lætitiæ, nondum trans liuida flumina uectæ.
Agnouit Venus, & ſecum eſt lætata repertis.
Quam Saturnius horrentis regnator Auerni
Vt procul aſpexit, multo eſt dignatus honore,
Permiſitq; animas in corpora tarda reuerti,
Rurſus, ut extinctam ſobolem reuocaret in auras,
Seminaq; his generis penitus repararet adempti.
Vtq; ſequi poſſent dominam ſuper alta petentem,

Corporibus geminaſq; renouatis addidit alas.
Hanc legem poſuit tamē, ut genus omne quotannis
Alitis in faciem ſe poſt opera, atq; labores
Verteret, & nigros Orci bis uiſeret amnes.
Vt quoſdam populos in Hyperborea Pallene
Eſſe ferunt, qui, ſe ut nouies Tritonide in unda
Merſerunt, natis tollantur in aëra pennis.
Non'ne uides, cùm carceribus exire recluſis
Inſtant ardentes, quanta nitantur opum ui?
Clauſa obſtat domus, & fili denſiſſimus ordo.
Nec mora, nec requies, ueſtigant omnia circùm,
Explorantq; aditus omneis, ſi quà potis extra
Rumpere, & optatæ rurſum ſe reddere luci.
Ecce autem ut roſtro follem terebrauit acuto
Protinus erumpit (uiſu mirabile monſtrum)
Alitis in paruæ bombyx collecta figuram,
Et noua ſe rerum facies mirantibus offert.
Nam quæ longa fuit tinea olim, fit leuis alis
Papilio, tineæ pallentes concolor artus.
Ergo carceribus cùm rupit multa uiam uis,
Et ſeſe cæcis populi eripuere tenebris
Aligeri, atq; iterum lucis uenere ſub auras,
Hærent attoniti rerum nouitate, neq; audent
Remigio alarum ſe aperto credere cœlo,
Diſſimileſq; ſui tacitè noua corpora ſecum
Mirari. forma nec ſeſe agnoſcere in illa.
Cornua mirantur fronti, mirantur & alas,
Et uires nil ſupra audent tentare priores
Diffiſi, memoreſq; ſui, ſed tum neq; guſtant

Pabula

Pabula,nec uitæ quærunt alimenta prioris:
Tantus adhuc memores timor atri detinet Orci.
Nunc etiam ante oculos Styx liuida,nigraq; regna,
Tartareiq; canis tria guttura,monſtraq; Ditis
Impacata,breuis ne uitæ gaudia quærant.
Icc irco aligeræ neq; frondem ſuffice genti
Incaſſum,neq; potandos admoueris amnes.
Carpe manu reſides,& funibus inſidentes,
In tabulamq; refer ſtratam uelamine molli.
Quippe ubi ſubtracto ſe rurſum ad fata uocari
Senſerunt uictu,turbantur.tum ſimul omnes,
Excidium ueluti cœlo,terrisq; propinquum
Immineat,cùm ſupremo mortalia cuncta
Vna dies dabit exitio,multosq; per annos
Suſtentata ruet perituri machina mundi,
Attoniti dubijs properant ſuccurrere rebus.
Concubitu indulgent omnes,ut ſemina gentis
Munere defuncti uitæ poſt fata relinquant,
Et ſeruare genus ualeant,ſtirpemq; tueri.
Nec uerò,uelut in ſyluis genus omne ferarum,
Alituumq;,uagos paßim furantur amores,
Sed connubia certa,ſed electi hymenæi.
Ille ſuam tenet,illa ſuum,dulciq; fruuntur
Amplexu caudis ambo per mutua nexis.
Inſtant,& ualidis iuncti compagibus hærent.
Nec Veneris breuis uſus erit,uidere reuincti
Quartam ſæpe diem:nec quas legêre relinquent,
Donec uterq; cadat.neq; enim,ſi uiribus hauſtus
Mas prior occiderit,longum tamen ipſa ſuperſtes

Fœmina erit: ſed ubi concepta effuderit oua,
Nulla mora, amplexu nondum diuulſa ſequetur.
Idem omni interitus generi, fata omnibus æqua.
Aſpicies miſerans confuſa cadauera paßim
Procubuiſſe toris genialibus, omnia primùm
Sedibus exportato, & triſtia funera ducito.
Illis nanq; operum eſt cunctorum finis, & æui.
At uerò quæ infuſa uides mantilibus albis
Semina, ceu milij exigui tenuißima coge.
Hæc tibi poſt annum ſobolis ſpes certa creandæ.
His etenim ſeſe reparat moribunda quotannis
Seminibus, ſobolesq; uenit noua ſemper ad auras.
Abde domo, his aptam ſuper omnia delige ſedem,
Qua neq; ſint aditus torrenti æſtate calori,
Nec Boreæ, bruma in media, contraria uis eſt
Vtraq; ſeminibus ſeruandis: frigora dira
Vim genitalem omnem perimunt, fruſtraq; fouebis
Semen inane: calor uerò ſi admiſſus in oua
Paulatim ſeſe inſinuet, parua eſt mora, proles
Ante diem ſuperas incaſſum rumpet in auras,
Cùm frondes iam conſumptæ, cùm pabula ſyluæ
Deficiunt, & tonſa comam Thysbeïa nudos
Oſtentat ramo populatis frondibus arbor.
Quòd ſi ſpes generis defecerit omnis ubiq;,
Seminaq; aruerint Iouis implacabilis ira,
Sicut apes, teneri reparantur cæde iuuenci.
Hic ſuper accedit tantùm labor. antè iuuencus
Bis denosq; dies, bis denasq; ordine noctes
Graminis arcendus paſtu, prohibendus ab undis.

Interea in ſtabulis tantùm illi pinguia mori
Sufficiunt folia, & lactenti cortice ramus.
Viſcera ubi caſi fuerint liquefacta, uidebis
Bombycem fractis condenſam erumpere coſtis,
Atq; globos toto tinearum efferuere tergo,
Et ueluti patres paſsim concreſcere fungos.
Quod ſupereſt, moneo generis tibi ſemina ſunto
Annua: degenerant ſupra annum condita, & inde
Omnis abit uigor, atq; intus uitalis hebet uis.
Tum uerò lætas exercent fila puellas,
Haud breuis hic labor, exhauſti cui nil ſatis unquã,
Dum redeat moro attonſæ noua uere iuuentus.
Folliculos primùm domitant feruentibus undis,
Filaq; deuoluunt nigris fumantia ahenis.
Tum currente rota torquent, eademq; retorquent,
Stamineq; implicito cura eſt diſſoluere nodos.
Hinc uocat extremum tandem textura laborem,
Intenduntq; nurus diſcretas pectine telas
Multifido, radijsq; ſonantibus intertexunt
Iactantes dextra, læuaq; ſequentia fila,
Alternisq; ſuus pedibus labor additus, atq;
Deſuper acta gemit tereti rota garrula neruo.
Nec mora, certantes properant, falluntq; laborem
Aut cantu, aut Veneris curæ narrantur inanes.
Nec modus eſt ſimplex texendi, nec genus unum
Telarum, nunc raſa uides, & læuia texta
Nunc pexis, leuiterq; attonſis mollia uillis.
Quin etiam uarios tenui ſubtegmine pingunt
Nexilibus flores hederis, ſyluasq; uirentes,

Pomaq;

Pomaq́;,graminaq́;,& ceruos,capreaſq́; fugaces.
Adde uelut nebulas tenues uelamina textu
Rara.quibus matres crines,& tempora uelant,
In templiſq́; Deûm prohibent à puluere uultus.
Vidi etiam uarium quæ mutant texta colorem,
Eludantq́; oculos,ut diſcolor aura refulſit.
Quid ſequar ulterius? nil uis humana reliquit
Intactum,filum tunicis includitur aureis,
Indutæq́; rigent fuluo ſubtegmine ueſtes:
Vt quondam Phrixi de finibus Aeetais
Vecta ouis aurato fulgebat pectora uillo,
Pectoraq́;,& pexo pallentia terga metallo.
Et dubitant matres pinguem ſerere undiq; morum,
Aut inter teneras bombycem ferre papillas?
Quid mirum,ſi iam totum diffuſa per orbem
Saturni & Veneris paſcunt pecora aurea gentes?
Mollia nec ſoli nouerunt ſtamina Seres,
Laniuomum ipſa genus Saturni munere magno
Iandudum ſuper Idalium,ſuper alta Cythera
Trāſtulit & Venus,& noſtras penetrauit ad oras.
Quippe olim(ſed fama annis obſcura)regebat
Felices Seras læti ditiſsimus agri
Serius,antiquo patriæ de nomine dictus.
Mox acri infelix Phaëtuſæ incenſus amore
Italiam petijt.poſtquàm illam ad flumina magni
Audijt Eridani correptum fulmine fratrem
Flere diem,noctemq́;,Iouis fera tela querentem.
Sed uix Auſonios fines,Oenotriaq; arua
Attigerat,nouus ecce illi cùm perculit aures

Rumor

Rumor, uirgineam formam amiſiſſe puellam.
Protinus & longos ad cœlum tendere ramos
Pro manibus, diroq; includi pectora libro
Ah miſeram. ſubito ſtetit acri corda dolore
Saucius, inſignemq; à pectore rupit amictum,
Pictus acu molles tunicas opera aurea Serum.
Tum uiridi in ripa, charæ ſub uirginis umbra
Impleuit cœlum queſtu, dilectaq; fruſtra
Robora complexus tereti dabat oſcula ligno,
Et tenero ereptos in cortice flebat amores
Infelix: non ſceptra animum, non regna parentum
Alta mouere queunt, nec opimæ copia gazæ.
In patriam negat ire, placet tantùm Itala tellus.
Nec procul Eridani ripis abſiſtit, & omnem
Vitam agit in lacrymis. bis ſenos ordine menſes
Illum adeò perhibent ſolos fleuiſſe per agros,
Et tandem ſuperos extrema uoce precatum,
Ne'ue oculis lacrymæ, neu deeſſet luctibus humor
Perpetuus ſuperis quæ uota audita repentè.
Perſtat in incœpto gemitu, nemora omnia complet.
Non oculis lacrymæ, non deſit luctibus humor.
Soluunt ſe in lacrymas artus, & corpore toto
Linquitur humor, abitq; omnis conuerſus in undas,
Fit fluuius, curſuq; breuiſſimus exit in alueum
Abdua magne tuum, & tecũ in uada ſoluitur alti
Eridani, atq; pedes Phaëtuſæ humectat amatæ
Flumine turrigeræ radens ſata culta Cremonæ.
Manſit amor, ueteres amni manſere calores.
Sæpe illum fama eſt clauſam ſub cortice Nympham

Tentaſſe,optatum mox aſcendiſſe cubile.
Tandem iũcta Dryas fluuio eſt, licitisq; hymenæis
Egreſſam rupta diuam Deus arbore duxit,
Cui picturatas uario ſub tegmine ueſtes,
Illuſasq; auro tunicas,& tenuia læta
Texta dedit miſſa à patrijs ſibi munera terris.
Paucaq; præterea bombycis ſemina donis
Addidit,oſtendens huius quis muneris uſus.
Ipſa eadem egregias longo pòſt tempore natas
Seriadas docuit patris de nomine dictas.
Mox illæ Auſonias paſsim ſparſere per urbes,
Et morum umbroſam latos ſeuêre per agros,
Vnde ſacri uiridem uates petiere coronam,
Et meritis gratas ſibi deuinxere puellas.

M. HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS, SCACCHIA, LVDVS.

LVDIMVS *effigiem belli, ſimulataq; ueris*
Prælia,buxo acies fictas,& ludicra regna,
Vt gemini inter ſe reges albusq; nigerq;
Pro laude oppoſiti certent bicoloribus armis.
Dicite Seriades Nymphæ certamina tanta

Carminibus prorſus uatum illibata priorum.
Nulla uia eſt, tamen ire iuuat, quò me rapit ardor,
Inuiaq; audaci propero tentare iuuenta.
Vos per inacceſſas rupes, & inhoſpita euntem
Saxa Deæ regite, ac ſecretum oſtendite callem.
Vos huius ludi in primis meminiſſe neceſſe eſt.
Vos primæ ſtudia hæc Italis monſtraſtis in oris
Scacchidis egregiæ monimentum inſigne ſororis.
Iuppiter Aethiopum ſedes, & Memnonis arua
Iuerat, Oceani menſas dignatus amici,
Qui ſibi tum optatis iunxit Tellurem Hymenæis.
Affuit unà omnis ſuperûm chorus: omnia feſto
Aequoris immenſi reſonabant littora plauſu.
Vt dapibus compreſſa fames, menſæq; remotæ,
Quò ſuperûm mentes ludo mulceret inani,
Oceanus tabulam afferri iubet interpictam.
Sexaginta inſunt & quattuor ordine ſedes,
Octono parte ex omni uia limite quadrat
Ordinibus paribus, necnon forma omnibus una
Sedibus. æquale & ſpatium, ſed non color unus,
Alternant ſemper uariæ, ſubeuntq; uiciſſim
Albentes nigris, teſtudo picta ſupernè
Qualia deuexo geſtat diſcrimina tergo.
Tum ſuperis tacitè ſecum mirantibus inquit:
Marti aptam ſedem, ludicraq; caſtra uidetis,
Hoc campo aduerſas acies ſpectare licebit
Oppoſitis ſignis belli ſimulacra ciere,
Quæ quondam ſub aquis gaudent ſpectacla tueri
Nereides, uaſtiq; omnis gens accola ponti,

Siqu

Siquando placidũ mare, & humida regna quierũt.
En uerò ſimulata adſunt qui prælia ludant.
Sic ait, & uerſa in tabulam deprompſit ab urna
Arte laboratam buxum, ſimulataq; noſtris
Corpora, torno acies fictas albasq;, nigrasq;,
Agmina bina pari numeroq;, & uiribus æquis,
Bis niuea cum ueſte octo, totidemq; nigranti,
Vt uariæ facies pariter ſunt, & ſua cuiq;
Nomina. diuerſum munus, non æqua poteſtas:
Illic & reges paribus capita alta coronis,
Et regum pariter nuptas in bella paratas
Cernere erat. ſunt qui pedibus certamina inire
Sueti, ſunt & equis qui malint, quiq; ſagittis,
Nec deeſt quæ ferat armatas in prælia turres
Bellua. utrinq; Indos credas ſpectare Elephantes.
Iamq; aciem in uerſum ſtatuunt, ſtructaq; cohortes
Procedunt campo, caſtrisq; locantur utriſq;.
Linea principio ſublimes ultima reges
Parte utraq; capit, quartis in ſedibus ambos
Tractu eodem aduerſos inter ſe, ſex tamen æquis
In medio ſedes ſpatijs hinc inde relictæ.
Sede albus ſeſe nigra tenet, ater in alba.
Proxima reginas capit orbita. regibus ambæ
Hærent quæq; ſuo dextrum latus altera, læuum
Altera lege datis tangunt ſtationibus, atrumq;
Atra tenet campum, ſpatio ſtat candida in albo,
Et proprium ſeruant prima ſtatione colorem.
Inde ſagittiferi iuuenes de gente nigranti
Stant gemini, totidem pariter candore niuali,

Nomen Areiphilos Graij fecere uocantes,
Quòd Marti ante alios chari fera bella laceſſant.
Continuò hos inter rex,necnon regia coniux
Clauduntur medij.duo dehinc utrinq; coruſci
Auratis equites ſagulis,criſtisq́; decori
Cornipedes in aperta parant certamina Martis.
Tum geminæ uelut extremis in cornibus arces
Hinc atq; hinc altis ſtant propugnacula muris,
Quas dorſo immanes geſtant in bella Elephanti.
Poſtremò ſubeunt octo hinc,atq; inde ſecundis
Ordinibus pedites,caſtrisq́; armantur utriſq;
Armigeri partim regis,partimq́; miniſtræ
Virginis armiſonæ,quæ prima pericula belli,
Congreſſusq́; ineant primos,pugnamq́; laceſſant.
Non aliter campis legio ſe buxea utrinq;
Compoſuit duplici digeſtis ordine turmis,
Aduerſisq́; ambæ fulſere coloribus alæ,
Quàm Gallorum acies alpino frigore lactea
Corpora ſi tendant albis in prælia ſignis
Auroræ populos contrà,& Phaëthonte peruſtos
Inſano Aethiopas,& nigri Memnonis alas.
Tum pater Oceanus rurſus ſic ore locutus:
Cœlicolæ,iam quænam acies,quæ caſtra uidetis
Diſcite nūc(neq; enim ſunt hæc ſine legibus arma)
Certandi leges,nequeant quas tendere contra.
Principio alterni reges in prælia mittunt
Quem pugnæ numero ex omni elegere ſuorum.
Si niger arma ferens primus proceſſit in æquor,
Continuò aduerſum ſemper ſe candidus offert,

Nec

Nec plures licet ire ſimul facto agmine in hoſtem.
Propoſitum cunctis unum, ſtudium omnibus unum
Obſeſſos reges inimicæ claudere gentis,
Nequò impunè queant fugere, atq; inſtantia fata
Euitare, etenim capiunt ita prælia finem.
Haud tamen interea cuneis obſtantibus ultro
Parcunt, ſed citius quo regem ſternere leto
Deſertum eualeant, cadunt ferro obuia paßim
Agmina. rareſcunt hic illic funere ſemper
Vtraq; caſtra nouo, magis ac magis area belli
Picturata patet, ſternuntq́;, caduntq́; uicißim.
Sed cadentem opus eſt ſublati protinus hoſtis
Succeßiſſe loco, & conatus uindicis alæ
Suſtinuiſſe ſemel. mox ſi uitauerit ictum,
Inde referre licet ſe in tutum præpete planta.
At pedites prohibent leges certaminis unos,
Cùm ſemel exierint (facilis iactura) reuerti.
Nec uerò inceſſus cunctis bellantibus idem,
Pugnandi'ue modus. pedites in prælia euntes
Eualeant unam tantum tranſmittere ſedem,
Inq́; hoſtem tendunt aduerſi, & limite recto.
Congreſſu tamen in primo fas longius ire,
Et duplicare gradus conceſſum. at cõminus hoſtem
Cùm feriunt, ictum obliquant, & uulnera furtim
Intentant ſemper lateri, cauaq́; ilia cædunt.
Sed gemini claudunt aciẽ qui hinc inde Elephanti,
Cùm turres in bella gerunt, ac prælia miſcent,
Recta fronte ualent dextra, læuaq́;, retroq́;
Ferre aditũ contrà, campumq́; impune per omnem

Proruere, ac totis paßim dare funera caſtris.
Ne tamen obliquis occultent nixibus ictum,
Qui tantum mos conceſſus pugnantibus arcu
Dilectis Marti ante alios. nam ſemper uterq;
Fertur in obliquum ſpatijs nigrantibus alter,
Alter candenti ſemper ſe limite uerſat,
Directisq́; ineunt ambo fera bella ſagittis,
Nec uariare licet, quamuis fas ire per omnem
Hinc atq; hinc campũ, atq; omnes percurrere ſedes.
Inſultat ſonipes ferus, atq; repugnat habenis.
Nunquam continuo ſtipata per agmina ductu
Procurrit. tantum ſurſum ſeſe arduus effert
Semper, & in gyrum greſſus magno impete lunat
Curuatos, duplicemq́; datur tranſmittere ſedem.
Si nigrante prius campo expectauerit, album
Mox petere, & ſedis ſemper mutare calorem
Lex iubet, ac certo ſemper ſe ſiſtere ſaltu.
At regina furens animis pars optima belli
In frontem, in terga, ac dextrã, læuamq́; mouetur,
Itq́; iter obliquum, ſed ſemper tramite recto
Procedit, neq; enim curuato inſurgere ſaltu
Cornipedum de more licet. non terminus olli,
Nec curſus meta ulla datur, quocunq; libido
Impulerit, licet ire, modò ne ex agmine quiſquam
Hoſtili'ue, ſuo'ue aditus occludat eunti.
Nulli etenim ſuper educto fas agmina ſaltu
Tranſiliïſſe, equiti tantum hæc conceſſa poteſtas.
Cautius arma mouent gentis regnator uterq;,
In quibus eſt omnis ſpes, ac fiducia belli.

Omnib

Omnibus incolumi Rege ſtat cernere ferro,
Sublato, pugna excedunt, & caſtra relinquunt:
Ille adeò in bello captus ſecum omnia uertit.
Ergo hærens cunctatur, eum uenerantur, & omnes
Agmine circunſtant denſo, mediumq; tuentur.
Vtq; armis ſæpe eripiant, ſua corpora bello
Obijciunt, mortemq; optant pro Rege paciſci.
Non illi ſtudium feriendi, aut arma ciendi,
Se tegere eſt ſatis, atq; inſtantia fata cauere.
Haud tamē obtulerit ſe quiſquā impune propinquū
Obuius, ex omni nam ſummum parte nocendi
Ius habet. ille quidem haud procurrere lōgius auſit,
Sed poſtquam auſpicijs primis progreſſus ab aula
Mutauit ſedes proprias, non amplius uno
Vlterius fas ire gradu, ſeu uulneret hoſtem,
Seu uim tela ferant nullam, atq; innoxius erret,
Hic mos certandi, hæc belli antiquiſſima iura.
Nunc aciem inter ſe certantes cernite utranq;.
Sic ait, at quoniam, quoties fera bella fatigant
Mortales, ſuperi ſtudijs diuerſa fouentes
Ipſi etiam inter ſeſe odijs bellantur iniquis,
Maximaq; interdum toto ardent prælia cœlo,
Iuppiter omnipotens ſolio Rex fatus ab alto
Omneis abſtinuiſſe iubet mortalibus armis,
Atq; minis, ne quem foueant, perterret acerbis.
Tum Phœbū uocat intonſum, Atlantisq; nepotem,
Egregium furto peperit quem candida Maia,
Inſignes ambos facie, & florentibus annis.
Nondum Mercurius lenibus talaria plantis

Addiderat:nondum Titania lumina agebat
Per liquidum curru gemmato Phœbus Olympum,
Tātū humeros pharetra inſignis,et crinibus aureis.
Hos pater aduerſis ſolos decernere iußit
Inter ſe ſtudijs,& ludicra bella ſouere,
Ac partes tutari ambas,quas uellet uterq;:
Nec non propoſuit uictori præmia digna.
Dij magni ſedere,Deûm ſtat turba minorum
Circunfuſa:cauent ſed lege,& fœdere pacto,
Ne quiſquam uoce,aut nutu ludentibus auſit
Præuiſos monſtrare ictus,quem deniq; primum
Sors inferre aciem uocet,atq; inuadere Martem.
Quæſitum, primumq́; locum certaminis albo
Ductori tulit,ut quem uellet primus in hoſtem
Mitteret.id ſanè magni referre putabant.
Tum tacitus ſecum uerſat quem ducere contra
Conueniat,peditemq́; iubet procedere campum
In medium,qui reginam dirimebat ab hoſte.
Ille gradus duplices ſuperat,cui tum arbiter ater
Ipſe etiam aduerſum recto de gente nigranti
Tramite agit peditem,atq; iubet ſubſiſtere contra
Aduenientē hoſtem,paribusq́; occurrere in armis.
Stant ergo aduerſis inter ſe frontibus ambo
In medijs campi ſpatijs,ac mutua tentant
Vulnera nequicquam.neq; enim uis ulla nocēdi eſt
Armigeris,tractu dum miſcent prælia eodem.
Subſidio ſocij dextra,læuaq́; frequentes
Hinc atq; hinc ſubeunt,latè et loca milite cōplent,
Alternantq́; uices.necdum tamen horrida miſcent

Præl

Pralia,ſed placidus medijs Mars ludit in armis,
Excurſusq; breues tentant,tutiq; tenent ſe.
Iamq; pedes nigri rectoris,qui prior hoſtem
Contra ijt,obliquum læua clàm ſtrinxerat enſem,
Atq; album è medijs peditem citò ſuſtulit armis,
Illiusq; locum arripuit præſtantibus auſis,
Ah miſer inſtantem lateri non uiderat hoſtem.
Ipſe etiam cadit,& pugnas in morte relinquit.
Tum cautus fuſcæ regnator gentis ab aula
Subduxit ſeſe media,penitusq; repoſtis
Caſtrorum latebris extrema in fauce recondit,
Et peditum cuneis ſtipantibus abditus hæſit.
Nec mora,ſurgit eques bellator læuus utrinq;,
Et medijs hinc inde inſultant cœtibus ambo,
Alterniq; ruunt,& ſpargunt fata per hoſtes.
Sternuntur pedites paſſim miſeranda iuuentus,
Quòd nequeāt reuocare gradum.ſonat ungula cāpo
In medio,& totis miſcentur funera caſtris.
Dum uerò peditum intentus Latonius heros
Cædibus inſtat atrox, equitemq; per agmina uerſat
Vaſtatorem alæ piceæ,longè Arcada maior
Ardor agit tacitus iandudum inuadere furtis
Magnum aliquid,peditum ultro ſæpe obuia tranſit
Agmina,cornipedum ducens in prælia læuum,
Qui Regi inſidias tendens huc uertitur,atq; huc,
Per mediosq; hoſtes impune infrænis oberrat.
Conſtitit,optataq; diu ſtatione potitus
Letum intentabat pariter Regiq;,elephantiq;,
Alæ qui dextro cornu turritus in auras

Attollens caput ingenti ſe mole tenebat.
Delius ingemuit clauſo ſuccurrere Regi
Admonitus:nanq; indefenſum in morte Elephantẽ
Linquere ſe uidet,atq; ambos non poſſe periclo
Eripere,& fatis urgeri cernit iniquis.
Cura prior ſed enim eſt trepidum defendere Regem,
Quem rapit in dextrum latus:at niger emicat enſe
Stricto eques,et magnis Elephantẽ intercipit auſis,
Dãnũ ingẽs:neq; enim eſt ſæua poſt uirginis arma
Bellantum numero ex omni magis utilis alter.
Non tamen impune euades ait acer Apollo,
Et peditum cuneis,denſaq́; indagine cingit.
Ille igitur trepidare metu,certiq́; pericli
Fruſtra uelle fugã,nã hinc fata minatur Amazon,
Inde obſtat conſerta phalanx.tandem altius acto
Virginis enſe cadit,pulchræ ſolatia mortis.
Aeſtuat alba cohors latere heu minus utilis uno,
Et magis,atq; magis furit acri accenſa dolore,
Sicut ubi dextrum taurus certamine cornu
Amiſit,dum ſe aduerſo fert pectore in hoſtem.
Sæuior in pugnam ruit,armos ſanguine,& altè
Colla animoſa lauans:gemitu omnis ſylua remugit.
Talis erat facies,caſi poſt fata Elephantis,
Candentis turmæ.hinc furijs maioribus ardet
Phœbus,& ultrices hortatur in arma cohortes
In ferrum,& cædes pronus,cupidusq́; nocendi,
Incautusq́; ambas perdit ſine lege phalangas.
Dumq́; hoſtes pariter cernat procumbere uictos,
Ipſe ſuos morti indefenſos obijcit ultro.

Mercurius melior furto cunctatur, & hærens
Vſq; alium ex alio ſpectando prauidet ictum.
Sæpe ille ex longo meditatus fata ſuperbæ
Reginæ peditem perdendum comminus offert,
Diſsimulatq; dolos, mox pœnitet, & trahit alto
Improbus, errorem fingens, ſuſpiria corde.
Iamq; ſagittiferi è dextro ſpicula cornu
Virginis in latus albentis tendebat. id hoſtis
Haud primùm ſenſit, peditemq; trahebat in atram
Læua aciem, rerũ ignarus. uerùm improba cladem
Et tantas Erycina Venus miſerata ruinas
Incauto iuueni furtim tacito innuit ore,
Atq; oculis (Phœbo nam fortè aduerſa ſedebat)
Nulla mora, ad nutus diuæ tremefactus Apollo
Conſtitit, atq; oculis latè agmina circunſpexit,
Et ſubitò inſidias ſenſit, peditemq; retraxit,
Quẽ contra impulerat dextra impiger, atq; periclo
Reginam eripuit. tum Maia Atlantide cretus
Littoreum caueæ conſeſſum uocibus implet,
Reginam captam ingeminans. fremit undiq; turba
Cœlicolûm ſtudijs uarijs, ſeſeq; tuetur
Phœbus, & his alto fatur de littore uerbis.
Quæ porrò inuidia eſt dextram ludicra petenti
Præmia corrigere incautam, in meliusq; referre,
Cùm nec pacta uetent? Quòd ſi Maia ſate poſthac
Id ſedet omnino prohiberi: lege caueto,
Quiq; prior fuerit digitis impulſus in hoſtem,
Siue albus, piceus'ue fuat, diſcrimine nullo
Ille eat, & dubij ſubeat diſcrimina Martis.

Dixit

Dixit, & hæc toto placuit ſententia circo
Cœlicolis, Venerem obtutu clam uerſus acerbo
Iuppiter increpuit, nec ſenſit filius Arcas.
Sed puer ingemuit labefactus corda dolore
Ingenti. uix ſe tenuit quin ludicra caſtra,
Intectisq́; acies manibus confunderet ambas.
Tum ſecum ſtatuit furtis certare, dolisq́;
Omnibus, ac totis fraudes innectere caſtris.
Iam tum igitur iuuenē pharetratū in prælia ducens
Cornipedis ſimulare gradus iubet. ocyus ille
Emicat, atq; albæ reginæ fata minatur.
Non Phœbum latuere doli, ſubriſit, & ore
Verſus ad aſtantes: quamuis accommoda furtis
Mercurio ſit dextra (inquit) fraudiq́;, dolisq́;
Callide Atlantida inuigiles, haud me tamen ultrà
Fallere erit: iamq́; improbe iniquā corrige dextrā.
Spectantum cunei ingenti riſere theatro,
Atq; Arcas, ueluti deceptus imagine falſa,
Summiſit buxum conceſſo in prælia greſſu
Arcum intendentem, uigilat iam cautus Apollo
Fraudesq́;, inſidiasq́; timens, occultaq́; furta.
Ille etenim perſæpe manu dum ducit in hoſtes
Alternam buxum, ius contra, & fœdera pacta
Implicitans celeres digitos duo corpora bello
Obijciat ſimul, obſeruet niſi prouidus hoſtis.
Iamq́; equitem contra nigrantem candidus arcum
Intendens ſeſe oppoſuit pharetratus, & arcet
Reginæ iugulo intentum. tum dexter oberrat
Huc, atq; huc Elephas, niueisq́; exultat in armis.

Haſerat in medio, domina, Regiq; minatus
Albus eques ratus impune, & iam ſorte ſuperbus
Nequicquam ſpoliorum animum paſcebat amore.
Non tulit hanc ſpecie̅ iuuenis pharetratus, & arcu
Contendit calamum, ſeſeq; immittit in hoſtem,
Fata licet pedes intentet, moriturus in armis
Inſigni pro laude, aluo mediæ hæſit arundo
Stridula, & ima chalybs deſcendit in ilia adactus.
Voluitur ille excuſſus humiq;, & calcibus auras
Verberat: in uentos uita indignata receſſit.
Inde ſagittiferum ſternit pedes. hunc pedes alter
Hoſtili de plebe necat. pugna aſpera ſurgit.
Turribus occurrunt ingenti mole Elephanti.
Sæua pharetrigeri contendunt ſpicula neruis,
Quadrupedumq; gemit bicolor ſub uerbere ca̅pus.
Incaluere animi parte ex utraq;, & in armis
Concurrunt denſi ſimul omnis copia gentis
Albæq;, piceæq;, duces, ambæq; phalanges,
Confuſæq; acies magno certamine totis
Denſantur campis, uirtus fortunaq; in unum
Conueniunt. hi nunc uictores agmina uerſa
Aequore agunt toto, uerſis referuntur habenis
Nunc ijdem, uariantq; uices, & fluctuat omnis
Area bellorum: uaſti uelut æquoris undæ
Siquando inter ſe recluſo carcere ſæua
Bella cient animoſi Euri, uertuntq; profundum
Ionio in magno, aut undiſono Atlanteo,
Alternos uoluunt procurua ad littora fluctus.
At medias acies inter crudeſcit Amazon

Cand

Candida plena animis,multisq́; in millibus ardet.
Nanq; ſagittiferũ incuſans,rediensq́; Elephantem
Nigrantes ſternit.dextra,læuaq́; per alas
Fulminat,atq; manu ſpargens haſtilia ſæuit.
Bellanti dant tela locum,retroq́; reſidunt
Hinc, atq; hinc inimicæ acies per tela,per hoſtes
Illa ruit pulchram in mortem,ſimul ultima tentat
Caſtra fugæ fidens,animosq́; in bella uiriles
Sæua gerit:penetrat cuneos,aperitq́; uiam ui.
Tandem fuſca cohors,nigrantisq́; arbiter alæ
Ipſe etiam arma ſua trepidus uiresq́;,animosq́;
Virginis implorat.nulla eſt mora,feruida Amazõ
Emicat,atq; ardens,paribus ſe ſiſtit in armis.
Quem primum haſta,aut poſtremum bellica uirgo
Demetis,aut quot humi candentia corpora linquis?
Semianimes uoluuntur equi niueiq́;,nigriq́;,
Et peditum cunei,dilectaq́; pectora Marti
Aligera iuuenes ineuntes bella ſagitta,
Quis cladem fando illius,quis funera pugnæ,
Proſtratosq́; duces ſperet ſe æquare canendo?
Sternitur omne ſolum buxo,atq; miſerrima cædes
Exoritur.confuſa inter ſeſe agmina cædunt,
Implicitaq́; ruunt albæ,nigræq́; phalanges.
Sternuntur pedites,& corpora quadrupedantum.
Nam uerſa inter ſe iactantes mutua tela
Fœmineis ambæ nituntur Amazones armis
Vſq; adeò certæ non cedere,donec in auras
Aut hæc,aut illa effundat cum ſanguine multo
Sæuam animam,ſola linquentes prælia morte.

Interea ambórum populorum rector uterq;
Captiuos hoſtes,& uicta cadauera bello
Carcere ſeruabant caſtris uicina cauentes
Ne capti ſemel,aut obita iam morte iacentes
In uitam reuocati iterum certamina inirent.
At lateri innixus Phœbo Threicius Mars
Iunctus amicitia puero Arcadi ſi quid amico
Fata ſinant prodeſſe,animum per cuncta uolutat,
Obſeruatq; omnes caſus.tum corpora bina
Capta,pharetratum iuuenem,peditemq; nigrantes
Cœtibus è functis iam uita,atq; æthere caſsis
Surripit,& caſtris rurſum clàm immittit apertis.
Ergo iterum gemini captiui prælia inibant,
Miſcebantq; manus animoſi,atq; arma ferebant.
Haud ſecus(ut perhibēt)cū Colchis nacta cadauer,
Aut uirgo Maſſylla recens cantuq; triformem
Sæpe ciens Hecaten,ac magni numina Ditis,
Falſam animā inſinuat membris,aurasq; loquaces,
Continuò erigitur corpus,loquiturq;,uidetq;,
Et uiuos inter fruitur celeſtibus auris.
Non tulit indignum facinus Iunonia proles
Mulciber(ille dolum ſolus deprendit)& ore
Inclamat,Phœbumq; monet.Thrax palluit heros
Deprenſus,Phœbo exarſit dolor oſsibus ingens.
Tum Marti pater omnipotens iratus iniqua
Præſidia abduci,atq; indebita corpora bello
Protinus è caſtris iubet,atq; retexere falſos
Hinc atq; inde ictus,& cuncta in priſtina reddit.
Iamq; duces furijs ambo maioribus inſtant,

Reginasq; ambas conuerſa per agmina mittunt.
Cæde madent illæ,toto æquore fata ferentes.
Conſidunt tandem obuerſæ, Regesq; tuentur
Quæq; ſuum.ecce autem bellatrix agminis albi
A tergo ferro inuaſit,ſtrauitq; nigrantem
Ignaram.uerùm ipſa etiam cadit icta ſagitta
Ah miſera,et ſpolijs haud longum exultat opimis.
Conuertêre oculos ambæ hinc,atq; inde cohortes,
Atq; acies lacrymis,& fœmineo ululatu
Ambas incubuiſſe putes,dum funera ducunt.
Tum Reges mœſtos ipſa ad prætoria denſi
Agglomerant ſeſe circùm,timor omnibus idem
Incumbit,par tempeſtas,par hauſit utroſq;
Diluuium populos,& ſunt ſua uulnera cuiq;.
Haud prorſus tamen ambobus defecerat omne
Robur.opes reſtant,& adhuc intacta iuuentus,
Tres pedites tibi Phœbe,ſagittifer alter,& ingens
Bellua turrito dorſo,totidemq; tibi Arcas
Excepto elephante,alta qui nuper in aula
Pace fruens cecidit poſitus inglorius armis
Eminus aligera percuſſus arundine pectus.
Sed dexter tibi reſtat eques,imperditus:hauſit
Cætera bellantum Mars impius agmina,belliq;
Alea florentes & deſolauerat aulas.
At Cyllenæo iuueni ſpes occidit omnis.
Aeſtuat amiſſæ gentis memor,& ſuſpirat
Heroas magnos tot fato corpora functa.
Non tamen excedit pugna fracta agmina bello
Relliquias tenues immitis Apollinis aſtu

Cautior in pugnam mittit, poſt funera tanta
Siquà fata ſinant gentis ſarcire ruinas.
It nigrum campis agmen, ſtat ubiq; morari,
Fortunamq́; omnem tentare, adituſq́; nocendi.
Exultat contrà non æquo prælia motu
Cynthius inuadens facies indigna cohortum,
Heu facies miſeranda ducum, raro agmine aperta
Caſtra patent latè, uiduatæ & ciuibus aulæ.
Mœrebant uacuis thalamis regnator uterq;
Iandudum exoſi ſine coniuge tædia lecti.
Primus amor maneat quamuis immotus utriſq;,
Sors tamen ad noua coniugia; atq; nouos hymenæos
Flectit iniqua. igitur primùm rex agminis albi
Reginæ comites olim, fidaſq́; miniſtras
Regali inuitat thalamo, quæ funera mœſtæ
Poſt fera bellatricis heræ tela irrita bello
Iactabant acies inter, cuneoſq́; nigrantes
Oppetere amiſſæ dominæ pro cæde paratæ.
Sed prius explorare auſus ſedet, atq; uiriles
Cunctarum ſpectare animos, ut digna cubile
Intret. in hoſtiles ſedes, atq; ultima caſtra
Hortaturq́;, iubetq́; ſupremam apprendere metam.
Nulli fas etenim regis ſperare cubile
(Pacta uetant) niſi quæ per tela inuecta, per hoſtes
Tranſactis ſpatijs cunctis impune ſuprema
Attigerit prius aduerſi penetralia regis.
Arrexere animos famulæ, pariterq́; per hoſtes
Limitibus properant rectis. tamen ocyor antè it
Tertia, quam dextro ducebat ſemita cornu,

x Exult

Exultatq;,agitatq; animo connubia regis:
Nam comites ſpe ſublapſa ceſſere uolentes.
Illa uolat cœptis immanibus,addidit alas
Gloria præpetibus plantis,& plurima merces.
Nulla obſtat mora,nec facinus prohibere tyranno
Cura nigro eſt,nouaq; ipſe etiam connubia tentat,
Et uacuis thalamis alias inducere nuptas.
Ergo iter alterna accelerant,famulamq; ſiniſtram
Quarto limite agit,ſaltu ſed tardior uno
Parrhaſius iuuenis. iamq; imperterrita uirgo
Candida,facta potens uoti,penetrauerat omnes
Sedes,atq; alacris meta conſederat alta.
Tum rector iubet afferri ſellamq;,tiaramq;
Extinctæ ornatus,necnon fulgentia ſceptra,
Dignaturq; toro meritam,optatisq; hymenæis,
Gaudet cana cohors,inſultatq; eminus atræ.
Haud lacrymas cohibet Maia ſatus æthera uoce
Inceſſens,pictosq; à pectore rupit amictus.
Nigranti famulæ tantùm gradus unus ad ipſam
Reſtabat metam ab miſeræ,ſed limite recto
Turritus fera fata Elephas impune minatur
Inſurgens,ſi ſupremam contingere ſedem
Audeat,& toto caſtra obſidet ultima tractu,
Et pauidam obſeruans extremis ſedibus arcet.
Intereà noua regali digna uirago
Connubio exultans,toto dat funera campo.
Illam tollit honos nouus,& fortuna tumentem,
Fulminis in morem ruit,atq; nigrantia ſæuit
Caſtra per,& ſedes,ac ſidera territat armis.

Horr

Horreſcunt faciem inuiſam nigra agmina crudæ
Virginis, atq; imæ exoptant telluris hiatus.
Diffugiunt trepidi uaſto irrumpente fragore
Hoſte, metuq; omnes acti glomerantur in unum
Aulai in medio iuxta latera ardua regis.
Haud ſecus alta boues ſparſæ per paſcua quondam,
Vt ſenſere lupum uenientem, protinus omnes
Conueniunt trepidæ, & fortem facto agmine taurũ
Ductorem armenti implorant, ipſiq; propinquant
Certatim inter ſe trudentes cornua rauco
Murmure. mugitu longè nemora alta reſultant.
At regina furens trepidos toto agmine uictrix
Impingens in terga, ipſiq; ante omnia regi
Fata parans, pugnas alta ad prætoria miſcet,
Nunc ruit huc, nunc huc, tunc & niſi læua fuiſſet
Mens illi, poterat candentem inuadere ſedem
Limite in obliquum quarto, & concludere fauces,
Vltimus ille labor regi, gentiq; fuiſſet
Nigranti, & fatis Arcas lugeret iniquis.
Nempe erat hinc læti facilis uia in ilia regis,
Nec poterat quiſquam ſe tantæ opponere cladi.
Senſit Atlantiades tacitus, dubioq; tremebant
Corda metu. accelerare hoſtẽ iubet improbus, ictum
Ne uideat, uerbisq; rapit per inania mentem,
Caſtigatq; moras, adeón' iuuat uſq; morari,
Nec pudor eſt? quæ tanta animis ignauia? ſic nos
Increpitas ſemper cunctantes impiger ipſe?
Scilicet expectas dum nox certamina tollat?
His actus, peditem imprudẽs dum capiat Apollo

Præterijt fortunam. alacer uocem extulit aſtris
Lætitia exiliens Cyllenius. inde periclo
Regem ipſum eripiens opponit Amazonis armis
Haud inuitum equitem qui ſæuos arceat ictus.
Tum ſecum meditans candenti letum Elephanti,
Qui meta arcebat famulam, ne regis iniret
Conceſſos thalamos, curuato perculit arcu.
Concidit, atq; ictu tellurem bellua uaſto
Pulſauit moriens, dum regi intentat Apollo
Nequicquam exitiũ. tum metam impune miniſtra
Nigra tenet (nec Phœbus obeſt) iam regia cõiux.
Iamq́; alacres paribus certamina uiribus ambo
Rurſum ineunt, nuptasq́; ferunt in bella ſecundas.
Tum, quanquàm ambiguæ ſpes ſint, incertaq́; belli
Alea adhuc, tamen ac ſi palmæ certus, & omne
Diſcrimen poſitus ſit ſupra, gaudia ficto
Ore puer Maiæ ſimulat, uerbisq́; ſuperbit
Improbus inſultans, aſtus genus, & ſua creber
Vocibus extollens, albæ premit arma cohortis.
Quem ſic deprenſa iuuenis Latonius arte
Increpitat: nondum extremam dubio ultima bello
Impoſuit fortuna manum, & iam uoce ſuperbis.
Proinde mihi inſulta, et tumidis reple omnia uerbis
Certa tuum annuerit tibi cùm uictoria Martem.
Sed iam nulla mora eſt, tua nunc, nunc irrita faxo
Dicta manu hæc fatus reginam hortatur in hoſtes.
Continuò exoritur magnum certamen, & ingens
Hinc atq; hinc rabies, dum fixum uincere utriſq;.
Audentes in tela ruunt: ſtat multus ubiq;

Terror

Terror, ubiq; pauor, mortisq́; ſimillima imago.
Nituntur cuncti aduerſi ſeſeq́; uiro uir
Obtulit. inuigilant caſtris auertere peſtem
Quiſq; ſuis, hoſtemq́; fugant, hoſtiliaq́; ipſi
Caſtra petunt, uariantq́; uices, fortunaq́; ludit
Spe cupidos, & corda moræ impatientia torquet.
Funera ſpargebat fuſcæ regina cohortis
Per medias animoſa acies. non æmula contrà
Oppoſuit ſeſe uirgo, ſed calle per hoſtes
Secreto interea regis tendebat ad alta
Limina. dein ſubitò captis cuſtodibus arcis
Irruit, atq; aditus irrumpens obſidet aulam,
Intentátq́; necem regi. tum nigra uirago,
Poſtquam altis uidit canam in penetralibus hoſtẽ,
Cæde madens ſtrages citò linquit, & imperfecta
Funera, & acta pedem retro exanimata repreſſit.
Nec timuit mediam ſe certa opponere morti,
Et patriæ, & trepido properans ſuccurrere regi.
Hîc aliud maius Phœbo, grauiusq́; dolendum
Obijcitur. nam cornipedem Cyllenius atrum
Huc illuc agitans campo inſultabàt aperto.
Ardet equus, ſaltuq́; furit: nec deſtitit auſis,
Donec reginæ pariter, regiq́; minatus
Optatam tenuit ſedem, exitioq́; futurus
Aut huic, aut illi nigrantibus obſtitit armis.
Vt uidit, triſti turbatus pectus Apollo
Ingemuit, largusq́; genis non defuit humor.
Et iam iam labi atq; retro ſublapſa referri
Spes omnis, fluxæ uires, auerſa Deûm mens.

Arcas ſucceſſu exultans, ac munere diuûm
Lætus, ouansq́; animum, uocemq́; ad ſidera tollit,
Et tandem rediјt uigor in præcordia uicto.
Protinus incluſam feriens ſub tartara mittit
Reginam, & ſpoliјs potitur non ſegnis opimis:
Tantum olli bellator equus cadit ilia foſſus
Vltoris ferro regis, nondum tamen expes
Phœbus abit, ſed pugnat adhuc, atq; agminis albi
Relliquiæ pedites duo, & arcu inſignis eburno
Martis amor iuuenis nequicquam bella laceſſunt.
Audentes facit amiſſæ ſpes lapſa ſalutis.
Succurruntq́; duci labenti in funera, ſed non
Talibus auxiliјs, nec defenſoribus iſtis
Tempus eget, toto Maia ſatus æquore ſæuit.
Inſtat ui multa nigra uirgo, ſeptaq́; regis
Circuit excidium intentans, hac par furit, atq; hac:
Nec requieuit enim, donec certamine iniquo
Relliquias gentis candentis, & ultima bello
Auxilia abſumpſit. medio rex æquore inermis
Conſtitit amiſsis ſociјs, uelut æthere in alto
Expulit ardentes flammas ubi lutea bigis
Luciferis aurora, tuus pulcherrimus ignis
Lucet adhuc Venus, & cœlo mox ultimus exit.
Nulla ſalus illi ſuperat, ſpes nulla ſalutis,
Non tamen excedit uictus, ſed claudere ſeſe
Hoſtiles inter cuneos impune per enſes
Actus auet, donec nuſquam ſpatia ulla ſuperſint
Effugiјs. nam ſi nemo illi fata minetur,
Nec ſuperes ſedes, quam impune capeſſere poſsit,

Nil

Nil tantorũ operum impenſis foret omnibus actum,
Sed labor effuſus fruſtra,uireſq; fuiſſent,
Nec titulos quiſquam,aut uictoris nomen haberet.
Ergo per uacuas ſedes,deſertaq; caſtra
Nunc huc,rurſum illuc,incertos implicat orbes
Diffugiens,niger inſequitur rex æquore toto,
Atq; fugæ ſemper ſpatiumq;,abitumq; relinquit.
Poſt ubi ſupremo tendentem limite greſſum
Vidit,reginam ſedes ſeruare ſecundas
Iuſſit,ab anguſtis ne ſe ille abducere poſſet
Ordinibus,tantumq; fugæ miſero ultima reſtat
Linea,tam ſeſe contrà niger æmulus infert
Dux gentis propiore gradu,ſedes tamen unà
Alterum ab alterius contactu ſummouet uſq;.
Vt uerò contra exultantem uictus,& expes
Conſtitit inuitus,fortunam nacta uirago
Extremam inſilijt ſedem,totoq; minatur
Limite,nec miſero reſtat locus amplius uſquam.
Tandem illum ſurgens uirgo crudelis in enſem
Immolat,& finem impoſuit ſors aſpera pugnæ
Ingenti ſuperûm plauſu,& clamore ſecundo.
Victor Atlantiades exultat littore toto
Improbus,& uicto inſultat,ridetq; dolentem:
Quem pater omnipotens ad ſe uocat,& dat habere
Felicem uirgam,qua purus euocet umbras
Pallenti Styge,ut infectum ſcelus eluit ignis,
Quaq; Erebo damnet ſontes,& carcere cæco,
Detq;,adimatq; oculis ſomnos,& funere in ipſo
Lumina Lethæo claudat perfuſa ſopore.

Mox uerò gratum ludum mortalibus ipſe
Oſtendit Deus, & morem certaminis huius
Italiæ primùm docuit celebrare colonos.
Nanq; olim, ut perhibẽt, dilectã Scacchida, quã nõ
Inter Seriadas præſtantior altera Nymphas,
Compreſsit ripa errantem, & nil tale putantem,
Dum paſcit niueos herboſa ad flumina olores.
Tum bicolorem illi buxum dedit, atq; pudoris
Amißi pretium uario ordiñe picturatam
Argentiq;, auriq; grauẽ tabulam addidit, uſumq;
Edocuit, Nymphæq; etiam nunc ſeruat honorem,
Et nomen ludus, celebrat quem maxima Roma,
Extremæq; hominum diuerſa ad littora gentes.
Omnia quæ puero quondam mihi ferre ſolebant
Seriades, patrij canerem dum ad flumina Serij.

FINIS.

M. HIERONYMI VIDAE CREM.

HYMNI, CVM NONNVLLIS ALIIS.

DIVO AVGVSTINO CAnonicorum regularium inſtitutori, apud quos ipſe Vida ſanctiſſimè educatus eſt.

VT TE *Diue potens Libyæ nunc pectore toto*
Accipio, patiorq; libens, me numine quando
Afflaſti, uates olim diuûmq; ſacerdos,
Nunc ipſos inter diuos ſtellantis Olympi
Templa tenens, audi, atq; tuas ne deſpice laudes,
Dum nos mortali facta immortalia uoce
Libamus, ſacroſq; aris adolemus honores.
Huc omnis chorus, huc pariter iuueneſq;, ſeneſq;
Ferte pedem, lætoq; fauentes agmine adeſte.
Hæc eſt illa dies, penitus caligine merſis
Quæ claram rebus lucem attulit, atq; nigrantem
Eloquio noctem inſigni, tenebraſq; reſoluit.
Nam cui non notum quanta perculſa iacerent
Olim corda patrum formidine. queis pia cordi
Relligio? quem non Tyriæ telluris alumnus
Terruerat linguæ confiſus fallere docta?

Cui non audacis, cui non audita furentis
In ſuperos, ſuperûmq; ipſum conuitia regem?
Non tulit omnipotens genitor miſeratus ab alto,
Et iuueni immiſit mentem ſe pectore toto
Diffundens. ſubitò eſt oculis denſiſſima nubes
Diſcuſſa, & ratio manifeſta in luce refulſit.
Quos ah tum gemitus, quæ tum ſuſpiria ab imo
Pectore iam culpā ſaſſus dedit? Haud mora uictus
Exuit hoſtilesq; animos, mentemq; benignam
Accipit in ueros diuos, diuumq; parentem
Iam melior, iam noſter, amans quos oderat antè.
Protinus illa animi uis uiuida, & aurea lingua,
Quæ modò cœlicolas toties exercita contra eſt,
Inuigilat ueterum pro relligione parentum.
Ille quidem in medijs hominum conuentibus ore
Incipit effari immortalis gaudia uitæ
Oſtendens, aliiq; acie penetralia cœli
Mentis adit. ſed quæ nunc prima exordia ſumam?
Nam modò naſcentis canit incunabula mundi,
Quis rerum ſator immenſum per inane, quis autor
Terrarum ualidis uinclis liberauerit orbem.
Nunc docet obliquos Solis, Lunæq; meatus,
Aſtrorumq; uices, paſcentiaq; æthera dium
Sidera inexhauſtis flammis, laticésq; coactos
Aſtra ſup, quæ dehinc liqdi ignis ſemina, quæ uis
Torqueat immenſi irrequieta uolumina Olympi.
Addit cœlicolum ſedesq; domosq; quietas,
Agminaq; alituum ſuperûm ter terna recenſet.
Quin etiam ulterius ſolertis lumina mentis

Suſtollit,

Suſtollit,figitq; oculos in luce ſuprema.
Qua ratione animæ naſcentibus inſinuentur,
Quæ'ue animis natura,quis & uigor omnia dictis
Illuſtrans.tum neſcio qua dulcedine mentem
Captus,uitam aliam poſt ſecula ſera futuram,
Atq; alios pop.noua regna,noua arua,nouũ æquor,
Aëraq; ſtellasq; alias,renouandaq; Lunæ
Lumina,nec motu uoluendos ætheris orbes
Perpetuò canit:at tempus iam iam affore,cum Sol
Aureus,atq; ſuos dediſcent ſidera curſus.
Tum canit ut multùm miſerans incommoda noſtra
Vera Dei ſoboles cœlo diuinitus olim
Demiſſus Deus intemeratæ uirginis aluum
Impleuit clauſus.mox ut mortalis in auras
Prodierit puer,utq; patres eduxerit antris
Morte obita infernis,magna & ui ſtrauerit hoſtem
Regnatorem Erebi,ſpoliiſq; animoſus opimis
Victor ouans rurſum aſtra petiuerit,addit & olim
Affore cùm terras iterum idem uiſet ab aula
Siderea,ut uitas hominumq; & crimina diſcat
Quæſitor,damnetq; Erebo(miſerabile)ſontes,
Atq; pios cœli uocet alta ad ſidera manes.
Nempe iterum uita functis,ac lumine caſſis
Priſtina deberi ſua corpora cuiq; ferebat.
Atq; ideo contemnere opes,& gaudia uitæ
Mortalis lapſu ſubito peritura monebat,
Iuſtitiamq;,animisq; deûm,& uirtutis amorem
Infundens ueris purgabat pectora dictis.
Continuò in melius mores formauit,& artes

Huma

Humanas,legesq; dedit, quas mille ſequuntur
Nunc etiam gentes,obſeruabuntq; minores,
Dum circùm aſtriferi uoluetur machina mundi.
Quid mirum,illius ſi Sol quacunq; recurrens
Aſpicit extremum Oceanum,citò dedita porrò
Exijt immenſum terrarum fama per orbem?
Quis neſcit quantos etiam mox ille labores
Pertulerit ſacra pro re,pro regis amore.
Cœlicolûm obijciens certis ſeſe uſq; periclis?
Vt formidatos toties ſuperauerit hoſtes
Fandi ope?ut auerſumq; Deum mortalibus agris
Aßidua ſupplex prece conciliauerit?utq;
Excidium patriæ belli flagrantibus armis
Inconcuſſo animo tulerit,plebemq;,patresq;
Solatus,neq; enim quiſquam certauerit unquam
Laudibus Auguſtine tuis.Tu maximus ille es,
Nobis labentem qui uerbis reſtituis rem.
Templa tibi,tibi relligio non perdita debet.
Te nunquam ullius fando uiolentia uicit.
Te nulla incautum ueri ſub imagine fugit
Pellacis hoſtis fallacia.ſoluere nodos
Tu bonus,atq; dolos uerborum aperire latentes.
Se tibi ſe ratio oſtendit,tibi ſæpe futura
Noſſe datum,& uera populis prædicere uoce.
Tu mulcere potens hominum fera pectora dictis
Exacuens,animosq; rudes formare colendo.
Nunc meritò cœlum mortali corpore functus
Incolis,æthereæ q; plagæ iuga læta,tibi omnis
Aſtrorum chorus aſſurgit,tibi lucidus æthra

Siderea

Siderea applaudit polus, altum nubila longè
Te nigra, te fugiunt nimbiq́;, Auſtriq́; madentes,
Terrores, metusq́;, & inexorabile letum
Sub pedibus iacet, aëreis tibi carmina campis,
Perpetuasq́; canunt laudes uatum chorus omnis,
Cœleſtum uatum chorus omnis, amœna per arua
Qui te incedentem medium comitantur ouantes,
Sublimemq́; humeris attollunt, atq; beatos
Per cœli populos alacres arcana canentem
Magna ferunt, ſiſtuntq́; ſupremi ante ora parentis.
Salue inter ſummos numen uenerabile Diuos
Magne pater: facilis precibus nunc annue noſtris,
Dum tibi ſolennem de more nouamus honorem,
Et cœtum celebramus, adi hæc tibi ſacra ſecundo
Templa pede, & proprias tibi quas ereximus aras.
Seu Libyam patriæ captus telluris amore
Nunc colis, atq; Hippona tuam: ſeu propter amœni
Ticini ripas Inſubrum reſpicis urbes.
Da deinde auxilium pater. en nunc aſpice quantis
Degitur hoc æui in tenebris, uitæq́; periclis,
Vt curæ noſtra aßiduæ præcordia carpant,
Vtq́; auri maleſuada fames, & dirus habendi
Ducat amor captos, ueræ & rationis egentes.
Eripe nos his ſancte malis: ſit neſcia uita
Culpæq́; fraudisq́;, & prorſus criminis expers.
Suffice dehinc animis uiſum, da tollere mentes
Ad cœleſte iubar, fontemq́; ad lucis, ut artus
Exuerimus ubi moribundos, tartara ſontes
Impia non ſubeamus, & illætabile regnum.

Hoc

Hoc ſaltem pater hoc prohibe, per ſiqua parentis
Longæua eſt pietas, quæ te terraq;, mariq;
Sola, anus auſa ſequi per mille pericula quondam
Finibus exceßit Libycis, patriaq; relicta
Littoris Auſonij ignotas penetrauit ad oras.
Noſtraq; nunc etiam tellus complectitur oſſa
Illius, & proprias Diuæ ſacrauimus aras.

DIVO STEPHANO MARTYRI, *pro Io. Matthæo Gyberto.*

Dis alij laudes alijs, & carmina dicant,
Te te ego ſancte puer, q̃ poſt fera funera regis
Cœlicolûm inſignem meruiſti morte coronam
Primus, & effuſo tinxiſti ſaxa cruore,
Dum iuuenem immerita teſtaris cæde peremptum,
Te Stephane ipſe canã. tu, dum mihi uita manebit,
Muneribus ſemperq; meo celebrabere honore.
Non tua nequicquam Leo mi delubra tuenda
Crediderit pater, atq; tuæ præfecerit aræ.
Huc ades ô, ſeu felicis te regia cœli
Nunc habet, & ſuperûm ſemper iuuat ora tueri,
Seu iuuat interdum mortalia uiſere templa,
Et patrias Solymorum arces luſtrare, ubi quondam
Te perhibent ſeſe indigenæ uidiſſe per udas
Iordanis ripas prima ſub luce ſedentem,
Dum liquido ſolus ſacrum lauis amne cruorem.
Huc ades indignæ linquens loca conſcia cædis.
Hic tibi digna domus, melior (ne deſpice) ſedes.
Hanc patrio antiqui Ligures in littore molem

Ingentem poſuere,tibiq́; hæc templa ſacrarunt,
Hic tibi ture calent,æterniſq́; ignibus aræ.
Hic patrio de more canunt tua maxima facta,
Alterniq́; tuas iactant ad ſidera laudes.
Ipſe audis, tacituſq́; lates,nec cerneris ulli,
Et tibi tranquillam demulcent gaudia mentem.
Huc olim quicunq; tuam miſer imploratum
Venit opem ſupplex,uoti reus uſq; receſsit,
Donaq́; ſeruati tibi ſoluunt debita nautæ.
Salue ſancte puer cœli decus,haud tibi quiſquam
Cœlicolas inter diuos certarit honore.
Tu proceres longè ante omnes,qui ſanguine fuſo
Ante diem ueræ pro relligionis amore
Proiecere animas meriti poſt funera cœlum,
Incedis Tyrio chlamydem ſpectabilis oſtro,
Purpureamq́; aciem ducis per lucida Olympi
Atria:ductorem te cuncti ſponte ſequuntur,
Et tibi præcipuum non inuidet alter honorem,
Nam quis nõ magno te afflatum numine quondam
Protinus obſtupuit mira,atq; inſueta loquentem,
Dum patrum intrepidus ſemper mandata faceſsis,
Quos olim comiteſq; uiæ,ſociosq́; laborum
Bis ſenos numero ipſe omni delegerat heros?
Illi etiam tua ſæpe adeò tua maxima facta
Mirati ſtupuere,ſacro dum numine plenus
Illa audeſq́;,poteſq́; puer,quæ ſcilicet æquè
Paucis poſſe datum eſt. cœlo diuinitus antè
Non ullus potuit tua contra tendere dicta,
Dum canis inuictumq́; ducem ſine crimine morti

Dem

Demiſſum, regemq́; ipſum teſtaris Olympi.
Fortunate puer, tibi ſeſe regia cœli
Omnis, cœlicolûmq́; domus patefacta recluſit.
Mortali tibi fas ſuperûm uidiſſe parentem
Immenſum, ingentem, qualis dijs cernitur unis,
Et quantus rutilans flammis, radijsq́; coruſcus.
Ecce autem inuidiæ ſtimulis exercita iniquis
Effera te inſurgit ſubitò Solyma omnis in unum.
Saxa fremitq́;, rapitq́; ſimul commota iuuentus,
Præcipitemq́; agitant, atq; extra mœnia pellunt
Inſontem, & meritis non præmia digna ferentem.
Hinc atq; inde ſonat circùm caua ſaxeus imber
Tempora, & inſcribunt ſacrā fera marmora frontē.
Ipſæ te rupes, ipſa & te flumina mœſta
Labentem uidere, animæq́; extrema trahentem.
Tunc & te Libani flerunt palmeta propinqui,
Eq́; ſacro aëreæ lacrymarunt uertice cedri.
Tu tamen attollens paſſas ad ſidera palmas,
Immotosq́; oculos, media ipſa in morte rogabas
Multa deum regem, crudeli parceret hoſti,
Cùm ferus intereà non ille abſiſteret ictu,
Sed magis atq; magis ſtimulis agitatus iniquis
Sæuiret, donec lapidum ſub grandine dira
Efflaſti felicem animam, cœlumq́; petiſti,
Vnde hominum curas uides miſeratus inanes,
Supplicibusq́; faues, tua qui prece numina poſcunt.
Me nunc qui nouus ingredior tua templa ſacerdos,
Et tibi ſacra fero puero puer, aſpice præſens,
Da fraudis, ſcelerumq́; exortem ducere uitam,

Da contemnere opes,& uulgi gaudia honores,
Et caſto uſq; tuis operari pectore ſacris.

DIVAE MARGARITAE
VIRGINI.

NVnc te diua canam,quādo tua tēpla ſacerdos
Ingredior,cuſtosq; tuæ nouus en dicor aræ.
Nympha decus cœli,quam latè fama ſequuta eſt
Pergentes ſæuum non expauiſſe Draconem
Squamigerū,ingentē,& criſtis capita alta ferentē.
Non te ueſani ualuit uis ulla tyranni
Vertere,non diræ'ue minæ flexere,preces'ue,
Non ingens auri pondus,non munera opima.
Ille tuo ardebat nimium crudeliter igni,
Optabatq; tuos thalamos accenſus amore,
Quādo tibi Armenias par forma inuēta per urbes
Nulla,licet multæ Armenias uiguere per urbes.
Mortales ſed enim tu non dignata Hymenæos,
Cœleſti face flagrabas,& regis amore
Cœlicolûm,cui formam uni,mentemq; ſacraras,
Pro quo etiam tantos uoluiſti ferre labores.
Hunc unum ſuſpirabas,hunc ſcilicet unum
Noctes atq; dies infixum mente gerebas.
Quin etiam uera pro relligione,pudoreq;
Vltro læta dares gladio cùm colla ſecanda,
Hunc unum exiliens caput à ceruice uocabat.
Ille igitur tibi,conditio ut mortalis adempta eſt,
Pro uita moribunda,& pro ſpretis Hymenæis
Continuò dedit æthereas regnare per oras,

Felices populi degunt ubi morte carentes
Aeternum paſcuntq; optato lumina uultu
Numinis immenſi, ſuperûm quæ immenſa uoluptas.
Hîc tibi celſa domus. molemq;, & corporis artus,
Hîc habitas exuta, tibi mortalia regna
Sub pedibus. tu cœliuagis immixta puellis
Aethera per, ſuperiq; incedis ſidera Olympi.
Nempe choros ſiquando uocat, feſtasq; choreas
Siderei regina poli, ueniuntq; uocatæ
Mille nurus, cinctæq; olea felice puellæ.
Secreti quà læta magis plaga lucida cœli,
Ipſa uenis forma ante alias ſpectabilis omnes,
Nympha decus cœli ô pulcherrima Margarita.
Omnis te ſequitur chorus, omnes lilia matres
Cana tibi ſternunt, tibi narciſſosq; rubentes
Sub pedibus, capitiq; addunt redolentia ſerta.
Ipſa ſuas tibi partitur ſanctiſſima curas
Aeterni regis genitrix domina ætheris alti.
Cùm mortale genus cœli miſeratur ab arce,
Atq; iras nati meditatur flectere iuſtas,
Nos ambæ aſpicitis ſimul, arcetisq; periclis,
Nec tua adorauit fruſtra unquã numina quiſquam.
Te matres facilem partus iam menſibus actis
Implorant, mediaq; uocant in morte iacentes,
Ipſa faues Lucina, tuo ſe munere lætæ
Incolumes teſtantur, adit tua protinus omnis
Hinc delubra chorus matrũ, & tibi ſacra quotãnis
Dona ferunt, gnatasq; docent, connubia nondum
Expertas, primis tua templa inuiſere ab annis;

Et

Et uotis uenerari, & ſacras dicere laudes.
Salue cœlicolûm uirgo, decus innuptarum.
Huc ades, & quamuis alibi maioribus aris
Templa tibi fumant, cœloq; minantia tecta,
Ne tamen ex longo addictā tibi ſperne Cremonam:
Sed quoties hanc tura tibi incendemus ad aram,
Læta ueni, & facilis dea noſtris annue uotis.
Aſpice ut Italiæ felicem hanc diuitis oram
Seruitio uſq; premant externi, ut finibus hoſtes
Nunc hi, nunc illi in noſtris æterna fatigent
Bella, nec Italia poſſunt decedere uicta.
Nos feſsi rerum interea uictoris iniqui
Præda ſumus, coràm aſpicimus popularibus arma
Noſtra rapi, noſtros maculari cæde penates.
Pinguia iam ſqualent abductis arua iuuencis.
Vndiq; præcipitesq́; fugam petiere coloni,
Ciuibus ô tandem lucem da cernere noſtris,
Et populis redeat uetus in præcordia uirtus,
Inter ſe ut poſitis ultro ciuilibus armis
Pacem agitent, unaq́; uelint occurrere peſti
Communi, atq; ferum diuellere uiribus hoſtem.

DIIS COELITIBVS.

QVi cœli colitis domos
Dij poſt funera lucidas
Laudi ſi ſua præmia
Sunt hic pro benefactis:
Henrici accipite inclyta
Regis dona ter optimi.

Mœrentem aſpicite, aurea
Eius pro pietate.
Hic aras opibus quibus
Veſtras cunq; poteſt iuuat,
Nec ueſtrum decus impiger
Solis protegit armis.
Lingua dimicat acrius,
Nouis dum rationibus
Doctus ſacrilegos premit
In uos ore furentes.
Quis unquam fuit, aut erit,
Qui regi meritis tot huic,
Tot uirtutibus enitens
Comparарier auſit?
Huic omnes igitur boni
Quod optat date cœlites.
Hunc (nam cætera ſuppetunt)
Prole augete uirili.
Tantùm ſit procul orbitas.
Sit cui læta Britannia
Poſt hunc pareat ultimas
Ad uſq; Oceani oras.

IOAN. MATTHAEO GYberto, *Ode prima.*

MEme rura iuuant mea,
Optatoq́; diu perfruor otio,
Per te quod peperi mihi
Gyberte ô animi ſola quies mei,

Pro

Pro quo mille adeam neces.
Nunc æſtus uacuum glandifera iuuat
Euitare ſub ilice,
Nunc audire Noti murmura garruli
Denſas per nemorum comas,
Haud longè ſcatebris fontis ab algidi.
Nec me deſidiæ tamen,
Aut tu me argueris turpis inertiæ.
Canto nam modò carmina,
Ad præſcripta modò me ſapientium
Emendans animum colo.
Princeps te interea detinet urbium
Roma principibus uiris
Gratum,inter proceres nobilem honoribus.
Suſpiras tamen,& doles
Fortunam cupiens perſimilem meæ
Mecum ut ſæpe negotia
Vrbana,ac uarias ſollicitudines
Deteſtaris,& angeris.
Felicemq; uocas me ter,& amplius.
Vt uerum fatear tibi,
Permutare negem.tu tamen hæc cape
Hæc ſolatia amiculi,
Sortem æqua ut leuius mente feras tuam.
Sunt mortalibus omnia
Diuiſa ſtudia,& munera diſparis
Vitæ,ut quiſq; humeris ualet,
Diuis cuiq; ſuum diſtribuentibus
Aequo iudicio omnibus.

Non foſſor'ue ouium'ue arbiter horridus
Clauum temperet urbium.
Non, quem templa iuuant, curia'ue, aut forum,
Mulcet diuite mercium
Mutator pelagus Carpathium rate.
His tu temporibus datus,
Eſſes ut patriæ præſidium, ac bonis.
Has natura tibi dedit
Arteis. hoc dederint Dij ſtudium tibi.
Tén' dices miſerum rogo?
Nec contentus eris ſorte tua dolens?
Vrbs te magna Quiritium
Mirata eſt puerum, publica munera
Tractantem grauiter diu.
Vix nunc quarta tibi condita olympias,
Regum conſilijs tamen
Iandudum grauibus conſcius interes.
Omnes Italiæ angulos
Feciſti meritis iam memores tui.
Omnis iam tibi Gallia,
Germanusq; ferox funera nil pauens
Debet. debet atrox Geta,
Debent Sauromataq;, & Morini ultimi.
Debent inſtabiles Scythæ,
Et tellus ubicunq; eſt habitabilis.
Sed nil eſt quoq;, ſi ſapis,
Quòd noſtra hæc inhies uſq; adeo ocia.
pſi quærimus in dies
Doctrina, ſtudioq; hanc ſapientiam,

Quam

Quam nec forſitan aſſequi
Vnquam fata dabunt, aut labor irritus.
Huius tu nihil indiges,
Fers tecum puer hanc matris ab ubere
Raro munere cœlitum,
Externaq; tibi nulla opus eſt ope.

LEONI X. PONT. MAX.
Ode Secunda.

ECquis ò lætam Leo gratus urbem
Erigit rumor fera te parare
Barbara iamiam Latio imminenti
Funera genti?
Macte qui tantos animos ſuperbus
Concipis. magnis noua te triumphis
Gloria inuitat, noua laurus, ô ter
Maxime Regum.
O diem illam, qua rediens in urbem
Arduis figes ſpolia ampla templis,
Quem duces omnes ſacra Vaticani ad
Limina ducent!
Ante deiecti capita alta reges
Efferi incedent. minor ibit ille,
Qui modò deuicto oriente Romæ
Dira minatur.
O ubi hîc captas numerabis urbes,
Et ducum uita exuuias carentum,
O tuum quæ tunc meritò laceſſent
Gaudia pectus!

Ergo age arrectam Auſoniam, & paratos
Publica Europæ uoca ad arma Reges,
Iamq; ſpumoſum uideam latere
Claßibus æquor.
Hoc auent omnes Itali, exteriq;.
Geſtiunt cunctis animi, paratur
Martis ad præclara opera, & labores
Pulchra iuuentus.
Ipſe ego quamuis alia nitere
Mens erat lauro, ardeo nunc amore
Martis, armorumq; tui relinquunt
Phœbe calores.
Nunc uocant artes aliæ. iuuat me
Iam grauem ferri ſtrepitum, tubasq;
Horridas audire, iuuat ruenteis
Cernere turmas.
Iam mihi denſum uideor per agmen
Caßide incluſus caput inſuctum
Funera horrendum fera fulminanti
Spargere dextra.
Non ego pro te, laribusq;, & aris
Horream extremos penetrare ad Afros,
Non ego Xanthum galea caua potare, nec Indum.
Pulueris multum, patiensq; Solis
Ibo quò Bellona uocabit, & Mars,
Hoſtium irrumpens cuneos ahena
Luce coruſcus.
Et mihi pectus, mihi ſanguis, & uis

Viuid

Viuida, eſt præſens animus. trementi
Barbari tellure cadent mea ſub
Cuſpide reges.
Ante me haud alter uacuus timoris
Audeat muros ſuperare capti
Oppidi, nemo prior obſtinatas
Rumpere in arces.
Forſan & ueſtros aliquis triumphos
Dum canet uates Aſiam, Africamq;
Cedere, & uictum iuga ueſtra ferre
Protinus orbem.
Me quoq; heroas memorabit inter
Maximos. noſcent animæ in periclis
Prodigum, expertemq; metus futura
Secula Vidam.

IO. MATTHAEO GYBERTO, *Ode Tertia.*

Hoc eſt olorum, dulcius ut canant
Gyberte ſemper, quos ſenium premit,
Illiq; ſolis eſt ſenectus
Vſq; adeo potior iuuenta.
Non id ſacratis uatibus accidit
Placere cantu Muſa quibus dedit.
His obſtat uſq; obliuioſa
Conſilijs melior ſenectus.
Vbi ligatus ſanguis hebet gelu,
Languentq; uires, mentem aliæ ilico
Curæ fatigant, ſuntq; ſemper

Poſtera deteriora primis.
Natura rebus, cuiq; ſuum, dedit
Tempus, quod ultra non bene progredi eſt.
Non ſemper idem floret annus,
Aut folijs ſylua uireſcunt.
Latis nitorem triſtis hyems agris
Aufert procellis, atq; gelu potens.
Nec ſe recognoſcit ſepulta, &
Sub niuibus ſtupet alma tellus.
Quid? qui ruenti non ſemel obſtitit
Hoſti, ut trementem deſtituit uigor,
Sedet ſacramento ſolutus,
Et pueris ſua facta narrat.
Tu me tamen uis uerſibus immori
Aeuo reclamante, & iuueni aptius
Subire diſcrimen, meamq;
Sollicitans hyemem fatigas.
Nec coge, ſi quà fortè niteſcimus,
Luci priori inſpergere nubila.
Iam fas Camœnis abdicato
Sit mihi ponere plectra, & artem.
Vos ô, quibus uis, & uigor integer,
Dum feruet intus laudis adhuc amor,
Perſtate, certatimq; læti
Vela date egregio labori.
Mollem ſenectam me deceat magis
Traducere intra Socraticam domum,
Dum cogito quæ ſit beatis
Poſt cineres animis uoluptas.

FINIS.

M. HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS BVCOLICA.

*

ECLOGA I.

DAPHNIS.

Lycidas. Amyntas.

ABSENTEM *Daphnim Lycidas, & pulcher Amyntas*
Paſtores ambo, pueri ambo, ad Tybridis undam
Flebant, & querulo mulcebant flumina cantu.
Dicite uos Muſæ, & iuuenum memorate querelas.
Dicite, nam motas ipſas ad carmina cautes:
Et requieſſe ſuos perhibent uaga flumina curſus.
Incœpit Lycidas: Lycidæ nam cedit Amyntas.
Has ò qui ſaltem uoces tibi uentus ad aures
Daphni ferat, noſtrũ Daphni abſens noſce dolorẽ,
Nunc ſeu te immemorem noſtri, pecoriſq; relicti
Oblitum patria arua iuuant, & paſcua tantùm
Thuſca tibi cordi Latij pro pinguibus agris
Antiqui Latij, & pro flauo Tiberino
Dilecti ripas formoſas accolis Arni:
Seu tibi (quando urgent ſic Diuûm triſtia iuſſa)

Sæpe animo occurrit quàm pinguia liqueris arua.
Dumq; acrem fruſtra quærens lenire dolorem
Secretos lucos ſolus ſecreta pererras
Littora,ad hos cœli conuertis lumina tractus,
Et tacitus tecum dicis:mea gaudia tellus
Illa habet,illa meos longè plaga ſeruat amores.
Daphni tuos abitus noſtris in montibus urſi
Informes gemuere:feræ luſtra alta tenentes
Auditæ aëreis in uerticibus ululaſſe,
His paßim audiri læta olim carmina in oris,
Carminaq;,& dulces paſtorum ſemper amores.
Nunc circum ſilet omnis ager,nunc paſcua muta.
Hæc ſubitò liquit tecum omnis rura uoluptas.
Hîc aderas,aderant ſimul & fluuialia Nymphæ
Numina,Nympharumq; timor per littora Fauni:
Hinc abes,hinc abſunt,ſimul et fluuialia Nymphæ
Numina,Nympharumq; timor per littora Fauni.
Formoſi hîc tecum montes,formoſaq; prata.
Te ſine deformes montes,deformia prata.
Non horti flores apibus,non ſidera rorem
Sufficiunt,gelidæ non linquunt arua pruinæ.
Vix paucas æger deſerto in littore Amyntas
Ducit oues,paucas deſerta in rupe capellas,
Horrentiq; rubo,& carice paſcit acuta.
Ah puer infelix:cui tu dum paſcua chara
Commendas,& oues fido,atq; armenta recedens,
Et triſtis,dilecte uale,uix inquis,Amynta,
Nil potuit contrà præ largo reddere fletu.
Illum,ſingultus dum non compeſcere longos,

Aut

Aut lacrymas ualet, aprico de colle iuuencæ
Fluminis immemores, & graminis admiratæ
Indigno flentis pueri doluere dolore,
Sic Lycidas ſubitò, ſic deinde ſequutus Amyntas.
Illa luce, & oues, fluuios, ac pabula læta
Fugère & ſaturis ipſi præſepibus ultro
Abſtinuere boues clauſi fœnilibus, & uos
Tardius ah miſeræ rediꝗſtis monte capellæ
Vt fontes ſine aquis, uario ut ſine gramine prata,
Vt ſine Sole dies, Luna ut ſine lumine noctes.
Hæc ita mœſta ſuo ſqualet ſine Daphnide tellus.
Daphni decus ruris, paſtorum Daphni uoluptas,
Quæ modò ſurgebant tuguri tua culmina ad auras
Tybridis in ripa, nunc ſemiſtructa uidentur,
Ipſa etiam abſentem dominum deſerta morari,
Illac prætericns ſubſiſtit ſæpe uiator,
Siue uiam carpit pedibus, ſeu puppe per undas,
Et ſecum admirans, quondam hæc felicia tecta
Felices inquit horti, cùm Daphnis adeſſet:
Nunc infelices horti, infelicia tecta.
Parcite cuſtodes pecoris, cohibete capellas,
O' uos ô cohibete & oues, hœdos'ue petulcos,
Ne uites carpant immiti dente nouellas,
Quas poſuit modò diſcedens hic ordine Daphnis,
Et dixit: tamen iſta mei monimenta manebunt.
Creſcetis uites, uobiſcum conſita creſcet
Vlmus, & exilij noſtri numerabitis annos.
Sic ait, & dulci ſeſe diuellit ab ora
Inuitus, triſtiſq; tamen ſubſiſtit, & hæret

Hic

Hic illic, colles & reſpiciebat amatos,
Optabatq; oculos in chara linquere terra.
Paſtores aderant, omnes de collibus illum
Spectabant mœſti procul, ac diſcedere flebant,
At tu uiue memor ſaltem pulcherrime noſtri,
Viue tui memor ò Lycidæ pulcherrime Daphni.
Forſitan & (ſiquis cœlo Deus aſpicit alto
Paſtorum curas) noſtri miſerabitur olim
Mitior, & charis reddet te protinus oris.
Sic pueri paribus ſe dum ſolantur auenis,
Illorum ſera Tybris ſub nocte querelas
Miratus flauum uitreis caput extulit antris,
Et nos ex imo gemuiſtis Naïdes amne.

ECLOGA. II.

CORYDON.

HOc mihi nos etiã Nymphæ concedite carmen
Seriades, ueſtris ueniens quod nuper ab oris
Cantabat Corydon, grata dum texit in umbra
Fiſcellam, amiſsi gregis immemor. ilicet illum
Cantantem noſtri denſa cinxere corona
Paſtores admirati, Fauniq; ſecuti,
Et uos uicinis Dryades properaſtis ab antris.
Nam Satyrum biſores audentem inflare cicutas,
Ipſum dum cantu uocat in certamina Phœbum
Nunc canit, & dempta uiuos cute detegit artus
Cernenti. ſparſæ rorabant ſanguine ſyluæ.
Narciſsi dein formoſi meditatur amorem.

Ah puer infelix, quis te nouus error adegit?
Aut nihil eſt quod amas, & fallax ludit imago,
Aut tibi tute ignis, teq; ardes neſcius ipſum.
Tu tamen hanc tenero malè ſanus pectore curam
Noctes, atq; dies uerſas. tibi flamma medullis
Altius inſedit, ſeq; oßibus implicat ignis.
Parcite fallaces puero iam parcite lymphæ.
Ipſæ etiam parcunt Nymphæ, quas luſit amantes,
Ipſi etiam parcunt iuuenes, quos torſit amantes
Durus, communis Diuûm puer, atq; hominum fax.
Illum etiam montesq; feri, deſertaq; latè
Fleuerunt nemora. umbroſisq; in uallibus amnes
Dum iacet in ripis, nec fonte recedit amato,
Et moriens cura extremum tabeſcit inani.
Hæc felix Corydon. dehinc addit Ariona cantu
Inſignem. reſonant omnes & Ariona ſaltus,
Et nemora, & montes, atq; umbroſæ conualles.
Vos quoq; muſcoſi meminiſtis Arionis amnes.
Quæ uos Nereides tenuit mora? nam properarunt
Aequoris excitum pecus omne, armentaq; Protei,
Et curuam phocæ informes cinxere carinam,
Cùm nautæ inſidijs ſibi fata inſtantia cernens
Extremum caneret triſtis ſolatia leti,
Qualis Mæandri quæritur moriturus ad undam
Canus olor, qualis rauci per ſtagna Cayſtri.
Vos tamen ô tandem traxerunt carmina Nymphæ
Nereides, tutam cùm per uada ſalſa ſecaret
Suppoſito delphine uiam, in patriamq; rediret
Dulce etiam nunc fila mouens teſtudinis aureæ.

Quid

Quid caneret, niſi cæruleos per cærula Diuos?
Oceanum in primis, cuius ſanctiſsima ubiq;
Iura tremant undæ, tumidiq; ſub æquore fluctus,
A quo principium deducunt omnia paſsim
Flumina ſub terram occulto labentia tractu,
Mox eadem longo redeunt exercita curſu.
Addit ut & cœlum, cœliq; nitentia tecta
Contemnat, liquidasq; domos præponat Olympo
Detentus blandis amplexibus Amphitrites.
Interea uitrea auricomus depaſcitur igni
Arua die, uitreo Sol nocte expectat in antro
Hoſpitis Oceani menſis exceptus amicis.
Interea roſeis ſatura ad præſepia glaucæ
Sufficiunt, & flumen equis, & pabula Nymphæ
Diuina, ambroſiamq;, & Pæoniam panaceam,
Cætera dehinc etiam canit alti numina ponti
Cum Nereo, Glaucoq; tridentiferum Neptunum.
Addit Nereïdas centum, centum addit amores
Nereïdum: toto reſponſant æquora ponto.
Huc ades ò Galatea, ades huc Piſæa Aretuſa,
Nerine Galatea, argentea Neptunine.
Restabat, nautam infandum quæ pœna ſequuta
Dicere, quos laqueos tulerit, quos perfidus ignes:
Pergebatq; canens Corydon, dum cuncta referret:
Sed non Sicanium, non ille oblitus Amyntam,
Omnes quem puerum paſtores protinus, omnes
Depereunt Nymphæ. Nympharum ſemper amores
Ille habet, ille ipſas urit ſæuo igne Napeas.
Huc ades ò formoſe puer. tibi carmina amantes

Grata canunt Muſæ. tibi magno captus amore
Ipſe ſuos numeros addit, ſua munera Apollo,
Eq; ſua uiridem texit tibi fronde coronam.
Hæc Corydon Tyberi nuper mirante canebat.
Cætera paſtores meminere ad flumina Mella.

ECLOGA III.

NICE.

Coniugis amiſſi ſinus pulcherrima Nice
Flebat, & in ſolis errabat montibus ægra,
Atq; homines fugiens mœſto ſolatia amori
Nulla dabat, luctu ſed cuncta implebat amaro
Flens noctem, flens lucem. ipſi iam funera montes
Lugebant Dauali, Daualum omnia reſpondebant.
Intereà Nymphæ Damon correptus amore,
Vicina ut paucas ſeruabat rupe capellas,
Omnibus ab demens ſyluis errabat, & agris,
Atq; hæc nequicquã uacuas iactabat ad auras.
O quis te noſtris oculis pulcherrima uirgo
Obiecit Deus, & uiſam te protinus idem
Eripuit nobis, ſæuo ut conſumerer igni?
Siue dea es nemorum (certè dea) ſiue tibi alta
Vndarum dominæ parent maris æquora, et amnes:
Illa meo nunquàm facies de pectore abibit.
Illam uos etiam mecum diſcetis amare
Intonſi montes, uos umbriferæ conualles.
Siue greges inter captabo frigus, & auram,
Flumina ſeu propter ſalices in ualle putabo,

Aut agitans inſtabo aliud quodcunq;,tibi antè
Carmina pauca canam,& te pectore ſuſpirabo,
Toto unam te corde. prius dediſcet amare
Gramĩa ouis,nemora alta feræ, uaga flumĩa piſces,
Quàm tua de noſtris uellatur cura medullis.
Si nec erunt Fauni,ſi nec mihi Oreades ullæ,
Montibus,& ſolis dicam mea carmina ſyluis.
Ardebunt ſyluæ,montes ardebitis alti.
Quò fugis ah? Daualus non hæc poſt funera curat.
Siſte gradũ,atq; oculis rurſum Dea reddere noſtris.
O tibi ſi tantùm hæ ſyluæ,ſi mollia prata
Hæc placeant,lubeatq; his mecum in uallibus eſſe,
O has felices ſyluas,felicia prata,
Formoſas nimium ſyluas,formoſaq; prata,
Formoſas ualles,ſed tu formoſior illis.
Coniugis hic mecum dum carpent grata capellæ
Gramina,facta canes ingentia,ut hoſtibus unus
Obſtiterit ſæpe,& proſtratas ceperit urbes,
Vtq; duces uictos tot magnis ceperit auſis
Vna eademq; die,tecum omnia quæ modò montes
Cantabant ipſi,Daualum omnia reſpondebant.
Alma ſuum hic tecum non dedignetur Adonim
Flere Venus,tecumq; ſuas ſociare querelis.
Ipſe artem intereà tecum proiectus in herba
Inſignem calathum tibi iunco,& uimine texam,
Et totum miris pergam uariare figuris.
Primus erit labor hic,primũ hic tamen argumentũ
Coniugis extincti funus,miſerabile funus,
Dum queritur ſe non bello,non fortibus armis
Oppetere

Oppetere, at lento paulatim cedere morbo.
Pallor erit gelido iuuenis morientis in ore,
Et ſenſim placida claudentur lumina morte.
Abdua aquas iuxtà fundet mœſtiſsimus urna,
Et circunfuſæ tundent ſua pectora Nymphæ
Spargentes ſtratis uiolam, mœſtumq; hyacinthum.
Exanimum circunſtabunt, regesq́;, ducesq́;
Mœrentes, largoq; undabunt omnia fletu.
Parte alia heroum multis comitatibus addam.
Longum iter ingreſſam te, ſiquod numen eunti
Coniugis annueret chari producere fata.
Quos non intereà Diuos in uota uocabis?
Quas non muneribus cumulabis grandibus aras?
Omnes ſed fruſtra Diuos in uota uocabis.
Muneribus fruſtra cumulabis grandibus aras.
Ibis multa metu ſuſpenſa. è montibus altis
Occurrent Dryades, & Oreades admiratæ:
Nympharumq; tibi paſsim chorus omnis eunti.
Floribus è uarijs, uiridiq; è fronde coronas
Intexent ſæui ſolatia uana doloris.
Cùm uerò extinctum Daualum ſæuiſsimus aures
Nuntius implebit, uotis nihil omnibus actum,
Pallentem heu ſubitò faciam, ingentiq; dolore
Exanimem labi. ſtabunt circum ilicet omnes
Collapſam famulæ, gelidamq; à flumine lympham
Rorabunt. gelida uix tu reuocabere lympha.
Quos ab dein gemitus, quæ tum lamenta referrem,
Si poſſent gemitus iunco, aut lamenta referri?
Crudeles Diuos, crudelia fata uocares,

Crudelem terram, quòd non ſponte hiſceret, & non
Te ſubito orantem miſerata hauriret hiatu.
Haud aliter tantum finiri poſſe dolorem
Hetruſci montes, teſtes uos omnia ſcitis.
Omnia uos mœſtæ lamenta audiſtis, & ipſi,
Dum miſeret, celſis de uerticibus ululaſtis.
Nam mihi cuncta ſenex puero prædixerat olim,
Dum moriens teneros commendat Tityrus agnos.
Sic Damon, ſimul ibat. eum uidere uagantem,
Atq; hæc nequicquam ſera ſub nocte canentem
Carmina, nimboſis ſtabulantes montibus urſi
Montibus, & ſyluis, ac littoribus deſertis.
Illa autem prærupta legens, atq; inuia ſaxa
Nunc hàc, nunc illac fugere indeprenſa, nec uſquam
Apparere freti hyberna ſurdior unda.
Illam uos amnes, uos ò, genus amnibus unde,
Siſtite, correptamq; domum deducite Nymphæ.
Sola dies poterit tantum lenire dolorem.

EIVS

EIVSDEM EPISTOLA AD IOAN. MATTHAEVM GYBERTVM.

SCILICET hæc etiam noſtrorum ſumma malorum
Defuerat Gyberte, mea ut tu ſola uoluptas
Eriperere mihi longinquas miſſus in oras?
Saltem ego ſi tecum conſors, ſociuſq; laborum
Veniſſem, non infelix mihi, dijſq; uiderer
Inuiſus penitus. tibi ſi non utilis eſſem
Conſilijs, quando ante alios te maxima Pallas
Edocuit, mentemq; aſpirat Iuppiter altam,
Attamen hæſiſſem lateri fidiſſimus unus
Vſque tuo, quaſcunq; oras tecum ire paratus.
Ipſe ego prima uia tentare pericula poſſem,
Perq; niues altas ueſtigia figere primus,
Quæ tutò mox tu quires ſeruare ſequendo.
I tamen, & magnis de rebus comminus altos
Pro patria intrepidè reges affare, decuſq;
Tutare Italiæ, libertatemq; tuorum,
Teq; adeò egregijs clarum fer ad æthera factis.
Intereà ſolis agitans in montibus æuum
Infelix agrum Muſis ſolabor amorem,
Si te abſente tamen uenient ad carmina Muſæ,
Nec mihi longè abijt tecum irreuocatus Apollo.
Nempe canam ſemper Medycum facta tuorum

Præclarè decora alta domus, qua ſoſpite nunquàm
Italiam amiſſam, libertatemq́; fatebor,
Fata licet ſemper cœptis ingentibus obſtent.
Atq; ideo Leo mortales modò liquerit auras
Ereptus medijs (ſic dij uoluere) triumphis.
Inuidit libertatem ſors læua ruenti
Italiæ, inuidit partum decus. omnis in illo
Spes penè extincta, & moriens ſecū omnia uertit.
Tu tamen intereà tanto Gyberte dolori,
Tam iuſto parce ò gemitu, & mortalia tecum
Verſa animo, cautusq́; uiæ te crede periclis,
Nec tibi tam uilis uitæ ſit facta cupido.
Forſitan & ſiqua eſt benefactis gratia, & uſquam
Præmia ſunt laudi ſua, reges aduena amicos
Inuenies, tua magna quibus notiſſima uirtus.
Ne tamen ò dulcem Auſoniam regionibus ullis
Poſthabeas, charam ne'ue obliuiſcere Romam.
Rumpe moras omneis, & charis reddere amicis.
Ipſe tuum expectans reditum his in montibus aras
Muneribus cumulo magnis, Nymphasq́; precatus
Omnibus intacto uoueo de flore coronas.
O illum mihi ſi concedant cernere amica
Aſtra diem, cùm tu extremis mihi redditus oris
Narrabis moresq́; hominum, diuerſa locorumq́;
Ingenia, atq; exhauſta uiæ quæcunq; pericla.
Si uerò ante tuos reditus me corpore fata
Exoluent iſto, fert ut præſaga mihi mens,
Dum deſiderio, magnoq́; abſentis amore
Tabeſcens longum nequeo perferre dolorem,

Tecum

Tecũ erit hæc anima, & paſsim te amica ſequetur
Perq; niues altas,perq; aſpera frigora Rheni.
Sic ſaltem tua me tunc cernere facta iuuabit.
Tu demum rediens noſtrum ſi fortè ſepulcrum
Aſpicies,præter penitus non immemor ibis.
Non lacrymas (neq; enim tanti mea funera) poſco.
Mi ſat erit,tacito tecum ſi pectore dices,
Et noſtri non eſt expers hic puluis amoris.
Tum mihi terra leuis,placida tũ in morte quieſcã.

FINIS.